

Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!

Ing. Petr Kos

Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!

SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen 1939–1948

*Stručná historie výcvikového prostoru SS ve středních Čechách v letech druhé světové války
a poválečná obnova území do roku 1948.*

Ing. Petr Kos

Předmluva

Na počátku všeho byl bunkr, ten vojenský, betonový. Jako nadšený amatérský „bunkrolog“, snažící se zmapovat celkově opomíjenou a zatracovanou nepopulární kapitolu o bývalých čs. vojenských cvičištích pod nadvládou hákového kříže, zahájil jsem tedy v nedávné minulosti novodobé tažení do mě tehdy téměř neznámého prostoru bývalého cvičiště zbraní SS na Benešovsku. *„Dávno utichly ozvěny bojů, poslední voják opustil tento těžce zkoušený kraj, čas jistě již pečlivě zahladil bolestivé šrámy v krajině napáchané tisíci dělostřeleckými granáty. Co zde vlastně můžu najít?“*, honilo se mi hlavou, když jsem tehdy v chladném lednu stanul u Chlístova na hranici bývalého cvičiště a otevřel se mi melancholický mlhavý pohled dovnitř cílového území směrem k Úročnici a dál. Nečekaně jsem našel hodně. Euforie z nálezů tří desítek betonových bunkerů, jejichž tichá a strnulá monumentálnost, fascinující opuštěnost, a zprvu nelogická existence v těchto malebných koutech tajemného Posázaví, stimulovala jako ta nejsilnější droga v badatelově mysli jedinou palčivou otázku *„Proč zde?“*. Chtěl jsem vědět všechno! Avšak bunkry mlčí, jejich doširoka otevřené průzory a střílny, jako ústa v němém bolestném výkřiku, nemohou samy o sobě podat svědectví dob minulých. To musí udělat člověk, to musí udělat tato kniha. Cvičiště pro nechvalně proslulé zbraně SS fungovalo na Benešovsku v podstatě pouhé tři roky. Zanechalo za sebou hlubokou a trvalou stopu v paměti tohoto kraje, v mysli člověka, v krajině, v literatuře; stopu, s níž se různým způsobem vyrovnáváme dodnes a na kterou bychom neměli nikdy zapomenout, která nás bude stále fascinovat a která je pro mnohé stále kontroverzním tématem. Cvičištěm se za posledních padesát let zabývala literatura poměrně hojně, žel však víceméně pouze z pohledu politicko-sociálního, tedy z pohledu zaměřeného na vlastní vysídlení prostoru a osudy obyvatel. Chyběla dosud práce, která by na jednom místě přehledně dokumentárním způsobem bez příkras stručně popsala celou jeho historii, včetně dnes velmi žádané ryze vojenské kapitoly. A o to jsem se právě pokusil, zdali úspěšně, to posuďte sami.

Ing. Petr Kos, v Praze v červenci 2011

Poděkování

Autor by rád na tomto místě vyjádřil upřímné poděkování všem, kteří byli různým způsobem nápomocni tomu, že tato kniha vlastně vůbec vznikla. Nejprve svému dlouholetému příteli Ing. Janu Brůžkovi, se kterým autor podnikl vůbec první terénní výpravu za zdejšími německými bunkry, které byly v prapůvodním ohnisku zájmu autora, což posléze odstartovalo jeho neutuchající zájem o celou válečnou historii Benešovska. Panu Josefu Velíškovi z Úročnice, který nezištně poskytl kopii německé mapy se zakreslením dalších bunkerů, které by autor možná ani nenašel. Panu Jiřímu Turynovi z Lešan za konzultace ohledně případu zastřelených amerických letců na Konopišti. JUDr. Ondřeji Kulhavému z Pyšel za nezištné poskytnutí své rigorózní práce, ze které autor čerpal při sestavování kapitol o stíhání nacistických zločinců. Svým „bunkrologickým“ kolegům z vyškovského občanského sdružení Stříbrná, díky jimž měl autor možnost podrobně se seznámit s vlastním technickým vybavením německých objektů pro obsluhu střelnic a konečně bývalému kolegovi z ČVUT Petru Cihelkovi za pomoc při měření některých objektů v terénu. Vřelý dík patří též pracovníkům Národního archivu ČR, Vojenskému historickému archivu a Archivu bezpečnostních složek za obětavou pomoc při vyhledávání a zajišťování důležitých archiválií a Mgr. Michalu Sejkovi ze Státního okresního archivu v Benešově za pomoc při shromažďování dostupné literatury k problematice cvičiště SS. Poděkování patří též členům Posázaví o.p.s. za jejich odvahu a ochotu podpořit a realizovat tento náročný projekt.

1. Období 1939–1942 – etapa zřizování cvičišť

1. 1. Úloha vojenských cvičišť v rámci germanizační politiky

Hlavním cílem agresivní politiky Německa vůči Československu byla od 30. let snaha o eliminaci českého národa a jeho kultury spojená s totální germanizací českomoravského prostoru. Po jejím uskutečnění by následovalo osídlování tohoto území německými kolonisty (zejména z Besarábie, Bukoviny, jižních Tyrol, pobaltských států, případně jednotlivými zemědělci ze Sudet).

Prvním krokem postupné germanizace byl zábor československého pohraničí v září 1938, následovala okupace v březnu 1939 a vytvoření tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Další etapou bylo vytváření německých jazykových ostrůvků v oblastech s ryze českým obyvatelstvem, k tomu sloužily dvě zdánlivě legální cesty – uvalování nucených správ na nejrůznější československé hospodářské subjekty a především rozšiřování stávajících, resp. zřizování nových vojenských prostorů. V obou zmíněných případech šlo vždy o vyvlastnění české půdy a její odevzdání do německé správy.

Výrazným přínosem pro ovládnutí českého území byl, zejména po vypuknutí války, institut vojenských cvičišť. Logicky byla nejdříve rozšiřována vojenská cvičiště po bývalé československé armádě. U Milovic, Vyškova a v Brdech došlo k masivnímu záboru půdy a vysídlení několika desítek tisíc českých obyvatel. Jen pro srovnání, výměra výše uvedených čs. cvičišť před okupací činila 38 285 ha. V letech 1940–1945 došlo k záboru půdy o dalších 31 924 ha, celková rozloha pak činila 70 209 ha.

Souběžně však, od začátku okupace, bylo také uvažováno o zřizování cvičišť nových. Zde, v kontextu s germanizační politikou, je zajímavý fakt, že zřízení nových cvičišť mělo být jen dočasné (uvažováno ještě v době míru, kdy dokončení germanizace bylo stanoveno na 31. 12. 1945¹). Po pěti letech je měla branná moc opustit a následně měly být kolonizovány. Důsledně se dbalo, aby nová cvičiště byla situována do českého území s vysokou hustotou obyvatelstva – tak byl např. zamítnut návrh na zřízení vojenského cvičiště jižně od Českého Krumlova, neboť se jednalo o odtržené území připojené k Říši². K realizaci nových cvičišť ovšem docházelo až mnohem později během války – a to zpravidla spíše pod tlakem vývoje válečné situace než z hlediska germanizačních snah. V řadě případů nepřekročily některé záměry stádium úvah – např. malé cvičiště severně od Prahy u Nebušic. Typickým případem cvičiště, vzniklého výhradně na základě vojenské situace, měla být na podzim 1944 evakuace rozsáhlého prostoru v Beskydech. Měla se eliminovat zdejší narůstající partyzánská činnost a takto uvolněný prostor měl být využit pro zřízení horského cvičiště Waffen SS.³

Některé další projekty přišly příliš pozdě a dostaly se jen do etapy záboru území (menší cvičiště SS u Pacova), případně byla cvičiště vojensky využívána po velmi krátkou dobu (cvičiště SS u Jihlavy). Řadu dalších menších vojenských prostorů se však podařilo realizovat (cvičiště SS policejní akademie v Rosicích, cvičný tábor NSDAP v Psárech u Jílového u Prahy, vojenská cvičiště v Jindřichově Hradci, Dobešicích u Písku, vojenská střelnice v Šindlových Dvorech aj.).⁴

Zcela zásadním, co do předpokládané rozlohy nového cvičiště na území Protektorátu, se stal projekt vytvoření rozsáhlého vojenského prostoru na území v samém srdci Čech mezi řekami Vltavou a Sázavou. Nedlouho po okupaci českých zemí, v létě 1939, byly pro potřeby státního tajemníka Úřadu říšského protektora, tehdejšího SS-Brigadeführera Karla Hermannu Franka, provedeny podrobné rekonoskace terénu bývalých čs. vojenských cvičišť, resp. nových perspektivních území. Průzkum prováděl IX. odbor protektorátního Ministerstva zemědělství. Jeho výsledkem byly protokoly, které velmi podrobně uváděly hranice dotčených území, správní členění, počet obyvatelstva, terénní poměry, dopravní infrastrukturu, hospodářskou a politickou situaci a kalkulaci pro vyvlastnění pozemků. V přílohách byly obsaženy mapové podklady a rozsáhlá fotografická dokumentace daného území. Doposud se podařilo objevit šest těchto protokolů. Dva se týkají rozšíření již existujících cvičišť u Milovic a Vyškova a čtyři se týkají nových území, z nichž hned tři jsou zaměřeny na oblast jižně od Prahy mezi Vltavu a Sázavu (zbývající čtvrtý návrh se zabývá výše zmíněným cvičištěm severně od Prahy).

1. 2. První návrhy nových vojenských cvičišť ve středních Čechách

S malým časovým odstupem, v létě 1939, vznikly po sobě hned tři varianty na umístění rozsáhlého vojenského cvičiště na území jižně od Prahy. Pozoruhodné je, že části hranic potencionálních cvičišť na sebe částečně navazovaly. Je potřeba říci, že se vlastně nejednalo o alternativní varianty umístění jednoho cvičiště, ale že šlo o tři samostatné vojenské prostory, zvláště vyčleněné pro pozemní vojsko, letectvo i zbraně SS. Z nedávno objevených dokumentů vyplývá, že poměrně po dlouhou dobu, zhruba do dubna 1941, bylo v úvaze zřízení hned dvou cvičišť Wehrmachtu vedle sebe – pro pozemní vojsko, v prostoru od Sedlčan k Táboru, a pro letectvo od Vlašimi k Chýnovu. Oba prostory byly souhrnně nazývány Truppenübungsplatz Tabor. Měly sloužit k manévřům vojenských jednotek až do velikosti armádního sboru. Mezi cvičišti by zůstal úzký koridor, nicméně i tak by se jednalo v případě realizace o prakticky největší cvičiště v Evropě, které by mělo rozlohu okolo 133 000 hektarů. Třetí, nejmenší cvičiště, vyhrazené zbraním SS, jehož šance na zřízení byla v počátečním období války pramalá, by sousedilo s armádním cvičištěm u Sedlčan a severně by bylo omezeno Sázavou. V tomto případě by pak celková rozloha všech tří cvičišť dosahovala gigantických 168 000 hektarů!

Podívejme se nyní podrobněji na původní plány jednotlivých cvičišť pro jednotlivé druhy vojsk:

První návrh cvičiště, označený „**T. Ü. P – Abschnitt I.**“ pochází z 20. 7. 1939. Zaujímá území okresů sedlčanského, milevského, tábořského a příbramského. Je zhruba obdélníkového tvaru, jeho severní hranice začíná u pravého břehu Vltavy a probíhá po silnici Buzice – Líchovy – Dublovice – Sedlčany a odtud kopíruje železniční trať ze Sedlčan do Veselky; východní hranice kopíruje železniční trať Praha – Tábor, jižní hranice zase železniční trať Tábor – Milevsko a odtud podél silnice Milevsko – Zbelítov – Velká – Jickovice, kde končí na břehu Vltavy; konečně západní hranice jde po pravém břehu Vltavy od osady Černý Vír zpět k Buzicím. Dotčené území, svojí celkovou rozlohou 72 702 ha, s 42 028 obyvateli v 304 obcích a osadách, představuje megalomanský projekt ze všech realizovaných i jen uvažovaných cvičišť vůbec. Také náklady na vysídlení tohoto prostoru jsou astronomické. Pro výkup 55 515 ha pozemků se počítalo s částkou 1 500 RM za jeden hektar a pro 17 702 ha lesů s částkou 2 000 RM za hektar, což při připočtení dalších nutných nákladů na vysídlení ve výši asi 30 000 000 RM činilo v konečném součtu 145 000 000 RM! Oblast byla charakterizována jako výhradně zemědělská s výškovým rozdílem 200–720 m, přičemž zemědělská půda byla označena jako méně výnosná. Poukazuje se na pěstování žita, ovse a brambor v převážně maloroľnických hospodářstvích (celkem jich bylo zjištěno 8 197) od 1 do 5 ha (45 %), do 1 ha (25 %) a 5 až 10 ha (13 %).

Konstatuje se, že území vzhledem k terénní konfiguraci, je nanejvýš vhodné pro výcvik motorizovaných a tankových jednotek.

Zajímavé je zhodnocení oblasti, resp. vlivu vysídlení na výsledky germanizační politiky: „*Dle podkladů oberlandrátů žije na zjištěném území tábořského kraje s 356 000 obyvateli pouze 400 Volksdeutsche, tím by vysídlením bylo postiženo čistě české území. Ježto se jedná v podstatě o malozemědělská hospodářství pod 10 ha, dá se počítat s tím, že obyvatelé, po zrušení jejich malých podniků, odejdou větším dílem do města. Tím bude biologický základ českého národa značně oslaben. Uvolnění těchto zemědělských pracovních sil dojde k podstatnému uvolnění i na trhu pracovních sil. Vysídlení by vytvořilo politické vakuum téměř v srdci Protektorátu. Z toho vyplývající vyřazení českého vlivu v plánovaném území bude mít za následek značné oslabení českého odporu. Okresní město Tábor, ležící v bezprostřední blízkosti území, je kulturním a hospodářským střediskem kraje. Tak jako Tábor byl v 15. století pevnou oporou husitského hnutí, tak se soustřeďuje dnes v tomto městě do jisté míry národní odpor proti německví. Vybudováním německé bašty, před branou tohoto čistě českého města, by byl navždy odstraněn politický význam Tábora jako střediska odporu...*“⁵

Druhý návrh cvičiště, označený „**T. Ü. P – Abschnitt II.**“ je datován 10. 8. 1939. Území, zhruba kruhového tvaru ohraničeného sídly Votice, Jankov, Veliš, Bolina, Časlavsko, Pacov, Kladruby, Chýnov, Sedlečko a Miličín s Mladou Vožicí, jako přirozeným geografickým středem, patřilo do působnosti Oberlandrátů Tábor a Německý Brod. Jednalo se opět o výhradně zemědělskou oblast o rozloze 60 000 ha s 31 802 obyvateli v 6 125 hospodářských usedlostech. Při zachování stejných výkupních cen, tedy 1 500 RM za hektar pozemků a 2 000 RM za hektar lesa, při započítání dalších nezbytných nákladů v částce asi 25 508 500 RM, by bylo potřeba pro odkup 44 617 ha pozemků a 15 383 ha lesů celkem 123 200 000 RM.

Návrh, vedle obligátní zmínky o možnosti vytvoření „politického vakua v ryze českém prostředí“, již uvádí i vhodnost tohoto území z hlediska vojenského využití pro vojenské letectvo.

„*Výškový rozdíl území kolísá mezi 450–750 m. Severovýchodně klesá území až téměř k severní hranici v širokém údolí. Území je prostoupeno mírnými pahorky. Středem území protéká malá říčka Plánice. Území se hodí zvláště pro letectvo.*

1. *Jsou k dispozici velké plochy pro přistávání letadel.*

2. *Ačkoliv vyžaduje letectvo ke cvičným účelům všeobecně písčitou půdu, které na území Protektorátu je málo, jsou rybníky nacházející se na území náhradou. Celková rozloha rybníků je 460 ha. Tyto rybníky tvoří dobrý cíl a umožňují dobré pozorování zásahů, vodní fontány.*“⁶

Konečně třetí, poslední návrh cvičiště byl dokončen 25. 9. 1939. Pozoruhodné je, že z označení návrhu „**Abschnitt V. T. Ü. P SS Beneschau**“ je patrné, komu mělo cvičiště sloužit. Ve srovnání s oběma předchozími návrhy se jednalo o radikálně menší území v benešovském a sedlčanském okresu o rozloze 34 783 ha s 20 818 obyvateli v 3 593 usedlostech.

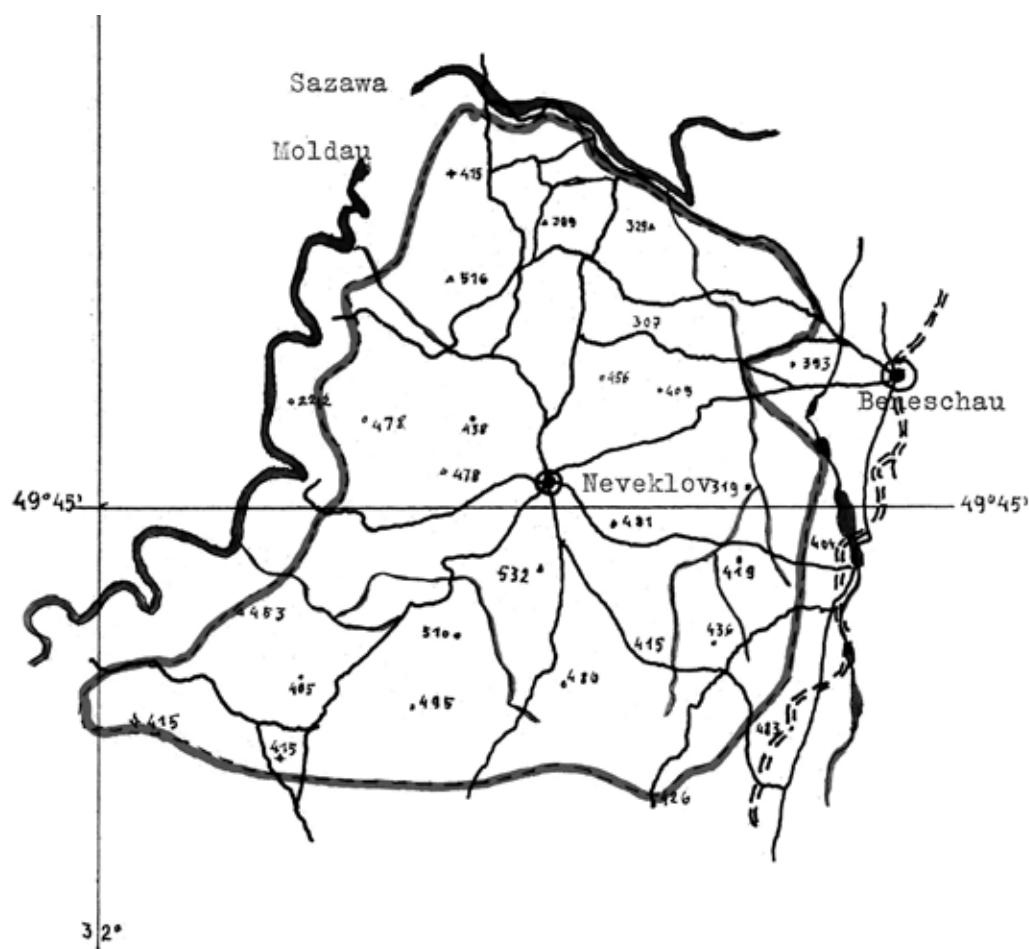
Hranice území na severu začínala u Hostěradic východně od kóty 445, kopírovala jižní břeh Sázavy, poté probíhala podél silnice Benešov – Týnec nad Sázavou – Kamenný Přívoz a končila u Žabovřesk asi 500 metrů severně od kóty 393. Východní hranice od Žabovřesk pokračovala na Václavice, Vatekov, obloukem se západním směrem vyhýbala Konopišti a přes Jarkovice, Jirovice a Semovice směřovala přes Tožici na Slavkov u Vrchotových Janovic. Jižní hranice vedla od Slavkova přes kótu 426, Janovice, kótu 455, Štětkovice, Sedlčany na Příčovy odkud s odstupem 1 km severně kopírovala silnici Sedlčany – Dublovice – Líchovy. U Líchov začínala západní hranice u kóty 412 a vedla severně s kilometrovým odstupem od pravého břehu Vltavy až k Hostěradicím.

Ve srovnání s předchozími dvěma cvičišti byly podstatně sníženy výkupní ceny nutné pro vyvlastnění půdy na 1 000 RM za hektar pozemků a 1 500 RM za hektar lesa. I přesto byly celkové náklady obrovské. Pro výkup 24 596 ha pozemků a 10 187 ha lesů s připočtením dalších nákladů ve výši 5 000 000 RM by bylo zapotřebí celkem 44 876 000 RM.

I tento návrh, v náznaku, uvádí vhodnost území pro vojenské účely.

„Výškový rozdíl území kolísá mezi 300–500 m. Lesní porost je v krajině rozptýlen v menších a větších plochách. Území je vhodné pro své výškové rozdíly i pro své plochy a lesy na vojenské potřeby. Nejen pro výcvik pěchoty, ale také pro výcvikové úkoly motorizovaných jednotek jeví se území jako příkladné.“⁷

Hranice varianty cvičiště na Benešovsku, ze závěrečné zprávy IX. odboru ministerstva zemědělství ze září 1939. (Národní archiv ČR)

Na následujících šestnácti fotografiích, resp. jejich výřezech, je zachycen ráz krajiny na Benešovsku, určené k vysídlení. Fotografie pocházejí ze závěrečné zprávy IX. odboru ministerstva zemědělství ze září 1939. (Národní archiv ČR)

Pohled z kóty 393 na silnici Poříčí – Benešov západním směrem (270°).

Pohled z kóty 393 na silnici Poříčí – Benešov jihozápadním směrem (225°).

Osada Vatěkov západoseverozápadním směrem (290°).

Osada Vatěkov severozápadním směrem (310°).

Prostor 500 m západně od kóty 503 u obce Příbyšice. Pohled severo-severozápadním směrem (330°).

Prostor 500 m západně od kóty 503 u obce Příbyšice. Pohled západo-severozápadním směrem (296°).

Prostor 500 m západně od kóty 503 u Příbyšic. Pohled jihozápadním směrem (236°).

Prostor 200 m jižně od obce Chvojínek. Pohled severozápadním směrem (314°).

Prostor severovýchodně od Neveklova. Pohled severo-severozápadním směrem (344°).

Prostor severovýchodně od Neveklova. Pohled severozápadním směrem (320°).

Prostor západně od Vlkonice. Pohled západním směrem (260°).

Prostor východně od Křečovic. Pohled západním směrem (270°).

Prostor východně od Křečovic. Pohled jihozápadním směrem (236°).

Prostor severně od obce Velběhy. Pohled severovýchodním směrem (50°).

Prostor severně od obce Velběhy. Pohled severozápadním směrem (314°).

Prostor severně od obce Velběhy. Pohled západním směrem (284°).

1. 3. Přípravy na zřízení cvičiště SS

Výše uvedené jednotlivé návrhy na vybudování nových vojenských cvičišť vznikly v létě 1939 jako podklad pro jednání o nových směrech germanizační politiky v Protektorátu, která právě v této době v německé okupační správě probíhala, za účasti všech složek mocenského aparátu. Velmi aktivně se jich účastnil zejména zmocněnec branné moci u říšského protektora generál Friderici. Protože však doposud nebyla pro české země stanovena jednotná linie germanizace a navíc v této době ještě neexistovala reálná potřeba nových vojenských cvičišť, byly prozatím tyto plány odloženy.⁸ Navíc názory na zřízení nových cvičišť (ať už pro Wehrmacht či pro Waffen SS, které si teprve vedle regulérní branné moci hledala své místo) nebyly ani v nejvyšším okupačním vedení jednotné.

1. 3. 1. Názory představitelů okupační správy na cvičiště SS

Jednoznačně negativní stanovisko zaujímal říšský protektor Konstantin von Neurath. Cvičiště, pokud by bylo uvažováno zejména pro SS, by znamenalo vytvoření jakéhosi „státu ve státě“, který by byl bezpochyby mimo jakoukoliv kontrolu protektora. Právě proto, že v té době v Protektorátu probíhal boj o moc mezi protektorem, říšskými politickými představiteli a župními vedoucími NSDAP, nehodlal Neurath připustit žádné oslabení své moci.⁹ Existoval totiž zásadní rozpor mezi protektorem Neurathem a jeho státním tajemníkem K. H. Frankem. Neurath, podporovaný zmocněncem branné moci Fridericim, prosazoval myšlenku pozvolně realizované germanizace. Prvotní mělo být hospodářské ovládnutí a vytěžení českého prostoru německým kapitálem. Germanizovat se mělo pomocí vystěhování českého obyvatelstva a postupnou absorbcí Čechů uvnitř Říše. Dále poukazoval Neurath na fakt, že je v zájmu Říše zajistit v Protektorátu klid, s ohledem na potřebný pracovní výkon obyvatelstva, a s tím související zbrojní výrobou. Masivní a rychlé vysídlení uvažovaného území mohlo vést k povstání českých obyvatel. Naopak K. H. Frank, podporovaný SS i SD (tj. Himmlerem a Heydrichem), známý svou patologickou nenávistí vůči všemu českému, prosazoval spolu s představiteli jemu podřízených bezpečnostních složek radikální a rychlou, násilně provedenou germanizaci – v první řadě fyzickou likvidaci české inteligence, bez ohledu na možné politické důsledky.¹⁰

Situace se změnila počátkem roku 1941 v souvislosti s přípravami útoku na SSSR, kdy vyvstala reálná potřeba intenzivnějšího výcviku středních velitelských kádří pro rozrůstající se Waffen SS. V té době představovaly ozbrojené složky SS několik divizí, vedle jejichž bojové prestiže rostl i jejich početní stav. Bylo zapotřebí širší výcvikové základny, která byla dosud naprosto nedostačující – od prosince 1939 sice SS používaly v okupovaném Polsku cvičiště Ostpolen (později známé jako Debica, resp. Heidelager), ale to z různých důvodů nevyhovovalo (cvičiště bylo rozděleno na tři sektory, které vedle SS využívala německá armáda i letectvo). Ani Wehrmacht nebyla ochotna propůjčit svá cvičiště konkurenční ozbrojené složce a už vůbec se stavěla proti snahám vybudovat cvičiště SS na říšském území. Tak např. v Protektorátu využívaly zde kasernované útvary SS k základnímu pěchotnímu výcviku pouze malá cvičiště v Praze – Motole a v Brně – Králově Poli. Secvičování vyšších celků muselo být prováděno na cvičištích Wehrmachtu v Brdech a Milovicích.

1. 3. 2. Do příprav ke zřízení cvičiště vstupuje Heinrich Himmler

Původcem myšlenky na vlastní cvičiště pro Waffen SS, již od začátku situovaného do oblasti Benešovska, byl zřejmě Reichsführer-SS Heinrich Himmler. Jako základ posloužil původní návrh cvičiště č. 5 z roku 1939 jižně od soutoku Sázavy a Vltavy. Návrh se jevil jako optimální, neboť vedle relativní blízkosti cvičiště Wehrmachtu v Brdech, umístění nového cvičiště do ryze českého území umožňovalo i nadále v průběhu války sledovat cíle germanizační politiky.

Na návrh šéfa úřadu SS-Haushalt und Bauten píše Himmler 29. 1. 1941 dopis říšskému ministerstvu financí. V dopise prosí Himmler o koupi vyhlédnutého území. Uvádí důvody a přesné hranice území, které je nutné pro zřízení nového cvičiště pro Waffen SS v Čechách. Návrh odůvodňuje nevhodností cvičiště Heidelager, a to pro jeho obtížnou dosažitelnost vzhledem k vzdálenosti, neochoty armády poskytnout svá plně vytižená cvičiště a dále, že nové cvičiště je vhodné pro výcvik svazků v síle nejméně jedné divize. „...na můj návrh bylo hledáno vhodné cvičiště v Protektorátu Čechy a Morava ve velikosti 6 000 ha. Území cvičiště je na půdě střední bonity. Je třeba počítat s odškodněním vč. budov a inventáře ve výši 15 mil. říšských marek. Pro ubytování cvičících jednotek a velitelského sboru přichází do úvahy sanatorium v Prosečnici. Lze tam ubytovat asi 800 lidí, je ve výhodné poloze ke cvičišti a s dobrým vlakovým spojením. Dle náhledu služebny říšského protektora bylo by možné sanatorium získat za kupní cenu asi 2 mil. říšských marek s živým i mrtvým inventářem. Koupí sanatoria by nebylo nutné stavět jiné budovy. Státní sekretář K. H. Frank podporuje získání jmenovaného území a sanatoria. Prosím o svolení ke koupi označeného území.“¹¹

Na základě předběžných úvah dochází k prvním konkrétním jednáním mezi státním tajemníkem Frankem a Himmlerovým zplnomocněncem SS-Brigadeführerem Karl von Treuenfeldem. Treuenfeld předává Frankovi další Himmlerův dopis (datovaný 7. 3. 1941) v němž se mj. uvádí: „Aby bylo možné důkladně školit v praxi velitele a velitelský dorost SS, aby byli schopni plnit úkoly, které jim případnou v nepřátelské palbě, je nezbytné, aby se cvičení provádělo na vhodném cvičišti. Kdyby tomu tak

nebylo, zůstane příprava jen teoretická a tak vzdálená skutečnosti. Armáda z vyličené nutnosti vyvodila jediný možný závěr, tj. začátkem války přeložila na cvičiště náležející vojsku všechny válečné kursy a školy. U SS není stejné jednání možné, neboť SS nemá vhodné cvičiště. Žádal jsem proto armádu, aby dala k dispozici vhodné cvičiště. Vedoucí vojenské služby prohlásili, že jsou plně přesvědčeni o naléhavosti i důležitosti mého požadavku na cvičiště, ale přesto prý vojsko nemůže můj požadavek splnit, protože samo nedisponuje dostatečným počtem cvičišť. Doporučili mi, abych se snažil pro potřeby SS získat vlastní cvičiště. V Říši pochopitelně nemůže být vhodné cvičiště zajištěno. Mohl jsem dostat cvičiště v Generálním gouvernementu, na kterém však mohly divize SS cvičit jen během letních měsíců. Klimatické podmínky totiž neumožňují nepřetržitý výcvik velitelů a čekatelů. Byl jsem proto nucen, právě tak, jak to udělala armáda, ohlédnout se po cvičišti v Protektorátě...“.

Pozoruhodné je, že Himmler již tehdy uvažuje o benešovském cvičišti o rozloze 38 000 ha a uvádí, že jeho jižní hranice je v podstatě severní hranicí dalšího cvičiště, uvažovaného pro potřeby Wehrmachtu a v dopise označeném jako *Truppenübungsplatz Tabor/West* (jak víme, jedná se o původní variantu I. z července 1939). Zvětšení rozlohy cvičiště bylo způsobeno podstatnou úpravou jeho hranic – na západě nyní hranice probíhala přímo po pravém břehu Vltavy, hranice na severu začínala na soutoku Vltavy a Sázavy a dále probíhala po jižním břehu Sázavy až k Poříčí nad Sázavou, kde se stáčela k jihu a pokračovala po silnici Mrač – Benešov – Bystřice, aby u Tožic kopírovala západně železniční trať až k Veselce u Olbramovic. Zde začínala jižní hranice, která kopírovala železniční trať Olbramovice – Sedlčany a odtud pokračovala podél silnice Sedlčany – Dubovice – Lichovy až k břehu Vltavy. Do výměry cvičiště byl zahrnut i malý výběžek zalesněného území Tužinka severně od Benešova. Samotný Benešov pak byl začleněn do zvláštní zóny přiléhající k východní hranici cvičiště, zhruba ohraničenou spojnici Horní Tužinka – Bedřč – Červený Dvůr – Dlouhé Pole – Myslič – Skalice – Dolní Podhájí – Jírovice. Himmler dále požaduje, aby do 1. 5. 1941 bylo vyklizeno menší území asi v rozsahu 6 000 ha a vysídleno zhruba 4 000 malozemědělců. Zbytek území se má pak vysídlit až po skončení války (!).¹²

Výše uvedený Himmlerův dopis byl postoupen na vědomí říšskému protektoru von Neurathovi, který od počátku proti zabírání půdy pro SS protestoval. Z dopisu von Neuratha K. H. Frankovi, fanatickému stoupenci radikální germanizace českého území, t.č. státního tajemníka při Úřadu říšského protektora: „*Považuji pokračování zabírání tak hustě osídlené půdy pro cvičné účely armády nebo zbraní SS za chybu a též při tom sledovaný cíl germanizace země vysídlením českého obyvatelstva tak dlouho za pochybený, dokud se neví, kam s vysídleným obyvatelstvem. Tím získáme pouze nespokojený, neproduktivní proletariát. Na každý pád se mi zdá lhůta vysídlení 4 000 malozemědělců mimo rodin k 1. 5. 1941 sotva proveditelná. Prosím, aby k tomu byl vyslechnut státní komisař Gross.*“¹³

1. 3. 3. Konkretizace postupu zřizování a budování cvičiště

Jednání byla zdoluhavá a komplikovaná. Teprve 30. 10. 1941 se na Hlavním velitelském úřadu SS (SS-Führungshauptamt, dále jen SS-FHA) konala porada o postupu vybudování cvičiště u Benešova. Zúčastnili se jí za SS-FHA SS-Sturmabführer Fick, za úřad Hauptamt Haushalt und Bauten (hospodářský a stavební úřad) SS-Obersturmführer dr. Herdach a za SS-Standortkommandantur Prag (posádkové velitelství SS v Praze) SS-Sturmabführer hrabě von Baudissin.

Zpráva o poradě má 5 bodů. V první řadě byl potvrzen záměr vybudovat západně od Benešova cvičiště pro jednu divizi, v síle asi 20 000 mužů, s možností mírového ubytování. Doba nutná pro vyvlastnění celého území byla stanovena na 6 let.

Ve druhém bodě je nastíněna úvodní fáze zřizování cvičiště – zamýšlí se vyvlastnit nejdříve 2 000 ha, včetně sanatoria v Prosečnici, pro potřeby důstojnické školy (Junkerschule), které má sloužit pro ubytování. To vše za dobu asi půl roku. Dále se požaduje, aby byla co nejdříve stanovena hranice celého území na jihu, kde má údajně vzniknout cvičiště pro Wehrmacht. Vyklizení sanatoria zajistí sanitní úřad SS (Sanitätshauptamt), nicméně je konstatováno, že není účelné jej vyklizovat do té doby, než bude území pro vysídlení skutečně zajištěno.

Za třetí, je dohodnuto, že všechno v zabraném území má zůstat v nezměněném stavu (porost, kultura, zástavba). Hospodářská činnost (obdělávání polí, lov, rybářství) přejde do působnosti velitelství cvičiště. Pro pozdější dobu se počítá s umístěním jednotky polního četnictva, zřízením zajateckého tábora a dokonce průzkumem území vojenskými geology.

Ve čtvrtém bodě se zavazují výše zúčastněné instituce dále spolupracovat a je stanoven na veškerou korespondenci vysoký stupeň utajení.

V pátém bodě jsou vzneseny nároky na zámek Konopiště, uvažovaného pro umístění vyšších velitelských štábů SS a dokonce i pro ubytování samotného říšského vedoucího SS Himmlera. Panují ovšem obavy, že stejné požadavky na zámek podá i Wehrmacht.¹⁴

1. 3. 4. Změna přístupu ze strany představitelů okupační správy

K radikální změně přístupu nejvyššího vedení Protektorátu ve věci zřízení cvičiště SS došlo po nuceném odchodu říšského protektora von Neuratha (oficiálně na zdravotní dovolenou) a příchodu SS-Obergruppenführera a šéfa RSHA Reinharda Hey-

dřicha v září 1941 do funkce zastupujícího říšského protektora. Za jeho úřadování měly být realizovány první závažnější kroky germanizace českých zemí. I když Heydrich měl ve věci cvičiště SS spolehlivého spojence v osobě SS-Gruppenführera K. H. Franka, spojujícího v sobě funkce státního tajemníka a vyššího velitele SS a policie v Protektorátu, a který po smrti Heydricha na germanizačních plánech dále pracoval, jako říšský komisař pro upevnění německví v Praze, na tempu zřizování cvičiště se to zatím příliš neprojevovalo. Stále totiž existoval odpor ze strany armády, zejména zplnomocněnce Wehrmachtu při říšském protektoratu. O cvičiště ve středočeském prostoru totiž měla stále zájem i německá armáda a to jmenovitě o již několikrát zmiňované cvičiště u Tábora. Problémem zřejmě byla otázka financí. Vedoucí říšské služebny pro územní plánování Köster sděluje 22. 12. 1941 z Berlína do Prahy, že mu říšský ministr financí ústně odsouhlasil vznik cvičiště SS. Dále oznamuje, že velitelství pozemního vojska OKH mu také ústně sdělilo, že proti cvičišti SS již nemá námitek, nicméně v souvislosti s novým vývojem válečné situace, nadále trvá na zřízení vlastního cvičiště v tomto prostoru, označovaného jako Truppenübungsplatz Tabor – West. Ať prosím pan říšský protektor (t.č. již Heydrich) vezme výše uvedené sdělení k posouzení...¹⁵

1. 3. 5. Himmler nařizuje zrychlení příprav ke zřízení cvičiště

Po více jak ročních zdlouhavých jednáních Himmlerovi a jeho štábu zřejmě došla trpělivost, neboť 27. 2. 1942 prostřednictvím SS-Gruppenführera a generálporučíka zbraní SS Krügera zaslal K. H. Frankovi spěšný telegram: „*Cvičiště Benešov připravit do 20. 3. 1942. V nejbližším okolí zajistit nouzově ubytování pro divizi SS. Nepřeji si žádné hlášení nebo dopis, že termín je nemožný. Je třeba i za cenu napnutí všech sil při práci ve dne i v noci tento termín dodržet.*“ Dále se předpokládá, že první vysídlená část cvičiště bude co nejdříve využita pro ostré střelby zesíleného pěšího pluku včetně dělostřelectva do ráže 10 cm.¹⁶

Na nejvyšších místech zavládlo mírné zděšení. Ještě tentýž den žádá posádkový velitel SS v Praze o naléhavé přijetí u Franka, protože od něj potřebuje vystavit řadu plných mocí.¹⁷ Den na to, 28. 2. 1942, předává Frank Himmlerův rozkaz Heydrichovi (s dodatkem, že zámek Konopiště je zatím pro potřeby cvičiště vyloučen)¹⁸, a dále zaslal stručnou odpověď Krügerovi, že se osobně všemi myslitelnými prostředky postará o urychlené dokončení příprav ke zřízení cvičiště.¹⁹ Jenže ani při vynaložení všech dostupných prostředků není termín splnitelný. Proto 5. 3. 1942 diktuje Frank šéfovi hlavního velitelského úřadu SS Jüttnerovi do Berlína urgentní dálnopis se třemi zásadními otázkami:

„*Otázka 1: Je správné, že cvičiště SS Benešov má být připraveno pro ostré střelby zesíleného pěšího pluku včetně dělostřelectva do ráže 10 cm (včetně) do 20. 3. 1942?*“

Otázka 2: Urychlení vyklizení území podmíněné otázkou č. 1 vyžaduje zvýšené náklady, a to okamžité převedení asi 20 milionů RM musí být zaručeno.

Otázka 3: Vyklizení do termínu vyžaduje vysídlení asi 25 000 osob během 12 dní. K tomu je zapotřebí většího množství pohonných hmot, jejichž výroba musí být zajištěna SS-FHA.“²⁰

Odpověď z Hlavního velitelského úřadu SS ale nepřichází. Místo toho je 7. 3. 1942 doručen Himmlerův telegram o přeložení termínu přípravy cvičiště do 15. 5. 1942.²¹ Frank ale trvá na zodpovězení svých otázek Jüttnerem, a proto jej tentýž den vyzývá, aby z politických důvodů jasně a přesně zaujal své stanovisko, neboť bez toho nemůže on (Frank) svou „práci“ začít ani vykonávat.²² Jüttner se ozývá až 9. 3. 1942 krátkým telegramem, kde jen potvrzuje přeložení termínu na patnáctého května.²³ Frank navrhuje Heydrichovi znění obsáhlého dopisu Himmlerovi, kterým má Heydrich reagovat na vzniklou situaci. Tento návrh Heydrich akceptoval a 11. 3. 1942 jej skutečně odeslal. V dopise stojí:

„*Reichsführere !*

Po mém návratu z dovolené přednesl mi SS-Gruppenführer Frank záležitost cvičiště Benešov. Na základě vašeho dálnopisu z 27. tohoto měsíce SS-Brigadeführerovi von Treuenfeldovi, ve kterém byl dán rozkaz připravit cvičiště Benešov do 20. tohoto měsíce, byly okamžitě odstraněny všechny těžkosti s vrchním velením branné moci a odstraněn jejich odpor. Bylo dále úřadem říšského protektora dáno celé území ve výměře kolem 40 000 ha k dispozici pro účely cvičiště. Byly započaty předběžné práce na ubytování motorizované divize, pro evakuaci 25 000 Čechů, pro vyklizení a přesídlení plicního sanatoria v Prosečnici s 300 nemocnými, které se nachází na území cvičiště. Politické důsledky vystěhování vyžadují objasnění následujících otázek SS-Gruppenführerem Jüttnerem.“ Zde následuje přesné znění již zmíněných otázek koncipovaných Frankem. Dopis dále pokračuje. „*Tyto otázky byly předány gruppenführerovi Jüttnerovi 5. tohoto měsíce dálnopisem s podpisem gruppenführera Franka. Než došla odpověď, přišel Váš dálnopis ze dne 7. tohoto měsíce, kterým byl termín vybudování cvičiště přeložen na 15. V. Až dosud však zůstaly otázky, zadané gruppenführerem Frankem gruppenführerovi Jüttnerovi, s výjimkou otázky první, nezodpovězeny. Na první otázku odpověděl gruppenführer Jüttner 9. tohoto měsíce, že počínaje 15. V. musí být cvičiště k dispozici pro cvičení zesíleného pěšího pluku včetně dělostřelectva ráže 10 cm v ostré střelbě. Bez jasné odpovědi na ostatní otázky se nedá ani při použití všech sil, které jsou k dispozici, v práci pokračovat, ani nelze zaručit zakončení do 15. V. tohoto roku. K evakuaci 25 000 Čechů je naléhavě zapotřebí kolem 1 milionu litrů benzínu, 300 nákladních aut a 20 milionů zálohy na hotovosti, které nelze ve zdejšímu prostoru opatřit. Z politického*

hlediska je třeba počítat s následujícími důsledky: Nepřátelský rozhlas bude celé dny propagandisticky využívat evakuace Čechů. Předpokládané snížení dávek potravin spadá časově do evakuace. Z hlediska výživy ztrácí protektorát 20 000 tun obilí, jejímž opatřením musí být zatížena Říše. Reichsführere, vy víte, že jak gruppenführer Frank, tak i já splníme všechny vaše rozkazy. Jsem připraven nést všechny politické důsledky, respektive se jim podrobit, a termín dodržím. Prosím Vás však, ježto od gruppenführera Jüttnera nelze dosáhnout jasné odpovědi, abyste sám zařídil, co je nutné.“²⁴

Že nový termín přípravy cvičiště byl považován za definitivní, nasvědčují přípravy, konané 8. 3. 1942 ve štábu SS-FHA, na inspekci cvičiště ke dni jeho zřízení. Inspekce se měl zúčastnit inspektor pěchoty z SS-FHA, zástupci hospodářského a stavebního úřadu SS, šéf sanitního úřadu SS a pochopitelně představitel velitelství zbraní SS v Protektorátu i velitelství cvičiště. První den se měla konat úvodní přednáška o charakteru cvičiště, druhý den byla plánována prohlídka v terénu a třetí den sledování ostrých střelb.²⁵

Současně se zřízením cvičiště SS v Protektorátu mělo dojít k rozsáhlému přeložení jednotek SS do Čech i početnímu posílení těch stávajících. V rozkaze z 25. 2. 1943 nařídil SS-FHA přeložení SS-J. G. Ersatz Bataillonu o síle 1700 mužů do Příbrami, SS-Artillerie Ersatz Regimentu 6 z Mnichova do Prahy, zesílení SS-Ausbildungs Regimentu Prag na 4000 mužů a především ubytování blíže nespecifikované tankové náhradní jednotky v prostoru cvičiště. V brzké době se dále z politických důvodů předpokládalo další posílení jednotek SS v Protektorátu, a proto bylo předběžně uvažováno, že v dosud vyklizeném území budou ubytovány: v tzv. Zone I v prostoru Lešany – Břežany a Vysoký Újezd po jednom praporu a v tzv. Zone II v prostoru „Nordost“ 2 prapory nebo oddíly a v prostoru Neveklov 1 dělostřelecký pluk.²⁶

První velké „představení“ pro nejvyšší činitele SS v souvislosti s nově vzniklým cvičištěm zorganizovalo velitelství zbraní SS v Protektorátu ve dnech 18. a 19. 11. 1942. V uvedené dny se měla konat slavnostní přísaha rekrutů pražského výcvikového pluku SS, návštěva cvičiště *SS-Truppenübungsplatz Beneschau*, pokusné střelby u Sedlčan a představení SS-Pionier Schule a SS-Ausbildungs Regimentu. Vedle velitele SS v Protektorátu von Pücklera a velitele cvičiště Karrasche byli pozváni: SS-Gruppenführeri Jüttner a Krüger, SS-Oberführeri Berkamp a Gaertner, SS-Brigadeführer Hansen, SS-Obersturmführeri Frosch, Schützek, Schimmelpfennig, SS-Sturmbannführer Gensing a SS-Hauptsturmführeri Grässler, Ollrog a Hillig.²⁷

Harmonogram tohoto prvního z mnoha velkolepých „představení“ na cvičišti byl, jak jinak, vypracován s přísloušnou německou důkladností:

18. 11. 1942

- 7:30 odjezd z Prahy z hotelu Alcron
- 8:15 příjezd na most ve Štěchovicích
hlášení posádkového velitele a velitele ženijní školy SS
návštěva území ženijní školy
- 9:15 pokračování na Prosečnici
prohlídka zdejších kasáren
- 10:15 pokračování na Týnec – Břežany – Lešany – Netvořice – Neveklov – Reinhard Heydrich Höhe – Konopiště
- 11:30 odjezd na Benešov
- 12:00 oběd v důstojnickém domě v Benešově
- 13:00 odjezd na Prahu
- 15:00 přísaha rekrutů SS-Ausbildungs Regimentu Prag, slavnostní oběd
- 19:00 večeře v posádkovém důstojnickém domě

19. 11. 1942

- 7:30 odjezd z Prahy z hotelu Alcron
- 9:00 zkušební střelby severně od Sedlčan
- 10:00 odjezd směrem Křečovice – Neveklov – Netvořice – Vysoký Újezd
- 10:45 představení SS-Ausbildungs Regimentu Prag
  - a) ukázka školního rozpoznávání cílů, maskování v terénu
  - b) představení jedné školní skupiny při cvičném průlomu nepřátelských pozic s palebnou podporou těžkých zbraní
  - c) ukázka praktického ovládání lehkých a těžkých kulometů při střelbě v terénu
- 12:15 odjezd do SS-Pionier Schule
společný oběd z polní kuchyně
- 14:00 představení SS-Pionier Schule Hradischko
  - a) úderných ženijních jednotek
  - b) protitankových úderných komand
- 16:00 návrat do Prahy
- 19:00 společná večeře na rozloučenou na posádkovém velitelství

1. 3. 6. Šeptanda o chystaném vystěhování mezi českým obyvatelstvem

Němečtí okupanti pochopitelně své germanizační úmysly před českým obyvatelstvem i jeho politickými představiteli tajili. Koncem roku 1941 a počátkem roku 1942 prosákly mezi prostý lid první náznaky o možném vystěhování Neveklovska, které se začaly rychle šířit. Bylo toho, ze strany Němců, dosaženo rafinovaným psychologickým způsobem. Hned po Novém roce 1942 začaly početné německé komise obcházet území určené pro cvičiště a prováděly jeho podrobné mapování; Němci přitom záměrně s hranou tajemnou důležitostí tu a tam trousili informace o stěhování a nikterak se nesnažili zakrýt pravý účel mapování. Takto se neoficiálně roznesly zprávy o připravovaném vystěhování a někteří obyvatelé, mající kontakty s protektorátními úřady, se na vlastní pěst rozjeli do Prahy, aby se u členů protektorátní vlády blíže informovali, co je na těchto zvěstech pravdy. Delegaci, která 18. 2. 1942 navštívila protektorátní ministry Adolfa Hrubého, Richarda Bienerta a Emanuela Moravce, čekalo nemilé překvapení. Ukázalo se, že protektorátní vláda nemá o úmyslech Němců zřídit cvičiště, ani potuchy. Nejvíce překvapený byl ministr vnitra Bienert, který se musel urychleně informovat u svého tajemníka, aby zjistil, že se skutečně něco chystá. Ministr zemědělství Hrubý slíbil, že u Němců proti vystěhování rázně zakročí. Naopak největší představitel české kolaborace v protektorátní vládě Moravec prohlásil vše za šeptanou propagandu, jejímž účelem je poškodit „dobré vztahy“ mezi Čechy a Němci.²⁸

Ukázkou stavu informovanosti postiženého českého obyvatelstva nechť je ilegální leták Okresního národně revolučního výboru v Benešově, masivně rozšiřovaný zřejmě počátkem roku 1942: „...Občané! Nacističtí okupanti vztahují opět nad vámi a vaším majetkem zločinné své drápy. Území o rozloze 45 tisíc ha mezi Vltavou a Sázavou má být uloupeno, obyvatelstvo násilně vystěhováno, vyhnáno z rodných chalup, statků a domů. Plán záboru těchto koupěchtivých německých gangsterů je nastíněn na druhé straně letáku...“ Na jeho rubu pak byl zachycen schematický plánek, který (a to je pozoruhodné) poměrně velmi přesně zobrazuje rozlohu cvičiště po konečném provedení poslední vysídlovací etapy, což napovídá, že informátorem mohl být někdo zasvěcený z okresního úřadu v Benešově, či spíše z přesídlovací kanceláře.²⁹

Mapka předpokládaného území cvičiště z ilegálního letáku.
(reprint Podblanicko proti okupantům)

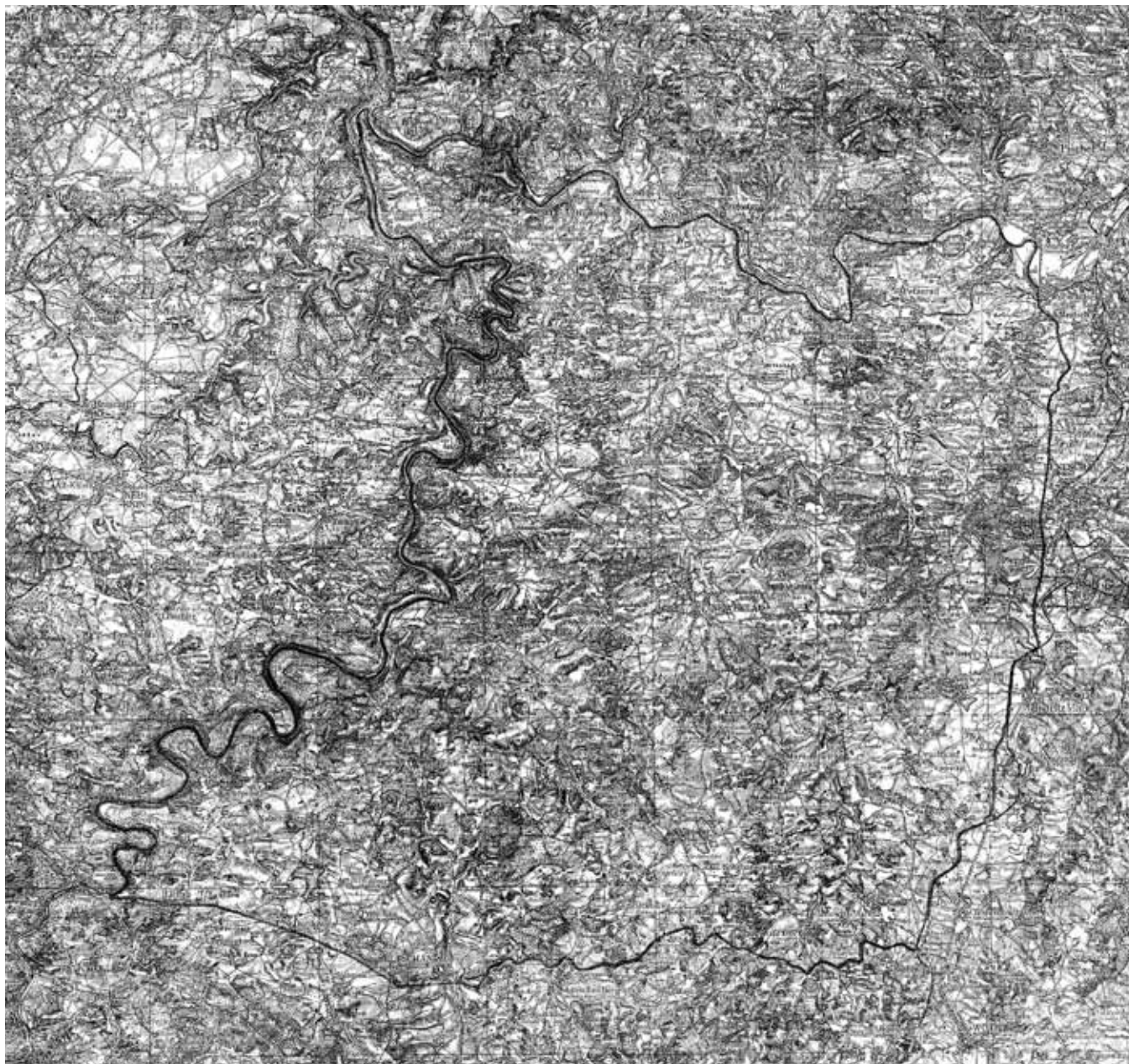
1. 3. 7. Skutečný vojenský a politický význam zřízení cvičiště SS na Benešovsku

Zřízení cvičiště SS tak přišlo v době již masivně prováděných vysídlovacích akcí, kdy jejich germanizační záměr byl zároveň vhodně maskován aktuální reálnou vojenskou potřebou. Poznamenejme, že rozšiřování vojenských cvičišť na území Protektorátu bylo zahájeno v Milovicích již v létě 1940, kdy ve dvou etapách do jara 1942 bylo cvičiště rozšířeno na 10 372 ha a vystěhováno 2 340 osob z 5 obcí úplně a 2 částečně. Následovalo rozšíření cvičiště v Brdech ve dvou etapách na celkových 25 934 ha vysídlením 24 obcí. V září 1940 bylo nařízeno vystěhování 33 obcí na Vyškovsku a Dražanské vrchovině za účelem rozšíření vojenského výcvikového tábora Dědice (původně do října 1942), které ale vlastně do konce války nebylo skončeno a v realizovaných čtyřech etapách bylo rozšíření prostoru provedeno na 33 903 ha.³⁰ Zřízení cvičiště SS tak přišlo v době již masivně prováděných vysídlovacích akcí, kdy jejich skutečný záměr mohl být vhodně maskován právě vojenskou potřebou. Lze oprávněně předpokládat, že předchozí vysídlovací akce byly jakousi zkouškou na tuto největší evakuaci, kterou lze naopak z pohledu série germanizačních opatření pokládat zase za generální zkoušku na konečné

řešení „české otázky“, tj. na definitivní vysídlení českého elementu, jež by následovalo v případě německého válečného vítězství.

Podíváme-li se na mapu okleštěného protektorátního území, je smysl všech vysídlovacích akcí zřejmý. Spojíme-li území Brd, Neveklovska – Benešovska, přes Jihlavu (kde koncem války vznikl další prostor SS) na Vyškov, vznikne pás dělicí souvislé české osídlení na severu od jihu. Skutečně pak ještě v roce 1944 Němci vypustili záměrnou šeptanou propagandu o tom, že hodlají ještě vysídlit Příbramsko, čímž by se od Plzně komplexně uzavřel onen německý pás, jakési vakuum v ryze českém jádru.³¹ Rozšíření milovického cvičiště, které by se nacházelo právě v severní části takto násilně rozděleného území, mělo být zase základem dalšího dělení zbylého severního českého prostoru od Prahy k Litoměřicím, tedy k poněmčenému území v Sudetech. Takto tedy hodlali okupanti postupně rozkouskovat kompaktní české území a rozptýlit český živel tak, aby nebyl schopen výraznějšího odporu. Bohužel z velké části se podařilo Němcům své záměry realizovat, a proto patří vysídlovací akce v Protektorátu k nejmudnější a nejtragičtější kapitole naší druhoválečné historie. Vysídlovací akce na Benešovsku – Neveklovsku pak představovala bezkonkurenčně největší záměr okupantů, který se jim podařilo uskutečnit.

Území cvičiště SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen na dobové mapě.

*Sanatorium v Prosečnici, budoucí sídlo školy pancéřových granátníků, v době těsně před zřízením cvičiště.
(sbírka Petr Kos)*

Poznámky k 1. části:

- [1] HOFFMANOVÁ, Jaroslava – JUNĚCOVÁ, Jiřina: Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území 1942–1945, Praha, 1985, faksimilie dokumentů, s. 3
- [2] Národní archiv ČR (NA ČR). Předmluva k inventárnímu soupisu fondu 706 Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu (dále jen PÚČM), 1942–1945
- [3] SLÁDEK, Oldřich: Zločinná role gestapa, Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945, Naše vojsko, 1986, s. 334
- [4] NA ČR, fond 706 PÚČM, karton 423 (výběr)
- [5] Národní archiv ČR (NA ČR), fond 109 Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora (dále jen ÚŘP-ST-AMV 109), sgn. 109-8-25. Citovaný český překlad: ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 18
- [6] NA ČR, fond ÚŘP-ST-AMV 109, sgn. 109-7-37. Citovaný český překlad: ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 18
- [7] NA ČR, fond ÚŘP-ST-AMV 109, sgn. 109-8-25. Citovaný český překlad: ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 18
- [8] KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, s. 272
- [9] DRDÁČKOVÁ, Eva – JANEČEK, Pavel: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku-Neveklavsku, In: Historie a plastikové modelářství, 2/2005, s. 22
- [10] SLÁDEK, Oldřich: Zločinná role gestapa, Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945, Naše vojsko, 1986, s. 90–91
- [11] Z českého překladu Himmlerova dopisu. Poskytnuto autorovi panem Alešem Kubešem z Milovic u Prahy
- [12] NA ČR, fond 110 Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (dále jen NSM), Praha 1939–1945, sgn. 110-7-53, list 235–236. Český překlad uložen v Archivu bezpečnostních složek, fond 325, sgn. 325-17-1, s. 16–17.
- [13] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 237
- [14] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 226–227
- [15] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 221
- [16] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 215
- [17] ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 21
- [18] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 211
- [19] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 213
- [20] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 202
- [21] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 195
- [22] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 200
- [23] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 188
- [24] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 181–183. Český překlad: ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 21–22.
- [25] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 175
- [26] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-39, list 1-2
- [27] NA ČR, fond NSM, sgn. 110-7-53, list 72–74
- [28] HERTL, Jan: Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, Praha, 1/1957, s. 20
- [29] HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966, s. 84–85
- [30] MIKŠ, Josef – STRYJOVÁ, Dagmar: Ztracené domovy, Vyškov, 1987, s. 27
- [31] HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966, s. 91

2. Období 1942–1944 – etapa budování cvičiště

2. 1. Evakuace území a úlohy protektorátních úřadů

Počátkem března 1942 se události začaly pomalu a nenávratně dávat do pohybu. Vlastní budování cvičiště fakticky začalo již 9. 3. 1942 vystěhováním plicního sanatoria v Prosečnici. Jeho 300 pacientů Němci prostě propustili a veškeré vybavení nechali odvézt do lázní Velichovek.¹ Pro okupační německou politiku bylo typické, že tuto „špinavou práci“ – tj. vysídlení a přestěhování Čechů prováděli Češi, na základě svých zákonných norem, jen pod bedlivým dozorem okupantů.

Složitý úkol vyvlastňování a vysídlování předpokládal koordinaci protektorátních úřadů. Realizovat masivní přesuny obyvatelstva připadlo Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra – *Aussiedlungskanzlei des Ministerium des Innern* se sídlem v Benešově, zřízené 12. 3. 1942. Úřadovala nejdříve v Netvořicích, potom v Čerčanech a po jistou dobu i v Sedlčanech. Vedením kanceláře byl pověřen JUDr. Jiří Šrajer, dosavadní komisař politické správy v Rokycanech. Významné pomoci se Přesídlovací kanceláři dostalo od zesílených hlídek protektorátního četnictva, které byly dočasně pro zajištění klidného průběhu vysídlení přidělovány do obcí jednotlivých etap. Po vysídlení vedl správu evakuovaného území vládní komisař pro vysídlené obce, nejdříve Dr. J. Glaser, od 1. 5. 1943 pak Dr. H. Wildner.²

Úřední razítko správce evakuovaného území. (Národní archiv ČR)

V předmnichovském období měl na starosti obchod s pozemky Státní pozemkový úřad v Praze, jehož působnost přešla 25. 4. 1935 na IX. odbor ministerstva zemědělství. Ihned po okupaci českých zemí tento odbor Němci rychle ovládli, neboť pro jejich germanizační plány měl velký politický význam. Klíčový význam této instituce pro získávání české půdy do německých rukou zdůraznili Němci nařízením protektorátní vlády č. 241 Sbírky zákonů a nařízení dne 24. 4. 1942, kdy z IX. odboru vznikl zcela samostatný Pozemkový úřad pro Čechy a Moravu – *Bodenamt für Böhmen und Mähren*.

Záležitostmi vojenských cvičišť se v pozemkovém úřadu zabýval samostatný odbor S (Sonderaufgaben – zvláštní úkoly), jehož předchůdcem byl v rámci IX. odboru od roku 1939 útvar „Einsatz T. Ü. P.“. V čele úřadu stanul SS-Sturmbannführer Fischer (před ním komisařský vedoucí Gross, který brzo přestal vyhovovat), již od 14. 11. 1941 komisařský vedoucí IX. odboru, člen SD a stálý zástupce K. H. Franka.

Pozemkový úřad byl formálně podřízen protektorátnímu předsedovi vlády, ale ve skutečnosti přímo říšskému protektorovi, který např. schvaloval jeho rozpočet. Zaměstnanci úřadu byli od začátku jmenováni a placeni Německou osídlovací společností (*Deutsche Ansiedlungsgesellschaft*) pověřenou kolonizačními úkoly na celém území Říše.

Pozemkový úřad prováděl v přenesené působnosti převzetí nemovitostí pro Říši, při současném výmazu všech břemen, a to buď uzavíráním trhových smluv nebo přímým vyvlastněním. Vystěhování obyvatel a výkup pozemků pro cvičiště bylo po právní stránce zdůvodnitelné na základě bývalého čs. zákona č. 63/1935 Sb. o vyvlastnění k účelům obrany státu, dále doplněného nařízením říšského protektora ze dne 11. 4. 1940 a později výnosem říšského protektora ze dne 18. 1. 1943. Tento zákon umožňoval vyvlastňovat nemovitosti nejen v době míru, ale i za mobilizace a válečného stavu a to k účelům opevňovacím i jiným, k budování podniků důležitých pro obranu státu i v dalších případech, které mohla určit vláda.

Kundmachung.

Nach Art. 3 des Gesetzes vom 14. Juli 1927 Z. 125 Slg. ordne ich folgendes an:

Infolge der Errichtung des Truppenübungsplatzes Beneschau sind die Bewohner der Gemeinden KRINIAN, TELETIN, HOCH-AUJEZD mit dem Ortsteil WIETROW, TUCHIN mit dem Ortsteil LHOTA, MASKOWITZ, BLASCHENITZ mit dem Ortsteil MIERSCHIN, DALESCHITZ, JABLONNA mit dem Ortsteil NEBSCHICH, RABIN mit den Ortsteilen LOUTI und NEDWIES sowie des Ortsteils WENSOW (aus der Gemeinde Breschan) verpflichtet, bis

zum 15. September 1942

aus ihrem bisherigen Wohnorte auszusiedeln und vor der Aussiedlung über das örtliche Gendarmeriekommando der Aussiedlungskanzlei des Ministeriums des Innern in Beneschau, welche gleichzeitig errichtet wird, die genaue Anschrift des neuen Wohnortes zu melden. Jede weitere Wohnungsänderung ist ebenso unmittelbar an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau zu melden. Die Bewohner der zu räumenden Gemeinden haben sich in allen mit der Aussiedlung zusammenhängenden Angelegenheiten ausschliesslich entweder an die örtlichen Gendarmerieposten oder an die Aussiedlungskanzlei in Beneschau zu wenden.

In folgende Gemeinden ist den T.U.P.-Ausgliedern Beneschau der vorübergehende oder dauernde Zuzug untersagt:

I. In alle Gemeinden des Gerichtbezirkes Neweklau

mit Ausnahme der Ortschaften: Teinitz a. d. S., Trebsin.

II. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Beneschau

Gemeinden: Konopischt, Watzlawitz, Bukowan, Aurotschnitz, Pribischitz, Tisem, Tworschowitz, Neswatschil, Jirowitz.

III. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Wotitz

Gemeinden: Bosckowitz, Rudoltitz, Janowitz-Markt, Drachkau, Minartitz. Ortsteil: Slawkau (Zur Gem. Kscheschitz).

IV. In folgende Gemeinden (mit ihren Ortsteilen) des Gerichtsbezirkes Seltshan

Gemeinden: Raditsch, Kschepenitz, Suchdol, Nalschowitz, Wosetschan, Knowitz, Prossenitzer Lhota, Sestraun, Stietkowitz, Dublowitz, Pritschau, Chramost, Hrachow, Lichau, Swirotitz, Podhaj b. Nalschowitz.

Vergehen gegen diese Bestimmungen werden mit Geldstrafe bis zu 5.000,- K oder Gefängnis bis zu 14 Tagen bestraft.

**Der Bezirkshauptmann
Rat der polit. Verwaltung:**

Procházka e. h.

Okresní úřad v Benešově.

Čj. 325/42-pres.

V Benešově dne 14. března 1942.

Vyhláška.

Podle ustanovení čl. 3 zákona ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. nařizují:

V důsledku zřízení vojenského cvičiště u Benešova jsou obyvatelé obcí KRŇANY, TELETÍN, VYSOKÝ ÚJEZD s osadou VĚTROV, TUCHYNĚ s osadou LHOTA a MASKOVICE, BLAŽENICE s osadou MĚŘÍN, DALEŠICE, JABLONNA s osadou NEBŘICH, RABÍN s osadou LOUTÍ a NEDVĚZÍ a osady VENSOV (z obce Břežany) povinni

do 15. září 1942

vystěhováti se ze svého dosavadního bydliště a před vystěhováním hlásiti Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra v Benešově, která se současně zřizuje, prostřednictvím stálých četnických hlídek přesnou adresu nového bydliště. Každá další změna bydliště musí býti rovněž hlášena Přesídlovací kanceláři v Benešově přímo. Obyvatelé obcí, které mají býti vyklizeny, nechtě se obraceti se všemi záležitostmi, týkajícími se vystěhování, výlučně buď na místní stálé četnické hlídky nebo na Přesídlovací kancelář v Benešově.

Těmto přestěhovalcům jest zakázáno ať přechodné či trvalé nastěhování se do některých obcí. Jsou to tyto obce:

I. Všechny obce soudního okresu neveklovského

s výjimkou obcí Týnec n. S. a Třebšín.

II. Ze soudního okresu benešovského

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Konopiště, Václavice, Bukovany, Úročnice, Příbyšice, Tisem, Tvoršovice, Nesvačily a Jirovice.

III. Ze soudního okresu votického

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Božkovice, Rudoltice, Vrchotovy Janovice, Drachkov a Minartice. Osada: Slavkov (z obce Křešice).

IV. Ze soudního okresu sedlčanského

tyto obce i s jejich osadami: Obce: Radíč, Křepence, Suchdol, Nalžovice, Osečany, Kňovice, Prosenická Lhota, Sestrouň, Štětkovice, Dublovice, Příchovy, Chramosty, Hrachov, Lichovy, Zvírotice, Nalžovické Podhájí.

Nedodržení tohoto ustanovení se trestá pokutou do 5.000,- K nebo vězením do 14 dnů.

Okresní hejtmán
rada politické správy:

Procházka v. r.

S majitelem každé usedlosti byla sepsána „dobrovolná“ smlouva o odprodeji jeho nemovitého majetku a živého a neživého inventáře podle ocenění taxačního oddělení Pozemkového úřadu na základě směrnic platných pro celou říši. Tento způsob byl typický především pro I. etapu vysídlování Benešovska, později se postupovalo metodou přímého vyvlastnění.³ Dosavadní majitelé byli povinni odevzdat nemovitosti Pozemkovému úřadu prostě všech knihovních závad. Proto sem ministerstvo spravedlnosti vyslalo zvláštního soudce, který v těchto záležitostech vedl právní poradenství. Nicméně pro jednotlivé okresy se oceňování nemovitostí lišilo – nejvyšší ceny byly v soudním okrese benešovském, o něco menší v soudním okrese votickém a sedlčanském a nejnižší byly v soudním okrese neveklovském.

Nemovitosti se vykupovaly prostě knihovních dluhů a z odhadní ceny stanovené Němci se vyplácelo 80 %. Zbytek byl vázán pro případ, že by se na vyvlastněném objektu objevily další závady a mohl být uvolněn jedině na základě zvláštního příkazu Pozemkového úřadu. Obytné a hospodářské budovy se hodnotily podle stavu a zastavěné plochy (od 15 RM do 60 RM za m²). Stáje, chlévy a stodoly měly hodnotu o 40–50 % nižší než obytné budovy stejné kvality. Cena pozemků klesala s počtem hektarů. Do tří hektarů byla cena stejná za hektar, pak byla stejná od 4. do 18. hektaru. Dvacátý devátý hektar měl cenu o 250 RM nižší než první a byl oceněn na 1 000 RM. Dále již cena neklesala.

Logicky tedy docházelo k pomalému vyplácení záloh, prováděných Okresní hospodářskou záložnou v Benešově, čímž bylo mnoha lidem znemožněno opatřit si náhradní bydlení či potřebný inventář. Např. v roce 1942 bylo vyplaceno 4 457 400 K na 132 zálohových půjček, v roce 1943 na 539 zálohových půjček pak 26 650 824 K. Uvádí se, že celkem bylo vyplaceno 297 392 367 protektorátních korun do konce války. Díky vnucenému kurzu koruny vůči marce se vzhledem k hodnotě majetku jednalo o skutečně směšně nízké částky. Na stěhovací výlohy pak pro jednu usedlost připadla částka 1 500 K s příplatkem 2 % odhadní výkupní ceny objektu. Dále se u soudu prováděly knihovní výmazy, čímž bylo zdůrazněno, že Říše přebírá zabrané území bez závad a na „věčné časy“.

Statistika vysídlovací akce

Vyklizování prostoru v období 1942–1944 probíhalo v několika časových etapách, resp. územních pásmech (tzv. Zone, česky dobově zvané jako vysídlovací obvody). Statistický souhrn realizovaných etap uvádí následující tabulka:

Etapa	Termín vyklizení	Rozloha (ha)	Vysídleno rodin	Vysídleno obyvatel
I	15. 9. 1942	4 970	1 403	5 403
Ia		1 850		
Ib		770		
II	1. 4. 1943	8 880	1 798	6 751
IIb	15. 5. 1943	570	124	435
III	31. 12. 1943	10 630	2 064	7 057
IV	31. 10. 1943	10 158	2 280	7 770
V	1. 4. 1944	5 530	950	3 570

Ke dni 31. 3. 1944 Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra uváděla, že dosud bylo zřízením cvičiště postiženo celkem 65 obcí a 144 osad, 8 619 rodin, resp. 30 986 obyvatel. Vysídlené území zabíralo celkovou plochu 43 350 ha.⁴ Vzhledem k faktu, že vystěhování probíhalo v různých časových etapách, zájmy obyvatelstva tím byly rozděleny a tudíž nedocházelo z jejich strany k výraznějšímu odporu.

Po válce bylo čs. úřady konstatováno, že náklady na zřízení cvičiště činily asi 1 500 milionů korun (poválečné měny) a z této částky bylo asi 700 milionů vyplaceno, 100 milionů bylo v srpnu 1945 stále připraveno k výplatě a zbytek zůstal nevyplacen.⁵ Škody způsobené Němci byly odhadnuty na 10 miliard korun, nebyly však započítány škody na hospodářských zařízeních a polích.

Přestěhovalci a osudy

Většina obyvatel se skutečně během prvních dvou etap z prostoru vystěhovala. Během roku 1942 se ještě dařilo zemědělcům najít volné usedlosti, nebo se uchýlovali k ubytování na hospodářstvích u svých příbuzných. Během první etapy došlo k největšímu přílivu přestěhovalců do oblasti jižně od Prahy, od druhé etapy již ale značná část obyvatelstva zůstávala na cvičišti jako námezdní pracovníci. Možné ubytovací prostory v okolí cvičiště se totiž velmi rychle plnily, nehledě na to, že lidé, kteří v prostoru zůstali, mnohdy doufali, že tak budou moci lépe dohlédnout na svá opuštěná obydlí. Ve skutečnosti jen málo obyvatel zůstalo ve svých obydlích, a to jen při obvodu cvičiště.

Možnosti získat náhradní ubytování byly obecně ztíženy jednak nedostatkem volných kapacit po záboru čs. pohraničí, jednak díky zákazu staveb od roku 1943. Poptávka byla neúměrně vysoká vůči nabídce – často se stalo, že se v nějakém uva-

žovaném náhradním bydlení sešlo i několik desítek zájemců najednou. Evakuovaní obyvatelé dostávali proto od Přesídlovací kanceláře dvojazyčné potvrzení, že jsou povinni se vystěhovat z obvodu cvičiště a toto potvrzení jim mělo pomoci při získání náhradního ubytování, založení nové existence i získání náhradní zemědělské usedlosti. Dále Ústav pro péči o přestěhovalce zahájil dotazníkovou akci o volném ubytovacím prostoru, který zjišťovaly četnické hlídky nebo okresní úřady. Volné kapacity jak pro ubytování, tak pro uskladnění inventáře, byly dány k dispozici Přesídlovací kanceláři, která přestěhovalci v případě jeho zájmu o objekt poskytla přidělovací ubytovací list a majitel objektu dostal ubytovací příkaz.

Uvádí se, že celkově opustilo území cvičiště 60 % obyvatel, zbylých 40 % jich na cvičišti zůstalo, nicméně i oni se pak v rámci cvičiště stěhovali, někdy i opakovaně. Lze říci, že po dokončení poslední stěhovací etapy bylo na cvičišti evidováno na 12 225 obyvatel. Největší zájem o náhradní ubytování byl pochopitelně v nejbližších větších městech jako Benešov, Praha, Votice, Příbram, Beroun a další. Zde docházelo k přestěhování obyvatel řádově ve stovkách. Jen jednotlivci se stěhovali do takových vzdálených míst jako Brno, Pardubice, Turnov, Plzeň, Mladá Boleslav aj.

Počty přestěhovalců do jednotlivých měst v jednotlivých etapách⁶

město	I.	město	II.	město	III.		IV.		V.
Praha – jih	2405	SS. T. Ů. P	2349	SS. T. Ů. P	2943	SS. T. Ů. P	4635	SS. T. Ů. P	1560
SS. T. Ů. P	737	Benešov	1700	Benešov	1078	Votice	1981	Votice	1256
Benešov	486	Praha – jih	973	Votice	541	Příbram	201	Benešov	235
Příbram	365	Votice	226	Praha – jih	485	Tábor	167	Praha – jih	117
Votice	126	Tábor	147	Německý Brod	280	Praha – město	110	Tábor	111
Kutná Hora	88	Německý Brod	137	Příbram	202	Praha – jih	84	Německý Brod	70
Praha – město	86	Kutná Hora	111	Tábor	166	Benešov	65	Praha – město	37
Tábor	73	Příbram	80	Kutná Hora	145	Praha – sever	28	Beroun	27
Beroun	54	Praha – město	66	Praha – město	95	Altreich	26	Praha – sever	17
Praha – sever	48	Altreich	62	Beroun	58	Brno	20	Pardubice	15
Německý Brod	39	Praha – sever	55	Slaný	52	Pardubice	17	Altreich	13
Ledečko	35	Slaný	51	Písek	32	Pelhřimov	17	Pelhřimov	12
Altreich	24	Třeboň	46	Kolín	30	Beroun	15	Slaný	11
Čáslav	20	Ledeč	43	Pelhřimov	29	Budějovice	13	Kutná Hora	9
Strakonice	17	Budějovice	34	Altreich	28	Klatovy	13	Chrudim	7
Vysoké Mýto	16	Beroun	33	Čáslav	24	Německý Brod	12	Brno	7
Rakovník	15	Pelhřimov	29	Strakonice	22	Brandýs n. L.	12	Brandýs n. L.	7
Třeboň	15	Kolín	22	Brno	21	Kutná Hora	11	Budějovice	6
Chrudim	13	Klatovy	18	Chrudim	20	Písek	10	Roudnice	6
Písek	13	Kralovice	14	Praha – sever	18	Slaný	8	Čáslav	5
Pelhřimov	10	Jičín	11	Pardubice	17	Chrudim	5	Písek	4
Brno	9	Rakovník	10	Ledeč	16	Náchod	5	Třeboň	4
Kolín	9	Kladno	9	Nymburk	16	Plzeň	5	Plzeň	4
Roudnice n. L.	9	Vysoké Mýto	9	Brandýs n. L.	15	Roudnice	5	Kolín	4
M. Budějovice	7	Chrudim	6	Sušice	14	Vysoké Mýto	4	Příbram	3
Semily	7	Brandýs n. L.	6	Třeboň	11	Jičín	4	Strakonice	3
Brandýs n. L.	6	Nymburk	6	Kladno	11	Louny	4	Dačice	3
Plzeň	6	Sušice	5	Roudnice	11	Kladno	3	Jičín	3
Kladno	5	Písek	5	Vysoké Mýto	7	Kolín	3	Humpolec	2
Ml. Boleslav	4	Strakonice	5	Jičín	7	Strakonice	3	Ledeč	2
Klatovy	4	Louny	5	Budějovice	6	Telč	3		
Kralovice	4	Čáslav	4	Klatovy	6	M. Boleslav	2		
Pardubice	4	Nový Bydžov	4	Rakovník	6	Dvůr Králové	2		
Louny	3	Boskovice	3	Plzeň	5	Nymburk	2		
Slaný	3	Dačice	3	M. Budějovice	4	Sušice	2		
Velké Meziříčí	3	Hr. Králové	3	Nový Bydžov	4	Zlín	2		
Jičín	2	Plzeň	3	Mělník	4	Ledeč	1		
Náchod	2	Roudnice n. L.	2	Hranice n. M.	4	M. Ostrava	1		
Hradec Králové	2	Taus	2	Frýdlant	4	Rakovník	1		
Turnov	2	M. Budějovice	2	H. Králové	4	Litomyšl	1		
Telč	2	Brno	2	V. Meziříčí	3	Třebíč	1		
Hranice n. M.	2	Mělník	1	Taus	2	Turnov	1		
Budějovice	1			M. Boleslav	2	Vyškov	1		
Třebíč	1			Louny	2				
Praha – Bohnice	1			Litomyšl	1				
				Náchod	1				

**AUSWEIS
PRŮKAZ**

Nr. *P 106*
čís.

zum Betreten des
ke vstupu do

44- Tr. Üb. Pl. „Böhmen“
Seltschan

Name - Jméno:

P a v e l k a Jan

geboren - narozen:

10.8.1911

wohnt - bydlí:

Seltschan Nr. 378

Arbeiter
dělník
Angestellter
zaměstnanec
Angehöriger
příslušník

*Lehrer-
Hauptsch.*

Eigenhändige Unterschrift des
Inhabers

Vlastnoruční podpis majitele

Jan Pavelka

Inhaber hat den Ausweis stets beim Passieren d. 44-Wache d. Posten
unaufgefordert vorzuzeigen. - Ohne Stempel und Lichtbild ungültig.

Majitel tohoto průkazu jest povinen limto se bez vyzvání stráži 44
vykázati. — Bez razítka a podobenky neplatný.

30.6.1944

Kommandantur

44- Tr. Üb. Pl. „Böhmen“

Gültig bis
Platný do

Kavash
44 - Oberführer u Kommandant.

Přestěhovalci byli zastoupeni především zemědělci a drobnými živnostníky, dělnictvo vzhledem k minimálnímu průmyslu chybělo. Drobní a střední zemědělci se stěhovali zejména k příbuzným v nezabraném území, případně si pronajímali usedlosti u přestárlých zemědělců, u nemocných nebo v případech dvojusedlostí. Jsou zaznamenány případy, že pronajímatel přestěhovalce občas vykořisťoval, mnohdy pracovali jen za stravu. Řada dalších zemědělců zůstala bez provozních objektů a stěhovala se jen do výletních domků a vil mezi Prahou a Benešovem. Často docházelo k opakovanému stěhování, ať už pro neshody s pronajímatelem, nebo pro další nucený pohyb obyvatelstva v novém bydlišti přestěhovalce. Byly zaznamenány i případy přesunu zůstavších obyvatel z již evakuované obce do jiné – tak např., když se Radslavice staly součástí cílového území, byli zůstavší obyvatelé bez předchozího varování německými vojáky v noci naloženi na nákladní auta a převezeni do Poděls, Bukovan a Nové Vsi na okraji cvičiště.

Z prostoru cvičiště byli vysídleni především veřejní zaměstnanci (učitelé, poštovní zřízení, četníci), kteří byli převzati a přemístěni. Lesní a zemědělské zaměstnanci se nestěhovali a byli přiděleni k některému hospodářskému dvoru SS. Z počátku byli jako správci dvorů vybíráni bohatí zemědělci z evakuovaného území, kterým bylo přislíbeno, že na svých statcích zůstanou.⁷

Obvod cvičiště byl takřka hermeticky uzavřen. Jednak návštěvními se zákazem vstupu, jednak stálými pěšími a jízdními hlídkami německého četnictva (s kasárnami v netvořické faře), které hlídkovaly na přístupových komunikacích a místech – např. na mostě u Štěchovic, na lávce v Pikovicích, u přívozu v Živohošti, na mostě v Kamenném Přívoze, na silnicích v Křešicích, Vatečkově, Jírovcích, Sedlčanech a jinde. Obyvatelům, kteří zůstali jako pracovní síla na cvičišti, byly vydávány velitelstvím cvičiště zvláštní legitimace. Jiným osobám byl vstup do prostoru cvičiště umožněn jen na základě odůvodněné žádosti. Pokud bylo takové povolení uděleno, platilo se za něj 5 korun a byla na něm přesně vyznačena cesta i čas pobytu a po skončení jeho platnosti se muselo vrátit poštou nebo osobně.

2. 2. Chronologický průběh vysídlení území a evakuace obyvatelstva

I. etapa

Dne 14. 3. 1942 nechal okresní hejtman v Benešově, rada politické správy Procházka, zveřejnit vyhlášku, která v důsledku zřízení vojenského cvičiště nařizovala vystěhování obcí a osad Krňany, Teletín, Vysoký Újezd, Větrov, Tuchyně, Lhota, Mas-kovice, Blaženice, Měřín, Dalešice, Jablonná, Nebřich, Rabyň, Loutí, Nedvězí a Vensov do 15. 9. 1942.

Obyvatelé byli povinni se vystěhovat s pomocí Přesídlovací kanceláře ministerstva vnitra v Benešově a prostřednictvím stálých četnických hlídek hlásit přesnou adresu nového bydliště. Každá další změna bydliště měla být rovněž hlášena a to přímo Přesídlovací kanceláři.

Přestěhovalcům bylo zároveň zakázáno přechodné či trvalé nastěhování do všech obcí soudního okresu neveklovského s výjimkou Týnce nad Sázavou a Třebsína; do obcí Konopiště, Václavice, Bukovany, Úročnice, Příbyšice, Tisem, Tvoršovice, Nesvačily a Jírovice (ze soudního okresu benešovského); do obcí Božkovice, Rudoltice, Vrchotovy Janovice, Drachkov, Mi-nartice a Slavkov (ze soudního okresu votického); a do obcí Radíč, Suchdol, Nalžovice, Osečany, Kňovice, Prosenická Lhota, Sestrouň, Štětkovice, Dublovice, Příčovy, Chramosty, Hrachov, Líchovy, Zvírotice a Nalžovické Podhájí. Nedodržení tohoto ustanovení se mělo trestat pokutou 5 000 korun nebo čtrnáctidenním vězením.⁸

Tato vyhláška byla dále doplněna další vyhláškou, která obyvatelům výše uvedených obcí určených k vystěhování zakazovala prodej, nájem a propachtování staveb, zákaz změny staveb, jakož i pronájem bytů pro veškeré nemovitosti. Zákaz prodeje se vztahoval na prodej jakéhokoli nemovitého majetku, zákaz nájmu a propachtování na uzavírání nových nájemních a pachtovních jakož i užívacích smluv a zákaz staveb na veškeré stavby a stavební opravy na těchto nemovitostech. Z tohoto zákazu byly vyňaty pouze udržovací práce k zajištění budov a k ochraně úrody před povětrnostními vlivy. Žádosti na povolení takových oprav vyřizoval pozemkový úřad (t.č. ještě IX. odbor ministerstva zemědělství), jemuž měly být podávány prostřednictvím příslušného obecního úřadu. Zákaz prodeje se pochopitelně nevztahoval na koupi a výkup nemovitostí komisařským vedoucím IX. odboru ministerstva zemědělství. K zajištění právní účinnosti těchto zákazů se současně prováděla příslušná opatření v pozemkových knihách u okresního soudu v Neveklově.⁹

Okresní úřad v Benešově dne 22. 4. 1942 dodatečně zakázal vysídlencům z první etapy přestěhování do obce Hostěradice a Třebsín.¹⁰

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra, t.č. se sídlem v Netvořicích, dne 25. 4. 1942 zpřesnila v několika bodech podmínky vystěhování pro obyvatelstvo. Za prvé se nařizovalo před vystěhováním provést bezpodmínečně žňové práce a sklídit veškerou úrodu. Pro tyto účely měly být v době od 1. 8. 1942 do 15. 9. 1942 využity k odvozu obilí veškeré potahy z vyklizovaných a sou-sedních obcí. Sazení okopanin bylo vzhledem k vyklizovací lhůtě povoleno jen na vlastní nebezpečí. Za druhé se přestěhovalci vybízeli, aby si bez prodlení bud' sami nebo s pomocí Přesídlovací kanceláře zajistili nové ubytování a pokud možno do nového

bydliště do zahájení obilní sklizně převezli nejlépe svépomocí postradatelný inventář, případně s tzv. úřední pomocí potahovou organizovanou Přesídlovací kanceláří. Za třetí se nařizoval urychlený odvoz: zásob dříví (s výjimkou jeho letní potřeby) včetně dříví užitkového; všeho sena kromě množství potřebného ke krmení; polního nářadí; části domácích svršků (nábytku, nepotřebného šatstva a zásob); veškerého nyní nepotřebného živého a mrtvého inventáře a veškerých ostatních potřeb, které nebyly nezbytně nutné k živobytí. Protože se pro první etapu nepodařilo zajistit dostatečné množství pohonných hmot, musel být veškerý svoz uskutečněn pomocí potahů. Všechny dostupné potahy měly být bez výjimky využity k odvozu výše uvedeného majetku ve lhůtě od 10. 5. do 1. 8. 1942. Za páté se všechny osoby, které nejsou nezbytně nutné pro žňové práce (pensisté, obchodníci aj.) vybízely, aby ihned započali s přesídlováním do nových bydlišť a aby jej ukončili nejpozději do 1. 8. 1942.¹¹

Dne 26. 5. 1942 Okresní úřad v Benešově upřesnil další obce, do nichž bylo přestěhování zakázáno a to vyhláškou, která uváděla obce Hradištko, Pikovice, Brunšov, Pecerady, Brodce, Větrov, Zbořený Kostelec, Poříčí nad Sázavou, Mrač a Hvozdec. Zapovězena byla i část města Týnce nad Sázavou a to část ležící na jih od Sázavy.¹²

Dne 16. 6. 1942 Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra potvrdila termín vyklizení do 15. 9. 1942 obcím a osadám Krňany, Teletín, Vysoký Újezd, Větrov, Tuchyně, Lhota, Maskovice, Blaženice, Měřín, Dalešice, Jablonná, Nebrich, Rabyň, Loutí, Nedvězí, Břežany, Vensov, Lešany, Hostěradice, Rakousy, Hradištko, Pikovice, Brunšov, Třebsín a Kamenný Přívoz. Obcím Lešany a Břežany bylo mimořádně povoleno vystěhování až do 15. 10. 1942 (etapa Ib) pod podmínkou, že veškerý movitý majetek, pokud není nezbytně nutný k zajištění nouzového pobytu, musí být odvezen do 15. 9. 1942. Dále se nařizovalo, že budovy, části budov nebo místnosti, pokud jsou potřebné pro stavební práce, musí být na vyzvání Kommandantury (velitelství) cvičiště SS vyklizeny již od 1. 7. 1942.¹³

Pohyb osob, které neměly v prostoru obcí I. etapy stálé bydliště, byl dále výrazně omezován. Vyhláška Přesídlovací kanceláře ze dne 3. 7. 1942 zakazovala pobyt letním hostům, majitelům letních chat (pokud neměli písemné povolení velitelství cvičiště) a turistům. Majitelům letních chat se přikazovalo klíče odevzdat stálým četnickým hlídkám. Vybavení chat mohlo být odvezeno opět jen se svolením velitelství cvičiště.¹⁴

II. etapa

Vystěhování obcí II. etapy bylo zahájeno zveřejněním vyhlášky Přesídlovací kanceláře dne 26. 9. 1942, t.č. sídlem v Netvořicích, která do 1. 4. 1943 nařizovala vyklizení obcí Chleby, Dunávice, Netvořice, Všetice, Chrástřany, Oušnice, Benice, Lipka, Soběšovice, Černíkovice, Chárovce, Dunávičky, Krusičany, Hamry, Václavice, Vatek, Úročnice, Bukovany, Buková Lhota, Vidláková Lhota, Mlékovice, Radslavice, Pecerady, Hůrka, Větrov, Hvozdec, Zbožnice, Žabovřesky a Chlístov.¹⁵

Jestliže v první etapě bylo obyvatelstvu umožněno v rámci možností svůj majetek evakuovat, pro druhou a všechny následující etapy to již možné nebylo. Vyhláškou ze dne 27. 10. 1942 se z důvodů hospodářsko-vyživovacích dnem 15. 10. 1942 zabavoval veškerý živý a mrtvý inventář způsobily k vedení zemědělského podniku, tj. zabavoval se veškerý zemědělský inventář, který se výše uvedeného dne nacházel v prostoru II. vyklizovací etapy. Zabavení se nevztahovalo na ovce, kozy a drůbež, menší hospodářské nářadí, zařízení domácností a předměty osobní potřeby. Soupis a kontrolu zabaveného inventáře měla provést Přesídlovací kancelář a jí podřízené četnické orgány. Rolníci a zemědělci, kteří se vykáží Pozemkovému úřadu trhovou smlouvou, písemně schválenou příslušným okresním úřadem, nebo nájemnou smlouvou schválenou obvodní úřadovnou Pozemkového úřadu o náhradní nemovitosti, mohli požádat o zrušení zabavení.¹⁶

Speciálně pro etapu IIB, která zahrnovala území obce Bělce, byla vydána 30. ledna 1943 vyhláška, která nařizovala vyklizení obce do 15. 5. 1943.¹⁷

Vládní rada Keller nechal vyhláškou ze dne 1. 3. 1943 zajistit krmiva a brambory v II. vysídlovacím obvodu ve prospěch velitelství cvičiště. Odvolává se na § 8 zákona o věcných plněních ve prospěch říšských úkolů, tak byla zajištěna všechna krmiva, pokud nebyla určena za osivo a všechny brambory, pokud nebyly určeny ke krytí samozásobitelských dávek. Zajištěná množství měla být převzata za běžnou trhovou cenu.¹⁸

Vláda Protektorátu Čechy a Morava na složitou vnitropolitickou situaci reagovala 7. 6. 1943 společným prohlášením předsedy vlády Dr. Krejčího, ministra vnitra Bienerta a ministra zemědělství Hrubého tohoto znění:

„Občané Benešovska a Sedlčanska!

Válka, kterou je dnes zachvácen celý svět, vyžaduje výcviku velkých vojenských kontingentů. K tomu je zapotřebí četných vojenských cvičišť. Taková cvičiště se zřizují nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž i v jiných oblastech Velkoněmecké Říše. O jejich zřízení rozhodují výhradně vojenská hlediska. Novodobé zbraně, které jsou v pohybové válce nasazeny, vyžadují stále větších cvičných ploch.

Zřízení vojenského cvičiště benešovského není tudíž opatřením, které by směřovalo zvláště proti obyvatelstvu nebo hospodářskému složení tohoto území, nýbrž je vojenskou nutností, která je podmíněna výhradně válkou. Obyvatelstvo, které je

Evakuace českých obyvatel. (Muzeum Podblanicka)

(SOKA Benešov)

tímto opatřením nepochybně tvrdě dotčeno, musí projevit nutné porozumění, že i tato oběť musí být přinesena pro budoucnost českého národa, která je zaručena jedině vítězstvím Říše. Neboť jen vítězství nad bolševismem zajišťuje českému lidu setrvání na jeho domácí hroudě a budoucí pokojnou práci jeho dětí ve vlasti.

*Vývoj války vyžaduje bohužel i urychlené vyklizení jednotlivých pásem. Přesto však odškodňovací řízení bude provedeno způsobem dosud obvyklým, takže každý, jehož se opatření dotkne, obdrží především na žádost přiměřenou zálohu na náhradu mu příslušející a po skončení řízení dostane pak v nejkratší době vyplacen zbytek náhrady. Obyvatelstvo se může kdykoliv obrátit na příslušnou přesídlovací kancelář ministerstva vnitra s žádostí o radu a o pomoc. Lhůty k přesídlení budou oznámeny zvláštní vyhláškou.*¹⁹

Mimo pořadí vysídlovacích etap byla dne 10. 6. 1943 oznámena povinnost vystěhovat město Sedlčany a to do 1. 8. 1943. Pouze majitelům zemědělských usedlostí bylo povoleno, aby svá bydliště opustili do 31. 10. 1943, aby tak stihli provést žně a sklizňové práce.²⁰ Dále, dne 23. 6. 1943 nechal vládní komisař města Benešova vyvěsit oznámení, na jehož základě byla pro ubytování vojska určena vlastní bytová čtvrť, kterou bylo zapotřebí uvolnit.

III., IV. a V. etapa

Vyhláškou ze dne 24. 6. 1943 bylo nařízeno nejdříve vystěhování území IV. etapy do 31. 10. 1943, které se týkalo obcí Hořetice, Brdečň, Hůrka, Hodětice, Suchdol, Prosenická Lhota, Břišejov, Prosenice, Luhy, Chrastava, Červený Hrádek, Lhotka, Vítěž, Dublovice, Buzice, Líchovy, Bučily, Zvírotice, Křepence, Nalžovice, Chlum, Nová Ves, Hluboká, Nalžovické Podhájí, Oboz, Radíč, Dubliny, Hrazany, Ždár, Kňovice, Kňovičky, Usuší, Příčovy, Sestrouň, Hradištko, Zberaz, Osečany a Velběhy.²¹

Vysídlení obcí III. etapy bylo zveřejněno vyhláškou vydanou v Čerčanech 28. 6. 1943 až po oznámení o IV. etapě. Povinnost vystěhovat se měli obyvatelé města Neveklova a to již do 1. 9. 1943. Pouze lidé vlastníci zemědělskou usedlost měli lhůtu prodlouženou do 31. 12. 1943, která byla stanovena pro obce a osady Nesvačily, Petrovice, Tvoršovice, Mlýny, Jírovice, Chvojen, Jarkovice, Semovice, Hůrka, Tisem, Příbyšice, Kožlí, Neštětice, Chvojínek, Doloplazy, Dubovka, Blažim, Stranný, Břevnice, Zádolí, Borovka, Zárybnice, Hůrka – Kapinos, Spolí, Tloskov, Živohošť, Ústí, Nahoruby, Poličany, Krchleby, Lhotka, Vlkonice, Strážovice, Zderadice, Mstětice, Záhoří, Řehovice, Tikovice, Vrace, Zahrádka, Zálesí, Bezejovice, Libeč, Zaječí, Dlouhá Lhota, Křečovice, Skřýšov, Zhorný, Paseky, Konopiště, Pomněnice a Bystřice. Přestěhovalci byli upozorněni na skutečnost, že velitelství cvičiště i posádkové velitelství SS v Benešově nařídilo přípisem ze dne 17. 6. 1943, že dělníci mohou být převzati nebo dále zaměstnání. Pokud to bude z vojenských důvodů možné, zůstanou nadále ve svých dosavadních bydlištích a obdrží zvláštní průkaz od velitele cvičiště. Také řemeslníci a živnostníci neměli být ve velkém rozsahu vystěhováni. Pro ulehčení platebního styku zřídila Okresní hospodářská záložna v Benešově pro vyplácení odškodného platebnu v Sedlčanech.²²

Konečně nařízení o vystěhování obcí V. etapy bylo oznámeno dne 24. 11. 1943. Termín byl stanoven do 1. 4. 1944 a týkal se obcí a osad Maršovice, Zálesí, Podmaršovice, Drachkov, Zahorany, Božkovice, Radošovice, Tožice, Rudoltice, Hůrka, Libohošť, Manělovice, Šebaňovice, Sedlečko, Strnadice, Vrchotovy Janovice, Brašnice, Janovice, Mrvice, Minartice, Sledovice, Štětkovice, Bořená Lhota, Klimětice, Slavkov, Podolí a Zahradnice.²³

2. 3. Asistence protektorátního četnictva při vysídlování

Je pozoruhodné, že tak rozsáhlý zásah okupantů do protektorátního života – vystěhování obyvatel a masivní zábor majetku, proběhl bez výraznějšího odporu, prakticky bez potíží. Němci se skutečně velmi obávali nepokojů obyvatelstva a tak záměrně do popředí nastrkovali protektorátní úřady, proti kterým se měla případná zloba obyvatelstva nasměrovat. Kromě několika sebevražd převážně starších lidí, kteří neunesli ztrátu domova, však evakuace probíhala nadmíru klidně. Nicméně od počátku Němci realizovali rozsáhlé přesuny protektorátního četnictva, které měly případné nepokoje usměrnit.

Úkolem četníků bylo obcházet evakuované obce a vyzývat obyvatele, aby si hledali náhradní ubytování, zvat je do Přesídlovací kanceláře a dohlížet na řádné odevzdání budov. Četníkům museli lidé potvrdit, že s nimi bylo o vystěhování mluveno.

Protože popisovat podrobně přesuny četnictva za celé období vysídlování prostoru by bylo nad rámec této knihy, ukážeme si je jen na příkladu evakuace I. etapy.

Ve stejný den, kdy bylo zveřejněno vystěhování obcí I. etapy, tj. 14. 3. 1942, nařídilo ministerstvo vnitra Zemskému četnickému velitelství v Praze zosílení bezpečnostních opatření. Příslušné četnické stanice měly být dostatečně zesíleny a podle potřeby měly být zřízeny prozatímní četnické stanice tak, aby byly v každé z uvedených obcí určených k vystěhování stále četnické hlídky o 2 mužích. Příslušným četnickým velitelům bylo uloženo, aby udržovali styk s Přesídlovací kanceláří ministerstva vnitra v Benešově a dbali, aby četníci vykonávali přesně práce, které jim Přesídlovací kancelář svěří.²⁴

Dodatkem k předchozímu výnosu nařídilo dále ministerstvo vnitra 4. 4. 1942 zajištění dvou až tří motocyklistů pro spojovací službu na požádání Přesídlovací kanceláře, kteří měli být kanceláři vždy ihned k dispozici.²⁵

Velitelství četnického oddělení Benešov na základě rozkazu Zemského četnického velitelství z 20. 3. 1942 proto již 23. 3. 1942 odkomandovalo ze svého stavu celkem 16 četníků, a to k zesílení četnické stanice Netvořice a Jablonná nad Vltavou po 8 mužích. Z těchto mužů byly zřízeny četnické expozitury, a to v obci Krňany o síle 4 muži, v obci Vysoký Újezd o síle 6 mužů, v obci Blaženice 4 muži a zbylí dva připadli do Jablonného.²⁶

Četnické hlídky byly ubytovány takto: 4 muži v Krňanech v domě čp. 75 Václava Dolejše, revidenta pošt, 6 mužů ve Vysokém Újezdě ve farní budově čp. 7 v majetku kapituly Sv. Víta v Praze, 4 muži v Blaženicích v hostinci Václava Havelky čp. 16 ve dvou místnostech, 2 muži v Jablonné nad Vltavou v zámku Rudolfa Vodičky čp. 2.²⁷

Co se týče motospojek požadovaných Přesídlovací kanceláří, po dohodě s Dr. Šrajerem byly nakonec 15. 4. 1942 zřízeny motospojky dvě. Spojka pro Netvořice se sídlem v Netvořicích pro spojovací službu mezi Netvořicemi a Vysokým Újezdem a spojka pro Vysoký Újezd se sídlem ve Vysokém Újezdě pro spojovací službu s četnickými hlídkami v Jablonném, Blaženicích a Krňanech. Oba motocyklisté byly přechodně přiděleni k četnické stanici Netvořice. Spojky měly být neustále k dispozici až do odvolání, přičemž průměrná spotřeba benzínu se počítala měsíčně 40 litrů na jednoho motocyklistu a benzín měla zajišťovat Přesídlovací kancelář. Služební motocykly i s řidiči poskytl četnický pohotovostní oddíl Tábor a četnický pohotovostní oddíl Písek, t.č. Strakonice dne 21. 4. 1942.²⁸

V souvislosti se začleněním dalších obcí Hostěradice, Hradištko, Třebstín, Kamenný Přívoz, Lešany a Břežany do I. etapy, došlo na základě telefonického výnosu ministerstva vnitra z 18. 6. 1942 k zesílení příslušných četnických stanic a expozitur o dalších 9 četníků takto: 3 pro obec Lešany, 5 pro obec Hradištko a 1 pro obec Krňany. Toto zesílení muselo být provedeno nejpozději do 20. 6. 1942. Za tímto účelem byli odesláni pro četnickou stanici Hradištko 2 četníci od oddělení Kutná Hora a 3 od oddělení Tábor; na četnickou stanici Netvořice s určením pro obec Lešany pak 2 četníci od oddělení Příbram. Stanice v Netvořicích dále dodala z vlastního stavu po jednom muži pro obec Lešany a Krňany. V Hradištku byli četníci ubytováni ve dvou místnostech ve vile Žofie Hejtmánkové čp. 39 a pro úřadování jim sloužila jedna místnost v hostinci Josefa Peška. Četníci v Lešanech se ubytovali ve velkostatku čp. 23.²⁹ Dne 25. 7. 1942 byli do Hradištko odesláni další 3 četníci ze stanice Petrov a do Lešan a Krňan po jednom muži ze stanice Netvořice.

Jak stěhovací akce nabírala na obrátkách, docházelo k přidělování dalších četnických posil z dalších poměrně vzdálených protektorátních měst. Tak např. v období od 18. 6. 1942 do 28. 7. 1942 bylo odkomandováno po třech četnících z okresů Chrudim a Tábor a po dvou z okresu Kutná Hora do Peceraď. V říjnu 1942 byl počet četníků v těchto obcích II. etapy následující: Dunávice 5, Všetice 2, Peceraď 7, Krusičany 4, Chářovice 3, Václavice 4.³⁰ V květnu 1943 byl stav četnických stanic v rámci III. etapy tento: Bystřice 8, Tisem 5, Neveklov 4, Stranný 4, Nahoruby 4, Vlkonice 2.³¹ V prosinci 1943 hlásilo četnické oddělení v Benešově, že u přesídlovacích kanceláří v Benešově a Čerčanech a na četnických stanicích v Nesvačilech, Tisemi, Neveklově, Vlkonících, Stranném, Maršovicích, Strnadovicích, Nahorubech, Radošovicích, Drachkově, Rudolticích, Vrchotových Janovicích, Minarticích a Štětkovicích bylo umístěno celkem 60 četníků.³²

2. 4. Ohlasy na vysídlování v zahraničí

Zatímco protektorátní vláda ve svém prohlášení k občanům Sedlčanska a Benešovska poukazovala při zřizování cvičiště výhradně na vojenské důvody, názor československého exilu byl pochopitelně odlišný a chápal zřizování cvičiště jen jako záležitost k masivní kolonizaci.

Československý exil samozřejmě nemohl znát pozadí celé akce a tak vycházel jenom z neúplných zpráv, které prosáklý z Protektorátu. Je zajímavé se podívat na úroveň získaných informací, které se dostaly na západ. Velmi se o cvičišti na Benešovsku psalo v tisku pro československou menšinu v USA, zejména v posledním roce války.³³ (Pozn.: V textu jsou ponechány z autentických důvodů případně chybné názvy míst i jmen osob)

New Yorské listy, 30. 12. 1943: EVAKUACE ČESKÝCH OBCÍ.

Podle zprávy z našich vlastních pramenů se oznamuje, že české obyvatelstvo je soustavně evakuováno z okresů Zbraslav, Mnichovice, Benešov a Mníšek. Stavějí se tam baráky pro oddíly SS, jakož i skladiště a nouzová letiště.

New Yorský deník, 20. 1. 1945: ÚDERNÍCI NA BENEŠOVSKU

Němci vytvořili přímo v srdci Čech blízko Benešova velké středisko pro oddíly SS pod názvem „Výcvikový tábor pro SS.“ Tento tábor se rozprostírá na rozlehlých pozemcích a je baštou opatřenou letišti. Je na 20 mil dlouhý a 12 mil široký a hraničí na západě s řekou Vltavou, na severu se Sázavou a na východě a na jihu s důležitými cestami. Němci evakovali všechny české rolníky v celkovém počtu 35 000 osob, které byli roztroušeni po okolí. V tomto zabraném kraji ponechali jen 18 000 zemědělských

dělníků bez půdy, aby sloužili členům SS. Pozemky byly zkonfiskovány říší s tím, že hospodářská správa oddílů SS na statcích usadila německé rolníky, jako se to už stalo před dvěma roky v jiných českých okresech. Město Benešov, třebaže je v tomto kraji, nebylo evakuací dotčeno, ale je pod správou komisaře pro vyvlastněná místa. Češi, kteří chtějí vstoupit na toto území, potřebují k tomu zvláštní povolení, které se vztahuje i na příbuzné.

New Yorské listy, 14. 4. 1945: NOVÝ NĚMECKÝ ZLOČIN V ČECHÁCH.

Agentura Reuters oznamuje, že podle sdělení čl. londýnských kruhů převzala německá SS 300 čtverečních mil v benešovském okrese. Všichni Češi, celkem 35 000 osob, byli z okresu vystěhováni. Převzatý úsek byl přeměněn na velké německé cvičiště a do českých vesnic z okresu se nastěhovali němečtí sedláci, kteří musili utéci ze Slovenska a Maďarska.

Zpráva ČTK v New Yorku, 29. 1. 1945: NĚMCI VYVLASTŇUJÍ ČESKÉ ZEMĚDĚLCE.

Němci vyvlastňují nyní celý benešovský kraj v Čechách. Podobné kolonisování Němců v Čechách bylo dříve hlášeno ze smíšených krajů, ale benešovský experiment je první pokus nacistů v čistě české oblasti. Jde o prostor ohraničený Vltavou na západě, Sázavou na severu, silnicí Praha – Benešov – Votice na východě a rovnoběžnou čarou procházející Sedlčany na jihu. Velitelem SS cvičiště je SS-Oberführer Karsch (pozn. aut. - jméno zkomoleno), bývalý policejní prezident ve Vratislavi v Pruském Slezsku. Evakuaci obyvatelstva prováděla hlavní hospodářská divize oddílů SS, tzv. Amtsgruppe B (Wirtschaftsunternehmen) jejímž šéfem je Rufus Straub. Evakuace českého lidu byla provedena ve čtyřech etapách. Prvé dvě etapy byly provedeny najednou od listopadu 1942 do března 1943, zejména na Netvořicku, kde 10 000 osob bylo vystěhováno a jenom 3 000 bylo dovoleno zůstat. Třetí a čtvrtá etapa byla provedena mezi březnem a zářím 1943 v prostoru Neveklova a Sedlčan, kde 25 000 osob bylo nuceně vystěhováno a jen 10 000 osob zůstalo. Benešov nebyl dotčen. Pověřen vystěhováním byl vládní komisař, jehož úřad spolupracoval s protektorátním ministerstvem vnitra.

Účelem evakuace Čechů je nejen odstranění nespolehlivých z této oblasti, nýbrž zejména kolonizování SS manů v Čechách. Jde o zvláštní akci zvanou SS Güter, tj. statky pro členy SS. Tyto statky mají sloužit nejen zásobování oddílů SS, nýbrž jako vzor dalších podobných kolonií SS manů, jejichž konečným cílem je kolonisování celé české země Němci. Tento plán měl být proveden po docílení německého vítězství, ale byl již zahájen na Budějovicku a v některých moravských oblastech.

A tak v kraji, kde čeští zemědělci drželi půdu od staletí, zůstalo jen 13 000 Čechů, většinou zemědělských dělníků, kteří mají pracovat pro německé pány. Němci dosud nemohli v důsledku války provést kolonisaci Benešova, ale v jejich plánu to je. Vládcem kraje je „Regierungskomisar für die ausgesiedelten Gemeinden des SS Übungsplatzes Beneschau“, Dr. Wildner, Němec, který je též členem svazu Allgemeine SS a dozoroval na vystěhování Čechů. Potom též dostal správní agendu Čechů, kteří směli zůstat na místě. Všechny starostenské úřady byly zrušeny a jeho úřad zřídil odbočky v jednotlivých obcích, které převzaly jejich práci. Tento vládní komisař ovšem podléhá jak veliteli cvičiště SS Benešov, tak i šéfu správního oddělení zmíněného úřadu B, jemuž je v čelo postaven SS-Obergruppenführer Augustus Frank. Čeští zemědělští dělníci ovšem nemají naprosto žádných práv a jsou vydáni na milost a nemilost oddílů SS. Musí nosit zvláštní pasy a jsou pod dozorem policie, která stráží vstup i výjezd z benešovského kraje. Je to tedy stát ve státě. Malé vězení uvnitř velkého. Naznačuje to, co by Němci byli učinili v případě svého vítězství. Známy Frank často tvrdil, že Němci nemíní stěhovat české zemědělce, ale Benešov dokazuje opak. Němci vykradli bohatství českých zemí, ukradli průmysl, převzali české banky, vykořisťují českého dělníka a neváhají ukradnout i půdu. Jejich plány, jak kolonizovat české země, jsou dostatečně známy, jenže nemají naděje na uskutečnění, protože Němci válku nevyhrají a tak jako musili opustit Rusko, Francii, Belgii, Polsko, Jugoslávii, Bulharsko a Rumunsko, tak budou i hnáni z Československa a s nimi odejdou všichni českoslovenští Němci, kteří jim pomáhali v zotročování našeho lidu.

Odcházejí. Čeští přestěhovalci opouštějí své domovy. (SOkA Benešov)

Poznámky k 2. části:

- [1] DRDÁČKOVÁ, Eva – JANEČEK, Pavel: *Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku – Neveklovsku*, In: *Historie a plastické modelářství*, 2/2005, s. 22
- [2] HOFFMANOVÁ, Jaroslava – JUNĚCOVÁ, Jiřina: *Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území 1942–1945*, Praha, 1985, *faksimilie dokumentů*, s. 5–6
- [3] HAAS, Antonín: *Prameny k dějinám vysídlených území v tzv. Protektorátu Čechy a Morava*, In: *Acta Regionalia – sborník vlastivědných prací*, Praha, 1965, s. 128
- [4] NA ČR, fond 850 Ministerstvo vnitra–nová registratura (dále jen MV–NR), 1936–1948, karton 5223, signatura G2825, zpráva Přesídlovací kanceláře Z. 24/67 ai 43.
- [5] NA ČR, fond 753 Zemský úřad Praha, záležitosti finanční, vojenské, plánovací, právní, kontrolní a personální (dále jen ZÚ), 1929–1949, karton 288, dokument č. 922/5 z 15. 6. 1946
- [6] NA ČR, fond MV–NR, karton 5223, signatura G2825, výkazy „Dislokation der Aussiedler in der einzelnen bezirken des Protektorates Böhmen und Mähren“.
- [7] HERTL, Jan: *Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942–1945*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, Praha, 1/1957, s. 24–25
- [8] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 325/42-pres.
- [9] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 326/42-pres.
- [10] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 478/42-pres.
- [11] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 85-5 ai 42.
- [12] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 612/42-pres.
- [13] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 59-14 ai 1942.
- [14] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 59-18 ai 1942
- [15] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 1400 ai 42.
- [16] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 1643 I ai 1942.
- [17] NA ČR, PÚČM, karton 1530, signatura 771, vyhláška čj. 1400/15 ai 42.
- [18] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška A. Z. 313
- [19] NA ČR, PÚČM, karton 1530, signatura 772, *provolání protektorátní vlády*.
- [20] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 803/9 ai 43.
- [21] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 561/6 ai 43.
- [22] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 561/9 ai 43.
- [23] NA ČR, MV–NR, karton 5222, vyhláška čj. 1 040 4 ai 43.
- [24] NA ČR, fond 1084 Zemské četnické velitelství Praha (dále jen ZČV), 1851–1945, karton 926, č. 7860/1942-V/2.
- [25] NA ČR, ZČV, karton 926, č. 9401/1942-V/2.
- [26] NA ČR, ZČV, karton 926, čj. 666/1942. Odpověď k čj. 5834/1942 ze dne 20. 3. 1942.
- [27] NA ČR, ZČV, karton 926, čj. 666/1942. Odpověď k čj. 5834/1942 ze dne 3. 4. 1942.
- [28] NA ČR, ZČV, karton 926, čj. 666/1942. Odpověď k čj. 5834/1942 ze dne 15. 4. 1942.
- [29] NA ČR, ZČV, karton 926, č. 17. 005/1942-V/2.
- [30] NA ČR, ZČV, karton 926, č. 20988/1942
- [31] NA ČR, ZČV, karton 926, *přehled z 21. 5. 1943*, list č. 504
- [32] NA ČR, ZČV, karton 926, *přehled z 8. 12. 1943*, č. G. Zl. 2932/1943, list 562
- [33] NA ČR, fond 1076 Zahraniční tiskový archiv, 1939–1946, sgn. 542 (?)

3. Období 1942–1945 – etapa využívání cvičiště

3. 1. Postavení cvičiště SS

Podle západních pramenů existovalo cvičiště SS (alespoň formálně) jako oficiální vojenský útvar nazvaný **SS-Truppenübungsplatz Beneschau** od 1. 11. 1941. Přehled jednotlivých velitelů cvičiště je následující: SS-Oberführer Bernhard Voss (1. 11. 1941 – 16. 6. 1942), SS-Oberführer Alfred Karrasch (20. 6. 1941 – 28. 7. 1942), SS-Oberführer Johann von Feil (20. 7. 1942 – 1. 10. 1942) a SS-Brigadeführer Alfred Karrasch (29. 9. 1942 – 8. 5. 1945).¹

Velitelství bylo poměrně početně systematizované, zpravidla jej tvořilo 9 až 14 důstojníků, okolo 75 poddůstojníků a v různých obdobích války mezi 100 až 200 příslušníky mužstva. Nejvýznamnějšími důstojníky posledního velitele Karrasche byli: pobočník a posléze důstojník ve funkci důstojníka I.a SS-Sturmabführer Otto Hauprich, po Hauprichovi pobočník SS-Obersturmführer Herbert Sander, zpravodajské oddělení vedl SS-Hauptsturmführer Towara se svým zástupcem SS-Unterscharführerem Jewskim.²

Velitelství cvičiště – **Kommandantur des SS-Truppenübungsplatz Beneschau** – bylo nejdříve umístěno v Benešově. Dne 15. 3. 1943 byl zabrán zámek Konopiště s přilehlým okolím a došlo sem k přesunutí velitelství cvičiště.³ Od 1. 10. 1943 bylo cvičiště přejmenováno na **SS-Truppenübungsplatz Böhmen**.⁴

Velitelství cvičiště spadalo bezprostředně pod velitele Waffen-SS v Čechách a na Moravě (Befehlshaber der Waffen SS Böhmen und Mähren) a tento byl podřízen hlavnímu velitelskému úřadu SS (SS-Führungshauptamt), kterému odpovídal za výcvik jednotek SS v Protektorátu. V teritoriálních otázkách byl protektorátní velitel Waffen SS současně podřízen vyššímu vedoucímu SS a policie v Čechách, což nebyl nikdo jiný než K. H. Frank. Jinými slovy to znamenalo, že Frank mohl takřka libovolně disponovat jednotkami tč. nacházejícími se na cvičišti, např. pro nasazení v boji proti domácímu odboji atd.⁵

Zatímco velitel cvičiště Karrasch se zabýval spíše globální problematikou vedení prostoru, koncepčním rozvojem a stykem s velitelstvem SS v Berlíně, jeho zástupce Hauprich vykonával de facto veškeré velitelské funkce na území cvičiště a spolu s Karraschem měl největší účast na vyklíňování a pustošení rozsáhlého území, jakož i na surovém a bezohledném represivním postupu při vyhánění českého obyvatelstva.

O málo známých skutečnostech v souvislosti se zámek Konopiště a zbraněmi SS se zmiňuje Jan Posel, který byl po celou dobu války kastelánem zámku. V době, kdy byl velitelem zbraní SS v Protektorátu SS-Oberguppenführer Carl von Pückler-Burghaus, byly na velitelství cvičiště na Konopišti pořádány pravidelně každý měsíc porady, tzv. Besprechungen, kterých se byli povinni účastnit všichni velitelé útvarů v obvodu cvičiště. Uvádí se, že na zámku Konopiště byla připravena permanentně jedna místnost pro ubytování říšského vůdce SS Heinricha Himmlera pro případ jeho návštěvy. Za těchto služebních návštěv Konopiště měl von Pückler možnost shlédnout celé zařízení zámku, včetně rozsáhlých sbírek a vyhlédnout si jak součásti bytového zařízení zámku, tak i různé umělecké, historické a cenné věci. Asi v lednu 1943 přijel na Konopiště vedoucí Bodenamt Fischer společně s Pücklerem a nařídil, aby Pücklerovi bylo vydáno z bytového zařízení zámku a zámeckých sbírek vše, co si bude velitel SS v Protektorátu přát. Pozoruhodné je, že na veškeré odvezené věci, které si von Pückler vybral, vydal písemné potvrzení a nechal si tyto předměty dopravit do Prahy, a to jak do svého bytu ve Střešovicích, tak do úřadovny velitelství SS v budově právnické fakulty Karlovy univerzity. Po válce se za přispění ministerstva vnitra podařilo vše vypátrat a dopravit zpět na Konopiště, vyjma malé sbírky prachovnic, kterou si Pückler odvezl do svého zámku ve Friedlandu.⁶

Benešovské cvičiště SS mělo jak v Protektorátu, tak ve struktuře SS poměrně výjimečné postavení. Především jeho území bylo vyňato z pravomoci protektorátních úřadů a podléhalo výhradně říšské jurisdikci. Vedle toho, že sloužilo k základnímu výcviku dělostřeleckých, ženijních, protitankových a pěších jednotek a zajišťovalo přípravu aktivních i záložních důstojnických kádrů, svou ubytovací kapacitou umožňovalo přechodné umístění až 30 000 mužů a rozlohou dovozovalo velká taktická součinnostní cvičení s ostrými střelbami až do stupně divize. Nezanedbatelný je i fakt, že sloužilo jako výhodná operační základna oddílů SS pro jejich bezpečnostní akce při působení v Protektorátu.

Alfred Karrasch – velitel cvičiště

O posledním a vlastně nejvýznamnějším veliteli cvičiště se toho do dnešní doby nepodařilo mnoho zjistit. Tento zasloužilý důstojník nacistických bezpečnostních složek, byť nijak zvlášť exponovaný, po skončení války po sobě tak dokonale zahladil stopy, že i oficiální historiografie o něm neuvádí žádné podrobnosti.⁷

Narodil se 26. 1. 1889 v Opelln. Kdy vstoupil do císařské armády nevíme, stejně jako nevíme, jak prošel 1. světovou válkou. V roce 1919 byl propuštěn z armády v hodnosti kapitána a téhož roku nastupuje k policii. V roce 1929 je veden jako major tzv. Schutzpolizei, kterou opouští zřejmě v dubnu 1941 jako plukovník, což mu ovšem nebránilo, aby

do řad SS vstoupil již 1. 1. 1940 pod číslem 405 892 v hodnosti SS-Obersturmbannführera (jako člen NSDAP je veden pod číslem 2 131 216). V rámci Schutzpolizei sloužil především na štábních nebo velitelských postech v Oppeln (1928–1930), Kolíně (1930–1934) a Halle (1934–1937). Poté až do února 1940 sloužil na inspektorátu tzv. Ordnungspolizei v Berlíně a zároveň v krátkém mezidobí 1939–1940 velí ženijnímu pluku tzv. Polizeidivision.

Rannou službu v řadách SS koná sice na vysokých postech, ale nijak zvlášť exponovaných – příslušník personálního úřadu SS (1. 1. 1940 – 1. 10. 1941), ženijní specialista Zbrojní inspekce Waffen SS na Hlavním velitelském úřadu SS (1. 10. 1941 – 1. 2. 1942), velitel Polizeiregimentu „Mähren“ (13. 2. 1940 – 1. 10. 1941), vrchní velitel Waffen SS „Nordwest“ pro Nizozemí (1. 2. 1942 – 11. 6. 1942), v období 11. 6. 1942 – 20. 6. 1942 je krátce zařazen na blíže neznámé pozici na SS-FHA.

Konečně velitelem čerstvě založeného cvičiště Benešov se stává na krátkou dobu od 20. 6. 1942 do 28. 7. 1942, aby byl poté ustanoven do 12. 9. 1942 vrchním velitelem Waffen SS v Protektorátu Čechy a Morava. Již 9. 11. 1942 je jmenován velitelem posádkového velitelství v Benešově (tuto funkci zastává do 30. 9. 1943) a od 29. 9. 1942 až do konce války je pevně usazen na postu velitele cvičiště SS Benešov, přičemž ke konci války též zastává funkci velitele tzv. „Kampfgruppe Böhmen-Mähren“.

Do vyšších hodností je jmenován poměrně pozdě. Oberführera získává v listopadu 1942 a teprve v roce 1944 je v rychlém sledu povýšen na Brigadeführera (21. 6. 1944), Brigadeführera a generálmajora Waffen SS (26. 6. 1944) a Brigadeführera a generálmajora Waffen SS a policie (21. 8. 1944).

Karraschův útěk z Protektorátu na Západ zůstává dodnes velkým tajemstvím, např. západní historici někdy uvádějí, že byl zajat Sověty (což je velký omyl), stejně jako jakékoliv informace o jeho poválečném životě. Československé úřady se po válce marně snažily o jeho vypátrání a vydání do ČSSR, aby ho především soudily za podíl na vraždách sestřelených amerických letců. Prokazatelně se ví jen to, že zemřel 30. 8. 1968 v Riederau.

Na velitele cvičiště vzpomíná velitel ženijní školy v Hradištku Emil Klein: „...Karrasche jsem poznal až v pionýrské škole v Hradištku. Víím o něm jen to, že před příchodem do Benešova byl plukovníkem policejní divize SS. Myslím, že přišel ze sovětské fronty. S Karraschem jsem se osobně nestýkal, za celou dobu svého působení na Hradištku jsem se s ním setkal jenom dvakrát nebo třikrát. Po vojenské stránce neměl Karrasch s K. H. Frankem nic společného, ale stýkali se velmi často soukromě. Karrasch navštěvoval Franka často v jeho bytě a často jej zval přímo na cvičiště, kde Frank přihlížel různým vojenským cvičením...“⁸

Otto Wilhelm Hauprich – zástupce velitele cvičiště

Jen minimum informací máme o druhém, po válce nejhledanějším muži cvičiště, zástupci velitele cvičiště Alfreda Karrasche. Otto Hauprich se měl zřejmě narodit 19. 12. 1915 v Obersiegen. Kdy vstoupil k SS není známo, vyjma jeho čísla SS – 278 983. Do hodnosti Untersturmführera byl jmenován 9. 11. 1938, kdy měl dokončit důstojnickou školu SS v Bad Tölz a krátce sloužit u 3. SS-Totenkopf Standarte v Thüringenu. Hauprichovo válečné nasazení před příchodem do Benešova není známo, ví se jen, že Hauptsturmführerem byl jmenován 1. 4. 1942 a Sturmbannführerem 9. 11. 1944.⁹ Dnes je více než potvrzené, že skutečným mužem „činu“ na cvičišti byl právě Hauprich, který chod cvičiště řídil prakticky místo Alfreda Karrasche. Není bez zajímavosti uvést Hauprichovu charakteristiku z poválečných policejních spisů z roku 1947, kdy po něm čs. úřady intenzivně pátraly:¹⁰

„...Otto Hauprich byl zařazen na cvičišti zbraní SS Čechy jako pobočník velitele tohoto cvičiště SS-Brigadeführera a generálmajora Karrasche. V této své funkci jako oblíbenec a pravá ruka Karraschova vykonával často veškeré velitelské funkce... Rovněž při zřizování tohoto cvičiště měl spolu s Karraschem největší účast na vyklizení a zpusťování rozsáhlého území na Benešovsku, Sedlčansku a Jílovsku a na surovém vyhnání obyvatelstva... Hauprich byl znám svým arogantním a sprostým chováním vůči Čechům a ve více případech dal příkazy k bezvýsledným zákrokům příslušníků SS, gestapa a jiných orgánů proti Čechům. Tak bylo např. příslušníky SS zastřeleno na místě a pro malířnost na území cvičiště i mimo ně několik Čechů (v Týnci n. S., v Poříčí n. S., v Benešově, Zdislavicích a jinde) zřejmě na příkaz velitelství SS k nejostřejšímu postupu proti Čechům. Obzvláště ostře vystupoval Hauprich při zřizování tábora (Sondelager) v Bystrici u Benešova, kde byli internováni tzv. židovští mišenci a tzv. arijci, kteří žili doposud ve společné domácnosti s tzv. neáriji. Hauprich prováděl nad tímto táborem dohled tak, že se řečený tábor stal úplným koncentračním táborem s typickým šikanováním a týráním... V době aktivního zásahu českých partyzánských a odbojových skupin, organizoval Hauprich spolu s Karraschem trestní výpravy proti nim v různých oblastech, přičemž příslušníci SS zakročovali proti českému obyvatelstvu nejsurovějším způsobem. Když vypukla v Praze 5. 5. 1945 národní revoluce, dirigoval Hauprich z prostoru již zmíněného cvičiště proti Praze oddíly SS včetně pancéřových jednotek... Tyto posily prosluly pak smutně zabíjením a brutálním ubíjením českých žen a dětí v Praze, jakož po cestě do Prahy. Za tuto akci proti Praze může být plně činěn zodpovědným právě Hauprich, jelikož velitel Karrasch podlehl již před tím depresi a vedení se ujal jako jeho zástupce Hauprich...“

Během květnového povstání se podařilo Hauprichovi uniknout do amerického zajetí, kde pobýval v různých internačních táborech, dokonce byl na krátkou dobu (omylem) vydán do ČSR a opět předán Američanům. V souvislosti se snahami českých úřadů o vydání Haupricha jako válečného zločince, kterým byl prohlášen ještě v době války čs. exilovou vládou v Londýně, je kuriózní fakt, že v prosinci 1946 zaslala Hauprichova manželka Ilse z francouzské okupační zóny do ČSR na adresu některých veřejných činitelů a firem v Benešově vlastnoručně psané dopisy, ve kterých žádala o zaslání písemných vyjádření o tom, že přičiněním jejího manžela nebyly v revolučních dnech 1945 vyhozeny do vzduchu skladiště střeliva a vojenské objekty v Benešově, Domašíně, Sémovicích a jinde, že zachránil energickým zákrokem u úřadu práce zaměstnance firmy Hora před nasazením do práce v Říši atd. V těchto dopisech Ilsa Hauprichová nezastřeně uvádí, že uvedená vyjádření potřebuje k tomu, aby byl Hauprich propuštěn z internačního tábora kdesi v Německu.¹¹ Jak bude uvedeno níže, Hauprich nebyl nikdy za své činy potrestán (zejména za podíl na vraždách sestřelených amerických letců na Konopišti). Jeho další osudy dodnes nejsou známy, stejně jako přesné datum smrti (snad v 80. letech).

Také k Hauprichově osobě po válce uvedl velitel ženijní školy Klein několik postřehů: „...*Do Hauprichovy pravomoci spadaly veškeré akce na cvičišti. Haupricha jsem poznal až v Hradištku a vím o něm jen to, že žil dlouhý čas v Jižní Americe, kam se odstěhoval s rodiči asi v roce 1928. Angličtinu ovládal stejně jako němčinu. Blíže jsem se s Hauprichem nestýkal, jen jednou jsme byli spolu tři dny v Berlíně, kam jsme byli pozváni u příležitosti skládání přísahy nově jmenovaných důstojníků...*“

Úřední razítko velitelství cvičiště SS „Böhmen“. (Národní archiv ČR)

Hlavní osoby z velitelství cvičiště SS na svatbě jednoho z příslušníků SS Wenera Noacka. Velitel cvičiště Alfred Karrasch v první řadě čtvrtý zleva. Karraschův zástupce Otto Hauprich v první řadě třetí zprava. Karraschův pobočník Herbert Sander stojící v druhé řadě čtvrtý zleva. (SOKa Benešov)

3. 2. Vystěhování obyvatelstva z Benešova, projevy vojenské přítomnosti

Město Benešov, ležící na východním okraji cvičiště, sice nebylo prozatím zahrnuto do evakuačních plánů, nicméně se Němci netajili s tím, že k tomu někdy dojde. V původním Himmlerově návrhu se měl stát Benešov konečným článkem ve vysídlovacím procesu v tomto prostoru. Město a přilehlé okolí na východě mělo být vysídleno v pásmu od Bedřče přes Dlouhé Pole po Mokrou Lhotu. Benešov by se stal hlavním střediskem tzv. SS-Stadt Böhmen.¹²

I když se Benešov stal jako největší aglomerace v oblasti přirozeně posádkovým městem SS, k uskutečnění takto dalekosáhlých plánů nakonec nedošlo. Nicméně část města byla skutečně zabrána pro vojenské účely. V polovině března 1942 byla pro potřeby velitelství cvičiště vyklizena budova piaristické koleje, v dubnu byly uvolněny v západní části města některé vily pro ubytování důstojníků SS, v květnu byla zabrána kasárna vládního vojska, v srpnu budovy tří benešovských škol pro ubytování prvních jednotek SS a v listopadu z benešovského gymnázia vznikly vojenské ubikace.¹³

K evakuaci z Benešova bylo určeno 1 133 obyvatel, a to z části města ležícího při západní straně železniční trati. Protože zde ale byla nemocnice, elektrárna a tržiště, byl původní plán upraven a zábor postihl „jen“ oblast na jih od Máchovy ulice (asi 89 popisných čísel, 700 obyvatel). Náhradou za tento ústupek bylo zabránění bloku domů na východ od trati mezi ulicemi Nádražní, Jiráskovou, Žižkovou a Husovou.¹⁴

Dne 23. 6. 1943 vydal vládní komisař města Benešova Krejza oznámení tohoto znění: „*K vyhlášce vlády Protektorátu Čechy a Morava ze dne 7. června 1943 oznamuji tímto, že pro území města Benešova platí zvláštní úprava. Na základě této zvláštní úpravy jest v městě Benešově pro ubytování vojska určena vlastní bytová čtvrť, která se k tomuto účelu uvolňuje. Další byty nebo pozemky v Benešově mimo tuto ubytovací čtvrť nejsou požadovány.*“ Bylo zabráno asi 236 domů.¹⁵

Během války byly v zabraných budovách realizovány mnohé stavební úpravy a novostavby. Např. v bezprostřední blízkosti Pražských kasáren na pozemku patřícímu k zemské zimní hospodářské škole byl postaven malý barákový tábor o 4 dřevěných barácích. Další tábor o 8 barácích byl postaven v přímém sousedství benešovského nádraží. V Pražské ulici v sousedství staré budovy Pražských kasáren byl přestavěn domek čp. 42 na sprchové lázně s teplou vodou a umývárny. Pozemek Tábořských kasáren byl také rozšířen a byla zde vybudována železobetonová remíza, zděný přízemní domek a dřevěná garáž. Za Tábořskými kasárenami až k železniční trati na Vlašim a silnici na Skalici vzniklo nové posádkové cvičiště. V Tábořské ulici, v adaptované stodole, byly automobilové dílny a dále došlo k rozšíření muničního skladiště na Stražince. V Tyršově ulici čp. 1, na pozemku koleje Jezuitů, vystavěly oddíly SS velkou dřevěnou, tzv. dělostřeleckou halu se zděným přístavkem pro učebnu a posádkový biograf.¹⁶

Dalším příkladem zvláste okupantů je nucená evakuace města Sedlčany, které původně v žádném vysídlovacím plánu nebylo zahrnuto. Nicméně neoficiální zprávy se šeptandou začaly šířit už od března 1943. Dne 13. 5. 1943 přijela do města komise, z jejíhož jednání šlo mnohé předvídat. Navzdory tomu ještě 17. 5. 1943 městský rozhlas vyhlášoval, že šíření poplašných zpráv o přestěhování je trestné. 18. 5. 1943 přijíždějí další členové komise a začínají o evakuaci města jednat. O den později odjíždí do Prahy deputace zástupců města na Zemský úřad informovat se na skutečný stav věcí, ale v Praze nemají o ničem ani ponětí.

Dne 25. 5. 1943 přijíždí pobočka Přesídlovací kanceláře ministerstva vnitra v čele s Dr. Bulavou s 10 úředníky a 10 četníky a zahajuje činnost v budově okresní hospodářské záložny. Městský rozhlas mezitím oznamuje, že kdo se vystěhuje z města, je povinnen odevzdat zdejší stálé četnické hlídce klíče od domu a provést jeho kompletní úklid.

Dne 4. 6. 1943 sedlčanský okresní soud oznámil, že se zahajuje vyvlastňovací řízení. Teprve 11. 6. 1943 byla vylepena oficiální vyhláška o vystěhování Sedlčan, které mělo být dokončeno do 1. 8. 1943. Druhý den na to přibyl Pozemkový úřad, jehož 8 úředníků později pracovalo v zasedací místnosti zdejší radnice. Posádková správa z Benešova nechala v Sedlčanech dne 18. 6. 1943 zveřejnit výzvu, že do svých služeb přijme řadu dělníků různých profesí. Protože zájem obyvatelstva byl malý, již 21. 6. 1943 nařídilo velitelství cvičiště, že žádný řemeslník se nesmí vystěhovat bez jejího písemného povolení a 24. 6. 1943 byl zveřejněn jmenný seznam 339 občanů, kteří museli v Sedlčanech zůstat.

Někteří lidé se přes výslovný zákaz pokoušeli z města vyvést i mrtvý inventář. Proto již od 19. 6. 1943 byly v domě čp. 496 u křižovatky k Libíní umístěny SS hlídky polního četnictva, aby kontrolovaly každý vyjíždějící povoz. Živý inventář bylo nařídáno dne 21. 6. 1943 předvést na tržiště, kde jej zvláštní komise zabavila. V červenci již bylo město připraveno k vystěhování – opustily jej všechny důležité úřady. Vlastní stěhování prováděla firma LODE s dvaceti nákladními a stěhovacími automobily.

Dne 28. 7. 1943 převzal správu města vládní komisař SS-Obersturmführer Dr. Wildner a ve městě začala fungovat posádková správa jako pobočka posádkové správy v Benešově. Město bylo rozděleno na uzavřenou vojenskou čtvrť a na civilní část. Aby mohla být vojenská část urychleně zřízena, byli obyvatelé přestěhováni do Kosovy Hory, jejíž počet obyvatel tak vzrostl na 1 130. Zbytek obyvatel byl umístěn do části města jižně od hlavního náměstí, která ovšem kapacitně nepostačovala.

Po 1. srpnu 1943 zůstali v Sedlčanech jen zemědělci, jejichž povinností bylo sklídit úrodu a připravit pole k setí. Ti byli 5. 8. 1943 Přesídlovací kanceláří instruováni, aby zároveň provedli rozorání mezí, na což mělo dohlédnout oddělení Landwirtschaft posádkové správy v Benešově. Do 25. 10. 1943 byl stanoven termín pro zbylé vystěhovalce z vojenské části města (zbyly zde

Rozcestník před sokolovnou v Benešově. (Muzeum Podblanicka)

Der Regierungskommissär der Stadt Beneschau.

G. Z. 46-72/14-43. Den 23. Juni 1943.

Bekanntmachung.

Zu der Kundgebung der Regierung des Protektorats Böhmen u. Mähren vom 7. Juni 1943 gebe ich hiermit bekannt, dass für das Gebiet der Stadt Beneschau eine Sonderregelung besteht. Auf Grund dieser Sonderregelung ist in der Stadt Beneschau für Truppenquartiere ein eigenes Unterkunftsviertel vorgesehen und wird zur Zeit freigemacht. Eine weitere Beanspruchung von Beneschauer Wohnungen bzw. Grundstücken ausserhalb dieses Unterkunftsviertels findet nicht statt.

Der Regierungskommissär:
Krejza e. h.

Vládní komisař města Benešova.

Č. j. 46-72/14-43. Den 23. června 1943.

Oznámení.

K vyhlášce vlády Protektorátu Čechy a Morava ze dne 7. června 1943 oznamuji tímto, že pro území města Benešova platí zvláštní úprava. Na základě této zvláštní úpravy jest v městě Benešově pro ubytování vojska určena vlastní bytová čtvrť, která se právě k tomu účelu uvolňuje. Další byty nebo pozemky v Benešově mimo tuto ubytovací čtvrť nejsou požadovány.

Vládní komisař:
Krejza v. r.

jen 4 české rodiny) a v listopadu pak došlo k rychlému zaplnění vojenské čtvrti vojskem. Důstojníci obsadili i některé obytné domy v civilní části.

Zajímavé postřehy k přítomnosti německého vojska v Sedlčanech uvádí ve svých vzpomínkách Jan Pavelka:

„... O bezpečnost ve městě se staralo německé četnictvo, Gendarmerie – 5 mužů. Nepamatuji se, že by si civilní obyvatelstvo stěžovalo na jejich jednání. Byli to starší pohodlnější lidé, kteří chtěli mít klid, dobré jídlo a pohodlí. Nechovali se hůř než mnozí příslušníci českého četnictva v nezabraném území. Kromě policejního orgánu existovalo v Sedlčanech ještě polní četnictvo – Feldgendarmerie. Chodili v šedých uniformách SS jednotek (obyčejná Gendarmerie v uniformách modrozelených) a na krku nosili plechový štítek s nápisem „Feldgendarmerie“. Lidé jim proto říkali „ti s cintákem“ nebo jen „cintáci“. Při vyklizování města strážili východy, aby lidé neodváželi zařízení dílen, hospodářské stroje, zásoby píce, obilí. Po zřízení cvičiště a vyklizení města kontrolovali chodce, aby na území cvičiště nepřicházeli lidé bez „Aussweisu“ – průkazu pro vstup do vojenského prostoru. Kromě toho měli jistě i jiné úkoly k příslušníkům SS, o nichž jsme nevěděli...

Poměr vojáků k civilistům byl korektní. Po celou dobu dvou let, co byly Sedlčany zabrány oddíly SS, se nepamatuji, že by došlo k nějakému vážnějšímu incidentu, mezi SSmany a civilisty. Došlo sice v jednom případě k tragickému úrazu – smrti školáčky – kterou tank přitiskl ke zdi domu č. 41/42 (u Houdů) a rozdrtil jí hrudník, ale to byla neschopnost SSmana, a nikoli zlý úmysl. Povýšeně a arogantně se chovali poddůstojníci – Scharführeri. Česky nemluví, i když mnozí uměli. Čeští lidé, pokud s nimi přišli do styku, rychle se němčině učili a dobře se dorozuměli. O politické situaci vojáci nemluví, až snad na nepatrné výjimky dělali, že věří ve vítězství Říše, zejména když přišli v roce 1943, postupně jejich sebevědomí i víra ve vítězství slábly.

Počet vojska v Sedlčanech se odhadoval na 5 000. Byli to lidé různých národností, různého zaměstnání i věku. Z počátku zde byli vojáci skutečně tělesně zdatní, postupně přicházeli jednak mladí hoši, jednak i starší lidé. Byli zde kromě Němců i Norové, Finové, Vlámové, Slovinci, Litevci.

Občas byly pro vojsko pořádány hudební a estrádní podniky v sále bývalé sokolovny, přejmenované na Wikinghaus, kromě biografických představení v kině Invalidů (sál Karla IV.) měli vojáci svůj biograf v bývalé metodistické modlitebně. Kantiny byly dvě, v domě č. 166 (hotel Kracík) a v Nádražní ulici 113 (dům p. Smrčky), důstojnické kasino bylo ve vile Dr. Nováka (Hromádkova 498).

Strava vojáků se nám zdála málo vydatná. Ráno dostávali černou náhražkovou kávu, v poledne zeleninu s kouskem masa a čtyři neloupané brambory, večer kromě chleba margarín, marmeládu, salám. Cigaret měli menší přiděly než civilisti. Sedlčany patřily do nejhorší – čtvrté – stravovací třídy.

Vojáci, kteří se nějak provinili, byli vězněni ve věznici bývalého okresního soudu. Jako trestanci byli voděni na práci (na pile loupali kmeny) a bylo s nimi hrubě nakládáno. Souzení v Sedlčanech nebyli, jen v jednom případě zde byla vykonána poprava zběha zastřelením, 10. března 1944, za Panským mlýnem, kde SSmani vybudovali střelnici. Byl to prý slovenský artista...

Ubikace měli vojáci čisté, osobní čistota byla pravidelně udržována, chodili oholení, ostrihání a v čistých uniformách. Zjara upravili zahrádky, osázeli je nejen zeleninou, ale i květinami. I někde kolem domů upravili záhony, před domy zametali. Na čistotu města zvláště dbal velitel kommandantury Otto von und zur Tanne. I trávu na chodnících, u domů a mezi dlažbou musili vojáci (ale i čeští civilisté) vytrhávat. Ulice i náměstí byly pravidelně zametány, bláto shrabováno, takže Tanne dostal od civilistů přezdívku „cestář“ ... “¹⁷

Hlavní posádková města nebyla jedinými místy, kde docházelo vlivem přítomnosti vojska SS k závažným změnám různého charakteru – ať už stavebním, nebo naopak výcvikovou činností vojska destruktivním.

Především v prostoru cvičiště začaly vznikat vojenské školy SS, pro které bylo potřeba vybudovat patřičné zázemí a výcvikovou infrastrukturu. Jako první přišla na řadu obec Hradištko, kde byla zřízena ženijní škola SS. V samotné obci došlo k velmi podstatným změnám. Po vystěhování obce zde byl zřízen hospodářský dvůr (pro něhož bylo sceleno 400 ha pozemků), který byl po žních v roce 1943 přesunut do Teletína. Z bývalého dvoru pak vznikla kasárna pro mužstvo. Velitelství ženijní školy zabralo zdejší zámek. Ze dvou vil (občanů Horáka a Měřinského) Němci postavili důstojnickou jídelnu s klubem (tzv. Führerheim), dále zbudovali ve třech řadách 24 dřevěných baráků pro mužstvo, silnici z Hradištko do osady Pikovice o délce 3 km, rozestavěli vodovod a silnici z Brunšova do Hradištko v délce 1 km, v Pikovicích a Brunšově přístaviště a skladiště ženijního materiálu. Uvnitř obce došlo k rozšíření silnice na šířku 10 m. Vlastní okolí obce bylo intenzivně využíváno k vojenskému výcviku.¹⁸

V Sémovicích byl zřízen nadzemní muniční sklad. V oboře zámku v Tvoršovicích byl naopak zbudován podzemní muniční sklad. Ve skalních krytech kolem Pikovic byla uskladněna italská munice. V Lešanech byly stodoly velkostatku adaptovány na ubikace pro vojáky, později v roce 1943–1944 došlo k výstavbě ubytovacích dřevěných baráků pro školu pancéřových granátníků, jež sídlila ve vyklizeném prosečnickém sanatoriu. Kostel v Neveklově sloužil jako přednášková síň, sbor cirkve československé v Netvořicích zase jako skladiště potravin, kostel ve Vysokém Újezdě jako vojenské kino, ve statcích v Nesvačilech se skladoval zdravotnický materiál. V sousedství Rackova mlýna byla zřízena značným nákladem na místě původní dřevěné pily moderní pila pro rozsáhlý provoz se skladišti. V Bukové Lhotě na pozemcích zemědělské

usedlosti pana Kováře byla založena vzorová slepičárna, která se skládala z 22 zděných domků pro chov slepic. V obci Petrovice byly umístěny velké cisterny pro pohonné látky. Některé obce byly svépomocí elektrifikovány – např. Křepenice nebo Drachkov.¹⁹

Dřevěné ubikace byly posléze budovány i pro příslušníky koncentračních a pracovních táborů na území cvičiště – Hradištko, Bukovany, Bystřice, Chlum, Vrchotovy Janovice. Ve Vrchotových Janovicích byla postavena i tzv. tankovna – rozsáhlé opravárenské haly obrněné techniky. Hlavním a dodnes hmatatelným důkazem německé stavební činnosti jsou tři desítky betonových bunkrů na plochách bývalých střelnic v severní části cvičiště.

3.3. Problematika pracovních sil

Velkoryse pojatá výstavba cvičiště si žádala značného počtu pracovních sil i prostředků, kterých se ovšem v té době již Němcům, vzhledem k vytiženému válečnému průmyslu mnoho nedostávalo. Od druhé stěhovací etapy sice Němci nedovoľovali dělníkům a řemeslníkům odstěhovat se ze cvičiště bez povolení kommandantury, nicméně o práci na cvičišti nebyl ze strany obyvatelstva příliš velký zájem. V prostoru cvičiště sice intenzivně pracovaly na výstavbě vojenských zařízení mnohé české civilní firmy, dokonce došlo ke kurióznímu případu, kdy bylo obviněno a vyšetřováno stavební vedení SS z Benešova z protěžování českých firem na úkor německých (!), nicméně z pohledu Němců to bylo stále málo. Sáhli proto brzo k osvědčenému řešení – nasazení nucených pracovních sil. V první fázi budování cvičiště (od září 1942) tak byly na jeho území zřizovány nejdříve pracovní výchovné tábory, ve druhé fázi (zhruba od října 1943) byli na práce nasazeni vězňové z vytvořených poboček koncentračního tábora Flossenbürg. Ostatně s prací vězňů koncentračních táborů počítaly návrhy SS již v roce 1941.

Uvádí se, že první pracovní výchovný tábor vznikl již v září 1942 v Hradištku a později se rozšířil o pobočky v Jírovicích (od 18. 6. 1943) a Vrchotových Janovicích (od května 1944). V dubnu 1943 byl v Břežanech zřízen další pracovní tábor s pobočkami v Bukovanech (zde existoval tábor od listopadu 1942), Krhanicích a Tvoršovicích (od 31. 12. 1943). Na podzim 1943 byl v Bystřici u Benešova zřízen tábor pro židovské míšence (s pobočkami v Živohošti a Vrchotových Janovicích), tábor v Hradištku byl přeměněn (17. 11. 1943) na koncentrační jako pobočka hlavního koncentračního tábora Flossenbürg, který měl dále pobočky ve Vrchotových Janovicích (od června 1944), Benešově (od července 1944), Křepenicích (od února 1945), Lešanech a Olbramovicích (od července 1944).²⁰

Jen pro ilustraci zde nastíníme potřebu pracovních sil v různém období výstavby cvičiště z dobových dokumentů. Dne 19. 1. 1943 uvádí pracovní úřad v Praze (Arbeitsamt Prag), že v prostoru cvičiště je nasazeno 361 pracovníků, z toho 300 v pracovním táboře Hradištko, což ovšem nedostačuje požadavku kommandantury na 1 200 pracovníků. Dne 10. 6. 1943 velitel cvičiště Karrasch podává stížnost, že vzdor příslibu protektorátních pracovních úřadů dosud nebyly přiděleny další potřebné pracovní síly. Mělo se jednat o 500 dělníků příslibených k 1. 6. pro firmu Pittel a Brauswettr a 800 dělníků k 15. 5. jako náhrada za 800 holandských dělníků, kteří nebyli z bezpečnostních důvodů vpuštěni do Protektorátu. Dne 19. 6. 1943 sděluje dále Karrasch Zentralbauleitungu SS do Prahy, že na základě dohody s pracovním úřadem pro Prahu – jih, bez Karraschova svolení nebude žádný pracovník uvolněn na práci mimo cvičiště. Rozšiřování cvičiště se pochopitelně projevilo i na zvýšeném požadavku pracovních sil a proto 25. 9. 1943 žádá velitel SS v Protektorátu Pückler K. H. Franka o urgentní přidělení 3 500 dělníků (z toho 1 500 pomocných). Nakolik bylo tomuto požadavku vyhověno není známo, nicméně o měsíc později, 27. 10. 1943, Pückler ve svém obsáhlém memorandu Frankovi o výstavbě cvičiště nastiňuje možnost nasazení prvních 1 000 vězňů z koncentračních táborů. Věčný převis poptávky nad nabídkou je znám z 24. 11. 1943, kdy požadavek kommandantury cvičiště na 649 řemeslníků (185 zedníků, 80 betonářů, 73 truhlářů, 60 silničních dělníků, 3 elektrikářů, 10 kovářů a 238 pomocných dělníků) mohl pracovní úřad v Benešově uspokojit přidělením pouze 15 zedníků, 10 betonářů, 5 tesařů, 5 kovářů a 100 pomocných dělníků. K mírnému zlepšení došlo až v polovině ledna 1944, kdy na jiný požadavek na 598 pracovníků jich bylo poskytnuto 622 (118 stavebních dělníků, 439 řemeslníků a 65 žen).²¹

Stálý nedostatek pracovních sil při výstavbě cvičiště je patrný také z dopisu hospodářského a správního úřadu SS v Berlíně (z 6. 1. 1944) státnímu ministru K. H. Frankovi, který neustále žádal říšské nadřízené orgány o přidělení větších priorit cvičišti SS:

„Obergruppenführere! Při stavebních pracích na vojenském cvičišti Benešov byl v minulém válečném hospodářském roce zjištěn značný úzký profil. Snažil jsem se tento úzký profil odstranit normální cestou přes pracovní úřady. Přidělení většího pracovního kontingentu bylo nejprve pracovními úřady v Praze odmítnuto, neboť stavba nebyla dostatečně naléhavá. Pokusil jsem se zdůvodnit naléhavost stavebních prací vojenského cvičiště a dostat koeficient naléhavosti na vyšší stupeň. To se mi již delší dobu daří. Číslo vojenského cvičiště nyní zní Prot. 42 So upl. Toto číslo je v 2. hodnotním stupni vnitřního pořádku GB stavby. Je to tedy jedno z nejpřednostnějších čísel. Avšak ani po zvýšení čísla naléhavosti nebyly dány k dispozici větší přiděly pracovních sil. SS-Obergruppenführer Pohl zasazoval se již také u říšského vedoucího SS o to, aby dostal povolení k nasazení vězňů. Říšský vedoucí též nasazení vězňů povolil. Říšský protektor na to učinil omezení, že mohou být používáni vězni německé nebo české národnosti. Také tuto podmínku jsem se pokusil splnit. Skupinou DSS hospodářské správy bylo pátráno po takových vězňích ve všech koncentračních táborech a nasazeních. Výsledek je 200 vězňů. Potřeba je však 1000 vězňů. S ohledem na sho-

Zaměstnanci SS-Hofu v Sestrouni. (Městské muzeum Sedlčany)

Plechový štít SS-Hofu ve Zberazi. (Městské muzeum Sedlčany)

ra vyličené nutnosti, prosím o udělení povolení vzít pro nasazení zbývajících 800 vězňů. Z příslušníků jiných národů. Dovolují si poukázat na to, že při nejtajnějších říšských plánech byli nasazováni vězni bez ohledu na jejich národnost. Také v českém prostoru jsou vězňové odděleni, takže v žádném případě nemohou přijít do styku s českým obyvatelstvem. Nevidím proto těžkosti v nasazení vězňů jiných národností při výstavbě vojenského cvičiště Benešov.“²²

Protože o pracovních a koncentračních táborech na území cvičiště bude pojednáno v samostatné kapitole, uzavřeme tuto část symbolicky opisem stvrzenky o převzetí vězňů koncentračního tábora na výstavbu vojenské školy ve Vrchotových Janovicích z 8. 6. 1944:

„SS-Sturmgeschütz Schule převzala podle předpisů k ubytování 100 vězňů koncentračního tábora. Řádným střežením je přebírána záruka, že bude znemožněn jakýkoliv pokus o útěk. Po dokončení stavebních prací budou vězňové převedeni do hlavního tábora SS-Truppenübungsplatz Böhmen“.²³

3. 4. Hospodářská činnost na území cvičiště SS

Původní, blíže neznámé, záměry budování cvičiště SS předpokládaly zřízení čtyř střelnic přibližně kolem hory Chlumu a postupné zřizování dalších ve směru k soutoku Vltavy a Sázavy přes Blaženice, Dalešice a Třebsín. Tím, jak zábořem území byla snížena část zemědělské produkce, bylo také plánováno na jeho okrajích směrem na jih a východ zřizovat tzv. SS-Hofy, neboli hospodářské dvory v režii SS. Podle nacistických představ se mělo jednat o jakési „rytířské“ dvory, vybudované z dosavadních statků a zemědělských usedlostí, které by byly v jednotlivých obcích sloučeny (objekty měly být seskupeny kruhovitě kolem návsi a mezery mezi nimi by byly stavebně vyplněny). Dvory měly být přidělovány za odměnu zasloužilým příslušníkům z řad SS a zůstavší české obyvatelstvo se mělo stát pouhými nádenními otroky. Skutečně, ze začátku, objížděly území odborné komise SS vždy s nějakým veteránem, jemuž měl být dvůr přidělen. Záhy ovšem, s vývojem válečné situace, vzaly původní záměry za své a Němci se pokusili na evakuovaném území udržet alespoň nějakou zemědělskou výrobu.

V čele těchto dvorů byl správce se svým šafářem, případně adjunktem a jednotlivými partáky. Často to byli původní čeští majitelé, později v některých případech byli nahrazeni německými sedláky. Dohled nad hospodářskou činností, která měla vojenský ráz, vykonávalo příslušné oddělení posádkového velitelství v Benešově – Abteilung Landwirtschaft. Dohledem nad SS-Hofy byl pověřen příslušník NSDAP a zřejmě i SS Jansen (původně koňský handlíř z Hannoveru, t.č. zámecký správce v Bezejovicích).²⁴

Na území cvičiště vzniklo na tři desítky dvorů SS (SS-Hofy), 8 poleší, několik rybníkářství a speciální útvary pro pěstování jahod a pro chov ovcí.

Poleší, tzv. SS-Forste, byly řízeny obdobně jako hospodářské dvory. Byly to Křepenice, Radič, Kňovice, Hradištko, Jablonná, Drachkov, Bukovany. Mimo prostor cvičiště to byl ještě Frýdek u Benešova.²⁵

Určitou raritou bylo pěstování karakulských ovcí v Tloskově a okolí ruskými pastýři, kteří sem byli i se zvířectvem dopraveni z okupovaných částí SSSR.

Znamé SS-Hofy se nacházely v těchto obcích: Bezejovice, Božkovice, Dublovice, Hvozdnice, Jablonná, Kňovice – Chýnov, Křepenice, Lichovy, Luhy, Milhostice, Minartice, Mrvice, Podolí, Prosenická Lhota, Příčovy, Rabyně, Radič, Radošovice, Štětkovice, Teletín, Tvoršovice, Zahradnice, Zderaz a Zbořený Kostelec. Hospodářská činnost ovšem probíhala i na jiných místech: např. v Bukovanech, s pobočkou v Bukové Lhotě, dále v Nespekách, Poříčí nad Sázavou, Vatečkově, Tisemi, Břežanech, Chářovicích, Krchlebech, Nahorubech, Neštětících, Příbyšicích, Rudolticích a Vrchotových Janovicích. Dále, jak bylo cvičiště rozšiřováno, několik dvorů nuceně zaniklo, neboť se dostaly do tzv. cílového území pro střelbu. To je případ např. dvoru Blažim, který byl právě kvůli zřízení blízké střelnice s velkými ztrátami zrušen a později dvorů Suchdol (přesunut ke dvoru do Minartice), Prosenická Lhota (přesunut do osady Luhy; zde např. původní stav 700 kusů zvířectva redukován na 200).²⁶

Obecně vzato bylo hospodaření na dvorech SS velmi neproduktivní a mnohdy na německou důkladnost naprosto diletantské (díky tomu např. brzy zaniklo polní pěstování jahod). Důvodem byla malá odbornost hospodářské správy a nedostatek vhodných pracovních sil. Je znám případ ze žní z roku 1943, kdy byl na hlavní sklizeň v Jablonné přivezen oddíl četnické hudby až z Brna. Obilí bylo koseno travními kosami a rovnou nakládáno na fůry. Výmlatky byly minimální a stejně byly rozebrány českými zemědělci ponechanými na cvičišti. Obecně bylo obilí sklízeno v hrstích, již vzrostlé a házelo se na hromady, které se spalovaly (přitom dobytek ve dvorech trpěl nedostatkem krmiva), aby se zahladily stopy po takovém neefektivním hospodaření. Jinou ukázkou je případ z roku 1944, kdy u Nahorub byly na příkaz jednoho správce pracně vykopány jámy pro silážování píce, aby byly hned na rozkaz jiného správce znovu zaházeny.²⁷

Lze zmínit dobové postřehy k zemědělským pracem na pobočném dvoru SS v Nahorubech:

„Sklízet obilí bylo z obcí Nahoruby, Krchleby, Křečovice, Vlkonice, Stražovice, Brdečný, Zádolí, Spolí, Břevnice a Hůrka Kapinos. Na tuto plochu bylo málo lidí a proto 26. července 1944 bylo přivezeno 50 vojáků, kteří jsou ubytováni po prázdných

usedlostech v Krchleších. Potom přijíždějí koně s žacími stroji z jiných dvorů. Vojáci takto posečené obilí vázali a vozili do stohů, kterých bylo postaveno 31. To bylo obilí, které se nestačilo vymlátit do podzimního setí.

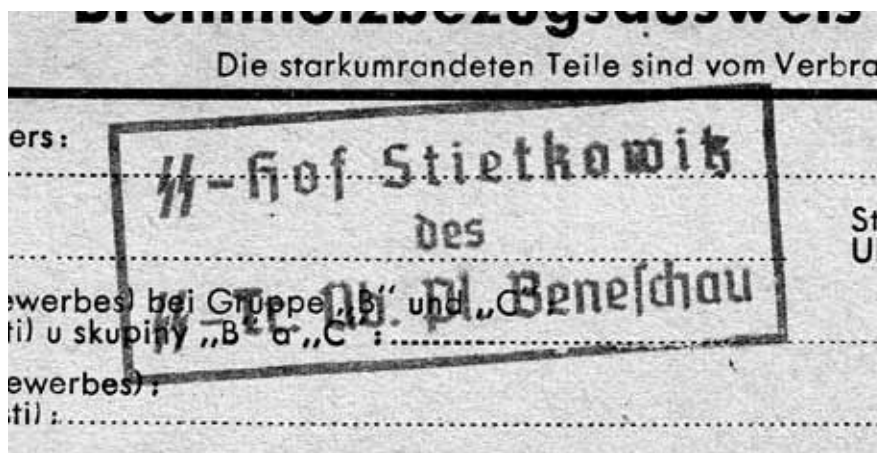
Koncem října 1944 projížděl naším krajem K. H. Frank, uviděl ještě obilí nesklizené. Nařídil, že když nebude obilí sklizené, budou všichni správci postřeleni. Zaměstnanci SS hofu s koňskými i volskými potahy a ostatní lidé sekali a svázeli za každého počasí posečené obilí do lesů a stuh, jen aby bylo s polí svezeno. Dožínky byli na „Perculi“ 10. listopadu 1944.

Koncem prosince je nařízeno, že do 6. ledna 1945 musí být oněch 31 stohů vymláčeno. Mlátilo se na tři směny po osmi hodinách. V jedné směně byl vždy šafář, patnáct osob a dva potahy. Mlátilo se za mrazu i sněhových vánic. Stohy byly promoklé a zmrzlé, a tak se kládami rozlamovaly, kopaly a vozily k mlátičce. Vymláčená sláma se v noci pálila, aby bylo vidět na mlácení.²⁸

Na katastrálních územích vysídlených obcí v rámci hospodářské činnosti cvičiště došlo pochopitelně po zřízení SS-Hofů ke scelování pozemků rozoráním mezí, případně došlo k poškození hranic soukromých pozemků a jejich scelení za jiným účelem – výstavby různých vojenských zařízení. Podle poválečných československých údajů bylo na území cvičiště sceleno 3 468 ha pozemků a významně poškozeno 13,9 km komunikací, které bylo potřeba znovu vyměřit. Nejvíce pozemků pro dvory SS bylo sceleno v Bukovanech – 740 ha, Poříčí 700 ha, v Tuchyni a Příchově po 300 ha, v Příbyšicích 250 ha, v Břežanech a Chářovicích po 200 ha, v Tisemi 189 ha, o něco méně pak např. v Tvoršovicích, Dunávicích, Neštětích, Netvořicích, Vysoším Újezdě a Božkovicích – po 50 ha.²⁹

Úřední razítko hospodářského oddělení posádkové správy v Benešově. (Národní archiv ČR)

Úřední razítko SS-Hofu Štětkovice. (Národní archiv ČR)

3. 5. Vnitřní struktura cvičiště SS a vojenské jednotky

Cvičištěm prošly během doby jeho krátké existence tisíce mužů nejrůznějších národností a po určitou dobu zde byla dislokována řada rozličných jednotek Waffen-SS. Bohužel rekonstruovat přesný seznam těchto útvarů je vzhledem ke kritickému nedostatku historických materiálů možné jen z části.

Jak bylo uvedeno, vrcholným správním orgánem bylo velitelství cvičiště **Kommandantur des SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen**. V Benešově souběžně 1. 11. 1941 vzniklo posádkové velitelství **SS-Standortverwaltung Beneschau**, v jehož čele se postupně vystřídali SS-Obersturmbannführeri Dr. Karl Graf von Baudissin, Fritz Veith a nám již dobře známý

Alfred Karrasch. Zřejmě od 30. 9. 1943 došlo k přejmenování posádkové správy na **SS-Standortverwaltung SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“**.³⁰

Velitelství cvičiště a posádková správa posléze zřídily své pobočky v Sedlčanech, o nichž známe na rozdíl od Benešova více podrobností. **SS-Kommandantur der SS-Truppenübungsplatz Böhmen, Aussenstelle Seltshan** bylo umístěno v Sedlčanech v domě č. 165 a jeho velitelem byl Otto von und zur Tanne. Pobočka kommandantury měla především na starosti bezpečnost a správu města, vydávala průkazy ke vstupu do prostoru cvičiště, zřizovala střelnice a palebná postavení v okolí města. Dále jí podléhala tzv. **Scheibenwirtschaftshof-Heerenmühle**, dílna, jejíž náplní bylo vyrábět především střelecké terče. Byla umístěna v pile v přestavěném Panském mlýně a zaměstnávala asi 35 civilistů.

Sedlčanská pobočka posádkové správy **SS-Standortverwaltung SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“, Nebenstelle Seltshan** byla taktéž umístěna v domě č. 165. Jejím velitelem byl SS-Obersturmführer Kahlays. Zařizovala ubytování vojska, obstarávání nádobí, otopu, lůžkovin, prádla, opravy oděvů, bot aj. pro vojsko ve městě. Zaměstnávala 11 civilistů a 2 vojáky, měla k dispozici tři páry koní a řadu pomocných dělníků a řemeslníků v podřízených dílnách – krejčovně (25 zaměstnanců v domě č. 163), ševcovně (20 zaměstnanců v domě č. 132), truhlárně (3 zaměstnanci v domě č. 165) a natěračství (4 zaměstnanci v domě č. 164). Pobočce dále přímo podléhala tzv. **Werkstättenbetrieb Seltshan** (pila a dřevařský závod se 4 úředníky a 80 dělníky pod velením Hauptscharführera Georga Lützela).

V Sedlčanech dále působily tyto útvary: **SS-Gärtnerei** (dvě původně česká zahradnictví pod velením Unterscharführera Hölowera, která pěstovala zeleninu výhradně jen pro vojsko), **SS-Standortverwaltung SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“, Abteilung Landwirtschaft Seltshan** (Hospodářské oddělení mající na starosti správu zemědělských dvorů v Příčovech, Dublovicích, Vítěži, Zberazi, Nalžovicích a Sedlčanech sídlilo v domě č. 165 s provozními budovami v č. 327 a v jeho vedení se vystřídal Untersturmführer Richter, Busse, Neumärker) a **SS-Bauleitung der Waffen SS und Polizei Seltshan** (pobočka stavební správy v domě č. 492, která projektovala různé vojenské stavby, ale jejich provádění zadávala soukromým firmám).³¹

Od počátku roku 1943 byl v zámku v Nalžovicích umístěn nejvyšší soud a prokuratura SS a policie – **SS und Polizeigericht VIII** pro SS pro střední Evropu. V nedaleké obci Chlum byl také z tohoto důvodu zřízen kárný tábor pro provinilce z řad SS, tzv. přezkušovací oddíl **Bewährungsabteilung Chlum**, jehož další pobočka byla později zřízena v Dublovicích – **Bewährungsabteilung Dublowitz**. Z tzv. trestných jednotek SS zde krátce působil i pracovní oddíl, tzv. **Arbeitsabteilung der Waffen-SS**.

V samotném Benešově byla umístěna řada dalších institucí-služeben (Dienststellen): ústřední stavební vedení – **Zentralbauleitung der Waffen-SS und Polizei**, posádková zubní ordinace – **SS-Standort Zahnstation**, výcviková kuchyně – **SS-Lehrküche** a posádkový pověřenec pro protiletdeckou obranu **SS-Standortluftschutzleiter**. V Hradištku, někdy v roce 1944, byl na přechodnou dobu umístěn i velitelský štáb III. tankového sboru SS – **Generalkommando III. SS-Panzer Korps**. Dále je zaznamenána přítomnost dalších těles, o nichž ovšem není nic bližšího známo. Byly to: **SS-Rekrutendepot „Böhmen“** a **Wachmannschaft SS-Tr. Üb. Pl. „Böhmen“**.³²

Protože vstup do prostoru cvičiště byl umožněn jen části civilního obyvatelstva, které sem docházelo za prací, a to na zvláštní propustku (tzv. Ausweis), byla vnější hranice cvičiště hlídána protektorátním i německým četnictvem. Uvnitř pak oddílem polního četnictva – **SS-Feldgendarmarie**, zpravidla o síle 1 důstojník a 26 mužů. Později pro zvýšenou potřebu strážní služby při velitelství cvičiště byla, rozkazem SS-FHA ke dni 12. 5. 1944, zřízena strážní rota SS v síle dvou čet – **SS-Wachkompanie**. Strážní službu zajišťovalo v každé četě 5 poddůstojníků a 35 příslušníků mužstva.³³

Vrcholným orgánem vojenského výcviku na cvičišti „Böhmen“ byly pochopitelně vojenské školy (Schulen) pro příslušné hlavní druhy zbraní. Postupně byly zřízeny: 1. 7. 1942 ženijní škola v Hradištku – **SS-Pionierschule Hradischko**, 1. 8. 1942 dělostřelecká škola v Benešově – **SS-Artillerieschule II Beneschau**, 1. 1. 1943 škola pancéřových granátníků v Prosečnici – **SS-Panzergranadier Schule Prosetschnitz/Kienschlag** a konečně 17. 9. 1943 škola útočných děl v Bukovanech – **SS-Sturmgeschütz Schule Bukowan**. Po určitou dobu fungovala v Benešově i škola pro zubní techniky **SS-Zahntechniker Schule Beneschau**. Dále se někdy uvádí, že od roku 1944 byla do Benešova i Týnce nad Sázavou z Prahy přeložena na krátký čas důstojnická škola **SS-Junkerschule**.

Vojenské školy na cvičišti byly po organizační stránce podřízeny přímo hlavnímu velitelskému úřadu SS v Berlíně. Velitelství cvičiště tak do vnitřních záležitostí škol nemohlo zasahovat, staralo se o ně jen víceméně po stránce týlového zabezpečení a zajištění vhodných prostor pro výcvik. Frekventanti vojenských škol procházeli jednak teoretickou výukou v tzv. školních kurzech (Lehrgänge) a jednak praktickým výcvikem u školních jednotek, zpravidla v síle pluku (Lehrregiment). Školní jednotky z počátku jejich existence spadaly do organizační struktury školy, tj. byly jí přímo podřízeny. V pozdějším období docházelo k osamostatňování školních pluků a jejich přeznačení na výcvikové.

Tím se postupně dostáváme k další kategorii vojenských jednotek SS, které působily na cvičišti- k výcvikovým a náhradním jednotkám (Ausbildungs und Ersatz Einheiten). Jednalo se ve většině případů o samostatné útvary určené k zdokonalovacímu praktickému výcviku frekventantů vojenských škol, kde byli formováni do nově utvořených polních jednotek, odtud pak byli

odesílání k bojovým jednotkám na frontu. Zpravidla fungoval systém, že konkrétní výcviková a náhradní jednotka představovala stálý zdroj lidského materiálu pro určitý počet vyšších frontových jednotek (zpravidla divizí) téže zbraně. Výcvikové a náhradní jednotky, specializované např. na určitý druh boje, se také stávaly přestupní stanicí pokračovacího výcviku pro již vytvořené jiné polní jednotky, které dosud nebyly nasazeny na frontě. Konečně jejich posledním úkolem byla reorganizace, přezbrojení či doplnění stavů a odpočinutí již na frontě nasazených menších bojových útvarů, které byly postiženy velkými ztrátami. Odtud se vracely po potřebné době zpravidla ke svým mateřským frontovým divizím.

Poslední skupinou jednotek, jejichž pohyb lze na cvičišti vysledovat, jsou polní (bojové) útvary (Feld Einheiten). Jak bylo již uvedeno, v první řadě se jednalo o nově vzniklé jednotky vytvářené z frekventantů vojenských škol a výcvikových jednotek určené k nasazení na frontě. A samozřejmě, se hlavně v pozdějším (závěrečném) období, začaly na cvičišti objevovat útvary ke krátkodobému odpočinku, které jim sloužilo jako dočasné útočiště a přestupní stanice při jejich ústupu z východní fronty.

Obecně vzato, vzhledem ke složitosti výše popsaného systému, je poměrně obtížné srozumitelně popsat pohyb jednotek na cvičišti „Böhmen“, už jen vzhledem k různorodosti útvarů (dělostřelecké, granátnické, jezdecké, ženijní aj.) a jejich značné fluktuaci. Vše navíc stěžuje zásadní torzovitost původních písemností SS, které se dochovaly na našem území. Následující přehled jednotek na cvičišti je pojat v prvé řadě tématicky (podle druhu zbraně) a posléze chronologicky. Protože nelze od sebe úplně oddělit jednotky výcvikové a polní, jsou oba druhy jednotek téže zbraně popsány někdy společně. Pochopitelně se nebylo možno dále zabývat osudem zjištěných útvarů, omezuje se proto popis zpravidla jen na to, kdy poprvé byl útvar na cvičišti zaznamenán, či kdy byl odeslán, případně další zjištěné podrobnosti. Vše vychází výhradně z původních historických materiálů, bez další konfrontace se soudobou literaturou.³⁴

Výcvikové a náhradní jednotky na cvičišti „Böhmen“

Jako první začala působit na cvičišti ženijní škola. Současně s ní byl v Hradištku již od druhé poloviny roku 1942 umístěn náhradní prapor **SS-Pionier Ersatz Bataillon 2**. Když 1. 5. 1943 vstoupila v platnost nová organizace výcvikových a náhradních jednotek, byl prapor přeznačen na výcvikový **SS-Pionier Ausbildungs Bataillon 2**.³⁵ Později byl prapor ubytován v Pikovicích. Co se týče činnosti praporu, tak např. rozkazem ze dne 21. 3. 1944 byl od něho odvelen personál, který zde byl cvičen pro 17. SS-Panzer Grenadier Divizion „Götz von Berlichingen“. Vojáci byli určeni pro tyto divizní jednotky: SS-Pionier Bataillon 17, ženijní roty SS-Panzer Grenadier Regimentů 37 a 38, ženijní čety SS-Panzer Aufklärungs Abteilung 17. Poslední záznam o přítomnosti praporu na cvičišti pochází ze začátku září 1944.

V souvislosti s uváděnou květnovou reorganizací výcvikových jednotek SS byla v dokumentech též nalezena zmínka o tom, že dosavadní tankový náhradní pluk SS-Panzer Ersatz Regiment „Wiking“, který byl přeměněn na **SS-Panzer Ersatz und Ausbildungs Regiment „Wiking“** měl mít jako posádkové místo (Standort) cvičiště „Beneschau“. Přítomnost této jednotky na cvičišti je tak trochu výjimkou i záhadou. Jak vyplývá z dalšího textu, tankové útvary se na cvičišti prakticky nevyskytovaly. Odvelení tohoto pluku, jehož faktická přítomnost zde však není zatím potvrzena, možná souvisí s uvažovaným, avšak nerealizovaným záměrem vybudovat na cvičišti též tankovou školu. Každopádně od března 1944 o této jednotce není v dochovaných pravidelných hlášeních o stavu jednotek SS v Protektorátu jediné zmínky.

Pražský dělostřelecký výcvikový a náhradní pluk SS-Artillerie Ausbildungs und Ersatz Regiment, umístěný v Adolf Hitler Kaserne v tehdejší Praze IV, se pravidelně účastnil střelb na cvičišti s využitím výzbroje benešovské dělostřelecké školy. Zřejmě od května 1943 tento pluk umístil trvale své dva oddíly v Sedlčanech a to až prakticky do konce války. Jednalo se o **I. a II. SS-Artillerie Ausbildungs und Ersatz Regiment**. V rámci dělostřelecké školy působila nejdříve školní baterie, která se postupem času přeměnila na školní dělostřelecký oddíl SS-Artillerie Lehr Abteilung, později na školní pluk SS-Artillerie Lehr Regiment, který se od 29. 6. 1944 nazýval **SS-Artillerie Lehr Regiment 1**. Po osamostatnění školního pluku, asi v srpnu 1944, byl pluk přeznačen na výcvikový **SS-Artillerie Ausbildungs Regiment 1**. Přítomnost pluku na cvičišti končí dnem 23. 1. 1945, kdy byl přeložen na cvičiště SS „Kurmark“.

Taktéž u školy pancéřových granátníků v Prosečnici působil školní pluk, který byl později po reorganizaci na výcvikový přeznačen na **SS-Panzergranadier Ausbildungs Regiment 1**. Ve druhé polovině roku 1944 pak vznikly s pomocí školy ještě dva speciální útvary – výcvikový a náhradní prapor obrněných transportérů **SS-SPW Ausbildungs und Ersatz Bataillon** detašovaný v Bukovanech a výcvikový a náhradní prapor ostřelovačů **SS-Scharfschützen Ausbildungs und Ersatz Bataillon**. Podrobněji o těchto granátnických jednotkách bude pojednáno v kapitole o prosečnické škole.

Když na přelomu července a srpna 1944 začala naplno fungovat Sturmgeschütz Schule, bylo okamžitě rozhodnuto výcvik posádek útočných děl a stíhačů tanků posílit samostatnou výcvikovou a náhradní jednotkou. Na cvičišti se tak objevil během srpna 1944 protitankový **SS-Panzerjäger Ausbildungs und Ersatz Abteilung 3**. Vše začalo již 28. 7. 1944, kdy bylo nařízeno převelení personálu a materiálů tohoto oddílu z cvičiště SS „Heidelager“ k SS-Strumgeschütz Schule, kde mělo být vytvořeno 7 nových bojových oddílů útočných děl. Ještě týž den bylo dále nařízeno přesunout z Heidelageru i výcvikové, kmenové a doléčovací roty tohoto oddílu. Do konce října 1944 byl 3. oddíl umístěn v Božkovicích, ale vzhledem k rostoucímu počtu nově vytvářených oddílů stíhačů tanků bylo 5. 11. 1944 nařízeno uvolnit barákový tábor přezkušovacího oddílu (kárného tábora) v Chlumu a celý jej použít k ubytování protitankového oddílu.

Rozkazem ze dne 30. 11. 1944 s účinností od 1. 12. 1944 bylo nařízeno založení **SS-Panzerjäger Ausbildungs Abteilung 4**. Oddíl byl určen k výcviku stíhačů tanků i malých úderných čet. Skládal se ze štábu a 4 výcvikových protitankových rot, přičemž personál a materiál pro tři jeho roty měl poskytnout SS-Panzerjäger Ausbildungs und Ersatz Abteilung 3.

Konečně první jezdecké jednotky jsou na cvičišti zatím písemně doloženy z konce července 1944. Dne 27. 7. 1944 bylo nařízeno převelení kmenové švadrony od SS-Kavallerie Ausbildungs und Ersatz Abteilung 8 a švadrony „Göhler“ vč. zbrojních kurzů na cvičiště „Böhmen“. O den později, 28. 7. 1944, sem také byly přeloženy všechny výcvikové švadrony tohoto oddílu, následované ještě 1. 9. 1944 kulometnou švadronou z města Kielce. Koncem září je tedy na cvičišti evidován již celý **SS-Kavallerie Ausbildungs und Ersatz Abteilung 8**, posádkou ve Václavících.

Rozkazem ze dne 12. 11. 1944 byl stávající SS-Kavallerie Ausbildungs und Ersatz Abteilung 8 reorganizován na **SS-Kavallerie Ausbildungs und Ersatz Regiment**. Tento pluk se skládal ze štábu a tří praporů, ovšem bez vlastních praporek štábů. Prapor I. /SS-Kav. A. u. E. Rgt. měl ve stavu 3 jezdecké výcvikové švadrony, 1 kulometnou náhradní švadronu, 2 cyklistické výcvikové švadrony a 1 vozatajskou výcvikovou švadronu. Prapor II. / SS-Kav. A. u. E. Rgt. měl stejné složení jako prapor I., až na absenci cyklistických výcvikových švadron a konečně prapor III. / SS-Kav. A. u. E. Rgt. měl po jedné rotě Gr. Führ. Stamm Kompanie a Gr. Führ. Genes. Kompanie. Nový jezdecký pluk byl určen jako hlavní doplňovací jednotka pro vyšší jezdecké útvary zbraní SS. Jmenovitě pro 8. SS-Kavallerie Division „Florian Geyer“, 22. Freiwilligen Kavallerie Division, General Kommando XV. Kosaken Kavallerie Korps, jakož i jemu podřízené 1. a 2. Kosaken Kavallerie Division.

Rozkazem ze dne 13. 12. 1944 byla od SS-Kavallerie Ausbildungs und Ersatz Regimentu přeložena jedna doléčovací rota na cvičiště SS „Kurmark“.

Rozkazem ze dne 31. 3. 1945 byly na cvičiště „Böhmen“ přeloženy části **SS-Kavallerie Schule** z Göttingenu. Lehrgruppe A (speciální kurz, 4 důstojníci, 132 poddůstojníků, 193 mužů a 115 koní) a Lehrgruppe C (tzv. SS-Kavallerie Unterführer Ausbildungs Abteilung, 8 důstojníků, 54 poddůstojníků, 383 mužů a 215 koní) bylo přeloženo k SS-Kav. A. u. E. Rgt. Lehrgruppe B (důstojnický kurz, 14 důstojníků, 97 poddůstojníků, 247 mužů a 94 koní) bylo přeloženo k SS-Panzergrenadier Schule.

Rozkazem ze dne 17. 1. 1945 v souvislosti s výstavbou jezdeckého sboru XV. SS-Kosaken Kavallerie Korps byly při SS-Kav. A. u. E. Rgt. založeny tyto sborové jednotky: 1 cyklistická švadrona pro 1. Kosaken Kavallerie Division a 1 cyklistický oddíl pro 2. Kosaken Kavallerie Division.

Rozkazem ze dne 25. 2. 1945 byly za účelem založení 37. Kavallerie Division přeloženy k SS-Kav. A. u. E. Rgt. zbytky jezdeckých divizí 8. SS-Kav. Div. „Florian Geyer“ a 22. SS-Freiwilligen Kavallerie Division „Maria Theresia“. Část nové zformované divize je na cvičišti údajně přítomna nejspíše začátkem dubna 1945.

Poslední výcvikovou a náhradní jednotkou, která byla zaznamenána na cvičišti v únoru a březnu 1945 je **SS-Infanterie Geschütz Ausbildungs und Ersatz Bataillon 2** posádkou v Krusičanech. O tomto výcvikovém praporu děl přímé podpory pečovat není mnoho známo, vyjma toho, že 15. 3. 1945 vznikl z kmenové a doléčovací rotý SS-Infanterie Geschütz Ausbildungs und Ersatz Bataillonu 1.

Polní jednotky na cvičišti „Böhmen“

Činností ženijní školy i výcvikových ženijních praporů byly na cvičišti zaznamenány tyto ženijní jednotky, o kterých je známo následující:

Rozkazem ze dne 30. 11. 1943 byl v Hradištku založen ženijní stavební prapor **SS-Pionier Bau Bataillon 1**. Skládal se ze štábu, 4 stavebních rot a 1 motorizované stavební kolony. Prapor měl být rozkazem ze dne 20. 3. 1944 odvelen na cvičiště SS „Moorlager“ (u východopolského Brestu), kde měl být nasazen k jeho výstavbě. Zda k tomu došlo, a prapor se posléze vrátil zpět do Hradištku, či vůbec nebyl nakonec odvelen nelze 100% tvrdit, neboť podle rozkazu ze 24. 9. 1944 bylo nařízeno jeho odvelení (tentokrát z Davle) na cvičiště SS-Truppenübungsplatz „Westpreussen“.

Rozkazem ze dne 29. 6. 1944 se zpětnou platností k 10. 6. 1944 byl v Hradištku zřízen ženijní stavební prapor **SS-Pionier Bau Bataillon 2**. Skládal se opět ze štábu, 4 ženijních stavebních rot a 1 motorizované ženijní stavební kolony. Prapor byl bezprostředně podřízen hlavnímu velitelskému úřadu SS v Berlíně. Rozkazem ze dne 24. 9. 1944 bylo nařízeno jeho převelení na cvičiště SS-Truppenübungsplatz „Kurmark“.

Rozkazem ze dne 31. 10. 1944 byl z Hradištku odvelen **SS-Pionier Bataillon 14** ke své mateřské divizi ukrajinských dobrovolníků 14. SS-Waffen Grenadier Division.

Rozkazem ze dne 29. 12. 1944 se zpětnou platností k 15. 12. byl zřízen při ženijní škole **SS-Pionier Bau Bataillon 3**. Prapor, který se skládal ze štábu, 4 ženijních stavebních rot a 1 ženijní stavební kolony, byl podřízen přímo veliteli ženijní školy. Rozkazem ze dne 22. 3. 1945 byl SS-Pionier Bau Bataillon 3 (resp. jeho nasazeníschopné části) údajně podřízen veliteli cvičiště „Böhmen“ k opevňování cvičiště.

Rozkazem ze dne 9. 1. 1945 byl z Krakova na cvičiště „Böhmen“ přeložen **SS-Pionier Bataillon 22**. Po dosažení potřebného stupně bojové připravenosti měl být prapor přeložen k 22. SS-Freiwilligen Kavallerie Division. K tomu došlo rozkazem z 30. 1. 1945.

Rozkazem ze dne 19. 1. 1945 byl přeložen **SS-Pionier Bataillon 18** z Radotína (ale dosud spadající k ženijní škole) ke své mateřské 18. Freiwilligen Grenadier Division „Horst Wessel“.

Rozkazem ze dne 29. 1. 1945 byl přeložen **SS-Pionier Bataillon 20** od 20. SS-Waffen Grenadier Division z cvičiště Neuhammer k šesti týdennímu výcviku v ženijní škole. Rozkazem ze dne 8. 4. 1945 byl prapor z Hradištka odvelen ke své mateřské divizi 20. SS-Waffen Grenadier Division.

Rozkazem ze 16. 2. 1945 byly přeloženy ženijní rotu Waffen Grenadier Brigade „Charlemagne“ ze ženijní školy ke skupině armád „Mitte“ a odtud posléze ke své mateřské brigádě.

Rozkazem ze dne 23. 2. 1945 byl přeložen **SS-Pionier Bataillon 31** ze Štěchovic do Landeshutu u Waldenburgu ke své mateřské 31. SS-Freiwilligen Grenadier Division.

Rozkazem ze dne 28. 2. 1945 byl přeložen **SS-Pionier Bataillon 2** od ženijní školy k 27. SS-Freiwilligen Grenadier Division „Langemarck“.

Dále byly buď na cvičišti nebo v jeho blízkém okolí zjištěny bez dalších podrobností tyto ženijní jednotky mající buď s cvičištěm nebo ženijní školou spojitost: **SS-Pionier Bataillon „Wendler“** (zjištěn na přelomu 1942/1943 v Hradištku), **SS-Pionier Bataillon „Kama“** (zjištěn od října 1944), **SS-Gebirgs Pionier Ausbildungs Bataillon 4** (zjištěn od začátku prosince 1944 v Pikovicích), **SS-Pionier Bau Bataillon 26** (začátkem března 1944 ve výstavbě u ženijní školy), **SS-Pionier Bataillon 35** (zjištěn začátkem března 1945, zřejmě v Davli). V Hradištku pak koncem války procházelo výcvikem nejméně pět ženijních praporů těchto frontových divizí SS: „Das Reich“, „Germania“, „Wiking“, „Prinz Eugen“, „Frundsberg“ a zvláštní ženijní prapor „Krüger“.

Z polních dělostřeleckých jednotek byly odesílány k dělostřelecké škole především průzkumné dělostřelecké baterie, případně zde vznikaly těžké dělostřelecké oddíly. Pohyb zjištěných útvarů na cvičišti je následující:

Rozkazem ze dne 12. 4. 1944 byla od dělostřelecké školy I v Glau převelena k SS-Artillerie Schule II průzkumná baterie **s. SS-Beobachtungs Batterie 106** s asi 240 muži. Zde měla být dovybavena motorovými vozidly a její příslušníci se měli podrobit příslušným školním kurzům pořádaných dělostřeleckou školou. Po celou dobu výcviku byla baterie podřízena přímo veliteli školy. Rozkazem ze dne 20. 10. 1944 byly od dělostřelecké školy I přeloženy do Benešova hned další dvě průzkumné baterie a to **s. SS-Beobachtungs Batterie 501** a **s. SS-Beobachtungs Batterie 508**. Rozkazem ze dne 10. 12. 1944 byla s platností k 15. 12. od dělostřelecké školy I přeložena ke krátkodobému odpočinku do benešovské dělostřelecké školy průzkumná baterie **s. SS-Beobachtungs Batterie 505**. Rozkazem ze dne 23. 1. 1945 byla přeložena od dělostřelecké školy I k SS-Artillerie Schule II průzkumná baterie **s. SS-Beobachtungs Batterie 504**, aby již dne 6. 2. 1945 byla odvelena ke Gen. Kdo. 4. SS-Panzer Korps.

Rozkazem ze dne 24. 7. 1944 bylo nařízeno zřízení celkem tří těžkých dělostřeleckých oddílů v Protektorátu, z nichž dva, **schwere SS-Artillerie Abteilung 502** a **schwere SS-Artillerie Abteilung 504**, byly založeny na cvičišti „Böhmen“ a třetí oddíl 503 v Josefově. Každý oddíl se skládal ze štábu a 1 štábní motorizované baterie, 2 motorizovaných baterií těžkých polních houfnic (každá o 4 dělech), 1 motorizované baterie pro tři 21 cm mozdíře Mrs. 18 a jedné technické motorizované dělostřelecké kolony. Zde již jsou patrné materiální obtíže německé armády, neboť bylo zároveň stanoveno, že oddíl 502 obdrží veškerou výstroj a výzbroj v srpnu a bude připraven k 15. 9. 1944 a oddíl 504 bude vystrojen v prosinci 1944 a operační způsobilosti dosáhne až k 15. 1. 1945.

Konečně dne 29. 9. 1944 byl také na cvičiště přesunut z Josefova **schwere SS-Artillerie Abteilung 503**. V té době již zřejmě obdržel výzbroj, jako druhý v pořadí z těchto tří oddílů a zde měl dosáhnout bojové připravenosti, která byla stanovena na 15. 11. 1944. Datum odvelení oddílu není známo, ale zřejmě k tomu na určitou dobu došlo, neboť rozkazem ze dne 14. 3. 1945 byl oddíl zpětně přeložen k SS-Artillerie Schule II.

K převelení **schwere SS-Artillerie Abteilung 502** došlo až 14. 10. 1944, kdy byl predisponován pod Gen. Kdo. II. SS-Pz. Korps v Zutphenu.

Dne 14. 12. 1944 byla také nařízena reorganizace dvou houfnicových baterií oddílu 504. Počet houfnic v jedné baterii měl být zvýšen ze 4 na 6. Další zásadní reorganizace oddílu byla nařízena asi 14 dní před dosažením plánované bojové připravenosti, tedy 1. 1. 1945. Podle nového rozkazu bylo aktuální složení oddílu toto: 1 štáb a štábní baterie, 1 zaměřovací a světlometná četa, 1 baterie těžkých polních houfnic se 6 děly, 2 motorizované mozdířové baterie po 3 mozdířích Mrs 18 ráže 21 cm, 1 motorizovaná dělostřelecká kolona. Termín bojové připravenosti oddílu na 15. 1. 1945 zřejmě nebyl dodržen, neboť až 23. 1. 1945 přišel rozkaz, že zaměřovací a světlometná četa má vzniknout odebráním této čety ze stavu SS-Artillerie Schule. Na základě

toho musela být, pro vlastní potřeby školy, zřízena nová zaměřovací a světlometná četa. Teprve rozkazem ze dne 6. 2. 1945 byl od Artillerie Schule II odvelen schwere SS-Artillerie Abteilung 504 ke Gen. Kdo. 4. SS-Panzer Korps.

Začátkem ledna 1945 byl z maďarského Altenburgu přeložen ke krátkému odpočinku k SS-Artillerie Schule II dělostřelecký oddíl **schwere SS-Artillerie Abteilung 505**. Nejdříve byla 4. 1. 1945 odvelena jeho 1. baterie, následována o pět dní později, tedy 9. 1. 1945, jeho zbylými částmi, jmenovitě štábem a štábní rotou včetně protiletectvé čety a 2. a 3. baterií. Rozkazem ze dne 23. 3. 1945 byl oddíl reorganizován do následujícího složení: 1 štáb a motorizovaná štábní baterie, 2 motorizované baterie těžkých polních houfnic (po 6 zbraních), 1 motorizovaná mozdířová baterie (6 mozdířů Mrs 18 ráže 21 cm) a 1 motorizovaná technická dělostřelecká kolona. Bojová připravenost oddílu byla nařízena do 8 dnů od obdržení výzbroje. K odvelení oddílu na frontu došlo rozkazem ze dne 31. 3. 1945, kdy byl bez své 3. baterie přeložen ke Gen. Kdo. 11. SS-Pz. Korps.

Rozkazem ze dne 3. 4. 1945 v souvislosti se založením SS-Grenadier Division „Nibelungen“ měla být u SS-Artillerie Schule II vytvořena štábní baterie divizního dělostřeleckého pluku a odeslána do Neustadtu u Freiburgu.

Rozkazem ze dne 16. 2. 1945 se zpětnou platností k předchozímu dni byly u SS-Artillerie Schule II z personálu SS-Artillerie Ausbildungs Regimentu Prag (474 mužů) pro nově zřízený SS-Artillerie Regiment 28 tyto jednotky: štáb a štábní baterie lehkého dělostřeleckého oddílu pěší divize, 3 baterie lehkých polních houfnic (po 4 zbraních) a 1 baterie lehkých polních kanonů (po 6 zbraních).

V souvislosti se založením jezdecké divize 37. SS-Kavallerie Division dne 26. 2. 1945 bylo nařízeno, že její divizní dělostřelecký oddíl **SS-Artillerie Abteilung 37** má vzniknout a být vycvičen u benešovské školy.

Z dalších dělostřeleckých jednotek byly bez dalších podrobností na cvičišti zaznamenány: v Sedlčanech dělostřelecký oddíl ukrajinských dobrovolníků **SS-Freiwilligen Artillerie Abteilung (galiz)** (koncem září 1944) a při dělostřelecké škole lehký dělostřelecký oddíl belgické dobrovolnické divize **leichte SS-Artillerie Abteilung 28 „Wallonien“** (koncem února 1945).

Novou etapu výcviku polních jednotek útočných děl, resp. stíhačů tanků na cvičišti zahájilo zřejmě formování již zmíněných sedmi oddílů útočných děl, které byly koncem července 1944 spolu s SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 přeloženy z Heidelageru. Jejich výcvik ve spolupráci se Sturmgeschütz Schule byl dokončen zřejmě v polovině srpna 1944, neboť již rozkazem ze dne 19. 8. 1944 bylo nařízeno převelení personálu i materiálu těchto nově vzniklých oddílů k frontovým jednotkám. Původně byly oddíly určeny pro 15. a 19. SS-Waffen Grenadier Division, ale nyní po přeznačení na SS-Panzerjäger (Sturmgeschütz) Abteilungen byly odveleny k 26. SS-Panzer Division (dosavadní Panzergrenadier Brigade 49) a k 27. SS-Panzer Division (dosavadní Panzergrenadier Brigade 51). Zbylý zůstavší personál zůstal u SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 v přímé podřízenosti SS-FHA.

SS-Panzerjäger Ausbildungs und Ersatz Abteilung 3 byl vůbec velmi činný, co se týče vytváření nových jednotek, což dokládají další dochované záznamy o odesílání vycvičených útvarů na frontu. Z nalezených záznamů uveďme:

Rozkazem ze dne 28. 8. 1944 s platností od 30. 8. bylo nařízeno přeložit od SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 vycvičený **SS-Sturmgeschütz Abteilung 20** ke své mateřské divizi estonských dobrovolníků 20. SS-Waffen Grenadier Division. Oddíl byl vyzbrojen 14 stíhači tanků Hetzer.

Dále rozkazem ze dne 23. 9. 1944 byl přeložen právě vytvářený **SS-Sturmgeschütz Abteilung 19** k doprovodnému praporu říšského vůdce SS. Velitelem oddílu, jenž měl mít snížený počet stíhačů tanků Hetzer ze 14 na 10 velel SS-Ostuf. Thanner.

Rozkazem ze dne 1. 12. 1944 bylo nařízeno zřídit a připravit k bojové pohotovosti do 28. 2. 1945 u výcvikového oddílu rotu stíhačů tanků Hetzer pro tyto frontové jednotky: maďarskou 25. SS-Waffen Grenadier Division „Hunjadi“, vlámskou 27. Freiwilligen Grenadier Division „Langermack“, valonskou 28. Freiwilligen Grenadier Division „Wallonien“ a pro holandskou SS-Freiwilligen Grenadier Brigade „Landstorm Nederland“.

Rozkazem ze dne 3. 12. 1944 bylo urgentně nařízeno vytvořit z dostupného personálu a vybavení výcvikového oddílu jednu baterii útočných děl vyzbrojenou 10 Hetzery a odeslat ji k dovyzbrojení a předisponování pod velitelský štáb říšského vůdce SS.

Rozkazem ze dne 3. 12. 1944 bylo nařízeno převelení **SS-Panzerjäger Abteilungu 11** (bez jedné rot) ze cvičiště Neuhammer na cvičiště „Böhmen“ k doplnění výzbroje a dalšímu výcviku. Pozoruhodné je, že přesun měl být realizován přes Arbeitsstab Panzerjäger, pobočkou na cvičišti Milovice. Oddíl měl být připraven do 31. 1. 1945. Dne 21. 1. 1945 bylo nařízeno jeho převelení od SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 do Posenu pod přímé velení říšského vůdce SS. Oddíl měl být nasazen jen na rozkaz Himmlera k tzv. zvláštnímu použití (zur Besonderen Verfügung).

Rozkazem ze dne 9. 12. 1944 se zpětnou platností k 1. 12. 1944 bylo nařízeno u SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 založit rotu stíhačů tanků pro oddíl stíhačů tanků francouzské SS-Waffen Grenadier Brigade „Charlemagne“.

Rozkazem ze dne 18. 12. 1944 byly přeloženy granátnické doprovodné čety rot stíhačů tanků Hetzer od 14. a 15. SS-Waffen

Grenadier Division k dalšímu výcviku k SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3. Další granátnická doprovodná četa přibyla od 31. SS-Freiwilligen Grenadier Division rozkazem ze 22. 12. 1944. Celé roty stíhačů tanků 14. a 15. divize byly odveleny ze cvičiště 23. 1. 1945: rota 14. divize na cvičiště „Kurmark“ a rota 15. divize ke své mateřské divizi.

Rozkazem ze dne 22. 12. 1944 byl od výcvikového oddílu odvelen neznámo kam **SS-Panzerjäger Abteilung 54**. Oddíl měl být odeslán bez své baterie 8,8 cm protiletadlových kanonů.

Rozkazem ze dne 26. 12. 1944 bylo nařízeno přeložení roty stíhačů tanků Hetzer (určené pro 6. SS-Gebirgs Division „Nord“) provádějící výcvik u SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 k polnímu náhradnímu praporu 17. Panzergrenadier Division a odtud posléze měla být rota převelena k bojové skupině své mateřské divize.

Rozkazem ze dne 22. 1. 1945 byl z personálu i materiálu poskytnutých SS-Sturmgeschütz Schule i SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 zřízen doprovodný prapor říšského vůdce SS ke zvláštnímu použití – **SS-Begleitete Bataillon z. B. V RF-SS**.

Rozkazem ze dne 31. 1. 1945 byla rota stíhačů tanků od **SS-Panzerjäger Abteilung 31** provádějící výcvik u SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 přeložena na cvičiště SS „Kurmark“. Rota zde měla být včleněna do SS-Pz. Jäg. Abt. 16, také shodně téhož dne odeslaného z Benešovska do Kurmarku.

Známe jména řady dalších protitankových oddílů, které se objevily na cvičišti, ovšem bez znalosti toho, zda zde prodělávaly výcvik u Sturmgeschütz Schule či u výcvikového oddílu v Chlumu. Ze známých uvedme: Rozkazem ze dne 27. 10. 1944 bylo nařízeno přeložit ze cvičiště „Mielau“ k dalšímu výcviku na cvičišti „Böhmen“ tyto protitankové oddíly: **SS-Panzerjäger Abteilung 4, SS-Panzerjäger Abteilung 16, SS-Panzerjäger Abteilung 18**.

Např. SS-Panzerjäger Abteilung 4 v hlášení z 10. 11. 1944 uvádí, že k 6. 11. 1944 dorazily na cvičiště „Böhmen“ jeho štábní rota a 2 roty stíhačů tanků (1. a 2.) ze cvičiště „Mielau“, následované 9. 11. 1944 4. (zesílenou) rotou ze cvičiště „Kurmark“. Oddíl byl kasernován ve Voticích a je dokonce o něm známo několik dalších podrobností. K 7. 11. 1944 uvádí ve stavu 11 důstojníků, 48 poddůstojníků a 277 mužů. Ve výzbroji dvou rot bylo 31 stíhačů tanků Jagdpanzer IV. Dále oddíl disponoval 5 kolopásovými motocykly, 6 běžnými motocykly, 25 osobními automobily, 31 nákladními automobily, 11 tahači, 6 přívěsy a jedním vyprošťovacím tankem Bergepanzer III. Vojáci byli vyzbrojeni 5 kulomety, 11 samopaly a 243 puškami. Již dne 19. 1. 1945 s účinností od 25. 1. bylo nařízeno přeložení tohoto oddílu k 4. SS-Polizei Panzergrenadier Division.

Rozkazem ze dne 21. 1. 1945 byla přeložena baterie 3. /SS-Panzerjäger Abteilung 18 ke knovickému SS-Panzerjäger Ausbildungs Abteilungu 4 k odpočinku a reorganizaci na schwere Panzerjäger Kompanii, která měla být provedena do 15. 2. Výzbroj měla být tvořena 12 těžkými protitankovými kanony. Celý oddíl byl pak nakonec koncem ledna 1945 odvelen do Postupimi.

Rozkazem ze dne 31. 1. 1945 byl přeložen SS-Panzerjäger Abteilung 16 na cvičiště SS „Kurmark“ za účelem včlenění do nově vytvářené divize „30. Januar“. V této souvislosti je zajímavý fakt, že začleněním oddílu (v podstatě jen štábní a zásobovací roty) do této divize byl došlo k jeho přeznačení na Pz. Jäg. Abt. 32 a 15. 2. 1945 bylo nařízeno u Sturmgeschütz Schule vytvořit nový SS-Pz. Jäg. Abt. 16. Složení staronového protitankového oddílu mělo být následující: štáb, 2 roty stíhačů tanků vyzbrojené Hetzery nebo Jagdpanzery IV, 1 těžká protitanková rota a 1 zásobovací rota. Datum bojové připravenosti připadlo na 31. 3. 1945.

Posledním místem na cvičišti, kde vznikaly protitankové oddíly, byl tzv. protitankový přípravný štáb – **Aufstellungsstab Panzerjäger** se sídlem ve Voticích. Formovaly se u něj roty stíhačů tanků Hetzer, tzv. Jagdpanzer 38 Kompanien divizí SS. Štáb pracoval v součinnosti se Sturmgeschütz Schule v Janovicích a tak např. 19. 2. 1945 bylo nařízeno společně postavit čtyři takové roty. V březnu a dubnu 1945 se zde např. formovaly roty pro divize „Charlemagne“, „Neederland“ a tzv. jednotka „Stöcker“ (ve Voticích) a roty pro divize „Wallonien“ a „Prinz Eugen“ (v Olbramovicích).

Vůbec poslední písemný záznam o formování nových protitankových jednotek na cvičišti pochází ze dne 3. 4. 1945 v souvislosti se založením 38. Grenadier Divize „Nibelungen“. Bylo nařízeno u SS-Sturmgeschütz Schule vytvořit jeden Panzerjäger Abteilung bez protiletadlové roty 3,7 cm kanonů a odeslat jej do Neustadtu u Freiburgu. Oddíl se měl skládat ze štábu a štábní roty, 1 motorizované těžké protitankové roty vyzbrojené 12 těžkými protitankovými kanóny ráže 5 cm a 1 roty stíhačů tanků s 10 děly bez doprovodné granátnické čety. Vše mělo být připraveno k transportu do 6 hodin od přijetí tohoto rozkazu.

Ostatní jednotky na cvičišti

Na cvičišti se pochopitelně objevilo mnoho dalších nejrůznějších vojskových těles zbraní SS. Ze známých uvedme:

Rozkazem ze dne 5. 6. 1944 byl s platností k následujícímu dni u SS-Artillerie Schule II vytvořen tzv. pohyblivý dělostřelecký štáb – **Arko-Stab**, jehož velitelem byl určen SS-Standartenführer Gutberlet. Štáb mohl být podle potřeby podřízen vždy jednomu vybranému frontovému velitelství SS. K tomu došlo 14. 10. 1944, kdy byl Arko-Stab převelen do Bad Salzuflenu (20 km severovýchodně od Bielefeldu) a podřízen Pz. AOK 6.

Rozkazem ze dne 28. 9. 1944 bylo nařízeno dočasné uložení válečného archivu SS na zámku Konopiště.

Rozkazem ze dne 10. 11. 1944 bylo nařízeno rozpustit tzv. **SS-Rekrutendepot „Böhmen“**. Jeho kmenové části měly být přiděleny k SS-Panzergranadier Schule, rekruti naopak odtransportováni k SS-Rekrutendepot „Kurmark“ na stejnojmenné cvičišť SS. Zbraně a výstroj měly být přiděleny SS-Panzergranadier Ausbildungs Regimentu při škole pancéřových granátníků.

Rozkazem ze dne 20. 1. 1945 byl zřízen ze zbytku personálu a vybavení lazaretu cvičiště „Heidelager“ na cvičišti „Böhmen“ **SS-Lager Lazarett „Beneschau“**. Měl dvě oddělení: Fachabteilung I (interna) a Fachabteilung II (chirurgie).

Rozkazem ze dne 19. 2. 1945 bylo nařízeno přeložení veškerého materiálu a malého pracovního štábu velitelství cvičiště SS „Westpreussen“ na cvičiště „Böhmen“. Vyjma malého pracovního štábu pod vedením SS-Staf. Nordmanna byl veškerý personál převeden pod Gen. Kdo. III. (Germ.) SS-Panzer Korps.

Zbývá se ještě zmínit o polním vojenském letišti v Nesvačilech u Benešova, které zde bylo zřízeno již v předválečné době. Za války letiště sloužilo jako satelitní (záložní) pro leteckou důstojnickou školu Flugzeugführerschule A/B 4 (v období 18. 9. 1941 – 16. 1. 1945, když byla škola umístěna v Neudorf – Oppeln) a krátce pro Flugzeugführerschule A/B 71 umístěnou v Prostějově (říjen – prosinec 1943).

Výše uvedený přehled německých jednotek lze považovat za celkem spolehlivý, neboť je založen na poznatcích z dobových německých písemností. Pochopitelně československý odboj se o dění na cvičišti, a hlavně o zde umístěné vojenské jednotky, intenzivně zajímal. Zpravodajskou činnost proti cvičišti SS vedl od roku 1943 štábní kapitán Karel Volevecký z Benešova, bývalý zpravodajský důstojník československé armády.

Zajímavé je podívat se na jednotky SS na cvičišti z hlediska jejich početního stavu vzhledem k celkovému stavu příslušníků SS v Protektorátu. I když opět nemáme k dispozici kompletní údaje, jsou dále uvedená čísla více než názorná. Jestliže v dubnu 1944 bylo v Protektorátu 24 347 příslušníků Waffen-SS, pak na cvičišti jich z tohoto počtu bylo 9 006. V listopadu 1944 již činil celkový stav SS v Čechách a na Moravě 56 635 mužů, z toho 29 766 na cvičišti. V únoru 1945 došlo ke snížení stavu vojsk na 47 954 mužů, z toho na cvičišti 20 282, ale již v dubnu se jejich počet vyšplhal na 67 053 vojáků, z nichž plných 29 946 bylo umístěno na cvičišti.³⁶

Tento údaj je zajímavé porovnat s tehdejší znalostí o početním stavu cvičiště – odbojoví pracovníci skupiny kolem škpt. Voleveckého upřesnili stav vojska v době těsně před vypuknutím pražského povstání na 18 000 mužů, sám Volevecký ale později zvýšil toto číslo na 25 000. Naopak četnická stanice v Bystřici, která také prováděla průzkum cvičiště, odhadla jeho stav na 20 000 mužů. Lze se tak domnívat, že vzhledem k dalšímu možnému odlivu vojáků na frontu nebylo před vypuknutím povstání umístěno na cvičišti více jak 25 000 mužů.³⁷

Je zřejmé, že značným problémem byla ubytovací kapacita cvičiště pro takové množství vojska. Víme, že původně bylo cvičiště určeno pro jednu divizi. Pravděpodobně v souvislosti s maximálním využitím ubytovacích kapacit byly začátkem února 1944 na žádost posádkového velitelství v Benešově určeny ve vzdálenosti do 10 km od hranice cvičiště další obce, určené pro umístění vojska. Ve východním pásmu to byly Senohraby, Chocerady, Čerčany, Petroupim, Teplýšovice, Jemniště, Bystřice, Postupice, Popovice, Ouběnice, Olbramovice, Jankov. Jižní pásmo zahrnovalo Votice, Neustupov, Miličín, Vysoký Chlumec, Třebnice. Na západě to byly v poněkud větší vzdálenosti pouze Čisovice a Dobřichovice. Konečně do severního pásma patřily Dolní a Horní Mokropsy, Velké Popovice.³⁸ Zřejmě nikdy nedošlo k překročení ubytovací kapacity cvičiště, neboť v listopadu 1944 vydal SS-FHA příkaz, který stanovoval kapacitu cvičiště „Böhmen“ na 30 000 mužů, a kapacitu dalších cvičišť SS-Truppenübungsplatz „Westpreussen“ a „Kurmark“ na 25 000 a 20 000 mužů.³⁹

Pro ilustraci uvedme poslední známé hlášení o stavu jednotek SS na cvičišti.⁴⁰

Početní stavy vojsk SS na cvičišti „Böhmen“ k 6. 4. 1945

	důstojníků	poddůst.	mužstva	celkem
Služebny				
Kdtr. SS-Tr. Üb. Pl. „Böhmen“	12	61	194	267
SS-St. O. Verwaltung Beneschau	27	59	54	140
SS-Standort-Zahnstation Beneschau	1	4	3	8
Lehrküche der Waffen-SS Beneschau	1	-	12	13
SS-u. Polizeigericht VIII	6	8	-	14
Školy				
SS-Pz. Gren. Schule Kienschlag	270	735	7142	8147
SS-Art. Schule II Beneschau	127	905	1225	2257

Pi. Schule der Waffen-SS Hradischko	149	583	2498	3230
SS-Pz. Jäg. Schule Janowitz	59	269	871	1199
Zahntechnikerschule der W-SS Beneschau	1	-	20	21
Výcvikové a náhradní jednotky				
SS-I. G. A. u. E. Btl. 2 Krusitschan	41	207	1115	1363
SS-Kav. A. u. E. Rgt. Beneschau	42	234	2390	2666
SS-Pz. Jäg. A. u. E. Abt. 3 Chlum	55	316	1398	1769
SS-Pz. Jäg. A. u. E. . Abt. 4 Knowitz	90	282	1797	2169
SS-Geb. Pi. A. Btl. 4 Pikowitz	19	556	-	575
Bewährungsabt. der W-SS Dublowitz	8	82	1804	1894
SS-SPW A. u. E. Btl. Bukowan	27	-	1398	1425
SS-Feldgendarmerie	1	-	24	25
Rekrutendepot „Böhmen“	15	-	1094	1109
Polní jednotky				
Aufstellungsstab Pz. Jäg Wotiz	4	39	-	53
Jagd-Pz. Kpn. Wotiz	10	-	452	462
Jagd-Pz. Kpn. Olbramowitz	7	-	159	166
SS-Pi. Bau-Btl. 3 Hradischko	7	-	258	265
SS-Pi. Btl. 20 Pikowitz	18	41	293	352
SS-Pi. Btl. 35 Dawle	9	-	351	360
Pz. Jäg. Abt. 16 Jankow	10	-	297	307
celkem	1016	4381	24549	29946

3. 6. Vojenské školy SS na území cvičiště

3. 6. 1. SS-Pionierschule, Hradištko

Jako první z vojenských škol na území cvičiště SS byla dne 1. 7. 1942⁴¹ zřízena ženijní škola v malé obci Hradištko. Byla jí přidělena část cvičiště od soutoku Vltavy a Sázavy až k obci Třebsín. Školu založil Willy Boden a původně byla určena jen pro důstojníky ženijního vojska. Její pozdější velitel Emil Klein zpočátku v Hradištku působil jako instruktor. Po zřízení výcvikové skupiny poddůstojníků převzal velení školy SS-Oberführer Emil Klein, ve kterém setrval až do konce války. Zástupcem Kleina byl Felix Hermann, adjutantem Ernst Nägele.⁴²

Dnešní stav zámku v Hradištku – bývalého velitelství ženijní školy SS.

Početní stavy SS-Pionier Schule ⁴³				
datum	důstojníků	poddůstojníků	mužstva	celkem
8. 4. 1944	106	568	1890	2564
9. 5. 1944	140	350	1734	2224
9. 6. 1944	276	377	1769	2422
15. 8. 1944	256	349	1867	2472
12. 9. 1944	204	557	4397	5158
9. 10. 1944	198	469	2989	3656
10. 11. 1944	283	363	1871	2517
12. 12. 1944	172	875	4042	5089
6. 1. 1945	166	612	3477	4255
1. 2. 1945	199	0	3817	4016
6. 3. 1945	145	447	3065	3657
6. 4. 1945	149	583	2948	3230

Podívejme se nyní do všedního života ženijní školy, tak jak nám ho prezentují dochované torzovité písemnosti.⁴⁴

Prvním dokumentem z 2. 8. 1942 je rozkaz velitele školy Emila Kleina, kterým byl stanoven časový rozvrh pro slavnostní zahájení činnosti školy dne 5. 8. 1942. Sraz zúčastněných měl být v 10:30 v jídelně v Pikovicích, nařízena byla služební uniforma a vysoké holínky:

11:00 Zahájení činnosti SS-Pionier Schule v Pikovicích SS-Obersturmbannführerem

Froschem a podání hlášení veliteli školy

11:30 Prohlídka učebních prostor, cvičných ploch i ubytovacích zařízení v Pikovicích

12:30 Oběd v důstojnickém domě v Hradištku

14:00 Prohlídka cvičného území v Hradištku

14:15 Prohlídka vodního cvičiště v Brunšově

Rozkazem bylo dále stanoveno, že do čtyř týdnů musí být připravena veškerá cvičiště i dílny a dále obsazena všechna systematizovaná místa pro zabezpečení činnosti školy (velitel, adjutant, štábní důstojník, posádkový lékař, administrativní důstojník, vedoucí kurzů, všichni učitelé, technický důstojník, všichni pomocní učitelé, velitel školní roty s veliteli čet).

Poměrně důležitým dokumentem je rozkaz z 19. 8. 1942, kterým se nařizuje příprava ubytovacích a provozních prostor pro ženijní školu, jejíž jednotlivé části měly působit v Pikovicích, Hradištku a Brunšově.

V Pikovicích bylo požadováno zajistit ubytování pro školní rotu, dvě náhradní rotu a pro poddůstojníky – frekventanty, dále zajistit 1 dům pro hosty, 1 dům jako kantýnu s obytnými místnostmi, 1 dům jako kuchyň, 1 dům pro pískoviště pro válečné hry, 2 domy pro výukové sály a 1 stáj pro 27 koní. Rota měla mít sílu asi 200 mužů a poddůstojnický kurz 250 mužů. Pro každou rotu se požadovala 1 nebo 2 budovy pro vojenskou prodejnu, skladiště zbraní a šatstva. Uprostřed ubytovacího komplexu mělo být nástupiště o velikosti alespoň 80x100m pro každou rotu.

V Hradištku mělo být zajištěno pro štábní rotu 130 postelí a pro velitelský štáb 60 postelí. Dále se měly zajistit budovy pro umístění vojenské správy, oddělení Abteilung V Pi a oddělení Abteilung V K, rozšířenou nemocnici, správy zemního cvičiště, výukové sály důstojnických kurzů se 100 postelemi. Další budovy měly sloužit jako důstojnický dům pro stálý personál, kantýna a důstojnický dům pro důstojnické frekventanty, kantýna s ubytovacími prostory pro poddůstojníky a mužstvo, stáj pro 60 koní s přístřešky pro vozy a jízďárna a nakonec pro ubytování příslušníků oddělení Abteilung V K s dílnami a garážemi pro 200 vozidel.

V Brunšově bylo požadováno zajistit ubytovací prostory pro jednu rotu v počtu 200 postelí, pro zvláštní výcvikový kurz (Sondertruppenlehrgang) 180 postelí a ubytování pro personál vodního cvičiště. Ostatní budovy nevyužité pro ubytování jednotek měly být dány k dispozici stálým zaměstnancům školy.

V obci Hostěradice a všechny budovy na jižním břehu Sázavy až ke Kamennému Přívozu měly být využity k ubytování ženijních praporů. Určení dalších míst v oblasti ženijní školy (Třebsín, Krňany, Teletín) mělo být vyřešeno později.

Výcvik frekventantů probíhal ve třech školních kurzech. Ke dni 26. 10. 1942 bylo složení školních kurzů následující: Kurz velitelů čet (Zugführerlehrgang). Jeho vedoucím (Lehrgangsleiterem) byl SS-Hauptsturmführer Boden. Podléhaly mu dvě inspekce (Inspektion – útvar zhruba velikosti roty) a 4 učitelé, dále poddůstojnický kurz (Unterführerlehrgang). Jeho vedoucím byl SS-Hauptsturmführer Bunse. Podléhaly mu čtyři inspekce, každá o třech četách, a technický kurz (Technischer Lehrgang).

Jeho vedoucím byl SS-Hauptsturmführer Huditz. Podléhaly mu dvě inspekce, každá o dvou četách. Technický kurz obsahoval výcvik s plamenomety, nácvik trhacích prací, minování, protitankový boj, polní opevňovací práce.

Rozložení jednotlivých částí ženijní školy v Hradištku a přilehlém okolí je přesně známo ze dne 18. 11. 1942. K tomuto datu byly umístěny: v Hradištku – velitelství (Kommandostab) a štábní rota (Stabskompanie), štáb Ersatz Bataillonu 2, kurz velitelů čet (Zugführer Lehrgang), lazaret, oddělení Abteilung IVa; v Pikovicích: poddůstojnický kurz (Unterführer Lehrgang), 1. školní rota (1. Lehrkompanie) o třech četách, 1., 2. a 3. náhradní rota Ersatz Bataillonu 2 (Ersatz Kompanien); v Brunšově – technický kurz (Technischer Lehrgang), oddělení Abteilung V, 4. náhradní rota Ersatz Bataillonu 2.

Snad někdy v průběhu druhé poloviny roku 1943 byly jednotlivé školní kurzy přeměněny na výcvikové skupiny (Lehrgruppen) a náhradní prapor reorganizován na výcvikový. Veliteli byli: SS-Sturmbanführer Boden, Lehrgruppe 1. SS-Hauptsturmführer Held, Lehrgruppe 3. SS-Obersturmbanführer Pusch, SS-Pionier Ausbildungs Bataillon 2. V květnu 1944 je dokonce uváděna i Lehrgruppe 4, o níž však není nic bližšího známo.

Ke konci války, k 1. 11. 1944, bylo rozkazem hlavního velitelského úřadu SS zřízeno při škole ženijně-technické učiliště – **Pioniertechnische Lehranstalt der Waffen-SS**. Část jeho příslušníků byli důstojníci převedeni ze štábů výcvikových skupin ženijní školy, zbytek personálu poskytl drážďanský ženijní výcvikový a náhradní prapor (SS-Pi-Ausb. u. Ers. Btl. 1). Organizačně se učiliště skládalo ze štábu (s administrativní a hospodářskou skupinou, pracovního štábu pro výzkum a vývoj a skupiny učebních pomůcek, studijní literatury a předpisů), výukové a opravárenské dílny (se strojním oddílem a oddílem pozemních a podzemních staveb), technické zkušebny a inženýrské a stavební školy. Úkolem učiliště bylo zajišťovat výukové kurzy pro technické důstojníky, školit opraváře pro dílenské jednotky ženijního vojska, provádět vývojové práce na zbraních a zařízeních pro ženijní vojsko.⁴⁵

V Hradištku a přilehlém okolí byly pro ženijní výcvik mimořádně vhodné přírodní podmínky – rozsáhlé lesy s úzkými, hlubokými roklemi, které se střídaly s poli. Na soutoku Vltavy a Sázavy pak byl výhodný naplaveninový terén. Škola disponovala širokou výcvikovou základnou – cíp území od soutoku řek až k Hradištku sloužil jako **Landplatz-Depot**, na jehož východním okraji bylo zbudováno malé muniční skladiště – **Munitionsdepot**. Na břehu každé řeky bylo speciální ženijní vodní cvičiště s přístavišti a skladišti – **Wasserübungsplatz Moldau** na pravém břehu Vltavy severně od Brunšova a **Wasserübungsplatz Sassau** na levém břehu Sázavy v Pikovicích. Severovýchodně od Brunšova ležela plocha nazvaná **Landplatz-Ziegelei**. V lesích v blízkosti kóty Medník byla umístěna malá střelnice pro školní střelbu z ručních zbraní – **Pistolen-Schießstand**. Západně od Závisti, mezi silnicí Závist – Hradištko a břehem Vltavy byla další střelnice nazvaná **Schießstände Zawist** a severně od Třebšína existovalo cvičiště **Übungsplatz Trebsin und Zawist**.⁴⁶

Mnoho podrobností o využití jednotlivých cvičišť nevíme, nicméně o jejich určení si lze udělat představu z mnohých návštěv vysokých důstojníků SS, kdy se dochovaly jednotlivé rozkazy o tom, co a která jednotka má na konkrétním cvičišti inspekci předvádět.⁴⁷

Např. dne 13. 4. 1943 zavítal do Hradištku SS-Gruppenführer Herff v doprovodu SS-Standartenführera Frosche. Cílem byla inspekce Ersatz Bataillonu 2, Pionier Bataillonu 10 a kurzu záložních velitelů (9. Kriegs Reserve Führer Anwärter Lehrgang). Na **Wasserübungsplatz Moldau** měla rota „Kompanie Keck“ předvést během půl hodiny stavbu válečné mostní soupravy typu B a pozemních lávek pro přejezdy 4 tunových nákladních automobilů a „Kompanie Herrmann“ stavbu mostní soupravy typu K. Na „**Landplatz Ziegelei**“ měly předvést: „Kompanie Schättiger“ boj v zalesněném území, „Kompanie Feldmann“ polní opevňování, minování a hloubení protitankových zákopů a konečně jednotlivé ženijní kolony měly předvést na maketách tanků protitankový boj zblízka včetně pokládání min typu T a S. Na „**Landplatz Depot**“ měly předvést: 1. Inspektion z poddůstojnického kurzu výcvik ženijních úderníků s ostrou municí, „Kompanie Knoll“ výcvik se ženijními stroji, „Kompanie Berger“ boj zblízka a trhací práce a „Kompanie Brandt“ pak ukázkou běžné frontové služby. Na „**Wasserübungsplatz Sassau**“ pak měly předvést: 1. Inspektion z poddůstojnického kurzu stavbu pomocných lávek pro pěší a „Kompanie Held“ překonání řeky s pomocí gumových člunů.

Nedlouho poté (5. 5. 1943) se v Hradištku konala další významnější inspekce za účasti SS-Gruppenführera Jüttnera. Tehdy se měl 9. Kriegs Reserve Führer Anwärter Lehrgang podrobit písemnému přezkoušení, tzv. přípravný kurz (Vorbereitungs Lehrgang) ve svém prvním výcvikovém týdnu měl na Landplatz Ziegelei předvést pěchotní výcvik, pořadová cvičení a základní dovednosti ve střelbě, Lehr Kompanie ve svém prvním výcvikovém týdnu měla na Wasserübungsplatz Moldau předvést překonání řeky pomocí mostní soupravy typu B, 1. a 3. výcviková rota od Ausbildungs Bataillonu 2 měla na Landplatz Depot předvést boj zblízka, a výcvik úderníků. 2. výcviková rota téhož pluku předváděla polní opevňovací práce na Landplatz Ziegelei a 4. výcviková rota tradičně na Wasserübungsplatz Sassau stavbu lávek pro pěší.

Vodní cvičiště na Vltavě a Sázavě byla vedle toho též využívána k fyzické přípravě rekrutů v základních sportovních disciplínách. Je znám rozkaz z 2. 8. 1943, který stanovoval denní rozvrh sportovních činností na Wasserübungsplatz Moldau takto:

4. 8. 1943, 5:30 – 6:15	pádlování, veslování	
7. 8. 1943, 15:00 – 16:00	plavání, volné cvičení	
11. 8. 1943, 5:30 – 6:15	jízda na koni bez sedla	pole za velitelstvím školy
14. 8. 1943, 15:00 – 16:00	veslování, pádlování, plavání	

18. 8. 1943, 5:30 – 6:15 skok do dálky a výšky, hod kamenem
 21. 8. 1943, 15:00 – 16:30 boj zblízka, plavání
 25. 8. 1943, 5:30 – 16:15 jízda na koni bez sedla pole za velitelstvím školy
 28. 8. 1943, 15:00 – 16:00 skok do dálky a výšky, plavání, volné cvičení

Jiný pohled na využití ženijních cvičišť jednotlivými školními tělesy i frontovými útvary si lze udělat z mnohem pozdějšího rozpisu ze dne 29. 7. 1944, který uvádí (pozoruhodná je existence čtvrté školní skupiny a dosud blíže neznámé střelnice v Pikovicích).

Lehrgruppe 1 a Lehrgruppe 2: celkem 470 mužů:

Wasserübungsplatz Moldau.....pondělí
 Landplatz-Depot a Landplatz-Ziegelei .....úterý
 Wasserübungsplatz Sassau.....středa
 Schießstande Zawist und Pikowitz .....čtvrtek

Lehrgruppe 3 a I. /SS-Pionier Lehr Regiment: celkem 1 600 mužů:

Wasserübungsplatz Moldau.....pondělí až čtvrtek
 Landplatz-Depot a Landplatz-Ziegelei .....čtvrtek, pátek
 Wasserübungsplatz Sassau.....neděle, pondělí
 Schießstande Zawist und Pikowitz .....sobota

Lehrgruppe 4 a SS-Pionier Ausbildungs Bataillon 2: celkem 2 050 mužů:

Wasserübungsplatz Moldau.....pátek
 Landplatz-Depot a Landplatz-Ziegelei .....středa, neděle
 Wasserübungsplatz Sassau.....úterý, sobota
 Schießstande Zawist und Pikowitz .....pondělí, úterý

SS-Pionier Bataillon 19 a SS-Pionier Bau Bataillon 21: celkem 560 mužů:

Wasserübungsplatz Moldau.....sobota, neděle
 Landplatz-Depot a Landplatz-Ziegelei .....pondělí, sobota
 Wasserübungsplatz Sassau.....čtvrtek, pátek
 Schießstande Zawist und Pikowitz .....pátek, neděle

S tímto rozpisem byl zveřejněn i dodatek, že pěchotní výcvik se smí provádět na všech cvičišťích, ovšem s omezením, že v čase 19:00 – 6:00 se smí ostrá munice používat jen na cvičišťích Závist a Třebšín. Dále byli důstojníci a velitelé rot výslovně nabádáni k tomu, aby jejich cvičící jednotky využívaly výcviková zařízení a přístroje s co největší šetrností.

Ke střelnici v Závisti se dochoval rozkaz pro důstojnické střelby příslušníků velitelství ženijní školy stanovené na 8. 4. 1944. Lze si tak udělat stručnou představu o jejím provozu:

Zbraň	Vzdálenost	Terč	Počet ran	Pozice při střelbě
MG-42 (lehký kulomet)	100 m	bojový kulometný	10 ran 2 zastřelovací	
MP-40 (samopal)	50 m	stojící střelec	18 ran 3 zastřelovací	ve stoje z volné ruky
pistole ráže 7,65 mm	25 m	pistolový terč	5 ran	ve stoje z volné ruky
puška 98k	100 m	puškový terč	3 rány	vleže z volné ruky

Každodenní činností bylo také zajištění strážní služby nejbližšího okolí ženijní školy. V polovině roku 1943 bylo stavěno celkem pět strážních hlídek v počtu 4 poddůstojníci a 14 mužů pro tyto stráže: *Wache Landplatz*, *Wache Stabsgebäude*, *Wache Brunschau* a *Wache Brücke Pikowitz* v síle 1+3 pro každou stráž a dále dvoučlenná hlídka v době od 20:00 – 6:00 pro uzavěru silnice do Pikovic. Od listopadu 1943 přibyla dále *Wache Landzunge*, která v počtu dvou mužů hlídala ostroh na soutoku Vltavy a Sázavy. Celková síla stráží tak činila 4+16. Od prosince 1943 byla zrušena hlídka uzavěry silnice u Pikovic a zbylých pět stráží bylo posíleno na stav 1+3, tedy dohromady 5 poddůstojníků a 15 mužů a dále kromě *Wache Stabsgebäude* a *Wache Landzunge* byly noční hlídky v čase 18:00 – 6:00 posíleny každá o tři muže. V lednu 1944 přibyla zesílená stráž v počtu 3 mužů, která v Pikovicích hlídala zde uložené mostní soupravy. V únoru 1944 došlo k zesílení stráže štábní budovy na 1+4 a noční stráž v Brunšově na 6 mužů. V dubnu 1944 byla noční hlídka mostních souprav posílena o 3 muže, takže od tohoto data až do října 1944, kdy byla zrušena hlídka mostních souprav, zajišťovalo strážní službu v šesti hlídkách 5 poddůstojníků a 16 mužů denní stráž posílených 18 muži noční stráž. Pak se počty ustálily na 5 poddůstojnících, 16 mužích denní stráž posílených 12 muži noční stráž.

Vedle vojenského odborného výcviku procházeli též vojáci nutným politickým školením. Zářnou ukázkou jeho obsahu je rozvrh několikátýdenního světónázorového a politického školení stanoveného pro ženijní školu Kleinovým rozkazem z 15. 3. 1943:

1. týden: a) život Vůdce od narození do 16. roku života
b) 1. říše, Jindřich I.
c) základní zákony svátosti vlastnictví
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
2. týden: a) život Vůdce od 16 let do roku 1914
b) Bedřich Veliký, od Bismarckovy říše k úpadku
c) zákon cti SS
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
3. týden: a) život Vůdce 1914–1918
b) počátky hnutí do začátku roku 1923
c) podstata a účel spolkového životního prostoru
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
4. týden: a) život Vůdce 1918–1923
b) bouřlivý rok 1923
c) základní zákony péče o vdovy a sirotky
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
5. týden: a) život Vůdce 1933–1939
b) boj o moc ve státě
c) (pozn.: v originále nečitelné)
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
6. týden: a) ze života Vůdce 1939–1943
b) konec boje o moc ve státě
c) řád SS
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
7. týden: a) přední muži německé říše
b) Norimberské zákony
c) rasové ideje a naši nepřátelé
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu
8. týden: a) rasové otázky našeho národa
b) nynější válka a její původce
c) povolení k zasnubám a zamítavé rasové stanovisko
d) politické otázky z denního tisku a rozhlasu

Přerušme teď na chvíli zhuštěný přívál suchých historických fakt, odlehčeme trochu čtení a ukažme zvědavému čtenáři, s jakými materiály musí badatel občas pracovat. Čtenář tak uvidí, proč spíše dnes než kdysi, je zhora nemožné rekonstruovat základní poznatky o vlastním vojenském dění na cvičišti, o zdejších jednotkách, vojenských školách i jejich běžném životě. Je pochopitelné, že koncem války ustupující německé jednotky veškerý písemný materiál zničily nebo odvezly. Dochovala se jen bezvýznamná torza v počtu několika kusů písemností všeobecné povahy, jež obraz celku mohou jen těžko poskytnout. Ani poválečná vyšetřování mnoho použitelných faktů nezjistila, protože až na jednu výjimku nebyl v ČSR vyšetřován a souzen žádný důležitý důstojník SS z cvičiště. Jedinou výjimkou byl právě velitel ženijní školy Emil Klein, kterého čs. úřady mnoho let žalářovaly v souvislosti s tzv. Štěchovickým pokladem. Pochopitelně, že tématem desítek výsledků byla i běžná vojenská činnost na cvičišti, ale ani tehdy se čs. vyšetřující orgány mnoho užitečného, třeba jen o ženijní škole, nedozvěděly (a to bylo bezprostředně po válce). Z následujících úryvků z vyšetřovacích protokolů Emila Kleina ze 40. a 50. let si tak čtenář udělá názornou představu, proč zůstane dění na cvičišti navždy zahaleno rouškou tajemství a lákadlem pro nejrůznější spekulace a domněnky⁴⁸:

Z protokolu ze dne 18. 4. 1947 o obecných záležitostech kolem ženijní školy:

„(Klein)... v Protektorátě jsem sloužil jen v Hradištku, kam jsem přišel začátkem září 1942, kde jsem byl do konce války. V této době jsem byl také odkomandován několikrát, ale to vždy jako poradce na několik dní a zase jsem přišel zpět do Hradištku.

V Hradištku jsem byl velitelem ženijní školy a to až do února 1945. Od února 1945 do konce války byl jsem v Hradištku ještě s určitým počtem vojska, poněvadž Hradištko a okolí bylo určeno jako místo odporu „Schützpunkt“ a já měl býti velitelem. Z toho však sešlo a velitelem byl jmenován major SS Schweigel... Můj bezprostředně představený vojska byl inspektor ženijního vojska oberst Frosch, který měl sídlo v Berlíně. Nejvyšší můj představený přes Frosche byl SS Führungshauptamt v Berlíně.

Kotviště na Wasserübungsplatz Moldau.

Pistolová střelnice pod Medníkem.

Území ženijní školy SS v prostoru Hradištko – Pikovice – Třebšín. Výřez z velmi vzácné a dodnes zřejmě jediné dochované německé speciální mapy. Jedná se o ručně kreslenou mapu v měřítku 1:10 000 zobrazující území náležející ženijní škole. Podle dostupných informací zajistily československé orgány po válce nejméně 229 takovýchto map zobrazujících území celého cvičiště, nejvíce ve Vrchotových Janovicích. Ještě začátkem dubna 1946 předal Katastrální měřičský úřad v Sedlčanech 47 map Zemskému národnímu výboru v Praze a 181 kusů bylo před tím v únoru stejného roku předáno posádkovému velitelství v Sedlčanech. Poté stopa po mapách končí. Uvedenou mapu našel 13. 3. 1946 desátník Bohumil Mařinec ze strážního oddílu v Hradištku. (Národní archiv ČR)

Výcvik úderného protitankového družstva.

Dálkově ovládaný lehký nosič nálože Goliath Sd.Kfz. 303.

Pokud jde o místo, v němž leží obec Hradištko, byl můj představený Brigadeführer SS, generálmajor Karrasch.

V Hradištku mně byly podřízeny školy v Hradištku, Brunšově a Pikovicích. Přidělení vojáci i důstojníci, kteří absolvovali ženijní školu u mne, byli dáni do této školy svými útvary, a pokud byli ve škole, byli mně podřízeni, pokud jde o jejich školení, ubytování atd., ale ostatní rozkazy dostávali tito příslušníci od svých jednotek. Tyto jednotky, každá měla pro sebe svého velitele, který mimo školu jim nařizoval ovšem zase podle rozkazů, které dostávali od svých vyšších míst. Šlo i o rozkazy o nichž jsem se také ani nedozvěděl.“

Z protokolu z 30. 7. 1951 o vojenských jednotkách v Hradištku:

Výšetřovatel: „Kolik praporů bylo na Hradištku?“

Klein: „Počet praporů nemohu v plném čísle udat, protože se tyto prapory střídaly, a byly umístěny mimo cvičiště. Bývalo zde 6 až 18 praporů, které bývaly umístěny také mimo prostor cvičiště. Trvale zde byly v ženijním školním pluku 2 – 3 prapory a mimo toho 1 horský ženijní prapor.“

Výšetřovatel: „Kolik praporů zde bylo v únoru 1945?“

Klein: „V únoru 1945 bylo na Hradištku 8 praporů:

1 horský ženijní prapor – velitel mjr. Haller (začátek února až květen 1945)

Školní pluk, vytvořený ze 3 praporů.

Velitel pluku: Oberst-leutnant Frank.

Velitel 1. praporu: hejtman Rechenberg – do května 1945

Velitel 2. praporu (Francouzi a Belgičané): Oberst-leutnant De la Chau – od ledna do konce března 1945.

Velitel 3. praporu: hejtman König z Cvikova (Sasko).

1 ženijní prapor, velitel mjr. Held, policejní důstojník z Mnichova.

Ženijní prapor, velitel mjr. Lange. Po Langem byl velitelem praporu mjr. Isar a to od začátku dubna 1945 (z Drážďan).

Ženijní prapor, velitel hejtman Schlemmer Herrman, který v míru aktivně sloužil u policie.

Ženijní prapor, velitel mjr. Bunse od začátku ledna 1945 do poloviny ledna 1945. Po něm byl velitelem tohoto praporu major Ruditz z Drážďan.

Obersleutnant Frank byl koncem března 1945 odvolán a po něm nebyl nový velitel školního pluku jmenován. To bylo koncem března 1945.

Major Held byl velitelem do konce března 1945.“

Výšetřovatel: „Kolik praporů bylo na Hradištku v dubnu 1945?“

Klein: „V dubnu 1945 byly na Hradištku 3 prapory, v Pikovicích 1 prapor a v Brunšově 1 prapor.“

Výšetřovatel: „Jak se prapory jmenovaly a jaká měly čísla polní pošty?“

Klein: „Hradištko:

Ženijní prapor Germania (Lange-Isar)

Ženijní prapor Frundsberg (Rechenberg).

Ženijní prapor Das Reich (Bresie, dříve Schlemmer).

Pikovice:

Horský ženijní prapor Princ Eugen (Saller).

Brunšov:

Ženijní prapor Wiking (Held) číslo polní pošty 1001.

V roce 1941 jsem sloužil v ženijním praporu Wiking a na jiná čísla polní pošty si nemohu vzpomenout.“

Z protokolu z 8. 8. 1951 o činnosti Kleina a dění na cvičišti koncem války:

Výšetřovatel: „Jaké rozkazy jste v měsíci dubnu 1945 vydal?“

Klein: „Zajišťovací rozkazy pro jednotky. Zásobní rozkazy pro jednotky. Rozkaz Rosbach pro ústup. Ukrytí mostního nářadí. Na další rozkazy si nemohu vzpomenout.

Výšetřovatel: „Jaké rozkazy jste dostal v dubnu a začátkem května 1945?“

Klein: „Dostal jsem následující rozkazy:

Že mají být odeslány 2 prapory ke Schlamelcherovi do Benešova.

*Že 3 prapory mají být odeslány k divisi Jörchel.
Že mám zůstat až do odvolání v Hradištku.*

Výšetřovatel: „Jaké jste dostal rozkazy, které se týkaly českého obyvatelstva?“

Klein: „V dubnu 1945 jsem nedostal žádný rozkaz, který se týkal českého obyvatelstva.“

Výšetřovatel: „Jaké cesty jste dělal (podnikl) od 15. dubna do konce války?“

Klein: „Jednou jsem byl v Pasově u ženijního praporu, jehož velitelem byl major Pusch. Jednou nebo dvakrát jsem byl v Praze u hejtmana Neuenera, který vedl zásobárnu v Praze. Jednou jsem byl v Benešově u Haupricha nebo u Karrasche. Pak jsem byl v jednom místě, jehož jméno si nepamatuji, v okolí Bouzova u Michlera.“

Výšetřovatel: „Co jste dělal u Michlera?“

Klein: „U Michlera jsem byl proto, abych se informoval o uzávěrách mostů přes Vltavu. Dále, pokud si pamatuji, mluvil jsem s Michlerem o ústupové cestě a o záchytných postaveních, která měla být přeložena za Vltavu“....

Výšetřovatel: „Jak často jste býval u Karrasche v Benešově?“

Klein: „U Karrasche, Haupricha nebo Fiedlera v Benešově jsem býval celkem 2x až 3x za měsíc.“

Výšetřovatel: „Proč jste tam jezdil tak pravidelně, to znamená každý měsíc?“

Klein: „U Karrasche a Haupricha bývaly rozhovory o ubytovacích místech pro součásti jednotek a o přidělování území pro ostrou střelbu. U Fiedlera jsme mluvili o ubytovacích zařízeních (zařízení do ubikací) a jinak o tom, co patří ke správě.“

Do dnešní doby se na ženijní školu dochovaly tři významné hmatatelné památky (vyjma odkazů na sporný „Štěchovický poklad“): pistolová střelnice v lesích u Medniku, cvičný betonový srub v Hradištku a vodní přístaviště na Vltavě u Brunšova.

Cvičný ženijní srub v Hradištku byl zbudován frekventanty ženijní školy na kdysi neúrodném poli na cípu území zvaném „Sekanka“ u soutoku Sázavy a Vltavy, sloužícího za války jako území pro nácvik zemních prací. Zapomenutý objekt byl znovuobjeven v roce 2001 skupinou bunkrologů. Jedná se o jednopodlažní objekt, jehož podlahu tvoří udusaná hlína (!), půdorysně nápadně připomínající předválečný československý srub těžkého opevnění. Stavba je zřejmě postavena z prostého betonu. Srub není osazen žádnými kovovými prvky – střílny jsou vymodelovány v betonu. Stejně tak nad zvonovými šachtami o průměru 220 cm jsou místo klasických ocelových zvonů pouze jakési betonové přístřešky s pozorovacími šterbinami a plochou střechou. Pozoruhodné je, že v roce 1947 tento objekt vedla v evidenci čs. armáda, která jej v případě potřeby hodlala obsadit posádkou až 15 vojáků s kulometnou výzbrojí. V dané oblasti podle všeho měly být postaveny ještě dva bunkry – jeden byl zřejmě zničen již v roce 1947. Druhý, patrně strážní kulometný objekt se dosud nepodařilo nalézt. Dnes se tento unikátní srub nachází na soukromém pozemku v hustě zastavěné chatové kolonii.⁴⁹

Levé křídlo cvičného ženijního srubu v Hradištku.

Emil Heinrich Christoph Klein – velitel ženijní školy

Patrně nejkontroverznější postavou z řad důstojníků SS sloužících na cvičišti, jejíž životní příběh dodnes vyvolává rozpory a neutuchající zájem zejména amatérských badatelů ve věci tzv. Štěchovického pokladu, je bývalý velitel ženijní školy SS v Hradištku Emil Klein. Nebude od věci se na jeho kariéru podívat opět trochu podrobněji, abychom poznali další zajímavý osud člověka, jehož spojení se zdejším cvičištem SS se stalo jeho životním prokletím. Zároveň tím ve světle nových poznatků napravíme některé chyby, které dosavadní česká literatura uvádí a v této části se zaměříme především na jeho vojenskou službu.

Emil Klein se narodil 21. 12. 1898 v Gross Keylau ve Východním Prusku statkáři Heinrichu Kleinovi a jeho ženě Marii (rozené Gribauerové). V letech 1904–1912 navštěvoval tzv. Volksschule a poté byl dán na vyučení tesařem, neboť již od mládí projevoval nadání pro stavební práce. Ještě před první světovou válkou začal studovat na stavební škole v Königsbergu. Do německé císařské armády byl povolán 25. 10. 1917 a až do 19. 1. 1919 sloužil u ženijního náhradního praporu. Zřejmě poté byl krátce demobilizován, ale později se opět rozhodl pro vojenskou službu v obnovené německé armádě. Od 26. 8. 1920 do 5. 4. 1931 vykonával službu u pruského I. ženijního praporu v Königsbergu, kde dosáhl dne 1. 7. 1929 hodnosti feldwebela.

V armádě zřejmě příliš velkou kariéru neudělal, proto ji brzo opouští a již 17. 8. 1931 vstupuje do vojensky organizované Říšské pracovní služby RAD, kde se až do 30. 6. 1934 v hodnosti unterfeldmeister podílí na výstavbě mnoha objektů v Německu. Zároveň s tím vstoupil i do dalších významných složek nacistické strany – 15. 7. 1932 do NSDAP jako člen č. 1 279 654 a o dva dny později k SS jako pouhý Anwärter. V roce 1933 je již řádným SS-Mannem číslo 64 618 a do 15. 10. 1934 je na různých nižších velitelských postech u 18. SS-Standarte. Následuje rychlé povýšení 1. 8. 1933 na Unterscharführera, 9. 11. 1933 na Sturmführera, 10. 3. 1934 na Obersturmführera, a 9. 11. 1934 na Hauptsturmführera. Ke své původní ženijní specializaci se Klein následně vrací službou u SS-Pioniersturmbann 7 (15. 10. 1934 – 1. 8. 1935), přičemž v červnu a červenci 1935 absolvuje doškolovací kurz pro feldwebely a záložní důstojníky čekateli u ženijního praporu v Königsbergu. V srpnu 1935 je přeložen k tzv. SS-Verfügungstruppen – rodícímu se zárodku pozdějších Waffen SS a do 1. 6. 1939 prochází různými velitelskými funkcemi u SS-Pioniersturmbann I a u SS-Reserveturmbann I.

Po vypuknutí druhé světové války je jmenován prvním velitelem I. Sturmbann nově vytvořené 7. SS-Totenkopfstandarte (2. 11. – 11. 11. 1939) a poté velí až do 1. 2. 1940 III. Sturmbann u 8. SS-Totenkopfstandarte. Při útocích na západní frontě nebyla Kleinova jednotka nasazena v prvním sledu, ale jen na podpůrných směrech, ale navzdory tomu zde prokázal své nesporné kvality. Do hodnosti Obersturmbannführera byl povýšen 9. 11. 1941.

Před útokem na SSSR působil Klein jako učitel v důstojnické škole SS v Braunschweigu (červen až srpen 1940) a poté jako velitel ženijního náhradního praporu SS v Drážďanech (do 31. 12. 1940).

Vpádu do Sovětského svazu se aktivně účastnil v první linii jako velitel ženijního praporu divize SS „Wiking“ (20. 1. 1941 – 1. 2. 1942). Zřejmě na konci léta 1941 byl vážně raněn u Poltavy a od 6. 11. 1941 byl hospitalizován v Krakově. O dva dny později pak byl přeřazen jako Obersturmbannführer do zálohy a po uzdravení se ujímá velení opět drážďanského ženijního náhradního praporu (1. 4. 1942 – 15. 7. 1942), neboť zdravotní komise jej k další bojové službě nedoporučila.

Zranění, které náhle přerušilo jeho slibně se rozvíjející frontovou kariéru, ovšem neznamenalo definitivní konec, jak už jsme ostatně viděli v případě Kempina a Schlamelchera. Někdy v létě 1942 bylo rozhodnuto, že Kleinových válečných zkušeností bude využito při výcviku ženistů SS. Proto byl jmenován nejdříve prozatímním (15. 7. 1942 – 21. 6. 1943) a posléze řádným (21. 6. 1943 – 8. 5. 1945) velitelem SS-Pionierschule v Hradištku. V daném období byl zároveň velitelem při ženijní škole působícího náhradního ženijního praporu – nejdříve SS-Pionier Ersatz Bataillonu 2 (19. 10. 1942 – 25. 8. 1943), poté přeměněného na výcvikový a náhradní prapor SS-Pionier Ausbildungs und Ersatz Bataillon 2 (25. 8. 1942 – 8. 5. 1945, přičemž k 1. 10. 1944 byl prapor z Hradištku redислоkován do Passau).

V Hradištku dosáhl Klein i posledních hodností odpovídajících jeho věku a služebnímu zařazení – 21. 6. 1943 byl povýšen na Standartenführera v záloze a 30. 1. 1945 na Oberführera.

Zemřel 26. 12. 1970 v Hamburku.⁵⁰

3. 6. 2. SS-Artillerie Schule II, Benešov

Jako druhá v pořadí byla rozkazem SS-Führungshauptamtu ze dne 29. 7. 1942 ke dni 1. 8. 1942 založena dělostřelecká škola se sídlem v Benešově. Dle prvotní organizace se skládala z velitelského štábu – **Art. Schule-Stb.**, výcvikového štábu – **Le-**

hrstab, cvičného tělesa – **Lehrkörper A** a hospodářské skupiny – **Wirtschaftsgruppe A**. Jako výcviková baterie – **Lehrbatterie** byla poskytnuta dělostřelecká náhradní baterie z mnichovského dělostřeleckého náhradního pluku SS.

Prvním velitelem byl jmenován SS-Sturmabführer Hornhardt, kterého pak v období od 20. 3. 1943 do květena 1945 vystřídal SS-Obersturmbannführer Karl Schlamelcher.⁵¹

Pro potřeby školy vznikla rozkazem SS-FHA ke dni 1. 12. 1942 motorizovaná vyměřovací a zastřelovací četa – **Vermessungs-und-Einschies-Zug (mot)**.⁵²

Dělostřelecká výzbroj byla zpočátku nepočetná a zahrnovala (pravděpodobně k 31. 5. 1943) tyto typy děl: 6 lehkých polních houfnic le. F. H. 18 ráže 10,5 cm, 4 těžké polní houfnice s. F. H. 18 ráže 15 cm, 2 těžké kanóny s. K. 18 ráže 10 cm, 4 původem ruské houfnice ráže 12,2 cm, 2 protitankové kanóny Pak ráže 3,7 cm, 2 protitankové kanóny Pak ráže 5 cm, 2 lehká pěchotní děla le. I. G. 18, 2 pěchotní děla le. I. G. ráže 7,5 cm a 2 pěchotní děla s. I. G. 33.⁵³

Rozkazem SS-FHA ze dne 16. 12. 1943 byla od SS-Artillerie Schule I v Glau přesunuta a benešovské škole podřízena meteorologická četa – **Wetter Peil Zug**.⁵⁴

Rozkazem SS-FHA ze dne 7. 1. 1944 byla u dělostřelecké školy další motorizovaná vyměřovací četa a jedna motorizovaná povětrnostní hlídka – **Wettertrupp (mot)**.⁵⁵

Od 1. 3. 1944 je známa nová organizace dělostřelecké školy. Byla tvořena štábem – **Kommandostab**, školním štábem – **Lehrstab**, šesti školními kurzy – **Lehrgänge** (označenými A až E, O a S) a hospodářskou skupinou – **Wirtschaftsgruppe**. V kurzu Lehrgang A se školili velitelé dělostřeleckých baterií, v Lehrgang B důstojníci dělostřeleckých baterií, v Lehrgang C důstojníci – čekatelé a důstojníci – čekatelé v záloze, v Lehrgang D poddůstojníci, v Lehrgang E a O pak obsluhy děl. Lehrgang S byl veden jako Sonderlegang, tedy pro „zvláštní“ výcvik. Hospodářská skupina měla několik podskupin – Staffeln. Vedle štábu to byla jezdecká Reitstaffel, dopravní Kraftfahstaffel s několika motorovými vozidly a Gerätstaffel, ve které byl združen personál pro údržbu a opravy spojovacího, technického a zbrojního vybavení školy. Na plných počtech kmenový personál zajišťující chod školy činil 688 vojáků.⁵⁶

Tabulkové počty dělostřelecké školy byly následující:

	důst.	poddůst.	mužstva	úředníků	koní	pušek	pistolí	bicyklů
Kommandostab	13	55	42		23	65	45	11
Lehrstab	5	7	17		6	19	10	
Lehrgang A	6	5	17		10	21	7	
Lehrgang B	6	5	17		10	21	7	
Lehrgang C	9	5	17		12	21	10	
Lehrgang D	10	43	29		11	53	29	2
Lehrgang E	5	15	13		5	23	10	
Lehrgang O	5	15	13		5	23	10	
Lehrgang S	5	9	17		6	23	8	
Wirtschaftsgruppe	7	54	221	1	66	253	30	1
celkem	71	213	403	1	164	522	166	14

Rozkazem SS-FHA ze dne 16. 5. 1944 byl pro oba dosavadní školní dělostřelecké oddíly SS-Artillerie Lehr Abteilungen zřízen štáb **Stabs Artillerie Ausbildungs Regiment (mot)** budoucího školního pluku **SS-Artillerie Lehr Regiment**.⁵⁷ Rozkazem ze dne 29. 6. 1944 byl stávající školní dělostřelecký pluk reorganizován na výcvikový a přejmenován na **SS-Artillerie Ausbildung Regiment 1**.⁵⁸ Dalším rozkazem z téhož dne, ale s platností od 1. 7. 1944, byla pro potřeby II. oddílu tohoto praporu zřízena motorizovaná štábní baterie.⁵⁹

Rozkazem ze dne 23. 1. 1945 byla z personálu benešovské školy vytvořena zaměřovací a světlometná četa **Vermessungen und Lichtmeß Zug** a odvelena k dělostřeleckému oddílu schwere SS-Artillerie Abteilung 504. Následně po tomto odvelení měla ve škole vzniknout ještě jedna taková četa. Dále ke stejnému dni bylo nařízeno odvelení I. a II. dělostřeleckého oddílu SS-Artillerie Ausbildungs Regimentu 1 z benešovské školy na cvičiště SS-Truppenübungsplatz „Kurmark“.⁶⁰

Nahlédněme nyní do „všedního“ života výcviku benešovských dělostřelců prostřednictvím několika dobových dokumentů. Všechny ukázky pocházejí ze zlomkové dokumentace Lehrgruppe A, neboli školní skupiny důstojníků procházejících školením v rámci příslušného kurzu Lehrgang A.⁶¹

Prvním dokumentem je popis cvičení prvních bojových (nočních) střelb 5. baterie poddůstojnického kurzu Lehrgruppe A ke dni 22. 2. 1945. Hlavní náplní tohoto cvičení bylo zřízení pozorovacího stanoviště a společná činnost pozorovatelů

Příslušník Dělostřelecké školy SS v Benešově při výcviku v ostrých střelbách.

Přesun dělostřelectva na palebnou pozici při závěrečném součinnostním cvičení.

v bojových podmínkách, tvorba rozkazů potřebných pro řízení palby, vytvoření palebného postavení v bojových podmínkách, koordinovaná činnost všech zúčastněných na palebném stanovišti a konečně střelby po setmění.

Výchozí situace byla simulována následovně: Nepřátelský silný zadní podchodový voj byl v průběhu dne 21. 2. zatlačen do zvlněného terénu jihozápadně od Dunávic. V průběhu noci se podařilo nepříteli díky nasazení záloh znovu dosáhnout linie Chrástovice – Chrástany a obsadit též silnici vedoucí z Chrást'an severně. II. prapor od SS-Panzer Grenadier Regiment 37 bude pověřen v poledních hodinách útokem na kótu jihozápadně od Dunávic, odkud bude nasazena cvičicí baterie.

Úkolem cvičicí baterie, která měla simulovat 6. baterii od SS-Panzer Artillerie Regimentu 28, bylo zlikvidovat všechny nepřátelské těžké zbraně soustředěné v prostoru severovýchodně od Chrást'an, boční palbou působit proti lesnímu výběžku jižně od Chrást'an, oslepovat nepřátelská pozorovací stanoviště a zničit protivníkovy nástupní prostory.

SS-Artillerie-Schule II
Lehrgruppe A

Benešov, 14. 2. 1945

Rozkaz ke střelbám 22. února 1945
pro 1 baterii a noční střelby 5. školního kurzu velitelů baterií

vedoucí: SS-Stubaf. Guse
pomocník vedoucího: SS-Ustuf. Stütze
jednotky: SS-Artillerie Ausbildungs Regiment 1 byl požádán, aby poskytl 1 motorizovanou baterii lehkých polních houfnic le. F. 18
dozorčí důstojník vedoucího na shromaždišti: SS-Oscha. Fischer
Bude hlásit do 12:50... (pozn.: v originále nečitelné)
Konec zajištění bezpečnosti: 21:00
Bezpečnostní opatření v palebném postavení: zajistí po jeho uzavření střelby konající baterie
Začátek střelby: 13:00
Konec střelby: 21:00
Shromaždiště: 300 m západně od kóty 330
Palebné postavení: jižně od Václavic
Munice: 100 cvičných houfnicových granátů AZ 23
10 zadýmovacích houfnicových granátů
Příjem a rozdělení zajistí důstojník Ib výcvikové baterie. Vystřelené nábojnice vrátit do muničního skladu SS-Artillerie Schule II.
Lékař: bude požádán, aby se dostavil
Hlášení: 12:30 na shromaždišti
Abt. IX: .....
Hlášení: 12:30 v palebném postavení Václavice

SS-Sturmabführer und Kommandeur
(podpis nečitelný)

Početní stavy SS-Artillerie Schule II ⁶²				
datum	důstojníků	poddůstojníků	mužstva	celkem
8. 4. 1944	84	630	1135	1849
9. 5. 1944	370	608	2183	3161
9. 6. 1944	170	608	2183	2961
15. 8. 1944	99	183	1741	2023
12. 9. 1944	565	792	857	2214
9. 10. 1944	116	1049	1519	2684
10. 11. 1944	40	0	1443	1483
12. 12. 1944	81	973	1379	2433
6. 1. 1945	87	770	1140	1997
1. 2. 1945	90	541	1308	1939
6. 3. 1945	344	867	1248	2459
6. 4. 1945	127	905	1225	2257

Ludwig Karl Schlamelcher – velitel dělostřelecké školy

Dalším typem zkušeného bojovníka Waffen SS, jehož slibnou kariéru přerušilo vážné zranění, aby se jako uznávaný dělostřelecký specialista později ujal další z jedné důležitých vojenských škol na území cvičiště SS v Benešově, byl Karl Schlamelcher.

Narodil se 21. 9. 1912 v St. Andreasbergu jako syn zámečnicka. Školní docházku ukončil v roce 1926 a poté byl do roku 1931 různě zaměstnán, než se přestěhoval do Hildesheimu. Již 8. 4. 1931 vstoupil do řad zemské policie a absolvoval jednoroční základní policejní kurz, který ukončil v říjnu 1933 jako Oberwachmeister. Následně byl zařazen do policejního důstojnického kurzu, který ovšem nedokončil, neboť 1. 4. 1935 vstoupil do řad SS jako obyčejný Anwärter.

Do června 1939 sloužil u SS-Standarte „Germania“ jako velitel čety a adjutant. V té době již dosáhl hodnosti Hauptsturmführera. Jeho dělostřelecká kariéra je uvedena službou adjutanta u dělostřeleckého pluku SS (do ledna 1941). V období 29. 11 – 21. 12. 1940 absolvuje kurz pro velitele dělostřeleckých oddílů v dělostřelecké škole SS v Jüterborgu a poté je odvelen na východní frontu jako velitel III. oddílu dělostřeleckého pluku divize SS „Wiking“ (1. 1. 1941 – 30. 7. 1942). Zde se mnohokrát vyznamenal v těžkých bojích, ale byl několikrát vážně raněn do hlavy. Rytířský kříž I. stupně získal především za zničení 17 tanků a obrněných vozidel a ukořistění dalších 27 včetně baterie 12 cm děl při těžkých bojích v oblasti Kubáně. Hospitalizován byl až do 1. 9. 1942.

Po svém uzdravení krátce velel do 20. 2. 1943 SS-Artillerie Ersatz Regimentu, poté do 20. 3. 1943 působil ve štábu 4. inspekce Amstgruppe D na Hlavním velitelském úřadě SS. Poslední jeho služební zařazení pak představovalo do května 1945 velení SS-Artillerie Schule II na cvičišti v Benešově. Zde se naplno projevil jako výjimečný dělostřelecký odborník a schopný instruktor. Během velení školy byl 9. 11. 1943 povýšen na Obersturmbannführera a 30. 1. 1945 na Standartenführera. Zemřel velmi mladý, 28. 6. 1948, v Bad Pyrmontu na následky válečných zranění.⁶³

3. 6. 3. SS-Panzergranadier Schule, Prosečnice (Kienschlag)⁶⁴

Nejznámější a největší školou, co do počtu frekventantů, byla škola pro tzv. pancéřové granátníky. K založení školy došlo rozkazem SS-FHA ke dni 1. 1. 1943.

Hlavním sídlem školy se stalo evakuované sanatorium v Prosečnici, které před založením školy od poloviny roku 1942 obýval první prapor výcvikového pluku SS v Praze – **SS-Ausbildungs Regiment Prag**, a který se měl údajně podílet na vyklizování části území v Prosečnici a jeho přípravě pro vybudování školy.

Prvním velitelem školy byl jmenován SS-Obersturmbannführer Schützek, kterého od 1. 5. 1943 nahradil SS-Sturmbannführer Hans Kempin, do té doby velitel poddůstojnické školy SS-Unterführer Schule v Posen-Treskau.

Štábní budova školy pancéřových granátníků v bývalém prosečnickém sanatoriu. (reprint Der Freiwillige)

Kmenovým tělesem, kolem kterého měla být vybudována celá výcviková struktura školy, bylo velitelství – **Kommando**, mající dvě části – velitelský štáb – **Stab** řešící běžné úkoly a školní štáb – **Lehrstab** zajišťující chod výcviku. Součástí štábu byla dále hospodářská skupina – **Wirtschaftsgruppe** a jedna motorizovaná střelecká rota – **Schützen Kompanie b (mot)**. Štábu podléhaly tyto kmenové jednotky – jedna dělostřelecká četa vyzbrojená dvojicí lehkých děl pro podporu pěchoty (leIG9) – **(TE) Geschütz Zug**, jedna protitanková četa vyzbrojená dvojicí 5 cm protitankových kanónů – **(TE) Panzerjäger Zug** a dvě střelecké motorizované roty – **Schützen Kompanien b (mot)**.

Pod velitelstvím školy se postupem času vytvořila rozsáhlá výcviková struktura, která především sestávala z tzv. školních skupin – **Lehrgruppen**, nejdříve tří, číslovaných I až III, poté rozšířených na pět a přeznačených na A až E. Škole podléhal i tzv. školní pluk – **SS-Panzergranadier Lehr Regiment** se třemi prapory, výcvikový a náhradní prapor polopásových obrněných transportérů – **SS-SPW Ausbildungs und Ersatz Bataillon**, prapor odstřelovačů – **SS-Scharfschützen Bataillon**, výcvikový kurz pro protitankový boj zblízka – **Lehrgänge für Panzer Nahbekämpfung** a nakonec tzv. výcvikový školní kurz – **Ausbildungslehrgänge Teinitz** v Týnci nad Sázavou.

Souběžně se zahájením činnosti školy, tedy v lednu 1943, byl zahájen i běh prvního kurzu pro záložní velitele (Reserve Führer), který nesl označení 9. Kriegs Reserve Führer Anwarter Lehrgang.

Ukazatel před školní budovou v Prosečnici. (reprint Der Freiwillige)

Početní stavy SS-Panzergranadier Schule Kienschlag ⁶⁵				
datum	důstojníků	poddůstojníků	mužstva	celkem
8. 4. 1944	286	525	2473	3294
9. 5. 1944	74	206	1192	1472
9. 6. 1944	370	911	1432	2713
15. 8. 1944	429	1233	3846	5508
12. 9. 1944	59	123	2725	2907
9. 10. 1944	78	0	1363	1441
10. 11. 1944	90	0	1167	1257
12. 12. 1944	135	0	2997	3132
6. 1. 1945	153	0	3334	3487
1. 2. 1945	242	0	4313	4555
6. 3. 1945	195	544	5014	5753
6. 4. 1945	27	735	7142	7904

Podívejme se nyní blíže na jednotlivé školní útvary.

Lehrgruppe I (A)

Tato školní skupina byla umístěna nejdříve v Lešanech, později v Nové Vsi a Netvořicích. Od léta 1944 byla přejmenována na Lehrgruppe A. První kurz byl zahájen 1. 5. 1943. Ve dvou, od roku 1945 ve třech tzv. Inspektionen, zajišťovala kurzy pro výcvik aktivně sloužících příslušníků pancéřových granátníků pro výkon funkce velitelů čety, kteří byli po výcviku povýšeni do hodnosti Untersturmführer. Praktický výcvik těchto frekventantů probíhal ve školním výcvikovém pluku a dále v pozdější Lehrgruppe D v tzv. Führer Bewerber Kompanien a nakonec ve výcvikovém táboře Teinitz (v Týnci nad Sázavou) stejně jako při rozhodčí službě při cvičeních s ostrými střelbami. Tzv. školní plukovní cvičení – Regimentsübungen bylo vyvrcholením výcvikového kurzu. Jednalo se o ostré střelby často konané v součinnosti s ostrým bombardováním prováděným střemhlavými bombardéry ze Stuka-Schule, kterou měla Luftwaffe dislokovanou v Praze na ruzyňském letišti.

Lehrgruppe II (B)

Tato skupina byla kasernována v hlavní budově školy v sanatoriu v Prosečnici. Od léta 1944 byla přejmenována na Lehrgruppe B. Ve dvou (později třech) tzv. Inspektionen se 6 učiteli taktiky zajišťovala 3 měsíční kurzy pro záložní velitele – důstojníky Waffen SS, frontové příslušníky SS od hodnosti Unterscharführer výše, délesloužící poddůstojníky a pro členy různých stranických organizací, kteří se dobrovolně přihlásili a již někdy byli vycvičeni a nasazeni v boji. První kurz byl zahájen 1. 1. 1943 jako 9. Kriegs Reserve Führer Anwärter Lehrgang a poslední v březnu 1945 jako 15. Kriegs Junkerlehrgang. Praktický výcvik probíhal u stejných školních těles jako v případě skupiny A – tj. u školního pluku, výcvikového tábora v Týnci a ve školní skupině D, kde pro tyto účely bylo celkem 6 rot důstojnických čekatelů tzv. Kompanien Offiziers Anwärter. Těžiště výcviku bylo v taktice, schopnosti organizovat výcvik a ve velení jednotce v poli.

Lehrgruppe III (C)

Od léta 1944 přejmenována na Lehrgruppe C. Zajišťovala tzv. zvláštní kurzy – Sonderlehrgänge pro zahraniční (neněmec-ké) příslušníky granátnických divízi SS. Např. se jednalo o 2 výcvikové kurzy francouzských dobrovolníků z 8. SS-Freiwilligen Sturmbrigade Langermack nebo o výcvik celého důstojnického sboru 14. Waffen Grenadier Division (galiz. Nr. 1). V létě 1944 zde také procházeli jedním kurzem i italští důstojníci.

Lehrgruppe D

Fungovala v Neveklově a Netvořicích od léta 1944 a v jedné až šesti rotách pořádala přípravné kurzy pro důstojnické uchazeče. Mj. od 2. 1. 1945 zde probíhal jeden kurz pro uchazeče z řad ukrajinské 14. Waffen Grenadier Division.

Lehrgruppe E

Byla zřízena od léta 1944 a vznikla z původně samostatného kurzu pro nácvik protitankového boje zblízka – Panzer Nahbekämpfung Lehrgänge umístěného v Břežanech. Původní kurz sestával ze tří tzv. Inspektionen a po dobu jeho existence ho absolvovalo na 800 mužů z řad Waffen-SS, polních divízi Luftwaffe, válečného námořnictva i Volkssturmu. K výcviku bylo mj. používáno i 12 funkčních sovětských tanků T-34, které byly v roce 1943 ukořistěny u Charkova, dopraveny do Panzergrenadier Schule a zde opraveny. Po založení skupiny byla tato rozšířena na 6 až 8 Inspektionen a její výcviková činnost rozšířena – budoucí důstojníci zde byli připravováni na úkoly v praxi, aby pak mohli absolvovat navazující školení v Klagenfurtu a v Praze, popřípadě školení pro důstojníky v záloze. Skupina přesídlila do Nové Vsi a Neveklova, se štábem v Netvořicích.

Blíže neurčený školní kurz Lehrgruppe E z podzimu 1944. (reprint Der Freiwillige)

K výcviku bylo používáno také 12 funkčních sovětských tanků T-34, které byly v roce 1943 ukořistěny u Charkova, dopraveny do Prosečnice a zde opraveny, a poté využívány pro nácvik blízkého protitankového boje.

Výcvik pancéřových granátníků.

Jsou známy i dílčí poznatky o stylu výcviku v této školní skupině. Jistý účastník 22. Führerbewerberlehrgang v rámci 14. Inspektionen od ledna 1945 později vzpomínal:

„Ze začátku musel každý účastník výcviku odložit svou hodnost. Každá skupina, skládající se z 12 účastníků, měla k dispozici jednu místnost na spaní se šesti dvoulůžky a jednu společenskou místnost. I když byl únor, nebyly místnosti vytápěny a my jsme, kvůli chladu, museli spát v uniformě s kabátem na sobě, sice bez holínek, ale vždy s polní čepicí na hlavě. Latrina, jakási primitivní kláda, se nacházela asi 150 metrů od ubikace, na volném prostranství, přičemž použití v mrazu a sněhové vánici bylo více než nepříjemné. O stravě bylo známo, že je více než hubená. Středám a čtvrtkům se říkalo „tvrdé dny“. Po budíčku, který byl v 6:00, se smělo sníst a vypít jen něco malého a další jídlo bylo podáváno až v 5 hodin odpoledne... Denní výcvik v terénu zahrnoval dvacetipět až třicetkilometrové pochody, orientační pochody s mapou i bez nich za použití kompasu, noční pochody s vysazením v neznámém terénu a návrat na ubikaci bez kompasu a hodinek. To vše na čas. Dále vyučování do 22:00, poté vypracování písemných úkolů. Vojenská věda, taktika, znalost zbraní, útok, obrana, boj zblízka, literatura, psychologie, astronomie, politika, řečnictví... Denně obdržel každý účastník fiktivní hodnost, která ho měla naučit velet tomu či onomu útvaru. Jeden den byl velitelem praporu, roty, čtyř, druhý den pouhým střelcem nebo spojkou. V pískovišti byl uměle vytvořený terén a podle našich písemných zpracování se sehrávala obrana a útok, které se pak druhý den prováděly na živo s ostrými náboji...“

Od 8. 4. 1945 byla Lehrguppe E, stejně jako ostatní školní skupiny, začleněny do tzv. Kampfgruppen a odeslány na frontu. Jmenovitě skupina E byla zapojena do obraných bojů proti sovětské armádě mezi Vídní a St. Polten.

SS-Panzergranadier Lehr Regiment

Školní pluk pancéřových granátníků byl tvořen štábem, kterému podléhaly tři prapory, ženijní rota – Pionierkompanie, protitanková rota – Panzerjägerkompanie a jedna dělostřelecká baterie. Právě v rámci tohoto školního pluku se pořádaly závěrečné ostré střelby při součinnostních cvičeních frekventantů ostatních zde umístěných škol Waffen-SS i střemhlavých bombardérů Stuka z pražské Stuka Schule. Přítomni byli často vysocí představitelé branné moci – např. je zaznamenána účast generála tankových vojsk Schaala nebo generála Christiansena od Luftwaffe.

SS-Scharfschützen Ausbildungs und Ersatz Bataillon⁶⁶

Výcvikový a náhradní prapor odstřelovačů byl zřízen při škole pancéřových granátníků rozkazem SS-FHA k 1. 10. 1944. Měl se stát ústřední jednotkou, která by školila odstřelovače pro potřeby Waffen-SS. Prapor se skládal z jedné výcvikové roty – **Scharfschützen Ausbildungs Kompanie**, jedné kmenové roty – **Gr. Führ. Stamm Kompanie** a jedné doléčovací roty **Gr. Führ. Genes. Kompanie**. K velitelskému štábu školy byl přidělen styčný důstojník praporu, který zároveň zodpovídal za výcvik, personální a finanční záležitosti praporu a byl podřízen přímo veliteli školy. Instruktorový personál měl být zajištěn ze zdrojů školy. Šestitýdenní kurz byl zaměřen především na osvojení si střelby na pohyblivý cíl a dále pak na zvládnutí boje zblízka v městské zástavbě, skrytou likvidaci zájmových osob nepřítel, maskování.

SS-SPW Ausbildungs und Ersatz Bataillon⁶⁷

Výcvikový a náhradní prapor polopásových obrněných transportérů byl při škole pancéřových granátníků založen rozkazem SS-FHA ke dni 1. 6. 1944. Sestával z velitelského štábu s výcvikovým oddílem plamenometů a dvou plamenometných čet, jemuž byly podřízeny dvě výcvikové roty pancéřových granátníků – Panzergranadier Ausbildungs Kompanien, jedné Panzergranadier ULK (gp), výcvikové zpravodajské roty – Nachrichten Ausbildungs Kompanie, a po jedné rotě Gr. Führ. Stamm Kompanie a Gr. Führ. Genes. Kompanie. Rozkazem SS-FHA z 24. 1. 1945 byl prapor likvidován a jeho personál i materiální vybavení bylo použito k vytvoření pluku pancéřových granátníků SS-Panzer Grenadier Regiment.

Velitelé školy pancéřových granátníků

Hans Wilhelm Kempin

Hans Kempin je typickým případem ostříleného a charismatického frontového bojovníka SS, příslušníka středního velitelského kádru s mnoha válečnými zkušenostmi, na kterém, dalo by se říci, byla založena smrtící výkonnost a efektivita Waffen SS jako celku. Na jeho příkladu si ukážeme zajímavou kariéru, která jej vyvíhla do poměrně významné funkce velitele školy pancéřových granátníků na cvičišti SS v Benešově.⁶⁸

Syn obchodníka narozený 7. 6. 1913 v Berlíně – Lichtenbergu. Vystudoval Hohenzollernovo gymnázium ve Schwedtu, maturoval 1928. Nějakou dobu pracoval v bance, ale již v září 1930 vstoupil do SA a 1. 12. 1930 do NSDAP. V červnu 1932 opouští SA a vstupuje do SS. Oženil se 25. 6. 1938 s Gusthel Westphalovou, se kterou měl syna a dceru.

Od počátku své služby je zařazován k motorizovaným jednotkám elitních SS (Leibstandarte Adolf Hitler, Standarte Deutschalnd, Germania), patří mezi výběrové kádry.

Během prvních válečných tažení prokazuje vysoké bojové kvality, nicméně jeho skutečná válečná kariéra v poli je poměrně krátká. Díky vážnému zranění při tažení do Ruska (v září 1941) je nadále zařazován do výcvikových funkcí, kde velmi efektivně předává své bojové zkušenosti.

Právě jemu patří zásluhy při vybudování největší válečné školy SS pro pancéřové granátníky v Prosečnici ve výcvikovém prostoru SS v Benešově, kterou za necelé tři roky prošlo údajně (podle neověřených údajů západní literatury) přes 20 000 mužů. Vybudoval zde prakticky celé výcvikové zázemí, vytvořil učební osnovy, podílel se na zde prováděných vojenských zkouškách samopalu MP-43/44, vývoji taktiky obrany proti spojeneckým plamenometným tankům aj.

Od roku 1944 neustále naléhá na vrchního velitele SS v Protektorátu, SS-Brigadeführera Carla Graf von Pückler, aby se mohl vrátit zpět na frontu. Jeho žádosti jsou neustále zamítány, neboť je ve své funkci vysoce ceněn.

Nicméně po bombardování Drážďan je z funkce velitele Panzergrenadier Schule uvolněn a odjíždí na východní frontu zformovat 547. dobrovolnickou divizi pancéřových granátníků (pozdější 38. SS-Panzergrenadier Division „Nibelungen“), sestavenou ze zbytků jednotek zdecimovaných bitvou v Kurlandsku. Následně je poslán na oderskou frontu, aby zde pomohl jednotkám SS Otto Skorzenyho. Brzy se dostává do osobního konfliktu s místním gauleiterem NSDAP a má být za trest odvezen jako „běžný“ voják do „pevnosti Frankfurt“ (nad Odrou). Je sem sice převelen, ale díky zásahu generálů von Manteuffela a Busseho se stává velitelem 32. dobrovolnické divize pancéřových granátníků „30 Januar“.

S touto jednotkou prožil poslední dny války jako ochrana obou křídel XI. tankového sboru SS, přičemž se podílel i na krytí ústupu 9. armády. Z hrozícího sovětského obklíčení se mu podaří se zbývajících oddílů divize uniknout, aby byl s posledními 148 muži divize zajat Američany 7. 5. 1945 při obraně Tangermünde.

V krátké době prošel několika zajateckými tábory, až skončil v zajateckém táboře Buchholz v Hannoveru. Jako poměrně významný příslušník Waffen SS měl být vydán do Ruska, nicméně podařilo se mu uprchnout a dva roky se skrýval.

Podařilo se mu dostat do Západního Německa, kde se stal farmářem a majitelem velmi úspěšné a technicky dobře vybavené farmy, která dosahovala takových zemědělských úspěchů, že sem byly pořádány časté návštěvy zahraničních zemědělských expertů.

Prakticky až do své smrti v roce 30. 11. 1992 byl mj. významným konzultantem mnoha studentům vojenské historie na různých univerzitách.

August Wilhelm Trabandt

Syn zemského úředníka a záložního důstojníka císařské armády narozený 21. 7. 1891 v Berlíně – Spandau. Do armády vstoupil 25. 5. 1913 a prakticky celou 1. světovou válku sloužil v rámci 9. střeleckého praporu nasazeného v bojích např. na Sommě, Flandrech, Neyenu nebo v Bulharsku. V roce 1919 se oženil a měl dvě dcery a dva syny, přičemž nejstarší syn se později stal průzkumným pilotem Luftwaffe. Do obnoveného Reichswehru vstoupil v říjnu 1920, členem SA byl od 1. 11. 1933 jako Standartenführer, členem SS jako Hauptsturmführer od 7. 5. 1936 (pod číslem 218 852), přičemž na dlouhou dobu zůstal spjat s „Leibstandarte Adolf Hitler“ a byl to právě on, kdo navrhl symboly na její standartě.

Jeho druhoválečná kariéra je záhy násilně přerušena díky neshodám s Heinrichem Himmlerem a Trabandt je 10. 8. 1940 zbaven velení a v květnu 1942 je dokonce propuštěn z SS. Téměř dva roky je bez jakékoliv velitelské funkce v záloze na SS-FHA. Teprve na osobní intervenci Seppa Dietricha je mu v říjnu 1942 dovoleno vrátit se na frontu jako velitel protipartyzánského praporu ve středním Rusku. V říjnu 1943 je plně rehabilitován a v září téhož roku je formálně ustanoven velitelem pluku v brigádě estonských dobrovolníků SS. Od poloviny února 1945 je opět přeřazen do rezervy a na krátkou dobu přebírá

velení SS-Panzergrenadier Schule v Prosečnici po Hansi Kempinovi (prakticky do konce války). V té době již dosáhl hodnosti SS-Brigadeführera a generálmajora Waffen SS.

V dubnu 1945 formuje ze štábu a studentů této školy jednu z bojových skupin, která je posléze nasazena v rakouském Zistersdorfu. Na samém konci války se stal velitelem SS-Brigade „Böhmen-Mähren“. Do amerického zajetí padl 10. 5. 1945 poblíž Lince, nicméně záhy byl předán Rusům, kteří jej věznili až do roku 1954. Po návratu do Německa se mu ve srovnání s jinými bývalými vysokými příslušníky SS příliš mnoho nedařilo, byl přinucen pracovat jako dělník v koncernu Volkswagen a vojenský důchod mu byl uznán jen za službu v 1. světové válce a Reichswehru. Zemřel 19. 5. 1968 v Ahrensburgu u Hamburгу.⁶⁹

Ostré školní kulometné střelby pancéřových granátníků v Lešanech.

Stíhač tanků Jagdpanzer 38(t) Hetzer.

3. 6. 4. SS-Sturmgeschütz Schule, Bukovany

Škola útočných děl se sídlem v Bukovanech na severovýchodním okraji cvičiště, byla zřízena rozkazem SS-FHA ke dni 17. 9. 1943. Dle první organizace se skládala z velitelského štábu – **Kommandostab**, tří výcvikových skupin – **Lehrgruppen I.** až **III.**, zaměřovací baterie – **Geräte-Batterie**, výcvikové baterie – **Lehr-Batterie** a automobilní baterie s výcvikovou dílnou – **Kraftfahr.-Battr. mit Lehrwerkst.**

Prvním velitelem školy byl jmenován SS-Sturmbannführer Franz Erwin Rudolf Roestel, který škole velel v období od 20. 11. 1943 do 20. 5. 1944. Nový velitel dostal takovou výši pravomocí v disciplinárních řízeních, které odpovídaly pravomocím velitele frontového pluku.⁷⁰

K 15. 7. 1944 byla stávající škola útočných děl přejmenována a reorganizována na školu stíhačů tanků – **SS-Panzerjäger Schule** a přesídlena do Vrchotových Janovic. Nicméně výcvik osádek útočných děl zůstal zachován, což se projevilo i v oficiálním názvu staronové školy – **SS-Panz. Jäg. (Stu. Gesch.) Schule**, takže se vlastně jednalo o školu stíhačů tanků a útočných děl.

Podle nové organizace se škola skládala z velitelského štábu – **Kommandostab**, velitelské roty – **Stabs.-Kompanie**, dvou výcvikových skupin – **Lehrgruppen I.** a **II.**, technické výcvikové skupiny – **Lehrgruppe III. (T)** s technickou výcvikovou rotou – **technische Lehr-Kompanie**, a po jedné výcvikové rotě těžkých stíhačů tanků – **schw. Pz. Jag. Kp. (mot. Z)** a rotě útočných děl – **Panz. Jag. (Stu. Gesch.) Kompanie**.

Reorganizace Lehrgruppe II. a výcvikové roty těžkých stíhačů tanků měla být provedena co nejdříve, aby mohl být zahájen první nový výcvikový kurz v říjnu 1944. Druhým a posledním velitelem školy byl jmenován SS-Sturmbannführer Erich Sinn.⁷¹

Početní stavy SS-Panzerjäger Schule ⁷²				
datum	důstojníků	poddůstojníků	mužstva	celkem
15. 8. 1944	82	180	511	773
12. 9. 1944	113	278	811	1202
9. 10. 1944	146	220	632	998
10. 11. 1944	96	147	560	803
12. 12. 1944	166	734	1369	2269
6. 1. 1945	119	470	1467	2056
1. 2. 1945	264	563	1331	2158
6. 3. 1945	68	331	830	1229
6. 4. 1945	59	269	871	1199

Erwin Franz Rudolf Roestel – velitel školy útočných děl

Waffen SS využívaly během války řadu původně armádních důstojníků, které neváhaly převerbovat do svých řad. Takovým případem byl Erwin Roestel, který původně jako specialista od oddílů útočných děl pomáhal vytvořit v benešovském prostoru školu útočných děl SS. O jeho životě máme k dispozici jen strohá služební data.

Narozen 4. 5. 1902 v Görlitz. Služební údaje do roku 1938 nejsou známy, teprve od června tohoto roku je veden jako armádní poručík v záloze, povýšený v říjnu 1940 na nadporučíka v záloze a v dubnu 1942 na kapitána v záloze. Od 26. 8. 1939 byl povolán k službě u 168. dělostřeleckého pluku ve Frankfurtu nad Odrou, kde do 16. 11. 1940 prošel několika funkcemi velitele jednotlivých baterií. Zde musel získat zřejmě značné bojové zkušenosti, neboť 16. 11. 1940 je pověřen vytvořením 1. baterie 340. dělostřeleckého pluku v Bünsdofu, jejímž velitelem je od 18. 12. 1940 do 9. 4. 1941. Poté je umístěn do velitelské zálohy při velitelství pozemního vojska OKH, ale zároveň je zařazen u výcvikového Artillerie Lehrregimentu 2 (mot.), kde začíná jeho kariéra specialisty na nasazení útočných děl jako velitele jedné z baterií ve výcvikovém kurzu (do 10. 6. 1941). Následně vede výstavbu a výcvik u 244. Sturmgeschütz Abteilung 244 (mot.) v Dort Zinna u Jüteborgu (11. 6. 1941 – 4. 7. 1941) a velí jeho 1. baterii.

Následuje štábní práce u hlavního stanu armádního štábu v Mauerwaldu u Angerburgu (15. 11. 1941 – 23. 1. 1942) a u štábu 6. armády v Poltavě (23. 1. 1942 – 6. 2. 1942). K 244. oddílu útočných děl se vrací jako jeho zastupující velitel a je s ním nasazen v oblasti Charkova (27. 2. 1942 – 6. 5. 1942).

Další zlom v Roestelově kariéře přichází 1. 7. 1942, když přebírá velení 191. oddílu útočných děl, ale již 5. 7. je raněn a do ledna 1943 hospitalizován v různých lazaretech v Berlíně. Do řad SS vstupuje 10. 3. 1943 jako Sturmbannführer v záloze a již o den

později je zařazen k SS-Kraftfahr Ersatz Abteilungu v Berlíně a později k Panzer Jäger Abteilungu 9 „Hohenstaufen“. Pro nás je důležitý okamžik, kdy byl 5. 6. 1943 odvelen na SS-FHA a zde pověřen vytvořením školy SS pro útočná děla. Tuto školu, umístěnou nejdříve v Bukovanech a později ve Vrchotových Janovicích, vedl v období od 20. 11. 1943 do 20. 5. 1944. Jeho válečná kariéra se pak náhle uzavírá poslední funkcí velitele SS-Panzerjäger Abteilungu 10 u 10. SS-Panzer Division „Frundsberg“, vykonávanou zřejmě až do konce války. Další jeho osudy nejsou známy, ale pozoruhodný je fakt, že jeho jméno figuruje v seznamech osob navržených na udělení Rytířského kříže, a to ještě 3. 5. 1945! Zemřel 24. 11. 1974 v Regensburgu.⁷³

3. 7. Poznatky o výcviku a ostrých střelbách

Podívejme se nyní na benešovský prostor z hlediska jeho vojenského využívání – na skutečnost i záměry. Začneme od konce – dnes lze s jistotou tvrdit, že využívání prostoru ke střelbám bylo víceméně improvizované, neboť konečné vnitřní struktury cvičiště, tak jak ji známe z ostatních cvičišť v Protektorátu, nebylo nikdy z časových i materiálních důvodů dosaženo (na rozdíl od opakovaného tvrzení různých autorů ve starší literatuře). Vrcholný záměr konečné podoby cvičiště předpokládal zřízení cílového území, tzv. **Zielgebiet**, do kterého by byly směřovány ostré střelby, a které by zabíralo podstatnou část z rozlohy cvičiště čítající přes 43 000 hektarů. Cílová oblast by se nacházela zhruba ve středu cvičiště s městem Neveklovem jako přirozeným centrem. Plán dále předpokládal zřídit po vnitřním obvodu cvičiště postupem času střelnice pro ostré střelby, či cvičné plochy různého určení, tzv. **Schießbahnen** resp. **Kampfbahnen**. Mělo se jednat o přesně územně vymezené obdélníkové plochy o šířce několik desítek až stovek metrů a délce i několik kilometrů situovaných tak, aby jejich hlavní palebný směr mířil právě do středu cílového území. Někdy by byly tyto střelnice umístěny vně cílového území, jiné naopak z větší části jeho součástí. U největších a nejdůležitějších, tzv. hlavních střelnic (zpravidla dělostřeleckých) měla být dále vybudována stabilní obslužná infrastruktura v podobě účelových betonových objektů.

O počtu a lokaci plánovaných střelnic víme následující. Zřejmě jeden z prvotních záměrů předpokládal zřízení těchto střelnic kolem cílového území (je uveden hlavní palebný směr i původní číslování střelnic): I. Vysoký Újezd – Dalešice, II. Maskovice – Netvořice, III. Chleby – Dunávice, Bukovany – Krusičany, IV. Chlístov – Úročnice – Hrusice, V. Příbyšice – Chvojen, VI. Mlýny – Doloplazy, VII. Hůrka – Maršovice, VIII. Rudoltice – Strnadice, IX. Štětkovice – Suchdol, Kňovice – Osečany, Kňovice – Musík. Nečíslované oblasti představují nejspíše vedlejší nebo pomocné střelnice. Výše uvedené je zřejmě z blíže nedatované mapy cvičiště uchované v Muzeu Podblanicka. Je znám dokonce druhý, poněkud revidovaný záměr, o čemž svědčí nálezy dalších map v témže muzeu, která sice zachycuje zhruba stejný počet střelnic, ale v některých případech se zmenšenou velikostí a upravenou polohou (zejména v jihovýchodní části cvičiště kolem Rudoltic, Minartic a Štětkovic) a celkově zmenšenou plochou cílového území.

Výše uvedené struktury cvičiště nebylo nikdy docíleno, neboť nebylo dokončeno úplné vysídlení prostoru. Místo toho probíhaly střelby na cvičišti lokálně v menších oblastech, jejichž počet i rozloha se během válečných let měnily a z trvalých střelnic se stabilní infrastrukturou byly rozestavěny pouhé dvě.

Naopak jiná etapa výstavby cvičiště se dostala do pokročilejšího stadia – po vnitřním obvodu cvičiště byly jednak vytvořeny oblasti, které spadaly do působnosti jednotlivých vojenských škol, jednak zde nadále probíhala v některých vysídlených obcích hospodářská činnost v režii SS na tzv. SS-dvorech, případně zde byly umístěny pobočky koncentračních táborů jako zdroj levných pracovních sil. V lokalitách vojenských škol byla budována rozsáhlá výcviková infrastruktura v podobě elementárních školních střelnic, různých cvičných ploch, skladišť, rozsáhlých ubytovacích a opravárenských zařízení.

Podle dalších údajů lze zjistit, že existovalo rovněž územní rozdělení cvičiště do pěti sekcí (označovaných zkratkou WEFA, jejíž význam zatím není znám), zřejmě podle vymezení k jednotlivým vojenským školám. Existovaly tedy tyto sekce: **WEFA Hradischko** pro severozápadní oblast; **WEFA Beneschau** pro severovýchodní, východní a jihovýchodní oblast; **WEFA Janowitz** pro jižní oblast, **WEFA Seltshan** pro jihozápadní oblast a **WEFA Kienschlag** pro západní oblast a střed prostoru.⁷⁴

Prakticky od počátku budování cvičiště byly na jeho území konány ostré střelby. Vůbec první doložitelné ostré střelby jsou známy rozkazem ženijní školy z 3. 1. 1943, kdy se také vůbec poprvé (a na dlouhou dobu naposled) objevuje pojem „ohroženého prostoru“ pro střelbu (Gefahrenbereich) s pořadovým číslem. Tento „Sonderbefehl Nr. 1“ uváděl ve třech lokalitách tento harmonogram střelb⁷⁵:

Gefahrenbereich I: 5. 1., 7. 1., 12. 1., 13. 1., 14. 1. 1943 vždy v čase 9:00 – 15:00.

Gefahrenbereich II: 4. 1. – 7. 1. a 12. 1. – 14. 1. 1943 vždy v čase 9:00 – 14:00.

Gefahrenbereich III: 14. 1. 1943 v čase 10:00 – 14:00.

Prostor I byl hlídán německými jednotkami a byl ohraničen místy Vysoký Újezdec, Nedvězí, Blaženice, Jablonná, Blažim, Živohošť a odtud po břehu Vltavy až k Rabyni. Prostor II byl hlídán protektorátním četnictvem a byl ohraničen místy Lešany, Vensov, les Jonikobka, Teletín, kóta 423 1,1 km severozápadně od Teletína, křižovatka silnic 250 m jižně od Teletína, Třebšín, Šejtovka, poté stávající hranicí cvičiště u Kamenného Přívozu k usedlosti Rybárna. Prostor III byl opět hlídán německým

vojskem a ohraničen byl místy Vatěkov, Příbyšice, Černíkovice, Benice, Dunávice, Dunávičky, Chářovice, Krusičany, Hamry, Václavice.

Dále se zde v uvedeném období měly konat ostré pěchotní střelby II. praporu SS-Ausbildungsregimentu Prag a poslední den pak ostré dělostřelecké střelby benešovské dělostřelecké školy. Známý jsou palebná postavení i palebné směry. Pěchotní střelby se konaly 500 m severně od Lešan s palebným směrem západο-jihο-západ a 1200 m jihο-jihο-západně od Vysokého Újezdce s palebným směrem jihο-jihο-západ.

Poslední zajímavostí v souvislosti s těmito střelbami je dodatek v rozkaze, že napříště budou střelby konající se v již vysídlených částech cvičiště oznamovány 10 dní dopředu, naproti tomu střelby v dosud nevysídlených částech 24 dní dopředu. Jak uvidíme později, oznamovací lhůty byly brzo podstatně zkráceny.

Další, tentokrát ostré dělostřelecké střelby, byly vykonány již 19. 1. 1943 v čase 10:00 až 16:00 hodin v prostoru ohraničeném místy Teletín – Vysoký Újezd – Lhota – Tuchyně – Radějovice (západně) – Radslavice – Netluky – Jablonka – Jablonná – Stromeč. Palebné postavení se nacházelo jižně od silnice Tloskov – Netluky na úpatí kóty 478 Řezáky. Palebný směr vedl zhruba severozápadním směrem (!), tedy „ven“ z prostoru cvičiště mezi Dalešice a Blaženice.

Druhé střelby byly konány vzápětí, 21. 1. 1943, v čase 10:00 až 16:00 hodin v prostoru ohraničeném místy Krňany – Břežany (jihozáp.) – Netvořice – Tuchyně – Blaženice – Nedvězí – Teletín. Palebné postavení se nacházelo v sedle mezi kótami 414 Šiberný a 407 Běsná hora.

Třetí obdobné střelby jsou datovány 9. 2. 1943 v čase 8:00 až 12:00 hodin v prostoru Břežany (jižně) – Maskovice – Teletín (jižně) – Dalešice – Tuchyň – Netvořice. Palebné postavení se nacházelo v sedle mezi Běsnou horou a Šiberným a palebný směr vedl jihovýchodním směrem přes Větrov – Vysoký Újezd.⁷⁶

O prostoru, kde se měly střelby konat, posléze začala nadále informovat Kommandantura cvičiště stručnou vyhláškou zpravidla s tří až pětidenním předstihem, kde uváděla čas střelb a rámcové vymezení prostoru.⁷⁷

První takováto známá (resp. první dochovaná) vyhláška byla vydána 8. 2. 1943 a oznamovala provádění ostrých střelb dne 11. 2. 1943 od 8:00 do 12:00 hodin a ohrožený prostor byl vymezen obcemi Teletín, Větrov, Tuchyně na severu; Ouštica na východě; Mlékovice, Radslavice, Jablonná na jihu a Měřín, Rabyně na západě.

Druhé ostré střelby byly konány 25. 2. 1943 od 8:00 do 14:00 hodin zhruba ve stejném prostoru jako před tím, jen nepatrně zvětšeném, tj. na území ohraničeném místy Teletín – Maskovice – Netvořice – Všetice – Netluky – Bělce – Jablonná – Měřín – Rabyně.

Vyhláška z 27. 2. 1943 oznamovala dopředu již 4 termíny ostrých střelb, a to v následujících lokalitách:

4. 3. 1943 od 12:00 do 18:00 hodin

Maskovice, Netvořice, Dunávice na severu
silnice do Soběšovic 1000 m jihovýchodně od Dunávic
Dalešice na jihu
Blaženice, Loutí a Teletín na západě

11. 3. 1943 od 12:00 do 18:00 hodin

1000 m západně od Krňan a Vensova na severu
Břežany a myslivna 700 m jižně od Netvořic na východě
1000 m severně od Netluk (kóta 484) na jihu
Dalešice, Blaženice, Loutí na západě

18. 3. 1943 od 12:00 do 18:00 hodin

Rabyně, Maskovice na severu
Tuchyně, Radslavice na západě
silnice Neveklov – Jablonná 700 m jižně od Radslavic
Jablonná, Měřín až k Vltavě na jihu

25. 3. 1943 od 12:00 do 18:00 hodin

Rabyně, Větrov, Netvořice na severu
Silnice Netvořice – Všetice, Stranný na západě
Bělce, Jablonná, Měřín k Vltavě na jihu

Dodatečně k této vyhlášce pak přibyla 2. 3. 1943 vyhláška o střelbách konaných ve dvou dnech 8. a 9. 3. 1943 v odpoledních hodinách od 12:30 do 17:30 hodin v prostoru: Teletín na severu; Větrov, Lhota na východě; Netluky, Jablonka na jihu a Jablonná, Stromeč a Rabyně na západě.

Další pěchotní střelby se konaly ve dnech 15., 17., 22., 24., 29. a 31. 3. 1943 vždy od 14:00 do 19:00 hodin v prostoru 500 m jižně od Vatečkova. Z toho důvodu byl uzavřen prostor mezi obcemi Příbyšice a Chvojen od silnice Vatečkov – Příbyšice až ke kótě 505 Chlum.

Ke každé vyhlášce o střelbách dále Kommandantura cvičiště vydávala rozkaz o střelbách, tzv. **Schießbefehl**, kde konkrétně uváděla, jaký útvar, kdy a kde a jaké střelby bude konat. Rozlišovaly se především školní střelby – **Schulschießen** a bojové střelby – **Gefechtsschießen**. V létě 1943 byly bojové střelby prováděny hlavně v prostoru Lešany, jižně od Teletína a u rybníka Musík.

Schießbefehl vydaný 2. 7. 1943 pro období 5. 7. – 10. 7. 1943:

<i>datum/čas</i>	<i>jednotka</i>	<i>střelby</i>	<i>střelnice a území</i>
<u>5. 7. 1943</u>			
12:00 – 19:00	SS-Art. Schule II	bojové	Vatečkov
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	jižně od Teletína
13:00 – 18:00	SS-Pi. Schule	bojové	jižně od Teletína
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
<u>6. 7. 1943</u>			
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	jižně od Teletína
13:00 – 18:00	SS-Pi. Schule	bojové	jižně od Teletína
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
13:00 – 19:00	SS-Bewähr. Abt. Chlum	bojové	rybník Musík
<u>7. 7. 1943</u>			
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
<u>8. 7. 1943</u>			
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
9:00 – 11:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	jižně od Chářovic, Netvořic (střelby 5 cm protitankových kanónů)
14:00 – 18:00	SS-Art. Schule II	školní	jižně od Chářovic
<u>9. 7. 1943</u>			
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
13:00 – 19:00	SS-Bewähr. Abt. Chlum	bojové	rybník Musík
<u>10. 7. 1943</u>			
7:00 – 12:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany
14:00 – 19:00	SS-Pz. Gren. Schule	bojové	Lešany

Jak postupovalo rozšiřování cvičiště, zvyšovala se i cvičiková aktivita a tím i stoupal počet lokalit, kde bylo možno současně v jeden den provádět střelby a bojová cvičení. Po jisté době přestalo být únosné do vyhlášek o ostrých střelbách jmenovitě uvádět názvy obcí, jimiž byly vymezovány prostory, kde se střelby konaly. Poslední vyhlášku, kde byla jednotlivá území pro střelbu takto uvedena, vydalo velitelství cvičiště 4. 11. 1943. Od 12. 11. 1943 se ve vyhláškách objevuje označení prostoru pro střelbu pod názvem střelnice, resp. bojové dráhy – Kampfbahn nebo číslem již pevně stanoveného tzv. ohroženého prostoru – **Gefahrenbereich**.

Tak např. střelby v období od 25. 11. do 5. 12. 1943 byly konány v Gefahrenbereich I, II, III a IV a na Kampfbahnech Leschan (Lešany), Watiekow (Vatečkov), Wazovnitz (Vazovnice) a Musiksee (u rybníku Musík). Typický rozpis na vyhlášce vypadal takto:

<i>Datum</i>	<i>Čas</i>	<i>Gefahrenbereich/Kampfbahn</i>
29. 11. – 4. 12. 1943	7:00 – 12:00	Leschan
	13:00 – 18:00	Leschan
29. 11. 1943	13:00 – 18:00	Watiekow
29. 11. 1943 a 3. 12. 1943	11:00 – 16:00	III.
30. 11. 1943	11:00 – 18:00	I.

30. 11. 1943	11:00 – 18:00	Musiksee
1. 12. 1943	12:00 – 17:00	II.
2. 12. 1943	2:00 – 17:00	IV.

Dokonce známe i přesné vymezení těchto nově vzniklých území pro střelbu. Dle nalezeného rozpisu v materiálech ženijní školy z 23. 11. 1943 jich je uváděno celkem 8. Byly to:⁷⁸

Gefahrenbereich I:

Vysoký Újezd, Netvořice na severu
Všetice na východě
Mlékovice, Bělice, Blažim na jihu
Jablonná, usedlost Podhory na západě

Gefahrenbereich II:

Netvořice, Podměstský Mlýn, Dunávičky na severu
Benice na východě
Lipka, Borovka, Netluky na jihu
Dalešice, Tuchyně na západě

Gefahrenbereich III:

Netvořice, Chleby, Chářovice na severu
Krusičany, Václavice na východě
Černíkovice, Borovka na jihu
Všetice na západě

Gefahrenbereich IV:

Vysoký Újezd, Netvořice, Chářovice na severu
Krusičany, Václavice na východě
Černíkovice, Borovka, Netluky na jihu
Blaženice, usedlost Kopanina na západě

Gefahrenbereich „Kampfbahn Musiksee“:

Křepenice, Nalžovice, Chlum na severu
Kňovice, Příčovy na východě
Dublovice, Líchovy na jihu
Vltava na západě

Gefahrenbereich „Kampfbahn Leschan“:

Nová Ves na severu
usedlost „Podeslany“ na východě
les Tomkovka, Lešany na jihu
Krňany na západě

Gefahrenbereich „Kampfbahn Vazovnitz“:

silnice Lešany – Podělusy na severu (silnice zůstává průjezdná)
silnice Podělusy – Chleby na východě (silnice zůstává průjezdná)
Chleby, Vojtěchov na jihu
Polní cesta z Vojtěchova na Břežany na západě

Gefahrenbereich „Kampfbahn Watiekow“:

silnice mezi Vatěkovem a křižovatkou silnic Příbyšice – Černíkovice na severu
polní cesta Chvojen – Vatěkov na východě
usedlost Kožlí na jihu
Příbyšice na západě

Počet území vhodných pro střelbu postupem času (jak bylo dále realizováno vysídlování) pochopitelně vzrůstal, proto byly zmíněné Gefahrenbereiche nově přesně vymezeny a přečíslovány. Nařízením Kommandantury z 1. 2. 1944 s platností od 1. 3. 1944 jich nyní existovalo plných třináct, číselovaných od I do XIII. Od 14. 6. 1944 se objevují ještě další tři ohrožené prostory č. XIV, XV a XVI, jejichž vymezení ale bohužel není známo. Od 12. 7. 1944 se pak uvádí další ohrožený prostor **Gefahrenbereich Silberberg**, což bylo území kolem Stříbrného vrchu severně od Křepenic, a které bylo vyhrazeno výhradně

pro jednotky nacházející se v blízkosti této obce. Poslední lokalitou, která byla ve vyhláškách zmiňována, bylo od 2. 8. 1944 tzv. **Schießgelände Bukowan**, tj. území ohraničené lesní cestou Poříčí nad Sázavou – Bukovany na severu, Konopišťským potokem na východě, Vidlákovou Lhotou a Bukovou Lhotou na jihu a Bukovany na západě.

Oproti přehledu z listopadu 1943 byly ohrožené prostory v dubnu 1944 vymezeny územně takto:

Gefahrenbereich I: prostor Netvořice – Neveklov západně

silnice Netvořice – Vysoký Újezd na západě

silnice Netvořice – Všetice – Borovka – Neveklov na východě

silnice Neveklov – Stranný – Blažim na jihu

silnice Blažim – Jablonná na západě

Gefahrenbereich II: prostor Netvořice – Neveklov východně

Netvořice, Chleby, Chářovice na severu

Krusičany, Václavice, Příbyšice na východě

silnice Příbyšice – Neveklov na jihu

silnice Neveklov – Borovka – Všetice – Netvořice na západě

Gefahrenbereich III: prostor mezi Neveklovem a Netvořicemi

Netvořice, Dunávičky na severu

Benice na východě

Lipka, Borovka, Netluky na jihu

Dalešice, Tuchyně na západě

Gefahrenbereich IV: prostor jihozápadně od Neveklova, směrem k Sedlčanům

silnice Nahoruby – Neveklov na severu

silnice Neveklov – Hodětice na východě

Suchdol, Velběhy, Dubliny na jihu

Silnice Dubliny – Nahoruby na západě

Gefahrenbereich V: prostor severně od Sedlčan, směrem na Neveklov

Nová Ves, Radič, Nahoruby na západě

Krchleby, Křečovice, Suchdol na severu

Suchdol, Prosenice, Sestrouň na jihu

Kňovice na západě

Gefahrenbereich VI: prostor Neveklov – Osečany

Radič, Nahoruby na severu

silnice Neveklov – Hodětice na východě

silnice Neveklov – Nahoruby na severu

Suchdol, Prosenice, Sestrouň na jihu

Gefahrenbereich VII: prostor rybníka Musík

Křepenice, Nalžovice, Chlum, Kňovice na severu

Kňovice, Příčovy na východě

Dublovice, Lichovy na jihu

Vltava na západě

Gefahrenbereich VIII: prostor Lešany

Nová Ves na severu

Usedlost Podlešany na východě

Polesí Tomkovka, Lešany na jihu

Krňany na západě

Gefahrenbereich IX: prostor Vazovnice

silnice Lešany – Podělusy na severu (silnice při střelbách zůstávala volná)

silnice Podělusy – Chleby na východě (silnice při střelbách zůstávala volná)

zemědělské usedlosti Vojtěchov na jihu

polní cesta Vojtěchov – Břežany na západě

Gefahrenbereich X: prostor Vatěkov

silnice Vatěkov – Černíkovice

Chvojen, Vatěkov na východě
zemědělská usedlost Kožlí na jihu
Příbyšice na západě

Gefahrenbereich XI: prostor Neveklov – Chvojínek

Lipka, Černíkovice na severu
Chvojínek na východě
silnice Neveklov – Příbyšice na jihu
Tloskov na západě

Gefahrenbereich XII: prostor severovýchodně od Sedlčan

prostor Zberaz, Hradištko, Vítěž

Gefahrenbereich XIII: prostor Zbožnice (pouze pro střelbu 2 cm protiletadlových děl)

Krusičany, Úročnice na severu
Zbožnice na východě
Václavice, Chrástany na jihu
území východně od křižovatek silnic z Chrástán a Krusičan na západě

Územní vymezení tzv. Gefahrenbereiche Silberberg u Křepenic. (Muzeum Podblanicka)

Územní vymezení tzv. Schießgelände Bukowan. (Muzeum Podblanicka)

Poslední dochovaná vyhláška o ostrých střelbách na území T. Ů. P. „Böhmen“ byla vydána 16. 8. 1944 pro období 19. 8. – 27. 8. 1944. Např. předposlední vyhláška z 9. 8. 1944 oznamovala střelby na období 14. 8. – 19. 8. 1944, přičemž rozpis pro jednotlivé ohrožené prostory a četnost střelb je pozoruhodný především nočními střelbami, které do té doby nebyly příliš časté – viz níže:

<i>Datum</i>	<i>Čas</i>	<i>Gefahrenbereich</i>
14. 8. – 19. 8. . 1944	6:00 – 12:00	VIII
	13:00 – 19:00	VIII
14. 8. – 19. 8. 1944	21:00 – 23:00	XIII
14. 8. – 19. 8. 1944	4:00 – 12:00	XII
14. 8. 1944	6:00 – 12:00	II
	20:00 – 24:00	II
	5:00 – 12:00	VI
	6:00 – 12:00	Silberberg
15. 8. 1944	6:00 – 12:00	VI
	4:00 – 12:00	VII
	6:00 – 12:00	IX
	6:00 – 12:00	Silberberg
	6:00 – 12:00	Schießgelände Bukowan
16. 8. 1944	6:00 – 12:00	II
	20:00 – 24:00	II
	6:00 – 12:00	I
	4:00 – 12:00	VI
	6:00 – 12:00	Silberberg
	6:00 – 12:00	Schießgelände Bukowan
1. 1. 1944	6:00 – 12:00	II
	5:00 – 14:00	I
	4:00 – 12:00	VI
	4:00 – 12:00	VII
	6:00 – 12:00	Silberberg
	6:00 – 12:00	Schießgelände Bukowan
18. 8. 1944	6:00 – 12:00	II
	6:00 – 12:00	I
	4:00 – 12:00	VII
	4:00 – 12:00	VI
	6:00 – 12:00	IX
	6:00 – 12:00	Silberberg
	6:00 – 12:00	Schießgelände Bukowan
19. 8. 1944	4:00 – 12:00	II
	6:00 – 12:00	Silberberg
	6:00 – 12:00	XVI
	4:00 – 12:00	VII

Podívejme se nyní na využití cvičiště za známé období od února 1943 do konce srpna 1944 ze statistického hlediska. Je sice více než pravděpodobné, že střelby a cvičení byly prováděny před a zejména i po datu vydání poslední nám známé vyhlášky o střelbách, díky čemuž nemůže být představa o využití cvičiště úplná. Nicméně tento časový úsek představuje velmi reprezentativní ukázkou vývoje využívání cvičiště a pro orientační představu je velmi užitečný.

Tak tedy v období od 8. 2. 1943 do 27. 8. 1944 vydala Kommandantura cvičiště celkem 62 vyhlášek, které oznamovaly ostré střelby v celkem 309 dnech. První noční střelby jsou zaznamenány ve třech dnech po sobě od 1. 6. do 3. 6. 1943 v čase od 20:00 do 23:00 hodin. Nejdelší denní střelby v jednom dni bez přestávky byly vykonány 2. 11. 1943 v čase od 11:00 do 21:00 hodin. Avšak fakticky nejdelší střelby bez přestávky v jednom dni byly vykonány 30. 6. 1944 a trva-

ly od 0:00 do 21:00 hodin v prostoru II. Po vyhlášení prvních třinácti tzv. Gefahrenbereiche, bylo vykonáno současně nejvíce střelb v jeden den a to 25. 4. 1944 celkem v devíti prostorech č. I, II, III, VI, VII, VIII, IX, XII a XIII. Poté, co přibýly další ohrožené prostory, bylo obdobného výkonu dosaženo až 11. 8. 1944, kdy střelby probíhaly současně v celkem deseti prostorech č. I, II, IV, VI, VII, VIII, XII, XIII, Silberberg a Bukowan. Jinak od března 1944 bylo denně využíváno ke střelbám průměrně 7 ohrožených prostorů najednou. Za známé období od 3. 3. 1944 do 27. 8. 1944 patřil mezi nejvytíženější ohrožený prostor č. VIII (následovaný prostory XIII, II a XII), kde byly střelby vykonány celkem 99krát a nejméně využit byl prostor č. V, kde byly střelby zaznamenány pouze 2krát. Přehled vytíženosti jednotlivých Gefahrenbereiche za výše uvedené období je patrný z následující tabulky.

Počet dnů, kdy byly využívány Gefahrenbereiche za období 3. 3. 1944 – 27. 8. 1944																	
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	Silb	Buk
62	84	6	27	2	31	47	99	15	30	18	82	85	6	12	4	24	11

Za účasti nejvyšších pohlavářů SS

O významu cvičiště na Benešovsku svědčí i fakt, že závěrečných cvičení se mnohokrát účastnila i nejvyšší elita SS. Je zaznamenána přítomnost náčelníka Hlavního velitelského úřadu SS-FHA Jüttnera i velitelské legendy SS Paula Haussera. Častým hostem byl pochopitelně i vrchní velitel zbraní SS v Protektorátu Carl Graf von Pückler-Burghauss a v neposlední řadě německý státní ministr pro Čechy a Moravu Karl Hermann Frank.

Např. program jedné z četných inspekcí pohlavářů z Befehlshaber der Waffen SS Böhmen und Mähren a zřejmě i Frankova státního ministerstva ze dne 26. 5. 1943 vypadal takto:⁷⁹

- 12:30 odjezd z Černínského paláce
- 13:00 setkání na mostě Brunšov – Štěchovice (hlášení velitele SS-Oberführera Karrasche), následně odjezd do cvičného území
- 13:30 jídlo o jednom chodu pod širým nebem, seznámení se situací
- 14:00 zahájení cvičení (cvičení všech zbraní)
- 15:30 odjezd do palebných postavení
- 16:00 návštěva zemědělského dvoru v Jablonné
- 17:00 návštěva SS-Artillerieschule II v Benešově (Pražská a Táborská kasárna). Ukázka dělostřeleckých zbraní a speciální munice.
- 18:00 zákusek v důstojnickém domě dělostřelecké školy, následně odjezd

Zejména K. H. Frank, jako nejvyšší představitel okupační správy, byl velmi často zvaným hostem závěrečných cvičení jednotlivých vojenských škol na území cvičiště, o čemž svědčí mj. jedna z mála dochovaných pozvánek školy útočných děl v Bukovanech.⁸⁰

Waffen-SS
Sturmgeschütz-Schule
Velitel

Bukovany 21. 2. 44
Benešov u Prahy
SS-Tr. Üb. Pl. „Böhmen“

Komu: německý státní ministr Čechy-Morava, SS-Obergruppenführer K. H. Frank

Praha, hrad

Obergruppenführere!

V pátek, 10. 3. 1944, budou se konat na Kampfbahnu IV SS-Sturmgeschützschule Beneschau bojové střelby s útočnými děly za součinnosti pancéřových granátníků, ženistů, dělostřelectva a bitevních letců jako závěrečná prověrka 1. kurzu velitelů čet a 2. kurzu velitelů útočných děl.

Smím prosit Obergruppenführere, abyste se bojových střelb se svým štábem zúčastnil?

Místo srazu: 10. 3. 44 10:30 ve Václavících – 4 km severozápadně od Benešova – školní budova Lehrguppe III.

Začátek cvičení: 11:00. Konec pravděpodobně 13:00.

V 13:30 se bude konat společný oběd hostů v posádkovém důstojnickém domě velitelství cvičiště „Böhmen“ v Benešově.

Prosím, Obergruppenführere, abyste mě nejpozději do 5. 3. 44 uvědomil, zda se bojových střeleb zúčastníte a kolik lidí bude tvořit Váš doprovod.

*Heil Hitler!
Roestel*

Podoba velkých závěrečných cvičení s ostrými střelbami

Jak bylo již několikrát uvedeno, vyvrcholením výcvikové činnosti vojenských škol bylo závěrečné bojové cvičení, tzv. Gefecht-sübung, jímž byl ukončován každý školní kurz. Řečeno dnešní vojenskou terminologií, jednalo se o taktická součinnostní cvičení v terénu za použití ostrých střelb, jež simulovala bojové nasazení jednotek nižších taktických stupňů všech druhů zbraní. Tato závěrečná cvičení byla velmi pečlivě připravována. Základem každého plánu cvičení bylo vytvoření výchozí situace – tématu (např. útočný boj, pronásledování ustupujícího protivníka, vlastní ústupový boj, násilné překonání vodního toku aj.), od kterého se mělo vlastní cvičení odvíjet. Stanovil se počet cvičících jednotek a dílčí podmínky, které měly navozovat podobu reálné bojové situace – stav zásobování, postavení a záměry nepřítele, vzdušná převaha a počasí. Dále následovalo rozplánování vlastní osnovy cvičení, tzv. bojové fáze – které stanovily pro jednotlivé cvičící jednotky cíle a záměry, jichž se má při cvičení dosáhnout a jakým způsobem. Jako poslední se stanovil přesný časový plán cvičení, kde bylo stanoveno v jakém čase od zahájení cvičení se má toho kterého bojové cíle dosáhnout.

O cvičeních jednotlivých škol, tedy jednotlivých druhů zbraní, jsme pojednali v samostatných kapitolách. Podívejme se nyní, jak vypadalo v červnu 1944 jedno z velkých závěrečných součinnostních cvičení všech zbraní v prostoru Týnec nad Sázavou – Soběšovice s tématem překonání vodního toku a pronásledování ustupujícího nepřítele. Níže uvedený překlad německého originálu je bezesporu velmi názornou ukázkou systematického a detailního vojenského plánování.⁸¹

SS-Panzergrenadier-Schule

Kienschlag, 23. 6. 1944

Bojové cvičení

u příležitosti závěrečné prověrky 12. důstojnického výcvikového kurzu

Příloha ke cvičení a průvodce pro důstojníky

*SS-Panzergrenadier Schule
SS-Artillerie Schule II
SS-Pionier Schule
SS-Sturmgeschütz Schule*

I. Čas: 29. 6. – 30. 6. 1944, 15:30 – 12:00 hodin

II. Místo: SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“, střelnice 3 a 4
Shromážděště pro hosty 29. 6. 44: Chrást nad Sázavou
Čas: 17:00 hodin

III. Mapy: Benešov = 1 : 75 000
Benešov = 1 : 25 000 (Truppenübungsplatz, list I)

IV. Situace: SS-Panzer Division „Das Reich“ (tanková divize SS „Das Reich“), v rámci II. SS-Panzer Korps (II. tankového sboru SS), unikla po obklíčení silným nepřátelským uskupením v prostoru severovýchodně od Prahy, aby na nepřítele, který zaujal postavení na výšinách jižně od Sázavy, zaútočila a prorazila na jih.

K tomu nastoupila divize ve dvou kolonách:

Zesílený SS-Panzergrenadier Regiment „D“ (pluk „D“ pancéřových granátníků SS) vpravo jako samostatná bojová skupina pod Jesenicí, Želivcem s rozkazem vynutit si přechod přes Sázavu u Týnce, proniknout skrz soutěsku u Soběšovic a obsadit Neveklov.

Zesílený SS-Panzergrenadier Regiment „DF“ (pluk „DF“ pancéřových granátníků SS) nalevo pod Říčany, Velkými Popovicemi, s rozkazem vynutit si přechod přes Sázavu u Poříčí a Pecerad a obsadit Benešov.

II. /SS-Panzergrenadier Regiment „D“ (II. prapor pluku „D“) narazil jako pochodující předvoj severně od Dolních Požár na silnější nepřátelské předsunuté bojové hlídky, které po krátkém těžkém boji byly donuceny k ústupu. Přitom byl most u Týnce ustupujícími nepřátelskými jednotkami vyhozen do vzduchu.

Okamžitý místní průzkum podél Sázavy ukázal, že nepřítel se slabšími silami obsadil jižní břeh. Průzkumné oddíly divize provádějí průzkum pravého břehu mezi Kamenným Přívozem a Jilovým. Výsledky průzkumu ještě nejsou známy.

V. Poznámky:

Jednotky:

III. /SS-Panzergranadier Ausbildungs Regiment
SS-Panzergranadier Schule
SS-Artillerie Schule II
SS-Pionier Schule
SS-Sturmgeschütz Schule

Seznam dílčích jednotek:

II. /SS-„E“
II. /SS-A. R. 2
I. /SS-Pi. 2
2. /SS-Sturmgesch. -Battr. 2
1. /SS-Pz. Kp. 2
1 Zug 14. Kp
1 Zug 15. Kp
1 Zug s. Gr. W. 8. Kp

Situace v zásobování: 20 % munice vystříleno. Stravování na 4 dny zajištěno. Poslední teplé jídlo vydané předevčírem. Palivo na 3 dny zajištěno.

Nepřítel: Sovětský protivník. Díky silnému nasazení v předchozí obkličovací bitvě, nachází se nyní na všeobecném ústupu. Bojuje ale houževnatě a zarputile. Tankové jednotky a elitní jednotky zajišťují jeho ústup.

Obyvatelstvo: Neúčastní se.

Letecká situace: Nepřítel nasadil silné letecké síly pro krytí jeho ústupu. Naši stíhači v ranních hodinách sestřelili 7 z 12 bitevních letadel.

Počasí: Jako v den cvičení.

Vybavení mapami: až do velitele roty, mapy: 1 : 75 000

Západ slunce: 26. 6. 44 v 20:26 hodin

Východ slunce: 30. 6. 44 v 3:40 hodin

VI. Zamýšlený průběh:

Výchozí situace:

5. rota v jižní části Chrástu nad Sázavou.
Zálohy 6. roty v podlouhlém lesíku východně od Chrástu.
Hlavní část této roty v lese 200 m severně od postavení záloh.
8. rota (8. Kp) s jednou četou (?) (le. JG. -Zug) odešla do postavení za kótu 349.
Roty se nacházejí ještě v Dolních Požárech.
4. /SS-A. R. 2, jedna četa útočných děl, jedna četa 15. roty, jedna četa 14. roty a jedna rota 1. /SS-Pi. stojí (?) v postavení při kraji lesa u silnice Velké Čakovice, Dolní Požáry
7. Rota (7. Kp) je ve Velkých Čakovicích

1. bojová fáze: Po přípravě násilný přechod přes řeku.

Na základě plukovního rozkazu vydá velitel II. /SS-„D“ rozkaz k přípravě k násilnému překročení řeky. Pluk s II. /SS-„D“ v přední linii zajistí násilný přechod přes řeku.

K tomu II. /SS-„D“ použije, jakmile budou připraveny:

- 5. rotu vpředu vpravo, jižní okraj Chrástu nad Sázavou
- 6. rotu v dosavadních dosažených pozicích
- 7. rotu vpravo vedle 6. roty

Dělicí čára mezi 6 a 7. rotou: terénní záhyb severně od Chrástu.

2 čety (le. J. G.-Zuge) na severním okraji Chrástu u kóty 290.

Protitanková četa 8. roty v okolí západně od kostela v Chrástu.

Četa 14. roty v prostoru 6. roty.

Všechny minomety všech rot praporů severně od Chrástu.

I. /SS-Pi připraví přepravu 7. a 6. roty ve 2 vlnách

II. /SS-A. R. 2 vyrazí z pozic z okolí Dolních Požár

I. /SS-Sturmgeschütz-Batterie a I. /SS-Pz. Kp. se ujme úkolu v lese západně od silnice Velké Čakovice, Dolní Požáry.

Začátek útoku při násilném přechodu řeky podpoří všechny těžké zbraně.

5. rota se přepraví malým prámem v 1. vlně samostatně ve třech skupinách

7. rota se přepraví ve dvou skupinách s pomocí I. /SS-Pi.

2. vlna 6. rota, 3. vlna všechny těžké zbraně

Po zdařilém překročení řeky zaútočí 5. rota na protivníka u Brejlova, 6. rota v západní části Podělus a 7. rota ve východní části Podělus, vytlačí ho a vytvoří předmostí na linii Brejlov – lesní pozemek jižně od kóty 303 – remízek severně od kóty 331 – kóta 329 v prodloužení k silnici Týnec – Chářovice.

I. /SS-Pi. vybuduje válečný most u jezu mlýna v Podělusích, když poslední části pěchoty s vory překročí řeku.

II. /SS-A. R. 2 podporuje násilný přechod přes řeku zadržováním protivníka na výšinách jižně od Sázavy oslepením jeho opevněných postavení, stejně jako blokováním zjištěných nepřátelských baterií. Násilný přechod přes řeku s vytvořením prvního předmostí bude proveden pomocí ženijní munice. II. /SS-A. R. 2 podporuje útok všemi těžkými zbraněmi.

Po zdařilém vytvoření předmostí nepřátelský protiútok v síle 2 rot z okolí Břežan proti části 5. roty. Současně zaútočí nepřátelská tanková 6. rota z prostoru kóty 331. Díky nasazení praporečních záloh (1 četa) bude nepřátelský protiútok odražen. Díky nasazení panzerfaustů bude jeden nepřátelský tank zničen, další nepřátelské tanky budou poškozeny. Krátce před příchodem soumraku shodí letecký průzkum zprávu o identifikaci nepřátelských postavení na kótách 354, 393, 342. Poté během noci nasazení bojového rotního průzkumu a obnovení příprav praporu k útoku. II. /SS-A. R. 2 vede palbu během nepřátelské obranné uzavírací palby a noční rušivé palby na silniční zásobovací kolony a na zjištěné dělostřelectvo. Před zahájením útoku změní jedna baterie na předmostí své pozice (z cvičných důvodů).

2. bojová fáze: Útok po obnovených přípravách z předmostí proti nepřátelským postavením na výšinách 393 a 342.

Na základě přípravného rozkazu velitele II. /SS-„D“ půjde zesílený prapor do útoku s připravenou:

6. rotou vpředu vpravo

7. rotou vpředu vlevo

5. rotou vpravo vzadu jako zálohu

8. rotou podporující útok z prozkoumaných (?) pozic

I. /SS-Sturmgeschütz Batterie se sedmi útočnými děly podpoří útok praporu při 7. rotě. I. /SS-Pz. Kp. zůstává v blízkosti jako záloha praporu v osadě Podělusy, aby později na pravém křídle 5. roty podpořila útok. Četa 14. roty bude v pozemním boji zahrnuta do části 6. roty, sloučena s rotními minomety praporu a nasazena hlavně v pravé části praporu. 1 četa 15. roty (úderná četa) následuje jako záloha praporu. Zahájení útoku palebným přepadem všech lehkých a těžkých zbraní.

Bojový plán:

Po palebném úderu nastoupí obě přední roty do útoku.

6. rota dosáhne severního okraje Chlebského rybníka.

7. rota v březovém stromořadí v prodloužení na polní cestu Chleby – Chářovice.

5. rota následuje jako záloha vpravo vzadu západně od silnice Podělusy, Chleby.

6. rota nemůže dále postupovat dopředu kvůli silné nepřátelské palbě z výšiny 354 a ze skupiny křoví jižně od silnice při kótě 337, jakož i z lesního pozemku severně od kóty 337 v otevřené krajině.

7. rotu zasáhne rovněž těžká palba a postoupí do lehce zvlněné krajiny jen velmi zvolna.

Tady útok praporu uvázne. 5. rota bude s podporou oslabené I. /SS-Pz. Kp. západně od silnice Chleby, Dunávice v silně rozdělené (?) krajině vpravo mohutně nasazena a dosáhne terénních vln jižně od silnice Netvořice, Malé Dunávice.

7. rota dosáhne terénních vln jižně od polní cesty Malé Dunávice, kóta 354 s podporou útočných děl. Tato otevřená krajina severně od kóty 354 a výšiny 354 sama obsadí (????)

Po dosažení prvního cíle útoku zesílí nepřátelský odpor na výšinách 393 a 342 natolik, že útok praporu uvázne. Pozorováním budou rozpoznány protitankové příkopy, dobře vybudovaná polní postavení, jakož i několik bunkrů. Nepřátelské protitanko-

vé kanóny, které jsou v pozicích na okraji lesa při kótě 393, zabraňují dalšímu postupu tanků a útočných děl. Nato si velitel praporu vyžádá od pluku nasazení bitevních letadel s rozkazem zničit nepřátelskou soustavu bunkrů (krytů), protitankových a dělostřeleckých postavení na výšinách 393 a 342, jakož i jižně odtud. Do přiletu bitevních letadel provede velitel reorganizaci praporu, aby ženijní jednotky po provedeném nasazení bitevních letadel k bunkrům přilnuly, vytvořily v nepřátelských postaveních průlom, prostřílely průchod přes protitankové příkopy a obsadily výšiny 393 a 342. Aby byl umožněn průlom praporu a podpořen boj úderných ženijních jednotek, bude proveden společný palebný přepad dělostřeleckého oddílu proti výšinám 393 a 342, nasazení baterie útočných děl na určené cíle – bunkry jako ochrana levého křídla a společný palebný útok skupin středních minometů a pěchotních děl přímé podpory k ochraně pravého křídla proti určeným nepřátelským cílům v severní části lesa u kóty 382.

2. bojová fáze: Přechod z průlomu k pronásledování.

Po dokončeném průlomu stáhne se nepřítel zpátky k soutěsce u Soběšovic. Pak se rozhodne velitel pluku nasadit v prostoru severně od Chrástu detašovaný I. /SS-„D“ s I. /SS-Pz. Kp. k pronásledování nepřítele a pověřit jej úkolem proniknout soutěskou u Soběšovic a náhlým přepadem zaútočit na Neveklov. Po dosažení Soběšovic je cvičení skončeno.

Poznámky:

Nasazení divizních průzkumných oddílů v ranních hodinách 30. 6. k průzkumu Sázavy u Kamenného Přívozu a Jílového bude překvapivé a úspěšné. Na rozkaz divizního důstojníka Ia útoky dělostřelectva zatlačí nepřítele zpět ve směru Netvořice, Neveklov a ochrání tak pravé křídlo pluku. Útok zesíleného pluku „DF“ u Pecerad přes Bukovany na Benešov se projeví zvláště příznivě v oblasti vlevo od II. /SS-D agresivním nasazením III. /SS-„D“.

SS-Panzergranadier Schule
Lehrgruppe I, 2. Inspektion

Lešany, 16. 6. 44

Časový rozvrh 1. bojové fáze bojového cvičení 29. 6. 44 (násilný přechod řeky s vytvořením prvního předmostí)

Čas X je stanoven na 16:00

X+00 až X+135	Zaujetí výchozích pozic na základě přípravného rozkazu
X+120 až X+145	Instruktaž pozorovatelů o situaci
X+148	Zahájení palby dělostřelectva
X+150	Začátek útoku
X+153 až X+168	Nepřátelský hloubkový letecký útok na přistávací místa
X+180	Shoz hlášení vlastního leteckého průzkumu
X+240	Dosažení cílů útoku
X+285 až X+315	Nepřátelský tankový protiútok
X+305	Zničení jednoho nepřátelského tanku panzerfaustem
X+305	Nasazení vlastního úderného oddílu v síle čtyř
X+320	Přehrazení nepřátelského průlomu
X+350 až X+450	Odražení nepřátelských výzvědných hlídek
X+480	Konec 1. bojové fáze
1:00	Stažení nepřítele a odvoz munice z terénu (z bezpečnostních důvodů)
2:00	Vydání ostré munice
3:00	Vydání přípravného rozkazu velitele II. /SS-„D“ pro nadcházející útok
3:10	Změna pozice jedné baterie na předmostí
4:00	Dokončení příprav

Časový rozvrh průběhu útoku při bojovém cvičení s ostrými střelbami 30. 6. 44

Čas X je stanoven na 7:00

X+00 až X+10	Instruktaž pozorovatelů o situaci
X+20 až X+23	Zahájení palby dělostřelectva
X+21	Nástup II. /SS-„D“ do útoku

<i>X+24 až X+26</i>	<i>Palebný přepad všech těžkých zbraní</i>
<i>X+70</i>	<i>Útok na tanky zblízka pod krytím kouřové clony</i>
<i>X+80</i>	<i>Dosažení prvních cílů útoku</i>
<i>X+82 až X+110</i>	<i>Opětovné opuštění připravených pozic praporem pro nadcházející útok. (společná pauza pro přípravu pozorovatelů)</i>
<i>X+120 až X+123</i>	<i>Bombardovací nálet bitevních letců</i>
<i>X+125 až X+130</i>	<i>Hloubkový útok bitevních letců palubními zbraněmi</i>
<i>X+135 až X+140</i>	<i>Nasazení Wurffrahmen-Gruppe</i>
<i>X+140</i>	<i>Nástup úderných jednotek</i>
<i>X+143 až X+146</i>	<i>Palebný přepad dělostřelectva</i>
<i>X+148 až X+152</i>	<i>Palebný přepad všech těžkých zbraní</i>
<i>X+155 až X+158</i>	<i>Společné nasazení baterií útočných děl</i>
<i>X+155</i>	<i>Opakovaný nástup praporu</i>
<i>X+165</i>	<i>Odstřelení nepřátelských bunkrů údernými oddíly</i>
<i>X+164 až X+166</i>	<i>Společné nasazení všech těžkých zbraní</i>
<i>X+175</i>	<i>Přeložení palby dělostřelectva na výšinu 370</i>
<i>X+175 až X+190</i>	<i>Průlom praporu</i>
<i>X+175</i>	<i>Rozkaz velitele pluku pro I. SS-„D“ k zahájení pronásledování</i>
<i>X+192</i>	<i>Rozkaz k doplnění nasazených jednotek</i>
<i>X+195</i>	<i>I. /SS-„D“ a I. /SS-Pz. Kp pokračují v pronásledování</i>
<i>X+205</i>	<i>Vše zastavit</i>
<i>X+230</i>	<i>Shromáždění na výšině 393 k vyhodnocení</i>

Pro laického čtenáře jistě bude zajímavější obrazový materiál, než strohá vojenská mluva a terminologie. Naštěstí se dochovalo několik málo vzácných fotografií, které dokumentují průběh takovýchto závěrečných cvičení a ostrých střelb, zejména z pozdější doby. Lze si tedy udělat celkem jasnou představu o tehdejší dobové atmosféře. Níže zveřejněné fotografie pocházejí ze dvou různých bojových cvičení, jichž se účastnil jako přihlížející samotný K. H. Frank. Skupina prvních fotografií ze zimního období zachycuje ostré plukovní střelby SS-Artillerie Schule II a SS-Panzergranadier Schule zřejmě z přelomu února/března 1944. Druhá skupina fotografií zachycuje právě jedno ze závěrečných bojových cvičení za účasti všech druhů zbraní konaného zřejmě 25. 5. 1943.

Všechny níže uvedené fotografie pocházejí ze sbírek Národního archivu ČR.

Německý státní ministr pro Čechy a Moravu SS-Obergruppenführer K. H. Frank v doprovodu velitele SS-Artillerie Schule II Karla Schlamelchera.

Výbuchy granátů při ostrých střelbách SS-Artillerie Schule II v cílovém území.

K. H. Frank na inspekci SS-Panzergranadier Schule. Vysoký důstojník vpravo od něj je Hans Kempin, velitel školy. Důstojník na fotce vlevo je velitel cvičiště Alfred Karrasch.

K. H. Frank v doprovodu Hanse Kempina.

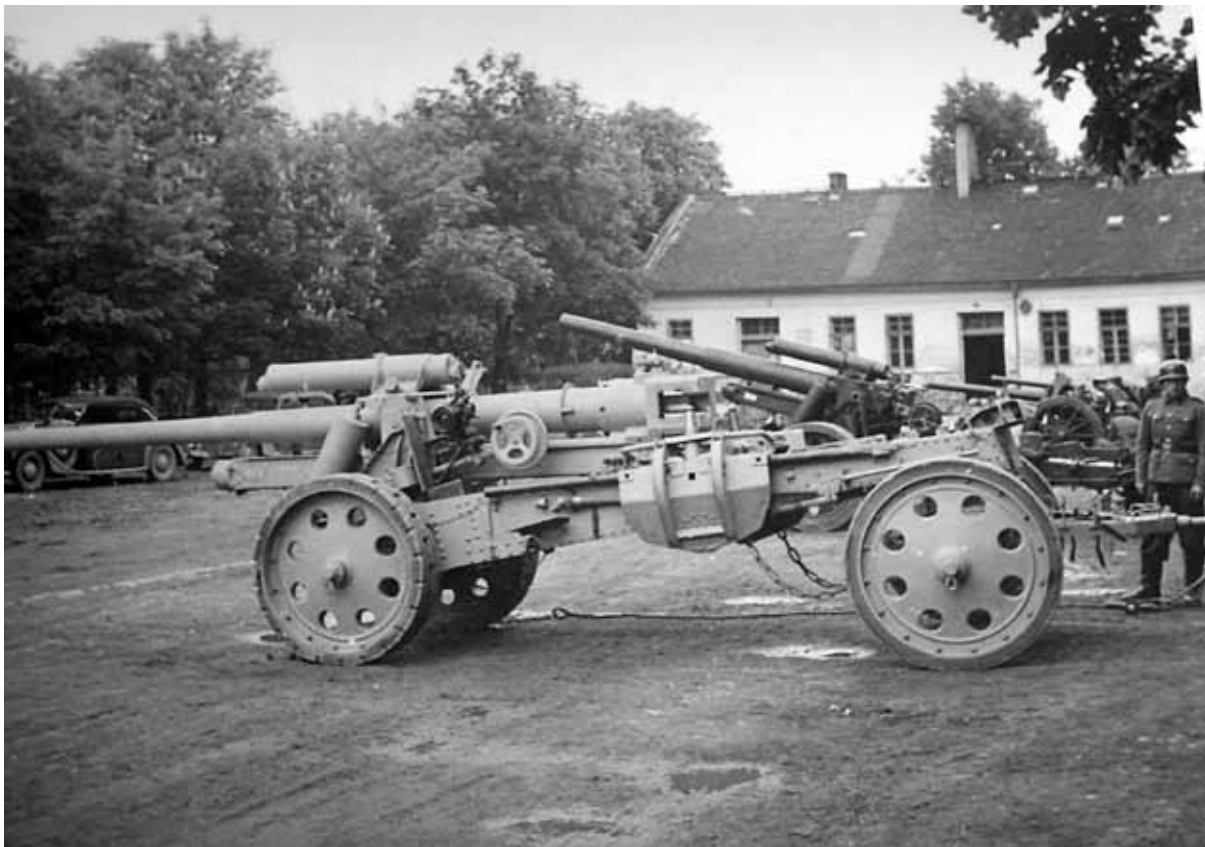
Kontrola pozic pancéřových granátníků K. H. Frankem a Hansem Kempinem.

K. H. Frank a velitel SS-Artillerie Schule II Karl Schlamelcher.

Velitel SS-Artillerie Schule II Karl Schlamelcher (pravý z dvojice).

10 cm těžký polní kanon sFK 18 z výzbroje SS-Artillerie Schule II.

10 cm těžký polní kanon sFK 18 z výzbroje SS-Artillerie Schule II v Benešově.

K. H. Frank kontroluje kadety SS-Artillerie Schule II před ostrými střelbami.

Příslušníci SS-Artillerie Schule II při výcviku v ostrých střelbách.

Jiný záběr na 10,5 cm lehkou polní houfnici leFH 18 s příslušníky SS-Artillerie Schule II při výcviku v ostrých střelbách.

Další záběr na 10,5 cm lehkou polní houfnici leFH 18.

*Zřejmě příslušníci SS-Artillerie Schule II (nebo SS-Panzergranadier Schule)
při výcviku s protitankovým dělem Pak 40.*

Detailní záběr na závěr protitankového děla Pak 40 z předchozího snímku.

Kulometné postavení pancéřových granátníků.

Státní ministr K. H. Frank, velitel cvičiště Alfred Karrasch a velitel dělostřelecké školy Karl Schlamelcher při společném obědě po cvičení. (vše Národní archiv ČR)

3. 8. Objekty pro obsluhu vojenských střelnic⁸²

Nejvýznamnější hmatatelnou připomínkou na německou vojenskou přítomnost na Benešovsku jsou dnes téměř tři desítky malých betonových bunkrů roztroušených v severní části cvičiště od Chlístova po Dunávice. Povědomí laické i odborné veřejnosti o těchto speciálních objektech je velmi nízké a v řadě případů mylné. Historici (a literatura dosud se cvičištěm zabývající) existenci těchto účelových staveb v řadě případů z neznalosti opomíjejí, čemuž bohužel napomáhá i totální nedostatek relevantních archivních materiálů, které se na našem území k těmto objektům dosud nenalezly. Zatímco místní obyvatelstvo možná ještě ví, že „ty bunkry tady postavili Němci“, nejhůře informován je tak bohužel běžný návštěvník tohoto kraje, který při svých výletech na bunkry mnohdy narazí, avšak neví, kdo, kdy a proč je právě zde postavil a mnohdy si vytvoří zcela mylnou představu, že se jedná o bojové objekty, či dokonce, že je snad postavili po válce Rusové. Cílem následujícího textu je snaha poskytnout komplexní a co možná nejúplnější představu o těchto specializovaných betonových objektech, jejichž původ je mnohem starší a význam mnohem větší, než si dosud kdo myslel. Následující poznatky vycházejí ovšem z drtivé většiny z dlouhodobého terénního průzkumu, provedeného i na ostatních vojenských cvičištích, která německá branná moc za druhé světové války v Protektorátu Čechy a Morava používala.

3. 8. 1. Geneze vývoje objektů pro obsluhu střelnice

Zbraně SS prošly za dobu své „vojenské“ existence poměrně svébytným vývojem. Nicméně v otázkách výzbroje i vojenského výcviku bylo pochopitelně těženo ze současného stavu poznatků německé pozemní armády. To byl ostatně i případ výstavby výcvikové infrastruktury na vojenských cvičištích spadajících do působnosti SS.

Německá pozemní armáda začala po uchopení moci Adolfem Hitlerem v roce 1933 intenzivně přebudovávat a rozšiřovat vlastní výcvikové zázemí v souladu s plány budoucích vojenských výbojů. Jinými slovy docházelo k zakládání nových a významnému rozšiřování stávajících vojenských cvičišť – Truppenübungsplätze, na říšském území tak, aby plně vyhovovala potřebám moderního výcviku útočného boje rodící se koncepcí „bleskové války“, tedy taktiky společného masivního nasazení pěších, dělostřeleckých, tankových a leteckých jednotek.

Po vnitřním obvodu cvičišť vznikaly střelnice s hlavním směrem palby do cílového území ve středu vojenského prostoru. Tyto prapůvodní velké všeobecné střelnice pro vyšší střelecký i kombinovaný taktický výcvik nazývala německá armáda **Schießbahnen** a bylo na nich možno provádět střelby dělostřelectva, pěchoty i tanků. Teprve později (zřejmě až v průběhu války) k nim přibýly specializované střelnice či cvičné plochy, nazvané pro rozlišení jakému konkrétnímu účelu měly sloužit **Ortskampfbahn** (pro nácvik boje v zastavěném území), **Waldkampfbahn** (tzv. taktická bojová lesní dráha), **Pakbahn** (protitanková), **Frontnähe Schießbahn** (pro nácvik boje v blízkosti konkrétního druhu fronty), **Nahkampfbahn** (pro výcvik blízkého boje na bodáky) a **Fliegerschießbahn** (letecká střelnice). Zbraně SS také na svém cvičišti u Benešova budovaly po armádním vzoru velké střelnice a pravděpodobně pro jejich označení používaly pro odlišení termín **Kampfbahn**.

Součástí obslužné infrastruktury těchto střelnic (bylo potřeba nějakým způsobem pohánět a ovládat střelecké terče, chránit jejich obsluhu, zajistit signalizaci a bezpečnost dozorčích důstojníků, rozhodčích a řídících střelby) byly jednoduché účelové betonové stavby, které v různých typech (obecně byly objekty rozděleny do tří hlavních kategorií na úkryty, pozorovatelné a kombinované objekty), odolnostech i počtech na ploše každé střelnice tvořily důmyslný a možno říci i evropsky ojedinělý systém, který nikde jinde před tím nebyl v žádné evropské armádě praktikován.

Prvopočátky existence těchto objektů pro obsluhu střelnic se zatím podařilo vysledovat do roku 1935, kdy došlo k rozšíření německého tehdy největšího vojenského cvičiště u Bergenu a následně do roku 1936, kdy je přítomnost obdobných bunkrů zaznamenána i na cvičišti u Zossenu. Jakékoliv další podrobnosti o ranné historii těchto objektů se zatím nepodařilo vypátrat, ale lze předpokládat, že k jejich výstavbě docházelo i na dalších německých cvičištích. Po zahájení druhé světové války, kdy došlo k okupaci dalších zemí (a tím i k vytvoření nových vojenských cvičišť na jejich území), byly tyto objekty prokazatelně stavěny mimo bývalé Československo především na území Polska. V obou případech v počtu mnoha desítek exemplářů. Poslední překvapivé zprávy také dokazují, že dokonce v Dánsku postavili Němci během války minimálně 7 obdobných objektů ve výcvikovém prostoru Oksbøl.

3. 8. 2. Základní typologie a odolnosti objektů pro obsluhu střelnice

Přestože se v případě obslužných objektů jednalo o relativně jednoduché a málo náročné stavby, byla alespoň jejich základní typizace provedena s příslušnou německou důkladností. Rozlišovaly se tři hlavní kategorie objektů – úkryty, dělostřelecké pozorovatelné a kombinované objekty. Početně vůbec nejrozšířenější objekt typu úkryt existoval v podtypech jako tzv. pěchotní úkryt (poněkud zavádějící překlad) – **Infanterie Deckung** a strojovna – **Motorisierte Deckung**. Druhý nejrozšířenější objekt typu dělostřelecká pozorovatelná – **Artillerie Beobachtungsstand** mohl existovat ve třech variantách odlišených podle velikosti úhlu pozorovacího sektoru uvedeného v gradech. Existovaly tak pozorovatelné se sektorem pozorování 100 grad (90°), 200 grad (180°) a 400 grad (360°). Kombinované objekty, nazývané **Motorisierte Deckung mit Beobachtungsstand**, v sobě spojovaly základní funkce dvou výše uvedených typů objektů, přičemž objekt mohl být koncipován tak, aby buď každá jeho část působila nezávisle na sobě nebo naopak, aby se obě části doplňovaly. Také tuto poslední kategorii objektu, který mimochodem patří co do výskytu k nejvýznamnějším, bylo opět možno stavět ve třech variantách právě podle velikosti zorného úhlu pozorovací části objektu.

Výše uvedeným způsobem mohlo vzniknout celkem 7 modifikací objektů. Každá z těchto modifikací pak podle potřeby (v závislosti na druhu střelnice, významu objektu na střelnici, terénních podmínkách aj.) mohla být postavena v jedné ze čtyř základních odolností proti náhodnému zásahu ostrým granátem. V konečném výsledku tak mohlo vzniknout 32 různých provedení objektů. Odolnosti se označovaly **Splittersicher** (proti střepinám, velmi nízká), **Gruppe I** (nízká), **Gruppe II** (střední) a **Gruppe III** (vysoká). Lze určit i hodnoty odolnosti pro maximální ráži: Gruppe I zajišťuje ochranu proti (jednomu, spíše však blízkému než bezprostřednímu) zásahu ráže 10,5 cm z polní houfnice, 10 cm z raketometu a minometu. Gruppe II zajišťuje ochranu proti zásahu ráže 10 cm z kanónu a 15 cm z polní houfnice. Gruppe III zajišťuje ochranu proti zásahu ráže 15 cm z kanónu a 21 cm z mořadla. Pozoruhodné je, že tloušťky stěn objektů se pro stejnou odolnost stejných objektů nejen v rámci jednoho cvičiště, ale především mezi jednotlivými vojenskými cvičišti, diametrálně odlišují.

Skutečnou odolnost objektu lze hodnotit především podle kvality složení betonu, množství armatury a procesu vlastní betonáže. Z tohoto pohledu je nutno pohlížet na pevnůstky jako průměrné až podprůměrné. Velmi často je totiž na objektech

patrné, že byly betonovány postupně a to minimálně na tři části (což výslednou odolnost snižuje) – základovou desku, boční stěny a stropnici. Taktéž vlastní beton lze hodnotit jako podprůměrný. Převažuje velký podíl hrubého cestářského štěrku, případně přírodního oblého kameniva. Navíc na různé části objektu byl použit při oddělené betonáži beton různé kvality a složení, často nedostatečně hutněný. Armatura byla kladena poměrně řídko, většinou byl používán hladký armovací drát průměru 8-10-12 mm, jednotlivá čtvercová „oka“ armovací sítě měla velikost od 25 do 35 cm. Vlastní betonáž byla prováděna značně nedbale, což je příčinou toho, že lze stěži narazit na dva objekty, které by byly stejné – tloušťky stěn téže odolnosti se liší i o několik centimetrů (stejně tak i jiné rozměry, mnohdy je patrné křivé zdivo atd.).

Němci vydávali pro služební potřebu velmi podrobné mapy vojenských prostorů, tzv. **Zielskizze**, zpravidla v měřítku 1:25 000, do kterých dotiskovali jednak vymezení ploch střelnic a další infrastrukturu (strážní závory, místa s telefonní přípojkou atd.) a pochopitelně i polohu obslužných objektů na střelnicích. Aby bylo možno přesně určit typ objektu, jeho modifikaci a odolnost byl vytvořen přehledný grafický klíč.

		Splitter-sicher	Gruppe I	Gruppe II	Gruppe III
Infanterie-Deckung					
Motorisierte Deckung					
Artillerie-Beobachtungsstand	100°				
	200°				
	400°				
Motorisierte Deckung mit Beobachtungsstand	100°				
	200°				
	400°				

„Klasifikační“ tabulka objektů pro obsluhu střelnic z dobové vojenské mapy. (sbírka Petr Kos)

3. 8. 3. Objekty pro obsluhu střelnic na území Protektorátu

Abychom plně pochopili význam objektů pro obsluhu střelnic budovaných na cvičišti SS v Benešově (tedy, že se nejedná o žádnou lokální výjimečnost), je zcela nezbytné nastínit vývoj jejich výstavby v ostatních bývalých československých vojenských cvičištích, nyní Němci zabraných a intenzivně využívaných; a to hlavně z toho důvodu, že právě pouze ze znalostí získaných z jiných vojenských cvičišť můžeme přibližně odvodit, jak to mělo na Benešovsku vypadat a fungovat.

Nejstarší a nejvýznamnější československý výcvikový prostor po rakousko-uherské armádě v Milovicích, nyní přejmenovaný na **Truppenübungsplatz Milowitz**, začali Němci intenzivně využívat a přebudovávat od prvních dnů okupace. Cvičiště sloužilo především k výcviku pěchoty, tankistů a do roku 1942 i dělostřelectva. Během let 1941–1944 bylo realizováno šest velkých střelnic (plus řada dalších specializovaných), z nichž na čtyřech byly obslužné objekty budovány. K výstavbě prvních objektů, zřejmě i vůbec prvních v Protektorátu, došlo právě v Milovicích v roce 1940 a ke konci roku 1941 již bylo postaveno 26 objektů z celkového počtu 33 na zbylých třech střelnicích. Do konce roku 1942 bylo postaveno 6 objektů a poslední objekt do léta 1943. Pro rok 1944 se pak počítalo s výstavbou 8 objektů pro dvě nové plánované střelnice. Pozoruhodné je, že i když zde byly objekty postaveny jako první, k jejich plnému využívání nikdy nedošlo a celý systém střelnic byl podle pamětníků v původně zamýšlené podobě použit nanejvýš dvakrát za celou válku a to pouze na střelnici I, která jako jediná byla plně dokončena a objekty vybaveny patřičným zařízením. Skladba objektů je monotónní: bylo zde postaveno 21 pěchotních úkrytů, 10 strojoven, 1 unikátní dělostřelecká pozorovatelná s kruhovým obhledem 400 grad v nejvyšší odolnosti a 1 strojovna s dělostřeleckou pozorovatelnou 200 grad.

Dělostřelecká střelnice v Brdech (pozdější vojenský výcvikový tábor Jince) byla zřízena v roce 1928 a od počátku sloužila k dělostřeleckému výcviku největších ráží. Nejinak tomu bylo i za německé okupace, kdy Němci v **Truppenübungsplatz**

Kammwald ke stávajícím třem cílovým plochám do konce roku 1942 zbudovali 8 hlavních střelnic a jednu leteckou střelnici. Celkem bylo postaveno 27 obslužných objektů na 4 střelnicích, z toho 4 objekty volně v terénu mimo plochy střelnic). Skladba objektů je následující: 13 pěchotních úkrytů, 9 strojoven, 4 dělostřelecké pozorovatelny 100 grad a 1 dělostřelecká pozorovatelna 200 grad. Zda i tady byly objekty střelnic ke svému účelu využity, není známo, nicméně řada objektů, především strojoven, byla prokazatelně osazena motorickým zařízením.

Samostatnou kapitolou je výstavba obslužných objektů na území nejmladšího předválečného československého výcvikového prostoru u Vyškova. Vojenský výcvikový tábor Dědice byl zřízen v roce 1935 pro účely vševojskového výcviku jednotek čs. armády dislokovaných na Moravě. Po okupaci se nyní **Truppenübungsplatz Wischau** konstituoval víceméně pro výcvik německých tankistů. Na území v té době nejrozsáhlejšího vojenského cvičiště v Protektorátu bylo do počátku roku 1943 vybudováno 8 hlavních střelnic s minimálně 98 objekty (z nichž 11 leželo mimo hraniční plochy střelnic ve volném terénu). Skutečný počet střelnic byl pravděpodobně vyšší a také počet objektů zde zřejmě přesáhl stovku, neboť se terénním průzkumem podařilo nalézt ještě několik objektů v dalších lokalitách v hranicích za války rozšířeného cvičiště. Skladba objektů je zde ze vše protektorátních cvičišť skutečně pestrá a mnohdy se jedná o unikátní objekty, které se vymykají zavedené klasifikaci, byť jsou z ní odvozeny. Zřejmě právě na Vyškovsku byl celý tento výcvikový systém obslužných objektů využíván v plné míře, čemuž odpovídají v minulosti nalézané významné pozůstatky vnitřního vybavení objektů.

Je evidentní, že **SS-Truppenübungsplatz „Böhmen“** měl mít obdobnou vnitřní strukturu, jako ostatní protektorátní cvičiště. Z 11 plánovaných střelnic však byly částečně realizovány jen dvě, a to Kampfbahn III. Chleb ve směru Podělsy – Chleby – Dunávice a Kampfbahn IV. Chlistow ve směru Chlistov – Úročnice – Krusičany. Dále je znám již jen Waldkampfbahn Bukowan začínající v Bukovanech s osou mířící do průsečíků os kampfbahnů III a IV. Datum výstavby zdejších objektů je neznámé, ale podle některých odhadů lze říci, že výstavba probíhala spíše kolem poloviny roku 1944.

3. 8. 4. Projekční řešení objektů, jejich vybavení a funkce

Jak bylo uvedeno, v případě objektů pro obsluhu střelnic se jednalo o jednoduché stavby, maximálně přizpůsobené jejich specifické funkci i možnosti rychlé výstavby z materiálů z lokálních zdrojů.

Je nanejvýš pravděpodobné, že výstavbu objektů na Benešovsku prováděly české stavební firmy, neboť v případě ostatních vojenských cvičišť tomu tak skutečně bylo. Pozoruhodné je, že i když stejné typy objektů v různých cvičištích vykazují shodné projekční znaky, vlastní provedení objektů se výrazně lokálně liší.

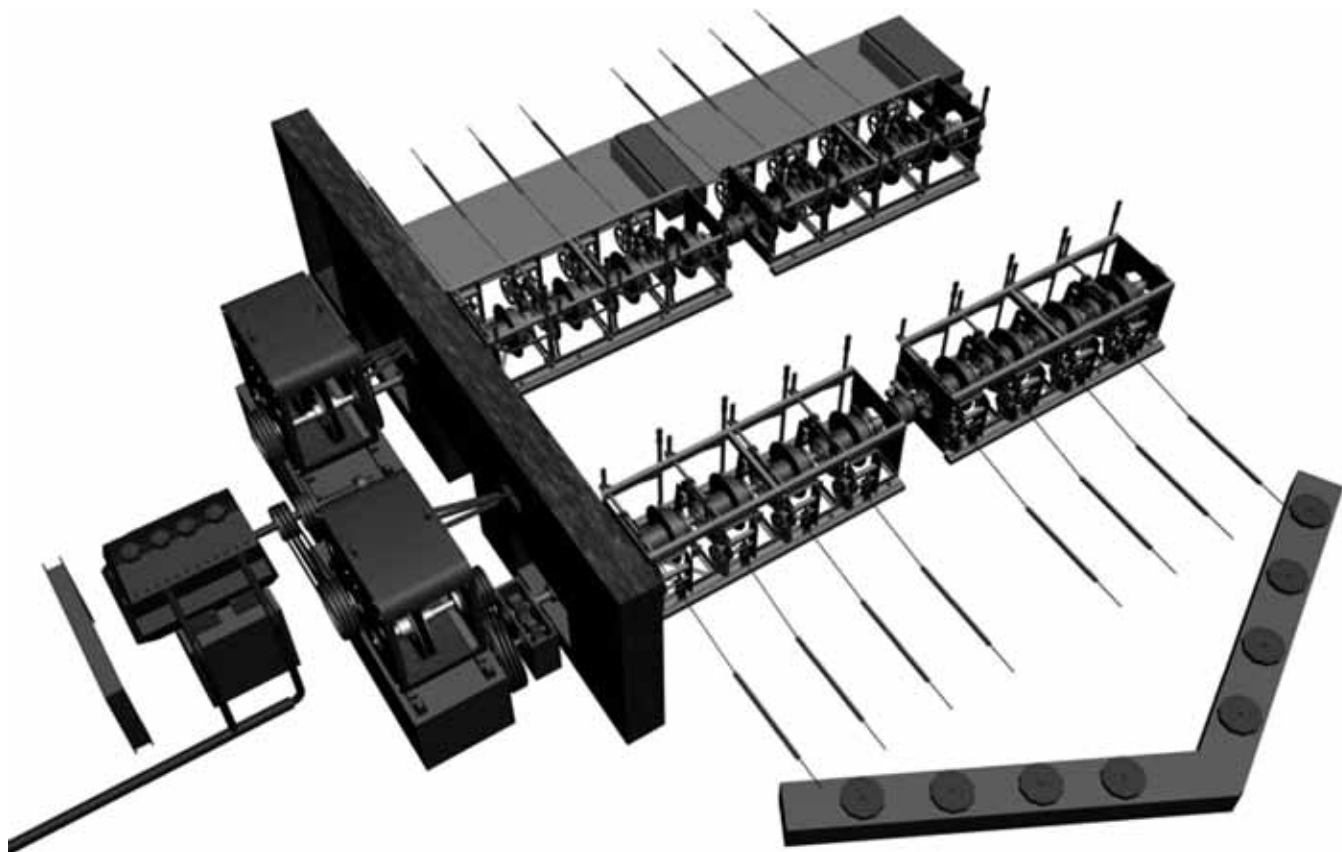
Nejmenší na Benešovsku stavěné objekty – tzv. pěchotní úkryty, což je doslovný, ale možná zavádějící překlad terminu Infanterie Deckung, nebyly zde na rozdíl od jiných vojenských prostorů stavěny v nijak rozsáhlém počtu. Jedná se pouze o 6 objektů v nejnižší odolnosti Splittersicher. Základem objektu obdélníkového půdorysu je malá úkrytová místnost s pozorovací šterbinou, do které se vstupuje krátkou boční chodbičkou z čelní strany objektu.

Naopak nejrozsířenějším typem objektu (na rozdíl od jiných vojenských cvičišť) je dělostřelecká pozorovatelna, ne podobná předchozímu typu objektu. Na Benešovsku byla stavěna především ve variantě se zorným úhlem 100 gradů v odolnostech Gruppe I a II. Opět se jedná o stavby obdélníkového půdorysu s jednou pozorovací místností a krátkou boční přístupovou chodbičkou. Hlavní rozdíl od předchozích pěchotních úkrytů je především v pozorovacím průzoru opatřeném na vnější straně stěny několika ozuby, které měly odrážet případné střepiny při náhodném blízkém zásahu v okolí objektu.

Pozorovatelny s větším úhlem pozorovacího sektoru obecně nepatří mezi příliš rozšířené. Zřejmě sloužily jako velitelské stanoviště důstojníkům řídících cvičení, případně vyšším štábům a inspekcím, a proto byly stavěny zpravidla ve vyšší až nejvyšší odolnosti na místech dalekého rozhledu. Na Benešovsku byla realizována pouze jedna pozorovatelna se zorným úhlem 200 grad ve střední odolnosti – což v půdorysném řešení objektu představuje dvě vedle sebe umístěné trojúhelníkové pozorovací místnosti, umožňující souvislé pozorování přední polosféry.

Samostatné objekty typu strojovna – tedy masivnější stavby sloužících jako ochrana motorického vybavení pro posun střeleckých terčů a jeho obsluhy, na Benešovsku nebyly stavěny vůbec. Obecně se jednalo o obdélníkové stavby s délkou přes 14 metrů o dvou až třech místnostech oddělených cihlovými příčkami. V jednodušším případě sloužila první místnost jako vchod do objektu i „motorová“ místnost, kde byly na betonových podstavcích umístěny dieselagregáty a převodové ústrojí pro pohon lanových navijáků (v ostatních případech byl vchod oddělen cihlovou příčkou). V následující místnosti byly situovány vlastní navijáky. Zpravidla se jednalo o dvě řady navijáků po dvou blocích, každý o 4 navijácích. Celkem tedy 16 navijáků, jejichž lana byla vyvedena čelní stěnou z objektu skrz lanové vývody opatřené usměrňovacími kladkami. Mohly existovat strojovny s tzv. spodním vedením, tj. lana vedena při podlaze objektu a v úrovni terénu; strojovny s horním vedením, tj. lana vedena při stropu, ale také v úrovni terénu a strojovny s kombinovaným vedením, kdy část lan byla vedena při podlaze a část při stropu.

Typické uspořádání pohonu a navijáků v samostatné dvoustranné strojovně. (www.viktoria-hohe.net)

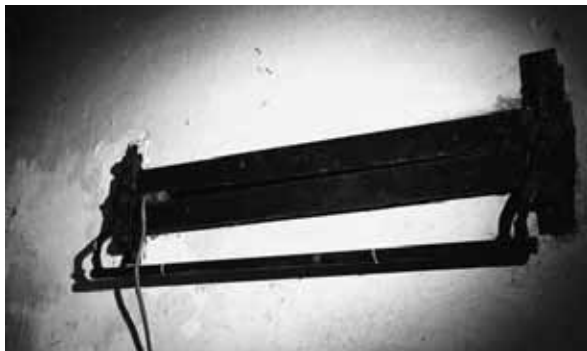
Zřejmě vhodné terénní podmínky umožnily na Benešovsku vyprojektovat několik objektů vhodně slučujících funkce dělostřelecké pozorovatelny a strojovny do jednoho masivního objektu. Projekční řešení jednotlivých objektů se značně odlišovalo, proto je popíšeme samostatně v další části knihy. Obecně bylo projekčním řešením umožněno pozorování do jiného směru než vlečení terčů, toto ale nebylo až na jeden případ na Benešovsku realizováno. Oproti jiným objektům např. na Vyškovsku, byly zdejší objekty zjednodušeny a uzpůsobeny pro vlečení terčů pouze do jedné strany, čemuž odpovídal i poloviční počet navijáků (8 oproti 16, zřejmě již z důvodů materiálního nedostatku čehokoliv ke konci války).

Tabulka tloušťky stěn odolností objektů na Benešovsku (v cm)

odolnost	stropnice	čelní stěna	týlová stěna	přilehlá vchodu	protilehlá vchodu
Splittersicher	60–70	50	50	50–60	50–60
Gruppe I	90	80	100	100	100
Gruppe II	120–140	120–145	140	140	140

Různorodé terénní poměry se na benešovských objektech projeví i v dalším směru. Především je to u pěchotních úkrytů a dělostřeleckých pozorovatelů značná variabilita polohy vchodu (levostranný/pravostranný), jeho výškového umístění (vchod z úrovně terénu nebo přes mělkou přístupovou šachtičku s několika schody) a výškového členění stropu vchodu (svažitý strop, plochý, nebo snížený pravoúhlým překladem). Obecně byl vstup do objektu kryt dvojicí jednoduchých plechových dveří, asi tloušťky 10 mm. Strop byl z vnitřní části vyztužen klasickým způsobem známým z bojových objektů - ocelovými I profily, mezi než byly vloženy ocelové desky, což zajišťovalo ochranu osádky před odletujícími úštěpkami betonu při možném zásahu. Ochranu objektu zvyšoval dále mohutný zemní zához vyvedený na vnější stranu stropu, kde jej na čelní stěně zadržovala charakteristická nízká stropní obruba obdélníkového nebo lichoběžníkového průřezu. Jako ochranná před povětrnostními vlivy byl na vnější strany objektů aplikován asfaltový krycí nátěr přes cementovou omítku.

Pozorovací průzory, charakteristické variabilním umístěním ochranných ozubů, bylo možno uzavírat jednoduchým dvoudílným pákovým uzávěrem se stavitelnou šterbinou. Vyráběla jej firma Fr. Theissen und Söhne z Düsseldorfu. Výrobce motorického, převodového i navijákového vybavení strojoven se dodnes nepodařilo identifikovat.

Mechanický uzávěr průzoru. (foto Ladislav Lahoda)

Ruční lanový naviják tzv. typu II.

Velkou záhadou dodnes je, jakým způsobem vlastně tento unikátní výcvikový systém fungoval. Na vině je především fakt, že skoro nikde v Protektorátu (a tím spíše na Benešovsku) nebyly střelnice plně stavebně dokončeny a vybaveny a z toho nemnoha instalovaného vybavení se do dnešní doby nic nedochovalo. U pěchotních úkrytů a dělostřeleckých pozorovatelů lze kolem pozorovacího průzoru najít až 10 dvojic zabetonovaných trubek, což nasvědčuje tomu, že tyto objekty byly vybaveny jakýmsi ručními navijáky. Lze se jenom domnívat, že tyto navijáky sloužily k předpokládanému posunu (nebo zvedání) menších terčů snad pro signalizaci nebo střelbu z ručních zbraní.

O něco více je známo o činnosti strojojen, i když jen na základě poznatků z Milovic a Vyškova. Podle všeho sloužily pro lanový posun terčů při elementárních střelbách z kulometů, případně z malorážových tankových a protitankových kanonů. Ploché terče, mající tvar figuríny nebo zmenšené atrapy tanku, vozu či děla, tloušťky asi 1 cm, byly umístěny na dřevěném asi dvoumetrovém lyžovitém podvozku ve tvaru saní. Terče byly vleány z výchozí pozice (kam byly vždy odtaženy i s lanem ručně) směrem ke strojojnám ze vzdálenosti asi 300m tak, aby se před palebným postavením objevily vždy šikmo. Palebné postavení bylo vždy v blízkosti strojovny. Jak bylo uvedeno výše, teoreticky by bylo možno vlekat až 16 terčů najednou. Podle očitých svědectví (z Milovic) ale nebyly vleány více jak 3 terče najednou.

Z Benešovska jsou známy také velké dřevěné prostorové makety tanků, evidentně umístěných na kolovém podvozku. Nabízí se tedy otázka, že tyto terče mohly být vleány např. po kolejové dráze pro nácvik blízkého protitankového boje, tj. skrytého přiblížení úderníků s atrapami příložených náloží. Na tyto složité makety by stěží mohly být vedeny střelby, neboť jejich opakovaná výroba by vzhledem k jejich značné spotřebě byla nákladná.

Dřevěná maketa tanku T-34 na cvičišti v Benešově. (reprint SVPP 27/1986)

Otázkou zůstává vedení lan v terénu. V malé vzdálenosti lze před čelní stěnou strojovny dohledat betonový blok, na kterém byl umístěn odpovídající počet kladek se svislou osou rotace – blok tedy sloužil jako rozvaděč a usměrňovač lan po bezprostředním výstupu ze strojovny. Další vedení lan je otazníkem. Podle všeho se v terénu umísťovaly podle momentální potřeby další samostatné kladky na trnech zabodnutých do země, čímž mohla být vytvořena vodící dráha. Otázkou také zůstává, zda mohly být objekty lany spojeny – řada objektů má totiž trubkové vývody v týlové stěně, tzn. skrz zemní zához nebo boční stěny. Nicméně je potvrzeno, že mezi objekty fungovala alespoň telefonní síť, v podlaze lze narazit na zasypané kabelové prostupy, či na pozůstatky kabelových přichytek na zdech. Vše ostatní zůstává dodnes záhadou, kterou asi již nikdy přesně nevyřešíme.

3. 8. 5. Popis střelnice s obslužnými objekty na cvičišti SS

Jak bylo zmíněno, značná část rozlohy cvičiště byla využívána jako cílová plocha při ostrých střelbách. Byly také zmíněny hojně využívané tzv. ohrožené prostory pro střelbu (Gefahrenbereiche) i některé střelnice.

Objekty pro obsluhu střelnice byly prokazatelně postaveny na střelnicích III a IV, nesoucích podle mapových podkladů označení Kampfbahn III. Chleb a Kampfbahn IV. Chlistow. O střelnici v prostoru Bukovany – Krusičany je známo, že se nazývala Waldkampfbahn Bukowan. Podle stupně (ne)dokončenosti jednotlivých objektů lze usoudit, že se jedná o jedny z posledních staveb tohoto typu stavěné na území Protektorátu, stejně tak, že zřejmě nikdy nesloužily přesně ke svému původnímu účelu. Na obou střelnicích mělo být postaveno celkem 46 objektů, z nichž se podařilo postavit 33.

Na střelnici **Kampfbahn IV. Chlistow** byly obslužné objekty budovány nejdříve – hovoří proto především větší podíl dokončených objektů. Střelnice začínala západně od silnice Chlistov – Bukovany a táhla se jihozápadním směrem přes Úročnici a Hrusice na Chrástě, kde vstupovala do cílového území. Je charakteristická výraznými výškovými poměry i rozličnými terénními prvky, takže umožňovala součinnostní taktická cvičení všech zbraní v reálném prostředí – boj v zastavěné oblasti, překonávání vodních překážek, boj v otevřeném i zalesněném území atd. Ve skladbě objektů převládá pro Benešovsko nejrozšířenější obslužný objekt – dělostřelecká 100 gradová pozorovatelná.

Pohled do hlavního palebného směru Kampfbahnu IV. od objektu č. 4 před Úročnicí.

Prvním objektem střelnice je mohutná strojovna s dělostřeleckou 100 gradovou pozorovatelnou. Jedná se o jediný v hrubé stavbě dokončený objekt tohoto typu na Benešovsku. Odolnost je Gruppe I, což znamená sílu stropnice 90 cm, čelní stěny s průzory 80 cm a týlové stěny 100 cm. Objekt půdorysných rozměrů 1735x730 cm je dvěma cihlovými příčkami rozdělen na tři místnosti. Do pozorovateln se vstupuje lomenou chodbičkou z pravé boční strany a vchod je chráněn atypickým ochranným křídlem. Ve střední části se nacházela navijáková místnost, zřejmě zde byly pouze dva bloky navijáků po 4 navijecích bubnech, jejichž lana byla vyvedena volně skrz čelní stěnu štěrbinovými prostupy bez použití trubkových vývodů. Směr vedení lan byl shodný se směrem pozorování. Průzory v pozorovací a navijákové místnosti jsou nápadné výškovým přesazením a vysokou polohou při stropu. Lze tedy uvažovat na umístění nějaké pozorovací plošiny. V poslední místnosti byl umístěn pohon a převodovky pro navijáky. Veškeré zařízení by se do objektu dopravovalo rozměrným vchodem v jeho levé straně. Umístění pohonného agregátu lze vtušit z vnější strany podle polohy výdechového otvoru při stropu (kudy byl zřejmě vyveden výfuk od motoru) a podle polohy nasávacího otvoru pro vzduch, chráněného malým ochranným příkopem. Strojovna zřejmě nebyla nikdy hlavním zařízením vybavena – nejsou patrné žádné zbytky po základových betonových blocích motoru a převodů, stejně tak chybí zemní zához, jehož použití prozrazuje lichoběžníková stropní obruba při čelní stěně. Naopak v pozorovací místnosti byly pravděpodobně osazeny ruční navijáky, což prozrazují pozůstatky stěnových konzol.

Strojovna s pozorovatelnou 100 grad (objekt č. 1).

Boční vchod do pozorovací místnosti.

Sektor pozorování směrem k Úročnici.

Severně od této strojovny byla rozestavěna další obdobná strojovna se 100 gradovou dělostřeleckou pozorovatelnou, taktéž v odolnosti Gruppe I. Mělo se jednat o značně větší stavbu (půdorysné rozměry 2110x735 cm). Rozestavěnost je velmi nízkého stupně – betonáž obvodového zdiva byla přerušena zhruba ve 2 metrech výšky, přičemž čelní stěna chybí úplně. Vnitřní uspořádání prostor mělo být obdobné, zřejmě ale s jednou místností navíc. Vybudován je i malý ochranný příkop pro nasávací otvor vzduchu, lze tak odušit polohu motorové místnosti. Nápadné jsou další dvě věci – výškové přesazení podlahy pozorovací místnosti a fakt, že rozměrný vchod pro umístění vnitřního zřízení by byl situován do čelní stěny.

Strojovna s pozorovatelnou 100 grad (objekt č. 2).

Pohled směrem do pozorovací místnosti.

Poslední stavbou tohoto typu je objekt č. 16 v těsném sousedství dnešního zemědělského družstva v Hrusicích za rybníkem Jakub Krčín. Jedná se o bezkonkurenčně nejmohutnější objekt Benešovska ale i celého Protektorátu – strojovnu s 200 gradovou dělostřeleckou pozorovatelnou v odolnosti Gruppe II. Je to opravdu raritní objekt, neboť jediný další existující exemplář byl postaven na cvičišti v Milovicích. Objekt je stavebně nedokončen – chybí mu stropnice a tak lze také díky nedokončeným terénním úpravám vidět jeho mohutnost. Po funkční stránce je řešen jako dvoustranný, tj. vedení lan je severozápadním a jihovýchodním směrem, přičemž do každé strany mohlo působit 8 navijáků ve dvou oddělených blocích. Upoutá především šikmé vedení lan stěnovými štěrbinovými prostupy, na rozdíl od všude jinde rozšířeného kolmého vedení a také excentrické rozevření pozorovacích průzorů do směru vedení lan. V rámci zjednodušení stavby jsou štěrbinové prostupy řešeny pro volné vedení lan bez jinak obvyklého dodatečného zazdění trubkových vývodů. Vnitřní prostory vlastní strojovny jsou odděleny nápadným mohutným sloupořadím podpírajícím nedokončenou mohutnou stropní desku. Každý prostor má navíc svůj samostatný rozměrný vchod, kudy by se vnitřní zařízení zaváželo. Pozorovací místnosti jsou také dvě, ovšem směr pozorování je v tomto případě do hlavního palebného směru střelnice. Do pozorovací části objektu se vstupuje vchodem centrální chodbičkou mezi pozorovacími místnostmi. Stavba je maximálně přizpůsobena terénu a upoutá především trojím výškovým odstupňováním podlah.

Strojovna s pozorovatelnou 200 grad (objekt č. 16), levá strojovna.

Předěl mezi strojovnami.

Výřez z leteckého snímku z roku 1950 zachycuje strojovnu č. 16 v blízkosti obytných stavení v Hrusicích. Dnes je objekt beznadějně zarostlý náletovými dřevinami. (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2011)

Prostor střelnice je dále „vyplněn“ 100 gradovými dělostřeleckými pozorovatelnami, nenápadnými nízkými stavbičkami s pozorovací místností 200x300 cm s charakteristickým rozměrným průzorem opatřeným výraznými ochrannými ozuby a čelním jednostranným nebo pravostranným vchodem, velmi často s přístupovou šachtíčkou s několika schody. Sporné je osazení ručních navijáků – ve stěnách jsou patrné v různých počtech dvojice trubkových vývodů pro lana i pozůstatky konzolí pro

upevnění navijáků, ale ve většině případů jsou vývody pod úrovní okolního terénu včetně zemního záhozu, což použití navijáků znemožňuje. Před Úročnicí jsou pozorovatelné stavěny v odolnosti Gruppe I, v centru obce Gruppe II a na konci stělnice v otevřeném terénu u Chrášťan měly být vybudovány pozorovatelné v odolnosti nejvyšší. U objektů, které mají v interiéru kolem průzoru patrné vystupující konce kotevních šroubů pro mechanické uzávěry, lze předpokládat, že tyto nebyly osazeny nebo dodány, protože u ostatních objektů jsou průzory poškozeny, což může být dáno jejich poválečným vytržením.

*Dělostřelecká pozorovatelna 100 grad (objekt č. 9),
odolnost nízká.*

*Dělostřelecká pozorovatelna 100 grad (objekt č. 15),
odolnost střední.*

Z celé řady zde zbudovaných pozorovatelů je vhodné upozornit na následující objekty. Objekt č. 9 na hrázi bezejmenného rybníčku jižně od Úročnice je nejzachovalejší a nejméně poškozenou pozorovatelnu v odolnosti Gruppe I, se vzorně vyvedeným zemním záhozem a zachovalým asfaltovým nátěrem. Obdobně objekt č. 15 u rybníka Hamry představuje taktéž relativně zachovalý exemplář, ovšem v odolnosti Gruppe II, navíc s dochovanými kovovými zárubněmi vchodových dveří. Objekt č. 17 v lesíku severně od Václavic je zjevně nejméně dokončený a poněkud atypický. Upoutá především absence stropní obruby pro zemní zához, pozorovací průzor bez ozubů (navíc asymetricky rozevřený severním směrem) a nedokončený asfaltový nátěr. Patrně nejzáhadnější je objekt č. 14 na severním břehu rybníka Krčín v Hrusicích. Na první pohled se jedná o běžnou pozorovatelnu střední odolnosti. Při bližším ohledání však v týlovém zemním záhozu spatříme jinde nevidaný (nebo možná nedochovaný nebo po válce odstraněný) vybetonovaný příkop přiléhající k týlové stěně objektu, do kterého ústí při podlaze 6 dvojic trubkových vývodů pro lana, nad nimiž jsou pak umístěny trny evidentně sloužící pro vodící kladky. Tento objev zůstává dosud nevyřešen. Nabízí se teorie propojení objektů, vývody z týlové stěny totiž směřují do prudkého svahu k silnici k objektu č. 11, který je v přímém zákrytu, byť značně vzdálený.

*Dělostřelecká pozorovatelna 100 grad (objekt č. 17),
odolnost střední.*

*Dělostřelecká pozorovatelna 100 grad (objekt č. 22),
odolnost střední.*

Pozorovatelny, ač nedokončené, sloužily hojně k vyhodnocování ostrých střeléb.

Dělostřelecká pozorovatelna (objekt č. 20) v prostoru střelnice Chlístov.

Atypický týlový příkop objektu č. 14.

Kladkové dvojtrny v týlu objektu č. 14.

Na konci obce Úročnice byl realizován pro nás další velmi zajímavý objekt. Je jím mohutná dělostřelecká 200 gradová pozorovatelna (č. 10) v odolnosti Gruppe II. Je umístěna na vrcholu prudkého svahu spadajícího prudce k hrusickým rybníkům a kdysi z ní byl zřejmě značný výhled do středu střelnice. Půdorysně má objekt tvar poloviny pravidelného šestiúhelníku s levostranným čelním vchodem a krátkým ochranným křídlem. Podél týlové stěny objektu prochází dlouhá chodba, ze které se vstupuje do dvou pozorovacích místností s půdorysným tvarem pravoúhlého trojúhelníku. Každá pozorovací místnost má ve své nejdelší stěně jeden velký průzor, který zvenčí zabírá celou délku lomené stěny objektu. Síla této stěny je 145 cm, síla stropu zhruba 130 cm. Podlahy pozorovacích místností jsou převýšeny nad úroveň podlahy průběžné přístupové chodby. Pozorovatelně chybí zemní zához a tak vyniknou její impozantní rozměry (délka 1245 cm).

Objekt č. 10, odolnost střední, čelní pohled.

Pohled na pravou pozorovací místnost.

Levá strana pozorovatelny.

Vchodová partie.

Interiér pozorovací místnosti.

Trubkové lanové vývody.

Výřez leteckého snímku z roku 1950 zachycuje pozorovatelnu č. 10 na vyvýšeném místě v blízkosti obce Úročnice. Je patrné, že dříve byl z pozorovatelny umožněn výhled do směru střelnice. Dnes je objekt skryt v řídkém lese. (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2011)

Posledními vybudovanými objekty střelnice je trojice pěchotních úkrytů v údolí kolem tloskovského potoka. Protože jsou stavěny v krytém zalesněném a nepřehledném terénu – jsou po stavební stránce maximálně jednoduché a pouze v nejnižší odolnosti Splittersicher – síla čelní a bočních stěn 50 cm, stropnice 60 cm. Všechny objekty jsou velmi zachovalé a zřejmě byly plně dokončené a vybavené. Nad a pod úzkým hladkým průzorem je po jedné řadě pěti dvojic zabetonovaných trubkových vývodů lan ručních navijáků, kovové zárubně vchodových dveří jsou vytržené, patrný jsou i konzole nosných rámců navijáků, osazené snad nebyly pouze uzávěry průzorů. Nechybí cementové omítky vnějších stěn ani týlové zemní záhozy. Protože vstup je ve všech případech řešen přímo z úrovně terénu, je strop vstupní chodbičky v místě za prvními vchodovými dveřmi snížen šikmým přechodem.

Pěchotní úkryt (objekt č. 19).

Pěchotní úkryt (objekt č. 20).

Pěchotní úkryt (objekt č. 21).

Interiér objektu č. 21.

Přehled objektů Kampfbahn IV. – Chlistov				
číslo	typ objektu	odolnost	poznámka	
1	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. I		
2	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. I	nedokončená	
3	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I		
4	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I		
5	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I		
6	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I		
7	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I		
8	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II		
9	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. I	týlový zához	
10	dělostřelecká pozorovatelná 200 grad	G. II		
11	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II		
12	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II		
13	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II		
14	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II	týlový příkop	
15	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II	zához, zárubně	
16	strojovna s pozorovatelnou 200 grad	G. II	nedokončená	
17	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II	hladký průzor	
18	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II		
19	pěchotní úkryt	S	zához	
20	pěchotní úkryt	S	zához	
21	pěchotní úkryt	S	zához	
22	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. II	přímý vstup	
23	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. III	nepostavena	
24	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. III	výkop	
25	dělostřelecká pozorovatelná 100 grad	G. III	výkop	

Mapa objektů Kampfbahn IV. – Chlistov.

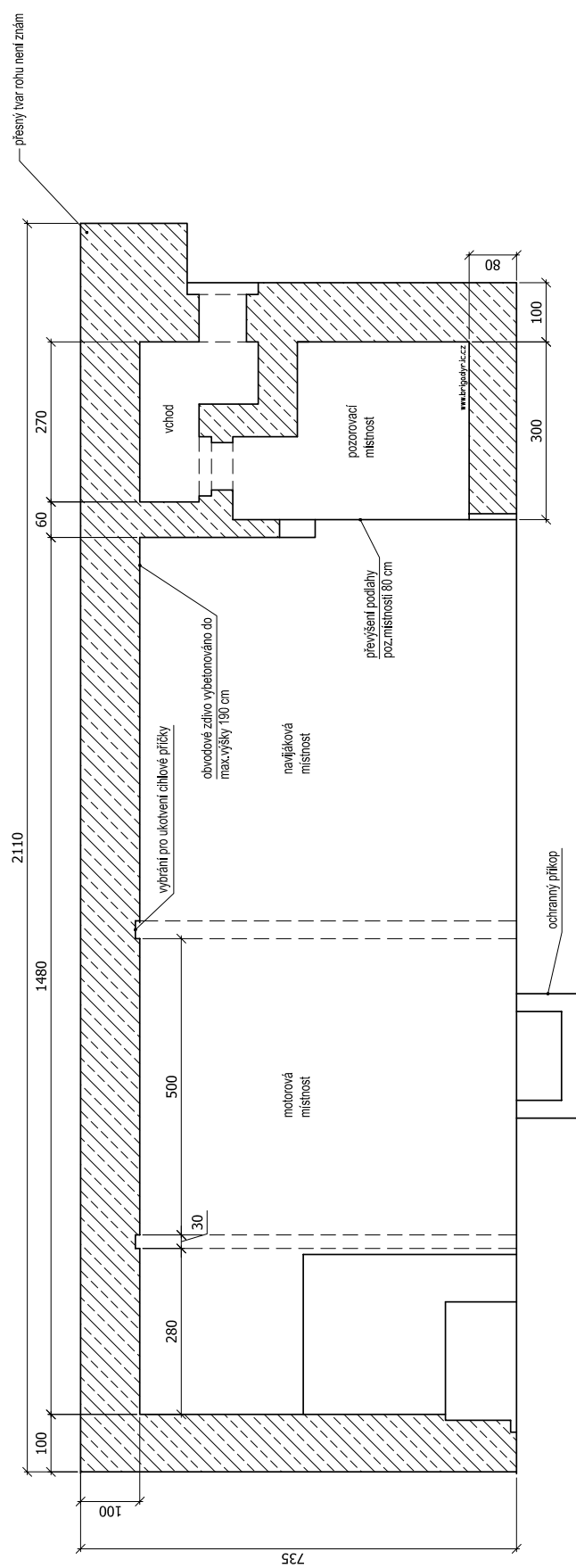
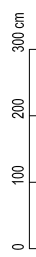

STROJOVNA S DĚL. POZOROVATELNOU 100 grad

SS - Truppentübingungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chilstow

objekt č.2 - odolnost Gruppe I

měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 14.2.2007

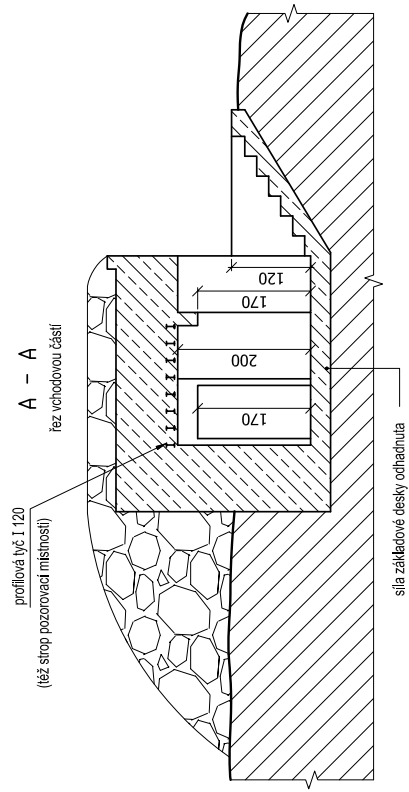
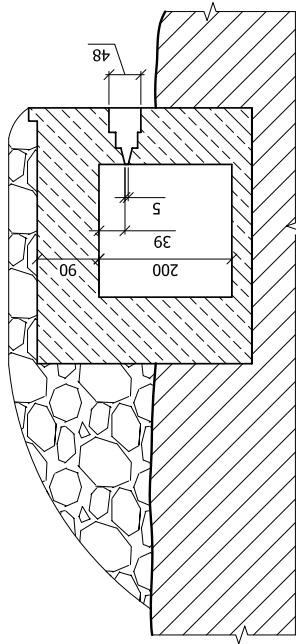
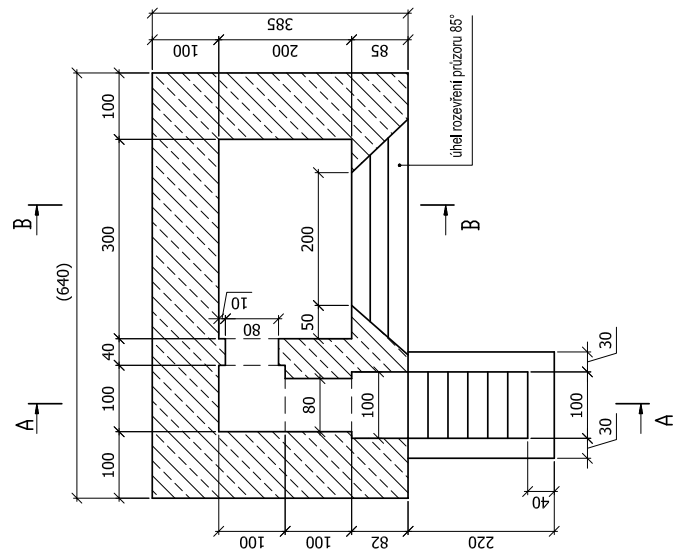
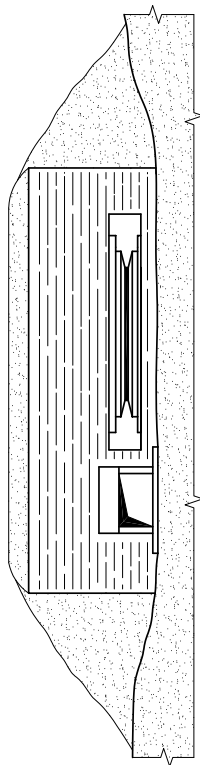
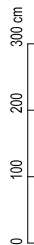

DĚLOSTŘELECKÁ POZOROVATELNA 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlistow

objekt č.9 - odolnost Gruppe I

© Ing. Petr Kos, terénní průzkum 12.2.2007

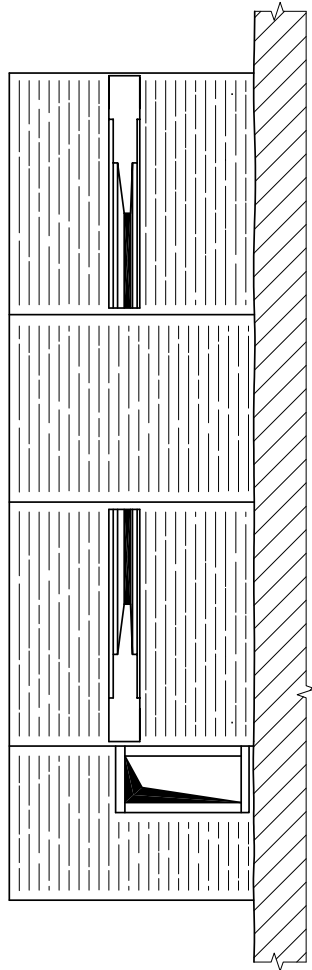
DĚLOSTŘELECKÁ POZOROVATELNA 200 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chilstow

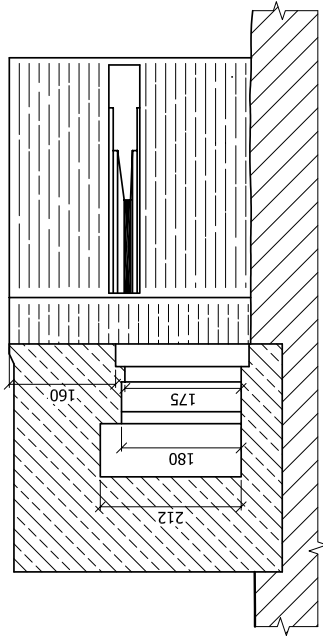
objekt č.10 - odolnost Gruppe II

měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 14.2.2007

0 100 200 300 cm

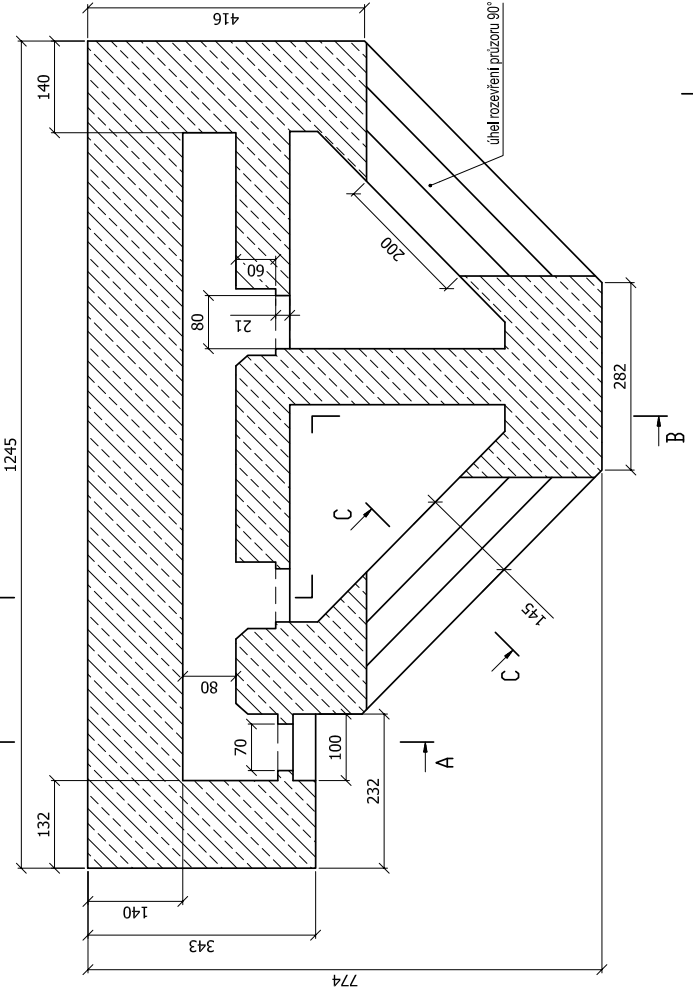

A - A
řez vodorovnou částí

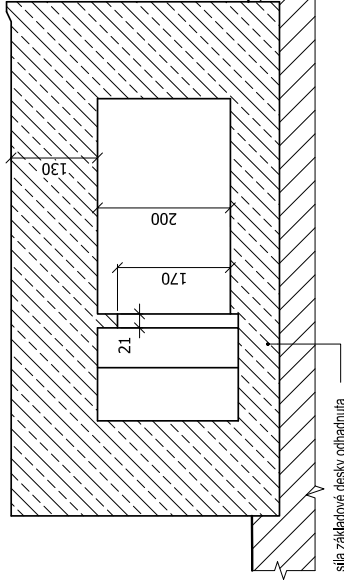
přodový řez v rovině průzorů

B - B

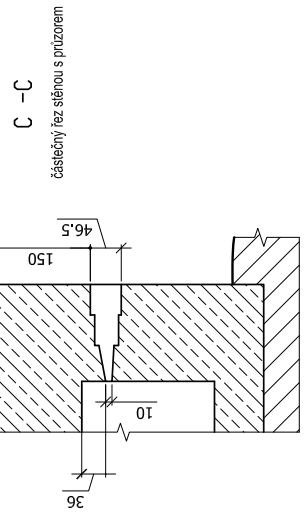

řez pravou pozorovací místností

B - B

síla základové desky odhadnuta

C - C

částečný řez stěnou s průzorem

úhel rozsvícení průzoru 90°

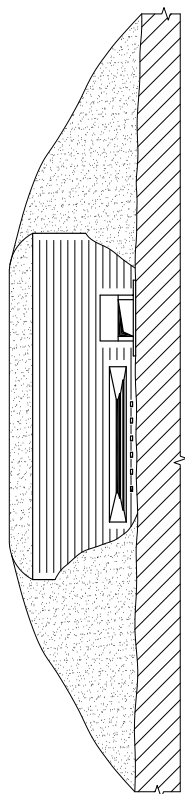
DĚLOSTŘECKÁ POZOROVATELNA 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chilstow

objekt č.14 - odhlost Gruppe II

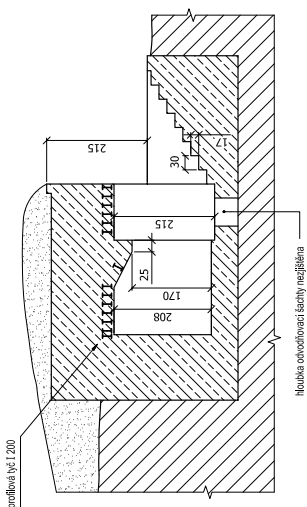
měří / kreslí - Ing. Petr Kos, terénní průzkum 30.12.2007

0 100 200 300 cm

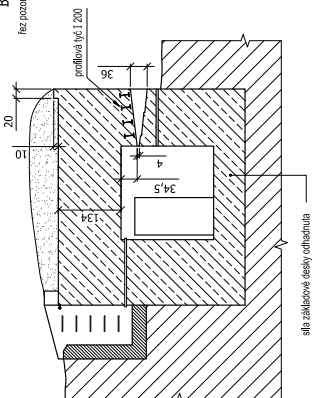
A - A

řez východovou částí

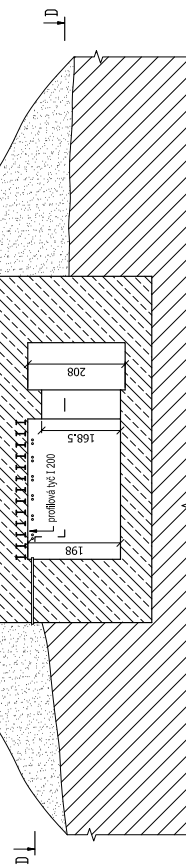
B - B

řez pozorovací místností

C - C

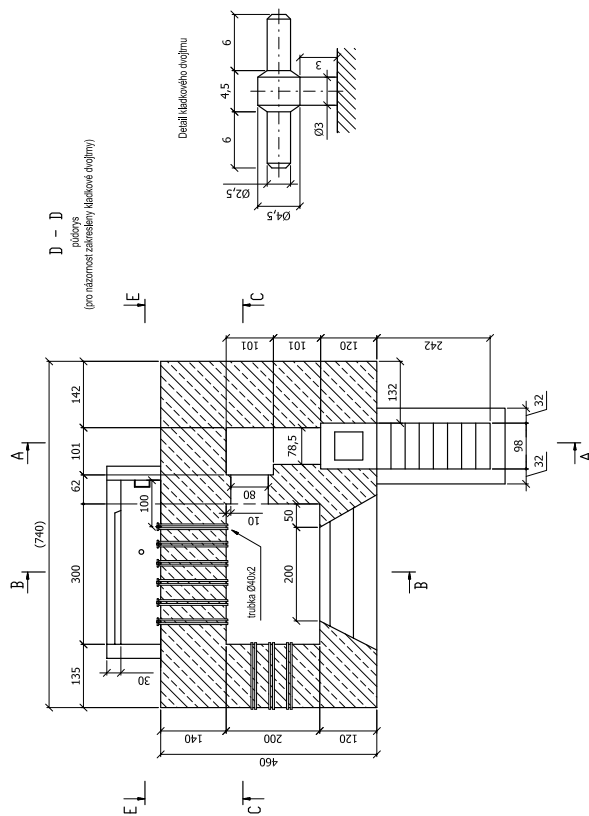
výškový řez

D - D

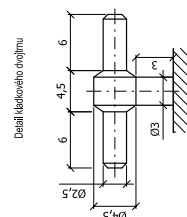
řez podélný

(pro náčrtovost zakreslení klasické dojmy)

E - E

řez (výškový) pillozem

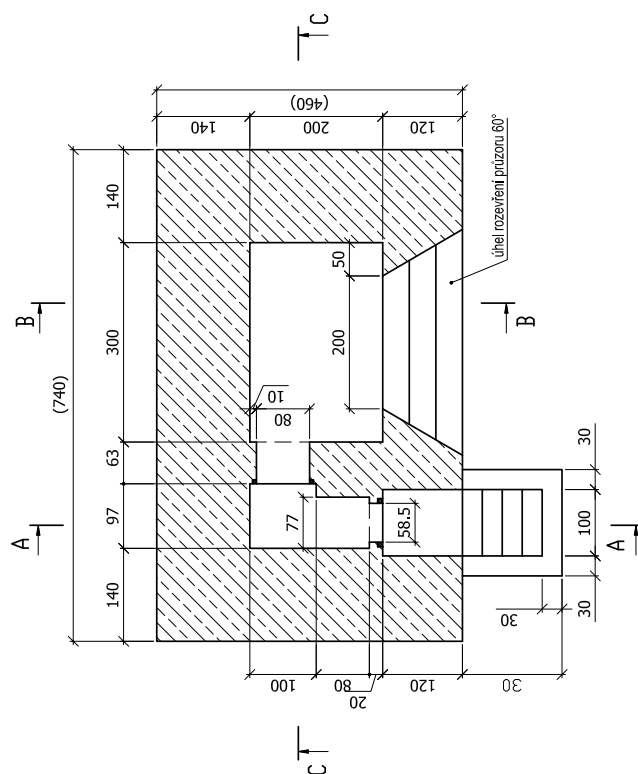
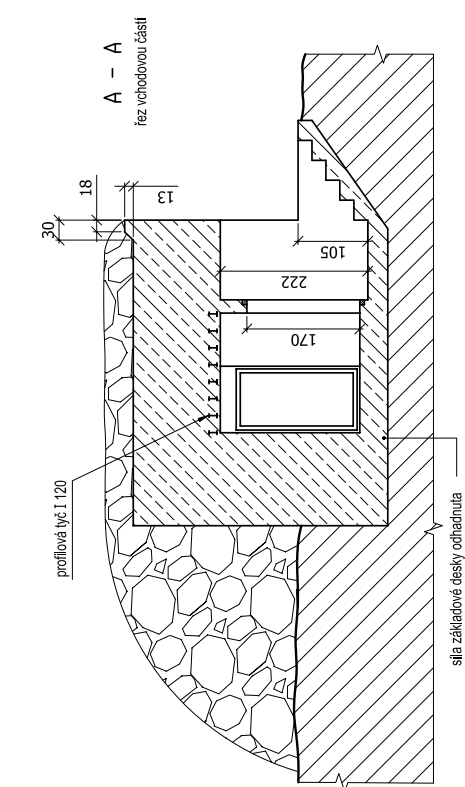
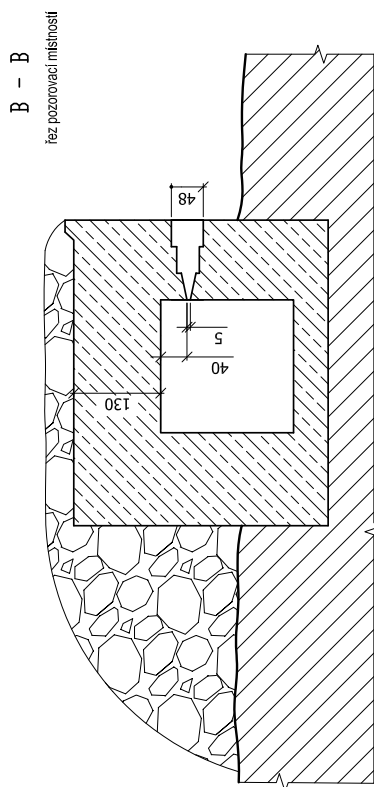
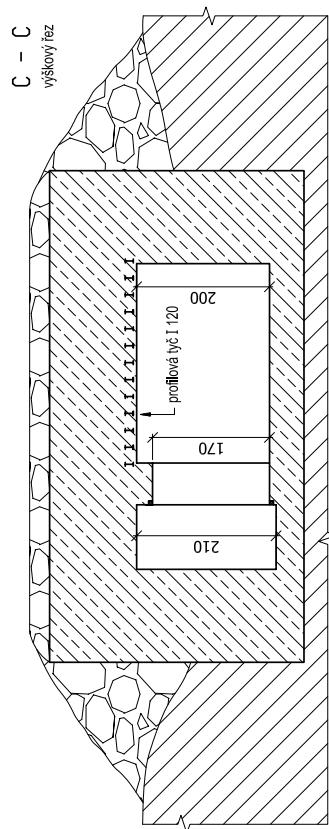
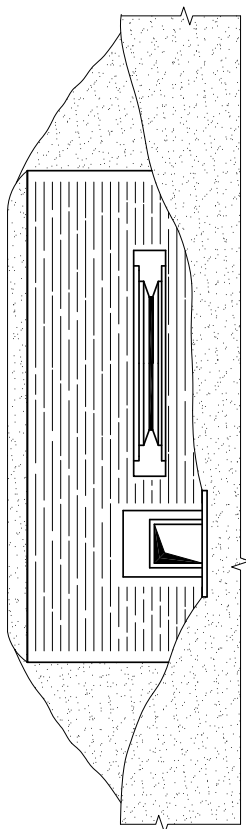
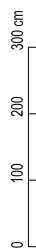
Detail klasického dojmu

DĚLOSTŘELECKÁ POZOROVATELNA 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlistow

objekt č.15 - odolnost Gruppe II

© Ing. Petr Kos, terénní průzkum 12.2.2007

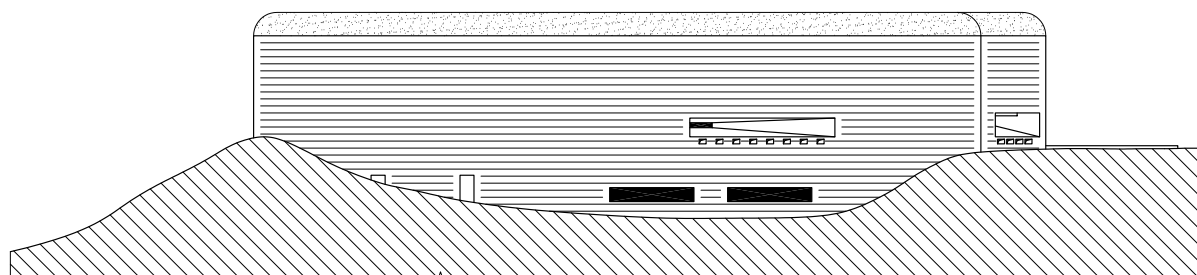
STROJOVNA S DĚL. POZOROVATELNOU 200 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlístow

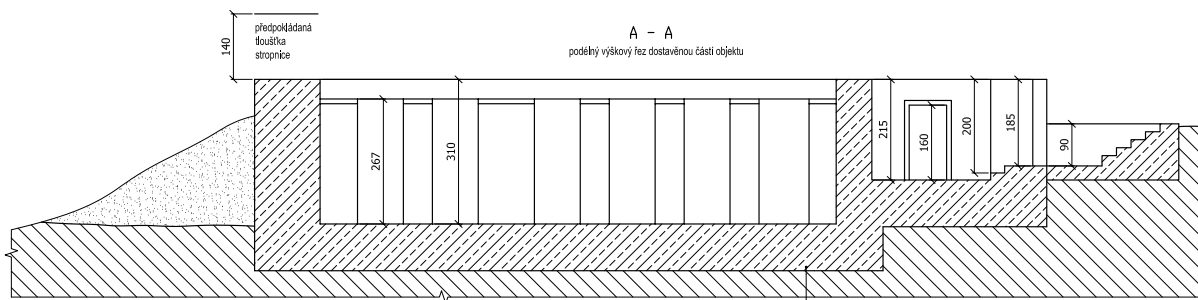
objekt č.16 - odolnost Gruppe II

měří / kreslí - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum červen 2009

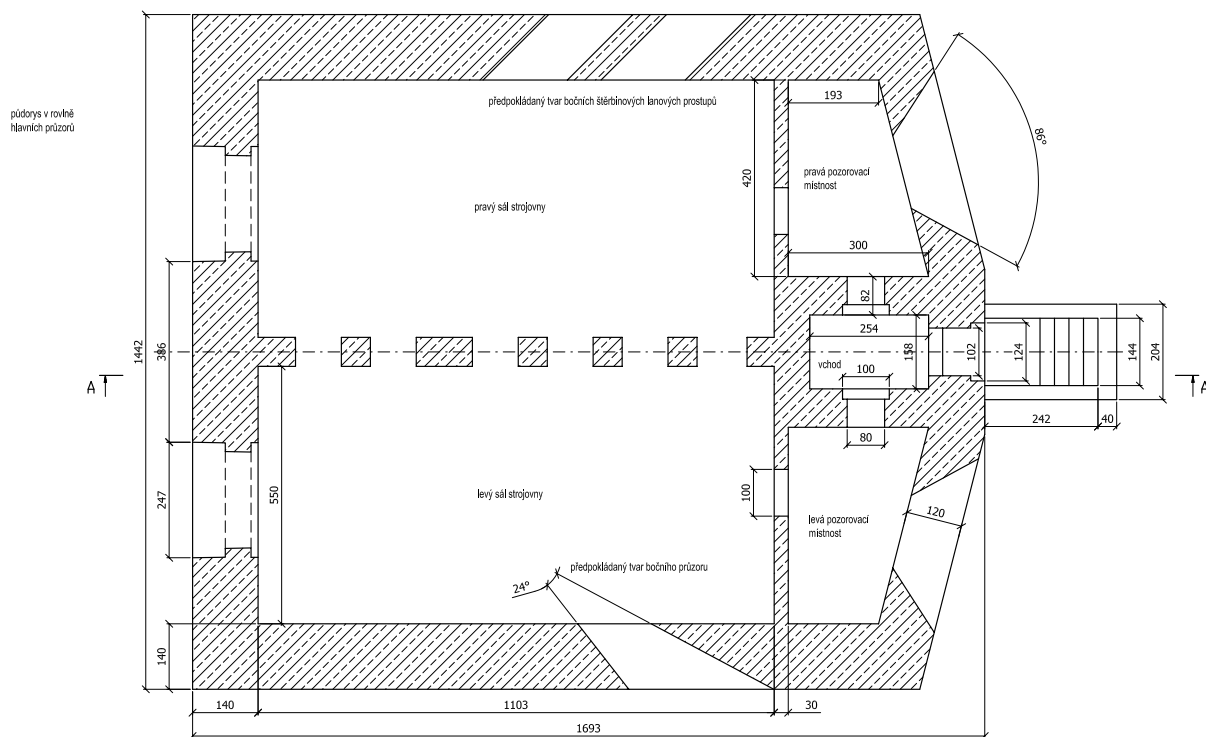
0 100 200 300 cm

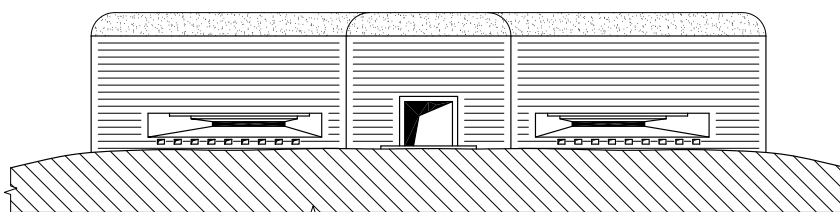
hypotetický boční vzhled objektu po dobetonování stropnice s terénními úpravami

síla základové desky odhadnuta

hypotetický čelní vzhled pozorovatelny se vstupem po dobetonování stropnice

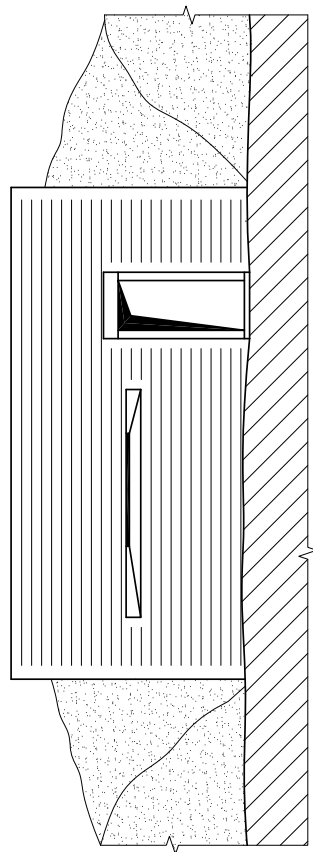
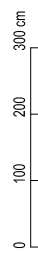

DĚLOSTŘELECKÁ POZOROVATELNA 100 grad

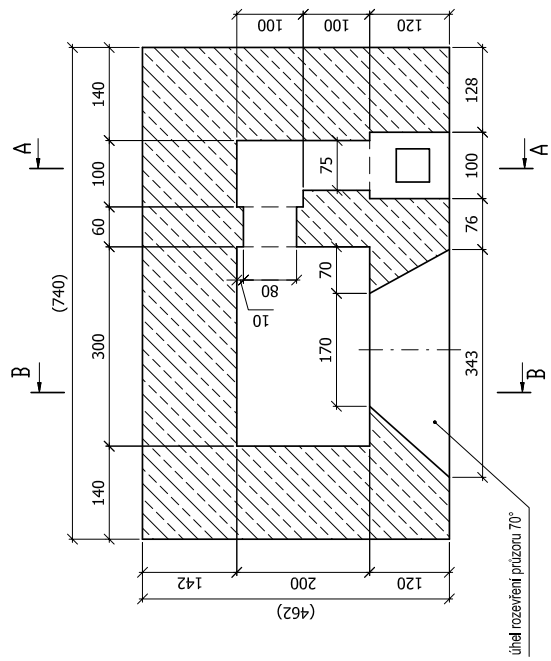
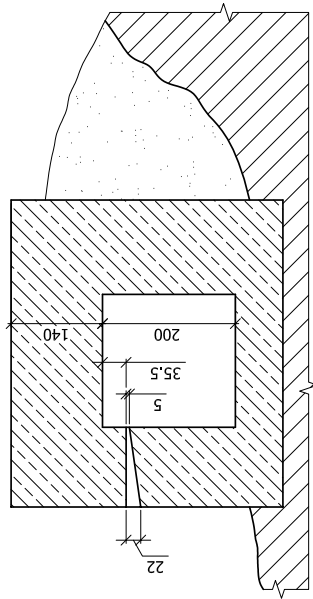
SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlístow

objekt č.17 - odolnost Gruppe II

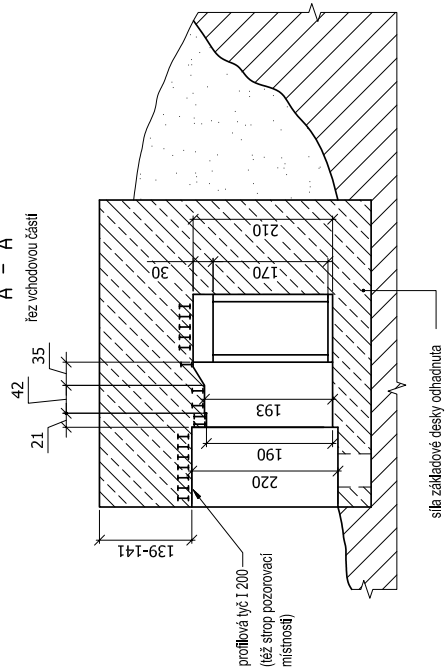
měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 12.2.2007

B - B
řez pozorovací místností

A - A
řez vchodovou částí

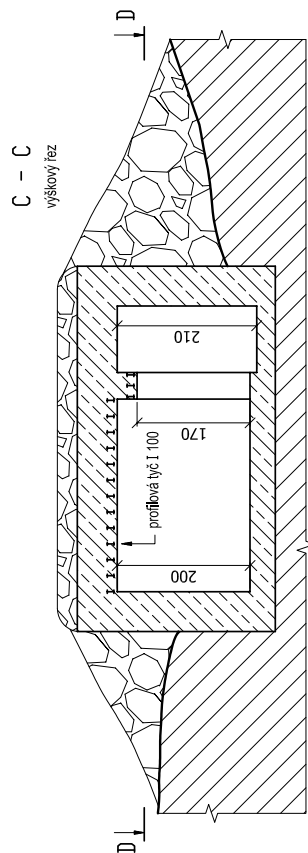
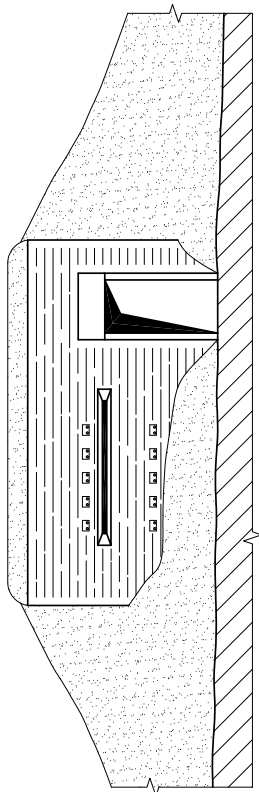
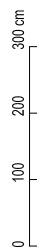
síla základové desky odhadnuta

PĚCHOTNÍ ÚKRYT

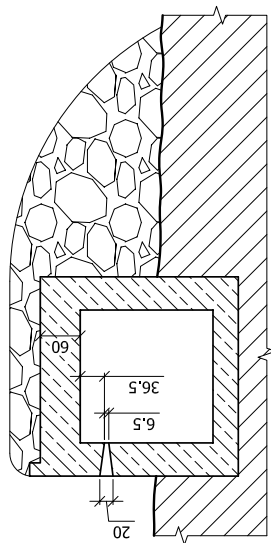
SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlistow

objekt č.20 - odolnost Splittersicher

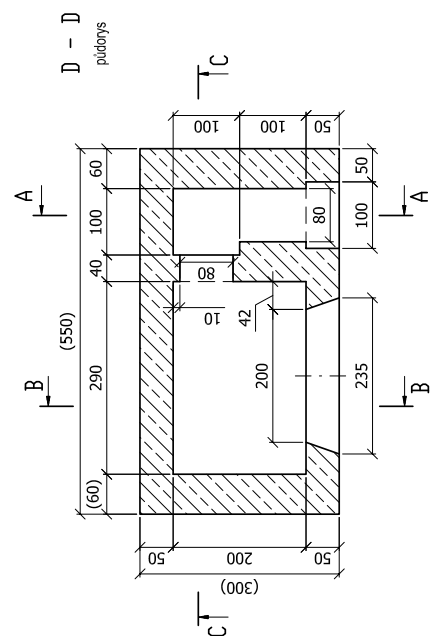
měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 12.2.2007

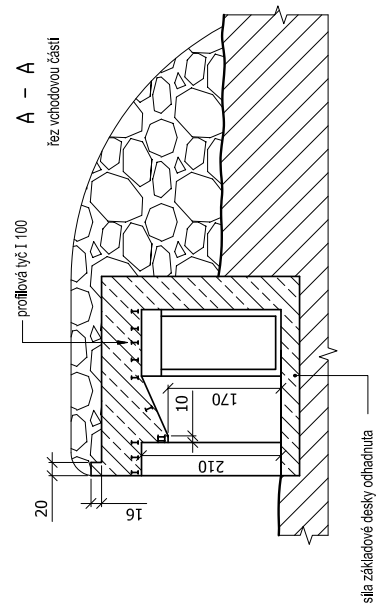
C - C
výškový řez

B - B
řez úkrytovou místností

D - D
pudorys

A - A
řez vchodovou částí

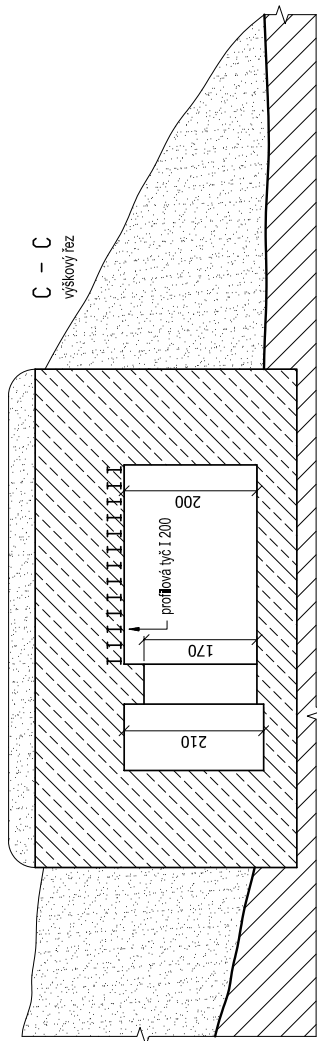
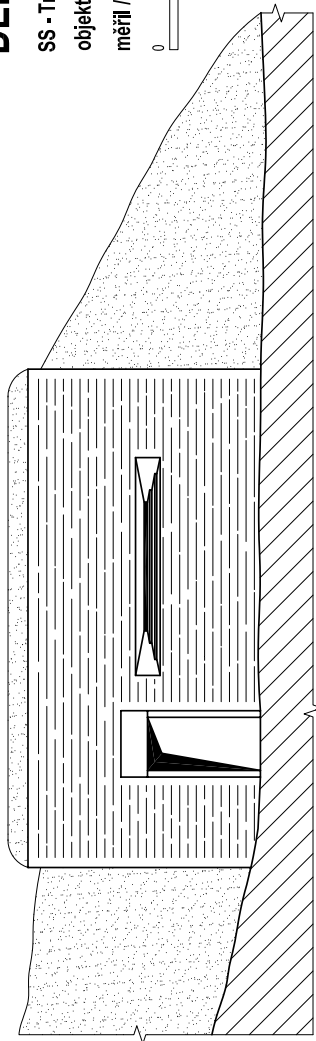
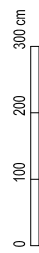
síla základové desky odhadnuta

DĚLOSTŘEČKÁ POZOROVATELNA 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn IV. Chlistow

objekt č.22 - odolnost Gruppe II

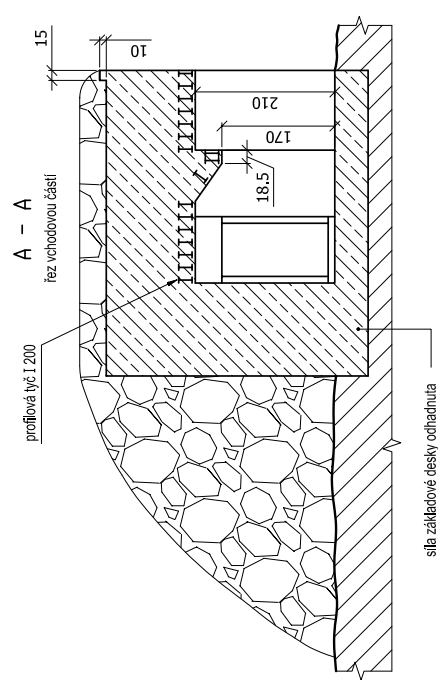
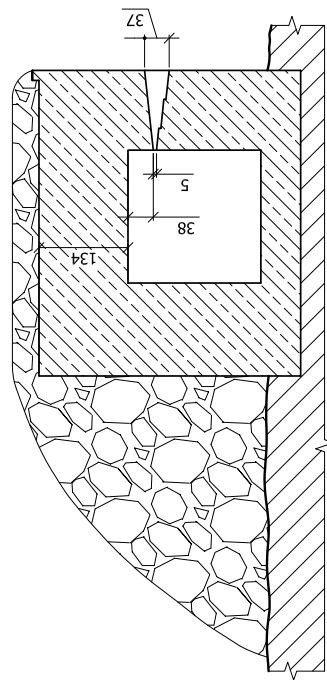
měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 9.2.2007

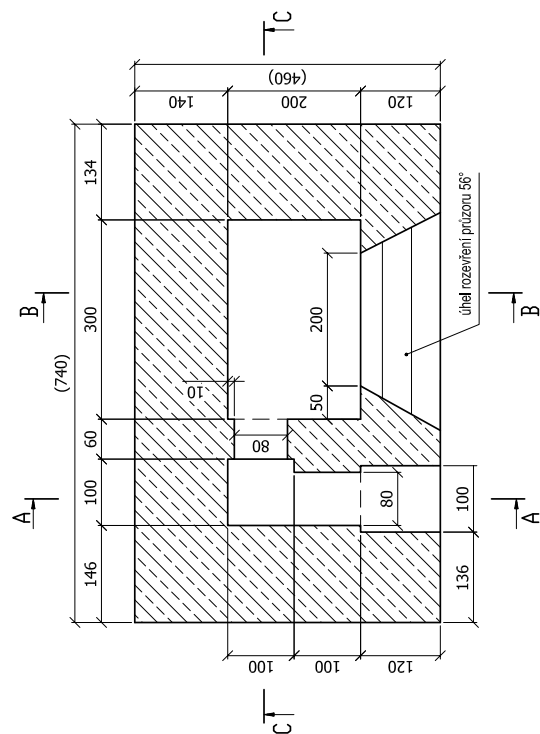
C - C
výškový řez

B - B

řez pozorovací místností

A - A
řez východovou částí

Střelnice **Kampfbahn III. Chleb** je ještě ve větším stupni nedokončenosti než střelnice u Chlístova – z 21 plánovaných objektů jich bylo v různém stupni rozpracovanosti postaveno 11. Lze tedy úspěšně pochybovat o tom, že střelnice resp. obslužné objekty sloužily svému původnímu záměru, byť je jasně prokázáno, že střelnice byla hojně ke střelbám využívána. Střelnice začínala za obcí Podělusy a jihovýchodním směrem pokračovala přes Chleby a Dunávice na Soběšovice, kde ústila do cílového území.

Nejzachovalejšími objekty je skupina tří pěchotních úkrytů severně od Chlebů. Protože jsou umístěny na začátku střelnice, v mírně zvlněném zalesněném terénu, jsou postaveny v nejnižší odolnosti. Oproti předchozím úkrytům u Krusičan je na nich vidět určité zjednodušení, vyplývající zřejmě z materiálního nedostatku koncem války. Především vchodová partie není uzpůsobena pro osazení kovových zárubní, tudíž vchod by nebyl nijak chráněn, vyjma jeho částečného zapuštění pod úroveň terénu a zhotovením mělké schodišťové šachtičky. Pozorovací průzory jsou hladké, široce rozevřené a již na první pohled kolem něho upoutají štěrbinové prostupy pro dodatečné osazení trubkových vývodů pro lana ručních navijáků. Průzory na vnitřní straně již nejsou zpevněny ocelovými I profily, nýbrž jen kovovými hladkými pruty. Osazeny nebyly ani uzávěry průzorů ani konzole držáků navijáků, což je v interiéru patrné z připravených prostupů pro dodatečné zazdění kotevních šroubů a konzol. Objekty také nejsou omítnuty, nicméně je zřejmé, že byly alespoň dokončeny pro improvizované využití – byly zhotoveny týlové záhozy, dodatečná ochrana vchodů unikátně dochovanými kamennými rovnáninami a asfaltový krycí nátěr byl na vnějších stěnách aplikován přímo na holý beton. Díky postupné erozi lze na některých místech vidět svrchní vrstvu armování v podobě řídkého drátěného pletiva.

Pěchotní úkryt (objekt č. 1).

Ochrana vchodu objektu č. 1.

Pěchotní úkryt (objekt č. 2).

Nedokončený zemní zához objektu č. 2.

Pěchotní úkryt (objekt č. 3).

Lanové prostupy a zpevnění průzoru.

Dělostřelecké 100 gradové pozorovatelný jsou na tom obdobně. Dokončeny jsou pouze v hrubé stavbě, hladký průzor bez ozubů, neosazené trubkové vývody, kotevní šrouby průzorů a konzole držáků navijáků. Nejzajímavější a nejzachovalejší je tak pozorovatelná č. 8 ve střední odolnosti východně od Chlebského rybníka, opatřená asfaltovým nátěrem, zemním záhozem a dokonce pasivní ochranou průzoru pomocí kamenné rovnániny. Nedaleká pozorovatelná č. 10 zaujme především absencí zemního záhozu, takže vyniknou její rozměry. Díky chybějící omítce lze také určit i to, jak byl objekt betonován na etapy a jak se liší kvalita jednotlivých vrstev (především hutnění). Pozorovatelná č. 5 je totálně destruovaná vnitřním výbuchem, zřejmě díky poválečné likvidaci munice nalezené na okolních polích. Lze tak studovat opět kvalitu betonu, hustotu armování a vnitřní ochranu stropu ocelovými I profily a ocelovými plotnami.

Dělostřelecká pozorovatelná 100 grad (objekt č. 8).

Interiér objektu č. 8.

Utržený strop dělostřelecké pozorovatelný 100 grad (objekt č. 5).

Nedokončený objekt č. 10.

Nejzajímavějšími objekty chlebské střelnice jsou bezesporu strojovny s dělostřeleckou pozorovatelnou. Byly zde realizovány celkem tři objekty. Největším je strojovna se 100 gradovou dělostřeleckou pozorovatelnou č. 7 ve střední odolnosti, situovaná východně od obce Chleby v malém remízku před Nemanským rybníkem. Objekt největších půdorysných rozměrů 1960x810 cm je řešen jako jednostranný, tj. směr vedení lan je totožný se směrem pozorování zhruba jižním směrem, tj. do hlavního palebného směru střelnice. Stavba objektu byla přerušena po vybetonování obvodových zdí, takže vynikne pravoúhle lomený vnější obvod objektu, vnitřní uspořádání prostor a síla stěn střední odolnosti – 120 cm čelní stěny a 140 cm týlové stěny. Objekt měl mít zřejmě jen 3 vnitřní prostory – vstupní chodbičku z čelní stěny, pozorovací místnost a velký sál strojovny, který zřejmě neměl být rozdělen cihlovými příčkami na motorovou a navijákovou místnost, protože v obvodovém zdivu chybí vybrání pro ukotvení cihlové příčky. Lze v tom vidět další zjednodušení stavby v rámci šetření materiálem. Sál strojovny zřejmě jako jediný objekt tohoto typu zde nemá vlastní pozorovací průzor. Pozoruhodné ovšem je, že ačkoliv se jedná o druhý největší a nejodolnější objekt na Benešovsku, jeho výbavu měly zřejmě tvořit pouhé čtyři navijáky v jednom bloku. Pro Benešovsko již typické, lana by byla vedena ven z objektu opět šikmo. To by se týkalo i lan ručních navijáků v pozorovací místnosti. Ve šterbinovém prostupu v sále strojovny se vzácně dochovaly i zbytky dřevěného bednění. Zřejmě tak výstavbu objektů přerušil konec války. Poslední zajímavostí může být trojí výškové přesazení podlah objektu, kdy nejvýše byla podlaha v pozorovací místnosti a nejnižší podlaha ve strojovně.

Sousední objekt č. 4 v těsné blízkosti Nemanského rybníka představuje strojovnu se 100 gradovou dělostřeleckou pozorovatelnou nízké odolnosti. Je řešen též jako jednostranný, působící do hlavního palebného směru, ovšem s rozměrným vchodem do strojovny z levého boku. Objekt je zajímavý především tím, že je částečně odstřelen – výbuch, zřejmě likvidace po válce nalézané munice objekt doslova rozpůlil a zcela zdemoloval vchod pro pěší a pozorovací místnost. Levá část strojovny však zůstala zachována. Lze tak opět unikátně posoudit sílu stěn i tloušťku zemního zakrytí zachované části záhozu. Předpokládaný počet motoricky poháněných navijáků by byl 8 ve dvou blocích po 4.

Poslední strojovna se 100 gradovou dělostřeleckou pozorovatelnou, ovšem ve střední odolnosti se dostala jen do stádia základové desky, nelze proto určit přesné dispozice objektu. Deska se nachází pod nánosem různého hospodářského odpadu za obcí Chleby při polní cestě na Vazovnici.

Pozorovací část objektu č. 4.

Zachovalá část dělostřelecké pozorovatelny 100 grad po odstřelu (objekt č. 4).

Rozlomená stropnice objektu č. 4.

Zkosená hrana stropnice objektu č. 4.

*Strojovna s pozorovatelnou 100 grad (objekt č. 7),
celkový pohled od vchodu.*

Pohled ze sálu strojovny.

Čelní stěna s lanovým prostupem.

Vchodová partie do pozorovací místnosti.

Čelní stěna pozorovací místnosti.

Zadní stěna pozorovací místnosti.

Výřez z leteckého snímku z roku 1949 zachycuje obec Chleby s jasně patrnou nedokončenou strojovnou č. 7. Dnes je skryta náletovými dřevinami a hustým křovím. (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2011)

Výřez z předchozího snímku ukazuje v detailu interiér strojovny č. 7 s blízkým cvičným zákopovým systémem, který se ještě v roce 1949 nepodařilo zahladit. (Letecký snímek poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2011)

Co se týče nerealizovaných objektů, tak obdobná 200 gradová dělostřelecká pozorovatelna jako u Úročnice měla být postavena na kótě 339 západně od Chlebů (pod č. 6), odkud by byl výhled prakticky až k Dunávicím. Na uvedeném místě lze dnes najít něco, co při troše fantazie představuje počátek půlkruhového výkopu. O něco zajímavější by ale byla 400 gradová pozorovatelna č. 19 s celokruhovým výhledem, plánovaná dokonce v nejvyšší odolnosti. Nacházela by se na úpatí východního svahu kóty 389 severně od Benic. Pokud by bylo použito typizované provedení, pak by objekt vznikl nejspíše „ozrcadlením“ 200 gradové pozorovatelny kolem týlové stěny, tj. byla by osmiúhelníkového půdorysu (bez uvažování vchodového křídla). To

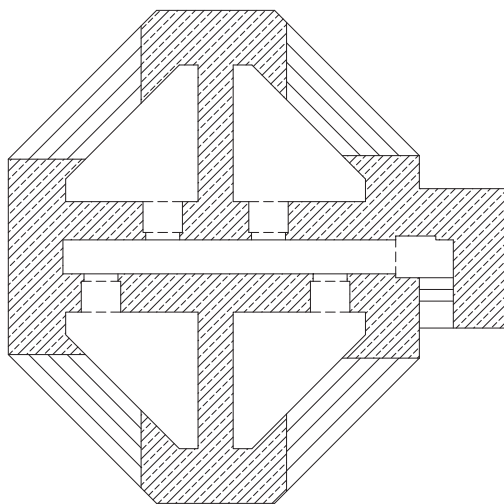
je ovšem jen hypotéza. Po dalších nerealizovaných objektech se dochovaly alespoň výkopy, prokazatelně minimálně 3 – nejhlubší pro pozorovatelny č. 15 a 16 v podmáčeném terénu na jih od Dunávického rybníka a jeden velmi mělký pro úkryt č. 20 u Podělus. U dalších objektů pak nezačaly ani výkopové práce.

Kóta 339, kde měla být pozorovatelna č. 6.

Výkop pro pozorovatelnu č. 15.

Hypotetická podoba 400 gradové pozorovatelny č. 19. (kresba Petr Kos)

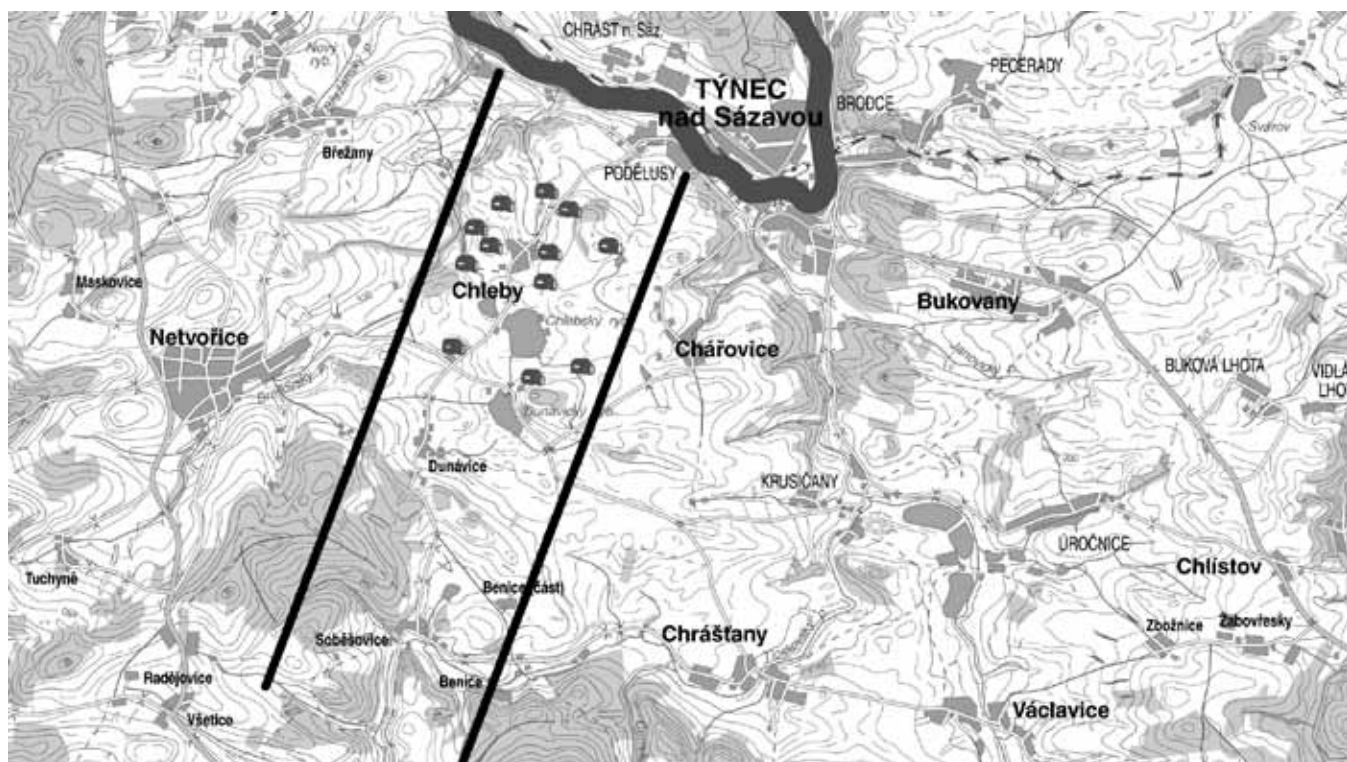
Vedle betonových bunkrů lze na další známky německé vojenské přítomnosti na chlebské střelnici narazit jen ojediněle – zpravidla na polích, když orba vynese na světlo nějakou zapomenutou střepinu. Z toho pohledu jsou proto naprosto unikátní pozůstatky cvičného zákopového systému v lesíku poblíž kóty 356 Chářovická brda, která se, byť v polozasypaném stavu, na několik desítkách metrů dochovala dodnes.

Zákopy na Chářovických brdech dnes.

Přehled objektů Kampfbahn III. – Chleby				
číslo	typ objektu	odolnost	poznámka	
1	pěchotní úkryt	S		
2	pěchotní úkryt	S		
3	pěchotní úkryt	S		
4	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. I	částečně odstřelena	
5	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. I	odstřelena	
6	dělostřelecká pozorovatelna 200 grad	G. II	pravděpodobně výkop	
7	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. II	nedokončená	
8	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	rovnanina u průzoru	
9	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II		
10	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II		
11	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II		
12	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	nepostavena	
13	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	na pozemku JZD	
14	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	neexistuje	
15	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	pravděpodobně výkop	
16	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	pravděpodobně výkop	
17	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	nepostavena	
18	dělostřelecká pozorovatelna 100 grad	G. II	nepostavena	
19	dělostřelecká pozorovatelna 400 grad	G. III	nepostavena	
20	pěchotní úkryt	G. I	pravděpodobně výkop	
21	strojovna s pozorovatelnou 100 grad	G. II	základová deska	

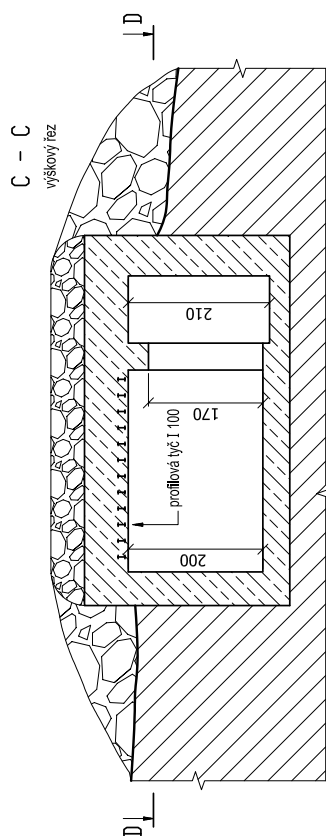
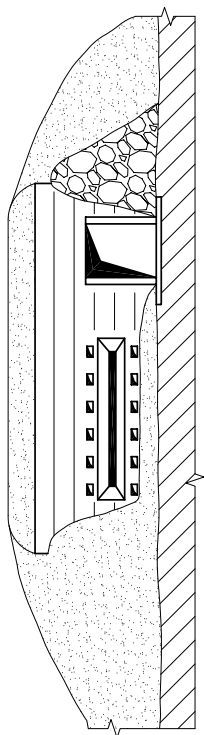
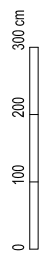

Mapa objektů Kampfbahn III. – Chleby.

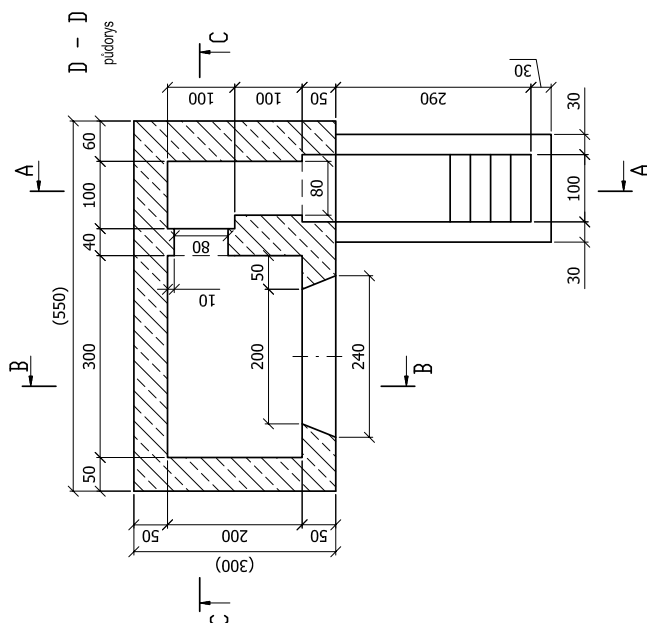
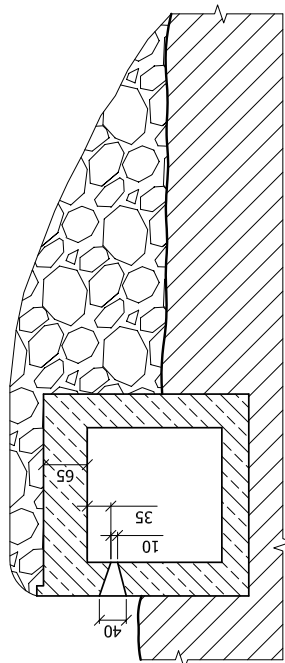

PĚCHOTNÍ ÚKRYT

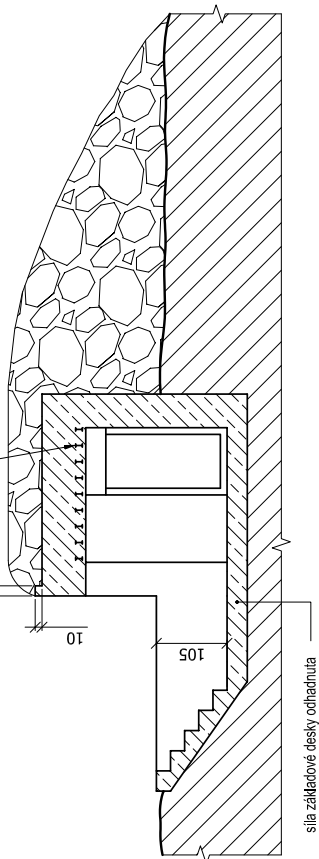
SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III. Chleb
objekt č.1 - odolnost Splittersicher
měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 21.2.2007

B - B
řez úkrytovou místností

A - A
řez vhodovou částí

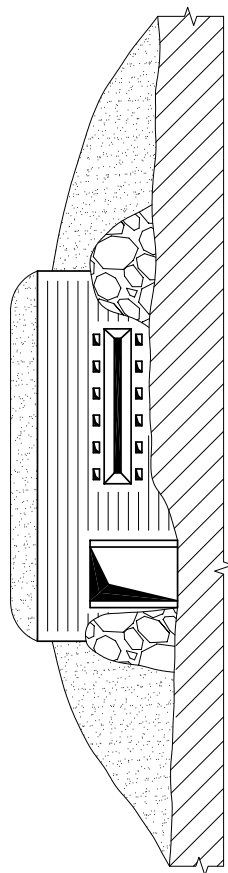

služba základové desky odhadnuta

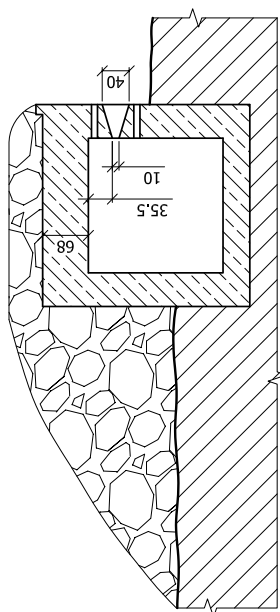
PĚCHOTNÍ ÚKRYT

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III Chleb
objekt č.2 - odolnost Splittersicher
měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 22.2.2007

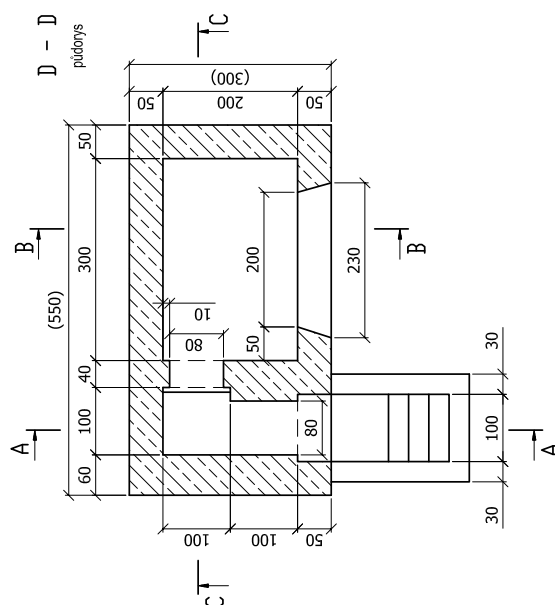
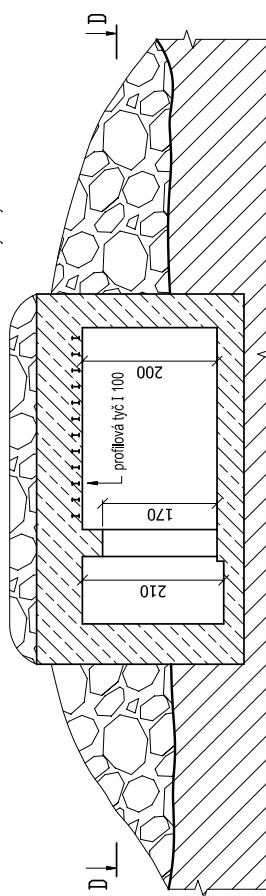
0 100 200 300 cm

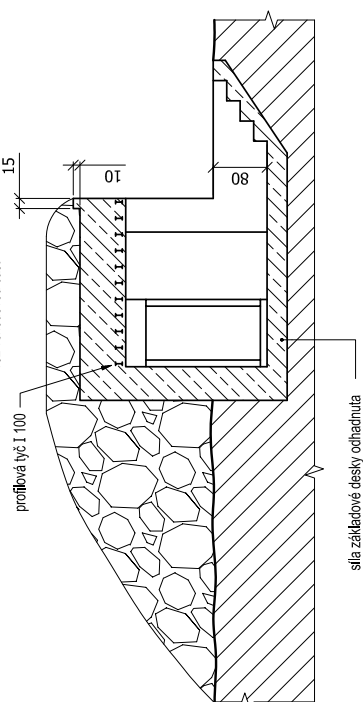
B - B
řez úkrytovou místností

C - C
výškový řez

A - A
řez vchodovou částí

stla základové desky odhadnuta

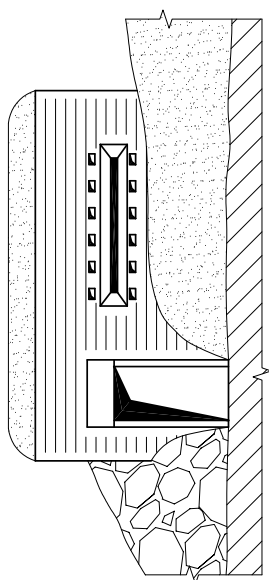
PĚCHOTNÍ ÚKRYT

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III. Chleb

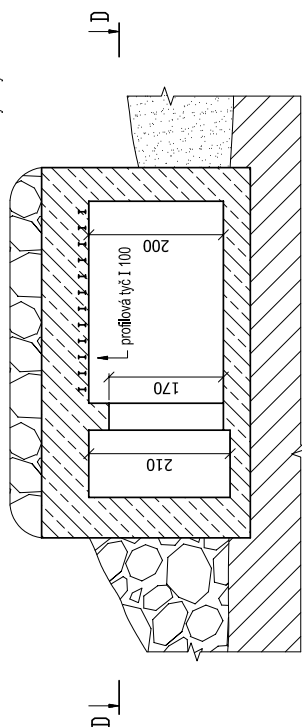
objekt č.3 - odolnost Splittersicher

měří / kreslí - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 21.2.2007

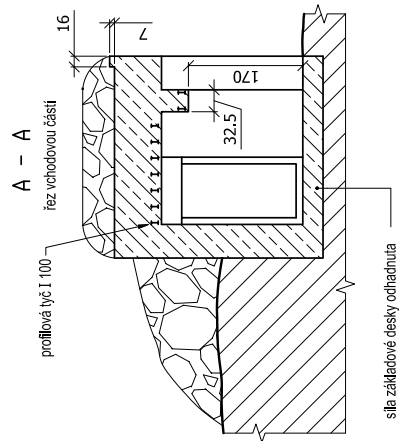
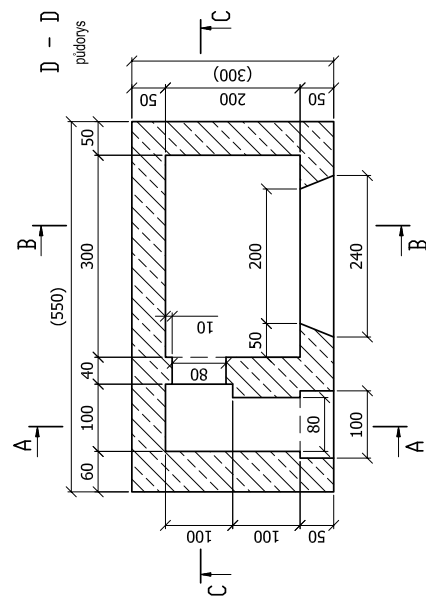
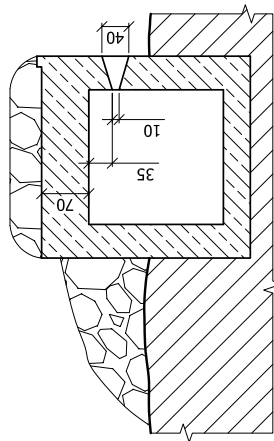
0 100 200 300 cm

C - C
výškový řez

B - B
řez úkrytovou místností

silu základové desky odhadnuta

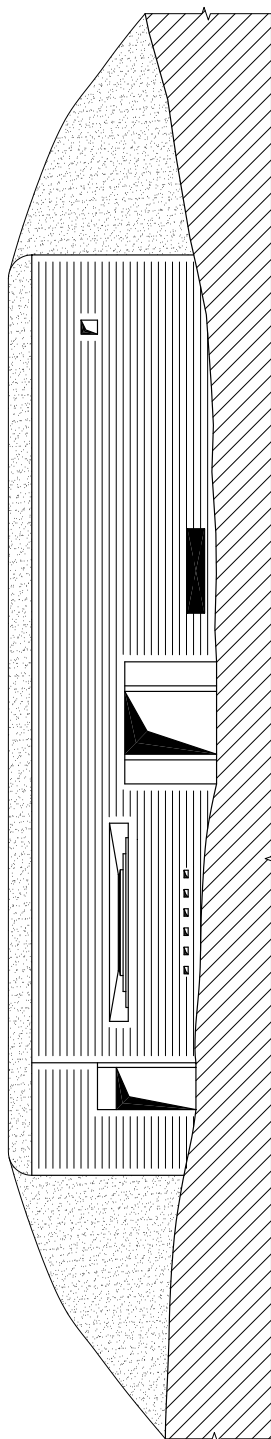
STROJOVNA S DĚL. POZOROVATELNOU 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III. Chleb

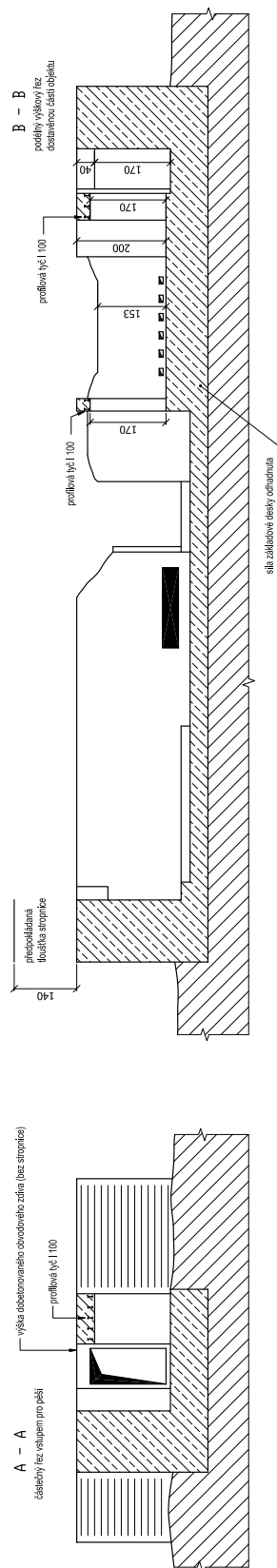
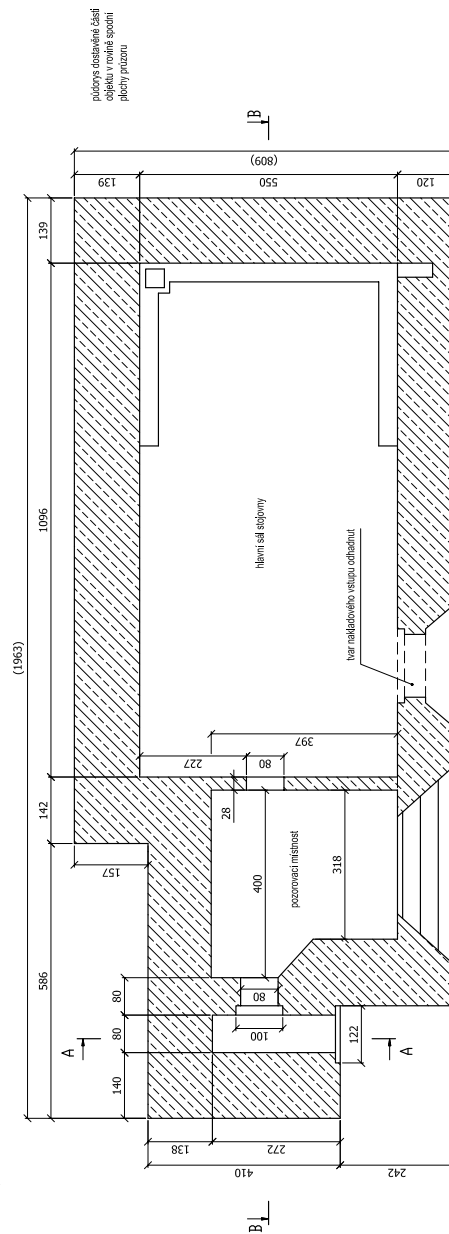
objekt č.7 - odbočnost Gruppe II

měřil / kreslil - Ing. Petr Kos, terénní průzkum 30.12.2007

0 100 200 300 cm

hypotetický vzhled části stěny objektu s terénní úpravami

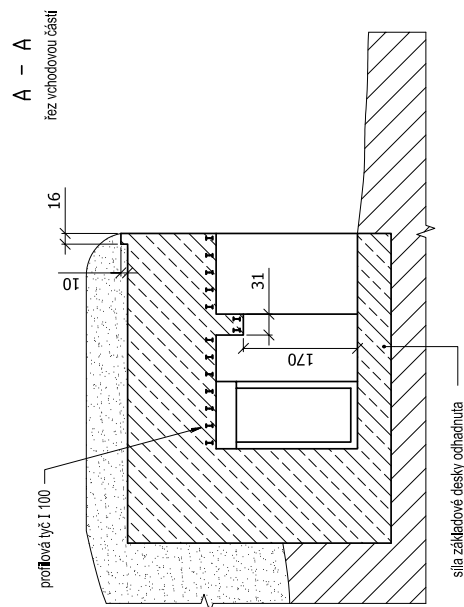
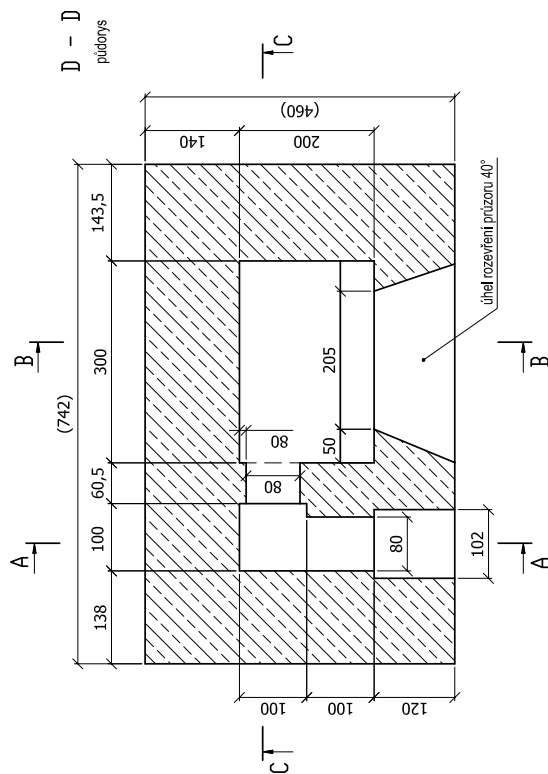
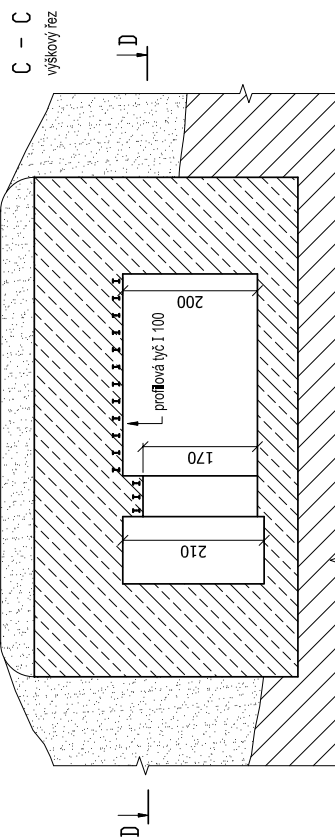
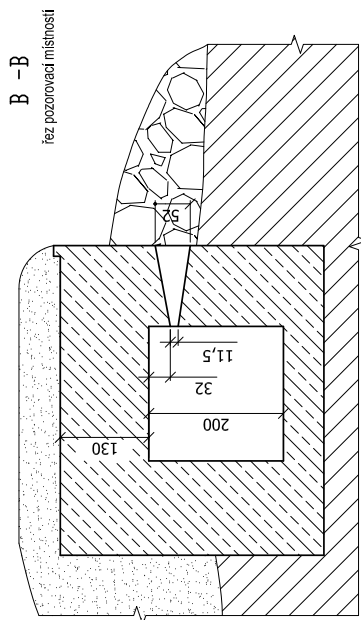
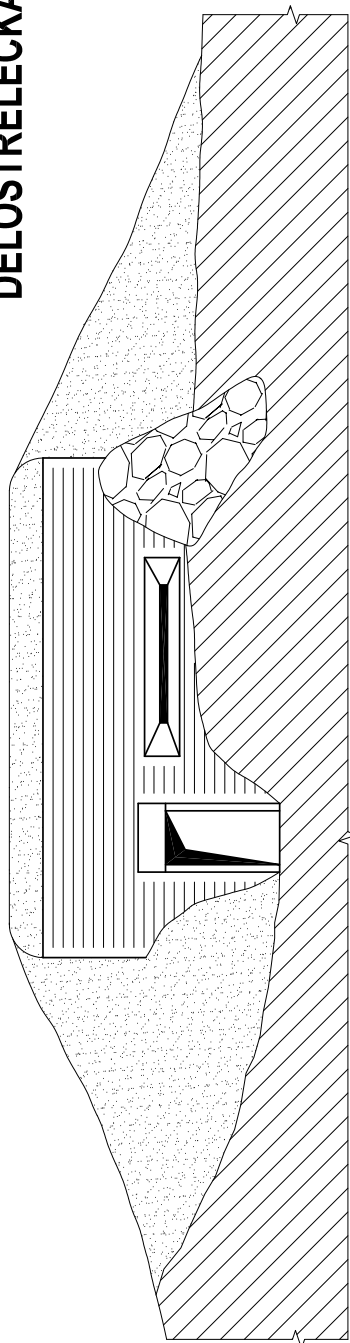
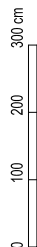

DĚLOSTŘEČKÁ POZOROVATELNA 100 grad

SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III. Chleb

objekt č.8 - odolnost Gruppe II

měřil / kreslil - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 14.2.2007

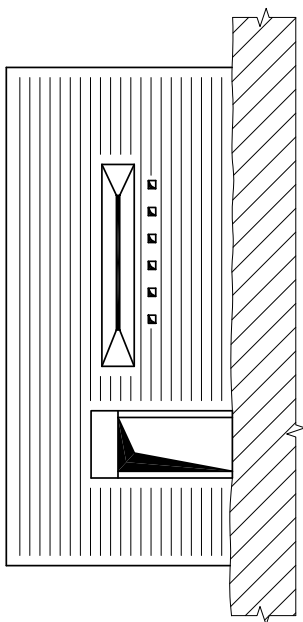
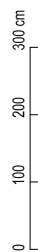

DĚLOSTŘELECKÁ POZOROVATELNA 100 grad

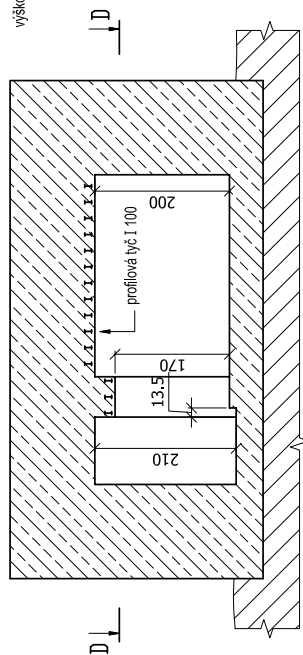
SS - Truppenübungsplatz Böhmen - Kampfbahn III. Chleib

objekt č.10 - odolnost Gruppe II

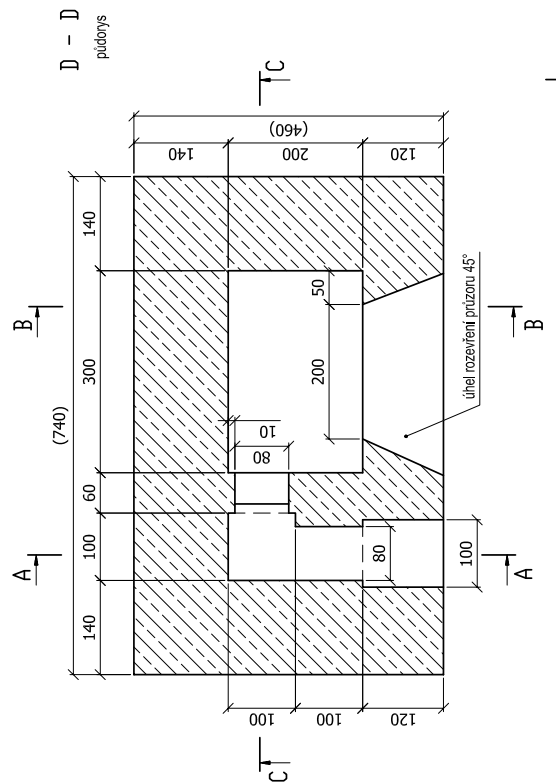
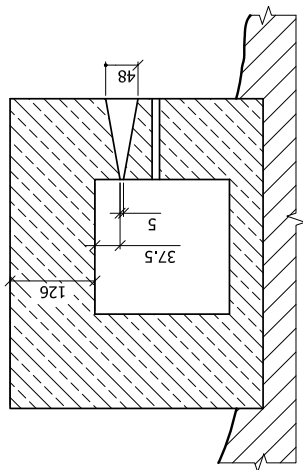
měří / kreslí - © Ing. Petr Kos, terénní průzkum 22.2.2007

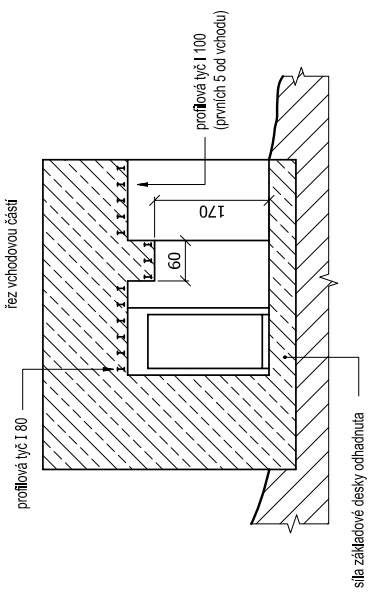
C - C
výškový řez

B - B
řez pozorovací místností

A - A
řez vchodovou částí

3. 9. Kárné, pracovní a koncentrační tábory na území cvičiště

3. 9. 1. Kárný tábor SS⁸³

Přestože se Waffen SS považovaly za elitní organizaci, docházelo u jejich jednotek takřka ke každodenním prohřeškům proti vojenské disciplíně stejně jako u běžných jednotek německé armády – opilectví, výtržnosti, krádeže, ignorování rozkazů, dezerce. Již v listopadu 1939 získaly SS na armádě nezávislé soudnictví, které tyto prohřešky řešilo. Např. pro oblast Protektorátu fungoval do dubna 1945 soud pro SS a policii č. VIII. Dále postupem času vznikaly různé trestanecké tábory a nápravné oddíly SS, kam byli provinili příslušníci SS umisťováni k nápravě. Nejdříve to bylo zvláštní oddělení zřízené v koncentračním táboře Dachau, později tábor Matzau-Danzig (s trestem odnětí svobody docházelo dříve i k vyloučení z SS) a konečně nápravné útvary tzv. Verlorene Haufen u frontových jednotek SS, kam byli napříště provinilci po odpykání trestu přefazeni.

Po vpádu do SSSR, velkých ztrátách a tím pádem nedostatkem mužstva se ukázal jako nadmíru „neekonomický“ pobyt zdravých a vycvičených mužů v trestaneckých táborech. Dne 1. 1. 1941 tak vznikl zvláštní nápravný útvar – tzv. přezkušovací oddíl Bewährungsabteilung, který po celou dobu své existence byl dislokován v Protektorátu, z toho nejvíce právě na cvičišti SS. Organizačně byl nejdříve začleněn k náhradnímu praporu pluku SS „Deutschland“ v Praze, od 10. 6. 1942 fungoval u strážního praporu SS „Prag“. Souběžně s ním vznikl i zvláštní pracovní oddíl tzv. Arbeitsabteilung ve výcvikovém prostoru SS Heidelager v Polsku.

Přezkušovací oddíl byl průchozím útvarem pro muže z táborů Dachau, Matzkau-Danzig a pracovního oddílu. S tím, jak vznikaly jednotky SS zahraničních dobrovolníků, dostávali se k přezkušovacímu oddílu i neněmečtí státní příslušníci. Právě jejich přítomnost v Protektorátu byla trnem v oku K. H. Frankovi, který po dlouhých sporech s hlavním velitelským úřadem SS dosáhl toho, že 10. 3. 1943 byl přezkušovací oddíl přesunut na cvičiště SS do obce Chlum severozápadně od Sedlčan. Velitelem tábora byl SS-Oberscharführer Schröder. Kompetenčně oddíl přešel přímo pod pravomoc vrchního velitele SS v Protektorátu a hospodářky pod posádkovou správou cvičiště v Benešově. Vzhledem k nedostatku ubytovacích kapacit byl oddíl koncem roku 1944 přesunut do Dublovic. Součástí kárného tábora byl i koncentrační tábor s politickými vězni různé národnosti, kteří pracovali v lihovaru, na silnici a při výstavbě kremačních pecí. V Chlumu byl oddíl ubytován v táboře, který sestával z 11 nízkých dřevěných baráků se zděnou podezdívkou s vlastní vodárnou a elektrárnou a oficiálně byl veden jako tzv. **Bewährungsabteilung der Waffen-SS Chlum**, známější mezi českým obyvatelstvem spíše jako kárný tábor. Nacházel se na pozemku o rozloze 2 hektarů patřících JUDr. Františku Schwarzenbergovi. Podle některých údajů fungoval původní tábor v Chlumu i po přeložení oddílu do Dublovic. Vojáci s těžšími delikty zůstávali na Chlumu, ostatní byli odesíláni do Dublovic.

Pro ilustraci, skladba trestů byla k 29. 1. 1942, kdy oddíl měl ve stavu 30 osob personálu a 41 trestanců, následující: 29 % nedovolené opuštění jednotky, 12 % krádeže, 32 % podvody, 14 % rabování židovského majetku, 2 % neuposlechnutí rozkazu a znásilnění. Poválečné údaje uvádějí průměrnou obsazenost tábora na 1 200 vězňů, které střežilo asi 600 příslušníků SS (což se jeví jako silně nadhodnocený údaj). Přesné početní stavy jsou známy za období od dubna 1944 do dubna 1945. Vzhledem k několikanásobnému nárůstu odsouzených musela být na podzim 1944 zřízena zvláštní strážní četa ve složení velitel čtyři, 4 velitelé družstev a 48 mužů.

Početní stav kárného tábora ⁸⁴				
datum	důstojníků	poddůstojníků	trestanců	celkem
8. 4. 1944	8	83	913	1004
9. 5. 1944	9	86	811	906
9. 6. 1944	8	85	924	1017
15. 8. 1944	9	83	1001	1093
12. 9. 1944	10	86	926	1022
1. 10. 1944	12	89	1373	1474
10. 11. 1944	10	87	929	1026
12. 12. 1944	9	85	811	905
6. 1. 1945	8	86	710	804
1. 2. 1945	10	78	1173	1261
6. 3. 1945	10	85	1699	1794
6. 4. 1945	8	82	1804	1894

Nedostatek mužstva na frontě také vedl nejvyšší velení SS k hledání lidských zdrojů kde se dalo. Již 3. 9. 1943 nařídil SS-FHA rozkaz k vytvoření štábu parašutistického praporu a 21. 10. 1943 vznikl SS-Fallschirmjäger Bataillon o 800 mužích, jehož pře-

vážnou část tvořili vojáci z přezkušovacího oddílu. Prapor byl nasazen především na Balkáně v protipartyzánském boji. Dále byli muži z chlumeckého tábora přidělováni k tzv. Sonderkommandu z. b. V „Friendesthal“, zvláštnímu útvaru pro speciální použití.

Pracovní oddíl – *Arbeitsabteilung der Waffen-SS*, který vznikl stejný den jako přezkušovací oddíl, prošel velkou anabází na východní frontě, aby se 11. 8. 1944 připojil k přezkušovacímu oddílu v Chlumu. Původně měl mít velikost roty a sloužil k provádění těžkých stavebních prací. Sem byli především přidělováni vojáci se zvlášť těžkými trestnými činy. Oddíl byl kasernován ve vysídlené obci Radíč a uvádí se jeho průměrné obsazení 1000 mužů s fluktuací až 300 mužů měsíčně, nicméně v měsíčním hlášení o stavu jednotek SS v Protektorátu je v listopadu 1944 uváděno 220 mužů a 2 důstojníci. Také sem byli mezi Němce zařazováni holandští, belgičtí, dánští, norští nebo slovenští dobrovolníci SS. Na podzim 1944 velel útvaru SS-Obestrumbannführer Harzer. K 1. 1. 1945 byl pracovní oddíl zrušen, velká část mužstva přešla k 810. výsadkovému praporu SS a zbylí vojáci vytvořili jednu pracovní rotu, která byla začleněna do přezkušovacího oddílu.

Historie tábora v Chlumu se uzavírá v září 1946, kdy ministerstvo národní obrany sděluje Zemskému výboru v Praze, že tábor byl na přechodnou dobu propůjčen ministerstvu vnitra pro internování osob.

V táboře v Chlumu docházelo i k popravám, které však byly pokud možno před českými obyvateli přísně utajovány. V budově místního lihovaru, postaveného za první světové války a modernizovaného v roce 1936, zřídily SS pro vážné provinilce vězení. Vnitřní vybavení lihovaru bylo odvezeno a v jeho interiéru bylo nepatrnou adaptací zřízeno 30 cel pro odsouzence (včetně jedné speciální pro čekající na vykonání rozsudku smrti), 3 kremační pece a 2 plynové komory (nebyly dokončeny). Do jedné z cel, vzniklé obestavěním malého prostoru třemi stěnami, byli umisťováni odsouzenci den před popravou.

Popravy byly konány vesměs pravidelně každý týden, vždy v pátek od 9 hodin, a to zastřelením na louce, před hranicí dřeva u zdi parku, asi 30 m od hostince. Popravám měl být často přítomen K. H. Frank, a když náhodou nepřijel, byly popravy odloženy do příštího pátku. Popravy většinou trvaly hodinu a na tuto dobu byl vždy ráno vyhlášen pro české obyvatele zákaz vycházení z domů. Přímí očití svědkové poprav z řad čs. občanů dosud nebyli zjištěni, ale uvádí se, že po zákazu vycházení viděli čs. občané z oken bytů vždy kočár tažený párem běloušů, ve kterém vezli oběť na popraviště, a za ním párem černých koní vedenou rakev.⁸⁵

Přesný počet popravených není pro nedostatek svědků znám. Popravení byli pochováváni na místním hřbitově (nalžovická kronika uvádí 14 pohřbených, bývalý hrobník z Chlumu na 25 pohřbených), další byli odesíláni v rakvích neznámo kam a někteří byli spalováni v krematoriu v lihovaru. Mezi popravenými i pohřbenými na hřbitově byl např. i starosta francouzského Lyonu. Jedním z mála známých svědků poprav v táboře byl jistý Dr. Zigfrid Jelínek, táborový lékař slovenské národnosti. V květnu 1945 se nakrátko ukrýval v Dublovicích a poté se s čs. orgány účastnil otevírání hrobů popravených na Chlumu a částečně přispěl k objasnění jejich totožnosti. Po roce 1948 ovšem uprchl do Švýcarska a tak ani není známo, zda ho tehdejší bezpečnostní orgány v souvislosti s kárným táborem tzv. vytěžili.⁸⁶

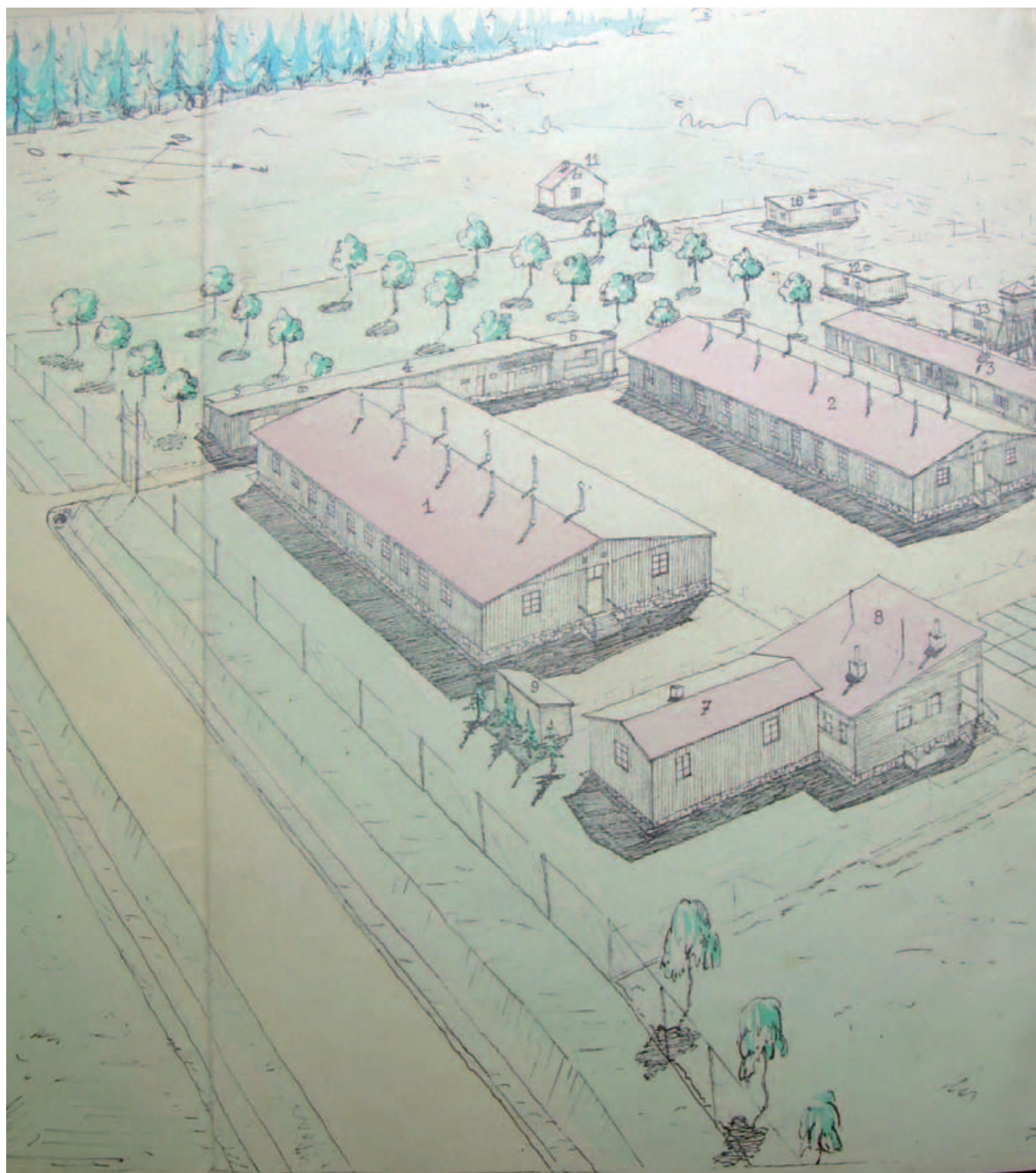

Kárný tábor.

Vězení v družstevním lihovaru.

Situační náčrt koncentračního tábora v Hradištku.

1 – správní a ubytovací vězeňský barák, 2 – ubytovací vězeňský barák, 3 – barák pro pomocné provozy (táborová kuchyně, nemocnice, sklad šatstva aj.), 4 – hospodářský barák (garáž, stáj, WC aj.), 5 – remíza, 6 – sklad uhlí, 7 – jídelna stráží, 8 – kuchyně pro strážce, 9 – WC pro strážce, 10 – vodojem, 11 až 19 – ubikace stráží, 20 – velitelství tábora

Věžeňské kobky v lihovaru.

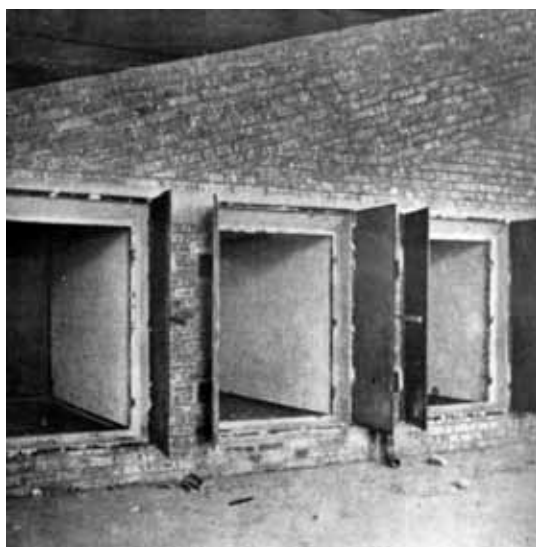
První poschodí lihovaru s celami.

Druhé poschodí lihovaru.

Cela pro odsouzené k smrti.

Kremační pece.

*Popravčí louka u zámeckého parku.
(vše reprint Neveklovsko žaluje)*

3. 9. 2. Pracovní-výchovný a koncentrační tábor Hradištko

Na podzim 1942 vznikl v obci Hradištko pracovní-výchovný tábor, tzv. **Arbeitserziehungslager**. Byl vybudován na severním okraji obce v blízkosti myslivny „U verpánu“, v podobě dřevěného barákového tábora obehnaného dvojitým plotem z ostnatého drátu. Sem byly umísťovány zprvu osoby české národnosti, které se provinily tzv. špatnou pracovní morálkou.⁸⁷

Veškeré práce v prostoru Hradištko řídila stavební správa SS a policie (Bauleiter der Waffen SS und Polizei), konkrétní stavební práce pak provádělo 19 českých stavebních firem se svými asi 250 zaměstnanci. Mezi těmito podniky byla i firma Ing. Josef Kratochvíl z Prahy – Nuslí, jejíž majitel, společně se stavitelem O. Panušem, vypracovali projekt a provedli výstavbu pracovního tábora. Náklady na vybudování tábora dosáhly asi 2 milionů protektorátních korun. Kapacita tábora byla projektována na 500 vězňů. Firma zde zaměstnávala 30 českých zaměstnanců bydlících většinou v blízkém okolí. V dalších letech se podíleli zaměstnanci na pracích při výstavbě silnice v úseku Krňany – Závist.⁸⁸

Baráky tábora v Hradištku. (reprint Hlas revoluce)

Do vybudovaného pracovní-výchovného tábora byli po dobu jednoho roku umísťováni protektorátní státní příslušníci. Doba jejich pobytu byla stanovena na 2–3 měsíce, podle uvážení vedení tábora jim ale mohl být pobyt prodloužen. Ostrahu tábora provádělo protektorátní četnictvo, velitelem tábora byl ale vždy příslušník gestapa.

Vstupní brána koncentračního tábora. (SOKA Benešov – ilustrační foto)

Pracovně-výchovný tábor v Hradištku měl dvě pobočky. První byla zřízena na přechodnou dobu od 18. 6. 1943 do 31. 12. 1943 v Jírovicích u Benešova v tanečním sále hostince „Na kasárně“ v čp. 15. Mužské osazenstvo bylo zaměstnáno na pracích pro jednu pražskou stavitelskou firmu. Na pracoviště vězni docházeli do katastru obce Tvoršovice, proto byla později v prosinci 1943 jírovická pobočka přesunuta do Tvoršovic. Ačkoliv kapacita pobočky v Jírovicích byla pouhých 90 osob, za několik málo měsíců její existence ji prošlo na 500 lidí.

Druhou pobočku měl Hradištský tábor od května 1944 ve Vrchotových Janovicích, v místních rolnických staveních čp. 23 a 24. Bylo zde průměrně 40 českých mužů, celkem jich pobočkou prošlo na 150. V září 1944 bylo osazenstvo převezeno vlakem do tábora v Hradištku.⁸⁹

V dubnu 1943 (zřejmě ale až v listopadu) byli příslušníci hlavního tábora v Hradištku přesunuti do tábora v Břežanech a z Hradiška byl zřízen koncentrační tábor pro politické vězně, jako pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Od počátku existence Hradištského tábora byl jeho velitelem SS-Oberscharführer Alfred Kuss, který v letech 1939–1941 sloužil jako dozorce v koncentračním táboře Buchenwald a poté do listopadu 1943 právě v koncentračním táboře Flossenbürg.

Dne 17. 11. 1943 bylo v novém koncentračním táboře rozkazem SS-Wirtschafts Verwaltungshauptamtu internováno prvních 70 mužských vězňů německé národnosti, následovaných 26. 11. 1943 dalšími 66 vězni z koncentračního tábora Buchenwald a 24. 12. 1943 doplněných 55 vězni opět německé národnosti. Teprve 3. 3. 1944 přibyl do Hradiška velký transport 325 vězňů španělské, italské, ruské a polské národnosti. Pravděpodobný stálý počet vězňů se tak pohyboval mezi 400 a 500.⁹⁰

Skutečný počet osob, které tábořem prošly, nebyl zjištěn vzhledem k tomu, že se žádné písemné údaje nedochovaly. Např. 28. 2. 1945 bylo v táboře 442 vězňů, z nichž bylo 156 Francouzů, 143 Němců, 58 Rusů, 40 Poláků, 27 Španělů, 11 Italů, 4 Belgičané, 1 Portugalec, 1 Švýcar a 1 vězeň bez státní příslušnosti. Vyjma Němců, kteří byli kriminálními živly, se jednalo především o politické vězně.⁹¹

Vězňové koncentračního tábora byli využíváni jako pracovní síly k provádění různých stavebních prací na celém území cvičiště. Byli přidělováni na práce podle plánu a potřeb jak stavební správě SS, tak jednotlivým českým stavitelským firmám. Během let 1942–1945 byly v prostoru Hradiška vězni prováděny tyto práce: stavby silnic Brunšov – Hradištko – Závist – Krňany, výkop a stavba střelnice v blízkosti Hradiška a Pikovic, stavby vojenských ubikací a úpravy některých zabraných domů, stavba vodovodu, kanalizace a elektrické sítě, opevňovací práce a kopání zákopů.

Střežení vězňů v táboře prováděl až do března 1945 strážní oddíl SS v síle asi 30 mužů, který byl stavěn z mužstva druhého oddílu pražského strážního praporu SS-II./SS-Wachbataillon 2 Prag, přičemž strážce byly vyměňovány každé 3 až 4 týdny.

I když se v případě Hradiška nejednalo přímo o tábor likvidační, životní podmínky vězňů byly velmi tvrdé. Fyzicky namáhavá práce trvala denně 10 až 12 hodin a zejména strava byla více než nedostatečná, dokonce menší než např. v koncentračním táboře Buchenwald. Ráno dostávali vězni černou žitnou kávu, v poledne vodovou polévku se zeleninou nebo trochou brambor a večer 200 gramovou porci chleba a 20 gramů margarínu. Strážemi SS byly dokonce organizovány „žebravé výpravy“ do okolních nezabraných obcí, kde vězňové v jejich doprovodu byli nuceni získávat jídlo od českých obyvatel. Zavšivení vězňové ve značném počtu umírali hladem, nemocemi a podvýživou. Např. jen v období 20. – 26. 3. 1945 zemřelo 19 vězňů, jejichž těla byla nákladními automobily převezena do krematoria ve Strašnicích. Horší chvíle však vězňům měly teprve nastat, a to v souvislosti s plánovanou likvidací tábora v dubnu 1945 (viz samostatná kapitola).

3. 9. 3. Pracovně-výchovný tábor Břežany⁹²

Tábor vznikl v dubnu 1943 v severovýchodní (severozápadní ?) části vystěhované obce zvané Malá strana. Sestával ze zděné stodoly a typizovaného dřevěného baráku. Náklady na vybudování dosáhly částky 2 milionů protektorátních korun. Byl určen pro muže české národnosti starší 18 let, kteří se provinili nízkou pracovní morálkou, prošli výslechem gestapa a po předání protektorátním věznicím byli eskortováni do Břežan. Po skončení pobytu byli vězni odtransportováni do ruzyňské věznice, odkud byli dále posíláni na své původní pracoviště nebo byli nasazeni v říši. Část ostrahy tábora tvořili reaktivovaní čeští četníci, kteří měli dohlížet na převýchovu. Údajně se jako trestu používalo bití holí při večerním nástupu nebo vězení s půstem v kamenném domku na svahu nad obcí.

Koncem roku 1943 bylo osazenstvo tábora doplněno skupinou mužů z nedalekého tábora v Hradištku na „převýchovu“. Normální kapacita tábora byla 200–350 osob, ale průměrně zde bylo internováno okolo 500 lidí. V září a listopadu 1944 zde pracovalo 900 až 1 100 osob. Odhaduje se, že do konce roku 1943 tábořem prošlo 5 300 osob, do září roku 1944 6 500 osob a do konce války minimálně celkových 9 000.⁹³

Pracovní náplní byla náročná činnost u zemědělského dvora v Lešanech nebo v místním kamenolomu u Kamenného Přívozu. Denně se pracovalo 10–12 hodin. Podle dochovaných záznamů bylo k 31. 12. 1944 odpracováno 1 820 320 pracovních hodin a stav internovaných činil 824 osob. Od 28. 4. 1945 je v táboře zaznamenána přítomnost 300 příslušníků francouzské

intelligence, kteří nebyli nuceni k práci a mohli se volně pohybovat. Po příchodu sovětské armády, od níž dostali francouzští vězni ošacení a obuv, odjeli před 20. květnem směrem na Prahu a dále do své vlasti. Již 3. 5. 1945 utekli němečtí strážníci se svým velitelem a 5. 5. 1945 z tábora odešlo do svých domovů 350 internovaných Čechů.

Pracovní tábor měl několik poboček – Bukovanech, v Krhonicích a Tvoršovicích od 31. 12. 1943. Bukovanská pobočka byla v období listopad 1943 – konec roku 1944 umístěna v domech čp. 13 a 16 a několika dřevěných barácích, poté byli internovaní převezeni zpět do Břežan. Průměrně zde pracovalo 30–40 mužů nad 16 let, za celou dobu trvání pobočky jí prošlo celkem 300–400 osob. Na práce chodili vězňové do různých SS-Hofů nebo do Čerčan. Po válce byl barákový tábor výnosem ministerstva národní obrany odprodán firmě Zbrojovka – Ing. Janeček v Týnci nad Sázavou.⁹⁴

Barák tábora v Bukovanech. (reprint SVVP 27/1986)

3. 9. 4. Koncentrační tábor Vrchotovy Janovice a Křepenice

Po koncentračním táboře v Hradištku patřil lágér ve Vrchotových Janovicích k nejhorším táborům na území středních Čech. Od května 1944 fungovala na přechodnou dobu ve Vrchotových Janovicích pobočka tehdejšího pracovní-výchovného tábora v Hradištku pro utečence totálně nasazené v Říši, v červenci 1944 pak došlo ke zřízení koncentračního tábora, resp. pobočky koncentračního tábora Flossenbürg. Součástí lágru byl zvláštní tábor pro arijské muže ze smíšených židovských manželství, které sem vysílal až do března 1945 tzv. Sonderlager v Bystřici u Benešova.

První transport vězňů z Flossenbürgu dorazil v počtu 100 mužů do Vrchotových Janovic 24. 7. 1944. Tábor, který byl obehnaný dvojitým ostnatým drátem měl 4 dřevěné baráky pro ubytování mužstva, ošetřovnu, kuchyň s dvěma kotly a skladiště. Tito vězni byli okamžitě nasazeni na výstavbu SS-Sturmgeschütz Schule, jmenovitě deseti opraven obrněné techniky, pro něž těžili vězni kámen v nedalekém lomu v Šebánovicích. Zřejmě z toho důvodu, že práce neprobíhaly dostatečně rychle, následoval druhý transport z Flossenbürgu o 110 mužích, který dorazil 1. 11. 1944 a byl zřejmě ubytován v dřevěných barácích ve zvláštním táboře, který byl postaven u Nového rybníka v Janovicích. V tomto transportu se nacházelo mj. i 6 Čechů. Deset vězňů bylo okamžitě převezeno do tábora v Hradištku.⁹⁵

V listopadu 1944 je tak v táboře uváděno 206 vězňů: 71 Rusů, 60 Francouzů, 35 Poláků, 14 Němců, 6 Čechů, 2 Španělé, 2 Italové, 2 Slovinci, 1 Belgičan a 1 Bulhar. K 28. 2. 1945 bylo v táboře umístěno 182 politických vězňů 11 národností: 72 Rusů, 41 Francouzů, 41 Poláků, 15 Němců, 6 Čechů, 2 Španělé, a po jednom vězni belgické, holandské, italské, maďarské a bulharské národnosti. Hodně těchto vězňů bylo odsouzeno k smrti a tito měli vypálena čísla na ruku. Tábořem mohlo po dobu jeho existence projít až 3 500 osob.⁹⁶

Velitelem tábora byl SS-Hauptscharführer Friedrich Christel, jeho zástupcem SS-Hauptscharführer Willibald Richter. Na práci byli vězni přiděleni k tzv. SS-Bauleitungu, který vedl SS-Unterscharführer Husek. Doprovod pracovních komand o 2 až 35 mužích zajišťoval strážní oddíl SS, tzv. Wachzug, pod vedením 2 poddůstojníků a 34 mužů. Vedoucími pracovních komand byli tzv. kápoové z řad vězňů a tzv. vorarbeitěři. Nejhorší z kápů byli Němci Helmuth Lindner, zvaný „Černý kápo“, Georg Müller a Polák Janek Stascewski, kteří měli na svědomí smrt několika vězňů. Zejména Lindner byl oblíbencem Bauletiera Huska, protože dovedl brutálními způsoby vystupňovat pracovní výkony vězňů. Také samotný Husek zacházel velmi tvrdě jak s vězni, tak s civilními zaměstnanci.

Vězni byli nasazováni na nejrůznější práce: na výstavbu tábora, na demolice a adaptace hospodářských stavení, při výstavbě vojenských zařízení na cvičišti, na SS-Hofu v Mrvicích, na zastávce Čihovka při vykládání vojenského materiálu. Vstávalo se mezi pátou a šestou hodinou ránní. Na práci se chodilo od půl sedmé do dvanácti a od jedné do šesti odpoledne.

Podle výpovědi Miroslava Dvořáka, pomocného tesaře z Vrchotových Janovic, který pracoval u stavební firmy Antonín Belada z Prahy VI provádějící výstavbu tábora, museli vězňové při bídné stravě a při naprosto nedostatečném ošacení vykonávat ty nejtěžší práce. Špatným zacházením a stravováním byla v táboře vysoká úmrtnost. Mrtvoly zemřelých byly odváženy ke zpopelnění do Prahy. Ošacení a obuv vězňů byla tak nedostačující, že ti byli nuceni před omrzlinami obalovat si papírem holá těla a chodidla; mnozí pak museli i v třesutých mrazech pracovat polonazí a bosí. Díky špatnému stravování docházelo mezi vězni často ke rvačkám o odpadky z potravin, jako byly např. slupky z brambor.⁹⁷ Typickou ukázkou nacistické tyranie byl pak příkaz velitele janovického tábora na podzim 1944: „*Pod trestem smrti se zakazuje trestancům jíst kořínky.*“

O obětavosti českých lidí z nejbližšího okolí tábora, kteří se snažili zuboženým vězňům co nejvíce pomoci, svědčí následující řádky:⁹⁸

„...*Na podzim nastalo aspoň pro ty, kteří pracovali ve Vojkově, malé zmírnění. Začali je vodit německý voják Waltr a český kápo Alois Buš, kteří byli milosrdnější. Využily toho i rodiny, které byly vysídleny z Maršovic do dvora ve Vojkově. U Mrázků, Ornů, Dvořáků, Králů, Čechů a Ulrichů vařili tajně syté polévky, které vždycky nějak propašovali těm ubožákům. S většinou z nich se nemohli ani domluvit... Nejvíce bylo Francouzů, Rusů a Poláků, ale nechyběli ani trestanci ze Španělska, Belgie, Holandska a Itálie. Najít společnou řeč by trvalo dlouho, ale víc než dlouhé věty řekl krajíc chleba nebo hrnek polévky. A tak široké okolí dělalo, co bylo v jeho silách. Nejlépe organizovaná pomoc byla v lomu v Šebánovicích. Tam dělal tlumočnicka němčiny bývalý majitel Karel Chomout, který pomoc z vesnic organizoval. V Janovicích pomáhal kovář Zoul, zatímco paní také tajně vařila polévky. A hospodáři, kteří jezdili do vysídleného území pro dřevo, většinou nenápadně ztráceli z vozů krajíčky chleba nebo jiné potraviny...*“

Podle všeho existoval vedle koncentráku v Křepenicích také kárný tábor pro Čechy s asi 120 internovanými. Proto více než rozporuplně s výše uvedenými poznatky bude působit výpověď bývalého vězně tohoto údajného kárného tábora Josefa Koláře, který při zjišťování poměrů v táboře orgány ministerstva vnitra v roce 1966 vypověděl, že podle jeho názoru to byl jeden z nejslušnějších koncentračních táborů, kterými prošel. Uvedl, že vězně z tohoto tábora značně podporovali civilní lidé z okolí tábora, se kterými přicházeli při pracovním nasazení do styku. Pod patronací příslušníků SS z eskorty přivázeli si do tábora celé konve polévek, čerstvých vajících a další potraviny, jako brambory a chléb, a i když se do jisté míry se strážnými dělili, značně to vězňům pomáhalo. Nepamatuje se, že by pro toto někdo z SS vyvozoval nějaké důsledky ať už proti vězňům nebo civilistům, kteří jim pomáhali.⁹⁹

V lednu 1945 vypukl v janovickém táboře skvrnitý tyf, jemuž mělo podlehnout asi 120 až 145 vězňů. V polovině února zemřel na tyfus i jeden z českých vězňů Tomáš Valach, který byl pochován bez rakve na hřbitově v Janovicích u zdi márnice. V důsledku tyfové epidemie byl tábor 29. 3. 1945 v Janovicích likvidován a narychlo přesunut do karantény do Křepenic, která trvala asi 8 týdnů. Z Křepenic chodili vězňové na práci každý den do Chlumu, kde pracovali na stavbě silnice. Oběd, který v té době představovalo již jen 20 dkg chleba a kousek margarínu, dostávali vězňové až večer po návratu do Křepenic.

Na poměry v táboře vzpomíná jeho bývalý vězeň Alois Buš:¹⁰⁰

„*K mému zatčení došlo v září 1944 gestapem v Táboře. Po zatčení jsem byl převezen do Terezína a odtud do KT Flossenbürg. Začátkem prosince 1944 jsem byl převezen do pobočky tohoto tábora ve Vrchotových Janovicích. Společně se mnou přijelo více vězňů různých národností a pět vězňů české národnosti... V KT jsme byli přijmuti velitelem tábora Christelem, který měl pocházet ze Sudet. Christel nebyl nadšen tím, že mezi vězni jsme byli také my tzn. vězni české národnosti a chtěl nás poslat nazpět do Flossenbürgu. Ubytování jsme byli v dřevěných barácích na konci Vrchotových Janovic u rybníka. Na práci jsme chodili na SS-Hof Mrvice, do kamenolomu Šebánovice, na výstavbu KT a výstavbu silnic... Na další pracoviště jsme byli odváděni kápy. Nejsurovější z nich byl Lindner z Berlína, který měl přezdívku „Černý kápo“ a Müller. Sám jsme chodil pracovat na silnici k obci Křešice, na kteroužto práci byli zařazeni všichni Češi. V některých případech jsem byl ustanoven jako „forarbaiter“ nebo tlumočnick. V případech, že jsem tuto funkci měl, jsem spoluvězňům umožnil obstarávání potravin a léčiv v okolních obcích.*

„*Začátkem roku 1945 vypuknul v KT skvrnitý tyfus a polovina vězňů následkem podvýživy tuto nemoc nevydržela a zemřela. Celkem tehdy zemřelo asi 100 vězňů. Sám jsem rovněž touto nemocí onemocněl. Z okna „krankenreviru“ jsem viděl, že každý den byli vynášeni mrtví vězni a házeni na hromadu před baráky. Později odvezli mrtvolu ke spálení, ale kam, jsem nevěděl. V některých případech tyto mrtvolu ležely před baráky více jak týden. Ze strany vedení tábora nebylo poskytnuto žádné opatření na záchranu vězňů, ale naopak byla snaha co nejvíce vězňů likvidovat.*

„*Vězni, kteří přežili skvrnitý tyfus byli převezeni do obce Křepenice, kde narychlo byl vybudován tábor ze stodol tří obytných domů. Již zmíněný Lindner převzal v tomto novém táboře funkci hlavního kápa. Byl jsem svědkem toho, kdy Lindner zavinil smrt tamního kápa, který pocházel z Rakouska. Jeho jméno si nepamatuji. Vím o něm jenom to, že byl politickým vězněm. Lindner na tohoto vězně otevřel okno v době, kdy byl nemocen na zápal plic a kdy byly velké mrazy. Tím se stalo, že vězeň zemřel. Po jeho smrti převzal Lindner absolutní moc nad vězni v Křepenicích, přesto, že do Křepenic přišel bývalý velitel tábora z Vrchotových Janovic...*“

Dne 26. 4. 1945 byli vězňové na práci v Chlumu, kam přišel v deset hodin dopoledne rozkaz ihned zastavit práce a vrátit se do Křepenic, kde byli ihned připravováni na transport. Polovina mužstva odjela ihned ten den odpoledne, druhá polovina druhý den odpoledne. Nákladními auty byli dopraveni do Měchenic, kde byl již celý vlak, přičemž zde byli též vězni z Hradištka. Před odjezdem z Křepenic bylo utlučeno šest až osm vězňů neznámé národnosti pro různé příčiny a byli pochováni v Křepenicích za stodolou. Z Měchenic byl vlakový transport vypraven 28. 4. 1945 do Prahy, aby se 30. 4. 1945 objevil v Olbramovicích. Sem byly stahovány i ostatní transporty vězňů, takže vlak již měl 94 vagonů. Poté byl vlak odstaven na vlečku u Křešic, kde došlo k velkému masakru transportovaných vězňů. Dne 3. 5. 1945 bylo zbylým pěti českým vězňům oznámeno samotným velitelem Christelem, že jsou propuštěni. Byli doprovoděni od vlaku do Křešic, kde si vězňové vyžebřali civilní šaty a pak propuštěni bez jakýchkoliv dokladů. Ve Voticích však byli zatčeni a po dlouhých peripetiích propuštěni 4. 5. 1945 gestapem v Benešově.¹⁰¹

Protože byl barákový tábor ve Vrchotových Janovicích v porevoluční době značně poškozen, byl výnosem ministerstva národní obrany likvidován a baráky, resp. materiál z nich byly odvezeny jako použitelný stavební materiál.

*Památník obětem zavražděných vězňů z tábora v Křepenicích. Stav v 60. letech.
(archiv ministerstva vnitra)*

*Ostatky vězňů při exhumaci ze společného hrobu v Křepenicích.
(archiv ministerstva vnitra)*

Ukládání ostatku vězňů z Křepenic při exhumaci. (archiv ministerstva vnitra)

Současná podoba pomníku v Křepenicích.

3. 9. 5. Sonderlager Bystřice u Benešova

V hierarchii nacistických táborů a vězení byly původně tzv. zvláštní tábory – Sonderlagery – zřizovány pro osoby, pro něž bylo stanoveno zvláštní zacházení. Byli zde vězněni cizinci i němečtí státní příslušníci, kteří odmítli pracovat pro říši. Na území cvičiště vznikl na podzim 1943 či spíše snad v červenci 1944 tábor s oficiálním názvem *Sonderlager für jüdisch versippte Arier und jüdische Mischlinge auf dem SS-Truppenübungsplatz Böhmen* v podobě pracovního tábora pro židovské míšence a manžele židovských žen v Bystřici u Benešova, na severním okraji obce, asi 100 m od železniční stanice u zdejšího polního letiště. Od listopadu 1944 zde dále byli internováni „áriji“ spříznění s židy a židovští muži věkového rozmezí 20–60 let. Je zde zaznamenán i jeden transport romských rodin ze severního Německa. Internovaní měli od úřadu práce v pracovních knížkách poznámku: „*Totálně nasazen – válečná povinnost až do konce války.*“ Početní stav internovaných byl udržován okolo 1 500 osob, z toho bylo asi 85 % Čechů, 10 % Němců a 5 % bez státní příslušnosti.

V samotné Bystřici fungoval hlavní tábor označený Sonderlager A, jemuž podléhal Sonderlager B v Tvoršovicích a Sonderlager C ve Vrchotových Janovicích. Velitelem tábora byl SS-Hauptstcharführer Ernest Maurer se svými zástupci Slawischem a SS-Oberscharführerem Schönem (zároveň velitel pobočky v Tvoršovicích). Sonderlager A byl tvořen dřevěnými barákami uspořádanými do čtverce se zděnou kuchyní s jídelnou, s kapacitou asi 1 250 vězňů, obehnaných ostnatým drátem a hlídaných ze dvou strážných věží. Sonderlager B byl nejdříve provizorně umístěn ve stodole v Tvoršovicích a poté přemístěn do dlouhých dřevěných baráků pro 200 osob, postavených samotnými vězni. Sonderlager C ležel východně od Olbramovic. Zčásti byl tvořen dřevěnými barákami, z části stájem. Celkem zde mohlo být 100 vězňů. V oddělené části tohoto tábora byli umístěni věžňové venkovského komanda koncentračního tábora Flossenbürg.

Vězni byli nasazeni na práce na nádraží v Bystřici, na stavbu garáží v Konopišti, na stavbu telefonního vedení z Konopiště do Václavice, na pilu Racek, na opevňovací práce v závěru války.

Přímo v táboře přišli o život 4 vězni – dva zastřelení a dva pozdním léčením. Všichni byli pohřbeni na hřbitově v Bystřici.

V polovině dubna 1945 se roznesla zpráva, že bude tábor rozpuštěn. 250 vězňů ze strachu z možné fyzické likvidace spojené se zrušením tábora uprchlo. Naštěstí k žádným masakrům ani pochodům smrti nedošlo. Věžňové byli koncem dubna 1945 prostřednictvím úřadu práce v Benešově propuštěni a všichni odešli domů, mezi nimi i 15 nemocných. 4. 5. 1945 již byl tábor prázdný.¹⁰²

Uvádí se, že pobočkou tábora v Bystřici byl malý tábor v Živohošti, umístěný v dřevěném baráku asi 10 m od přivozu. Od 25. 3. 1945 zde bylo ubytováno asi 30 dospělých mužů (z 80 % Češi), převezeneých sem z Bystřice.¹⁰³

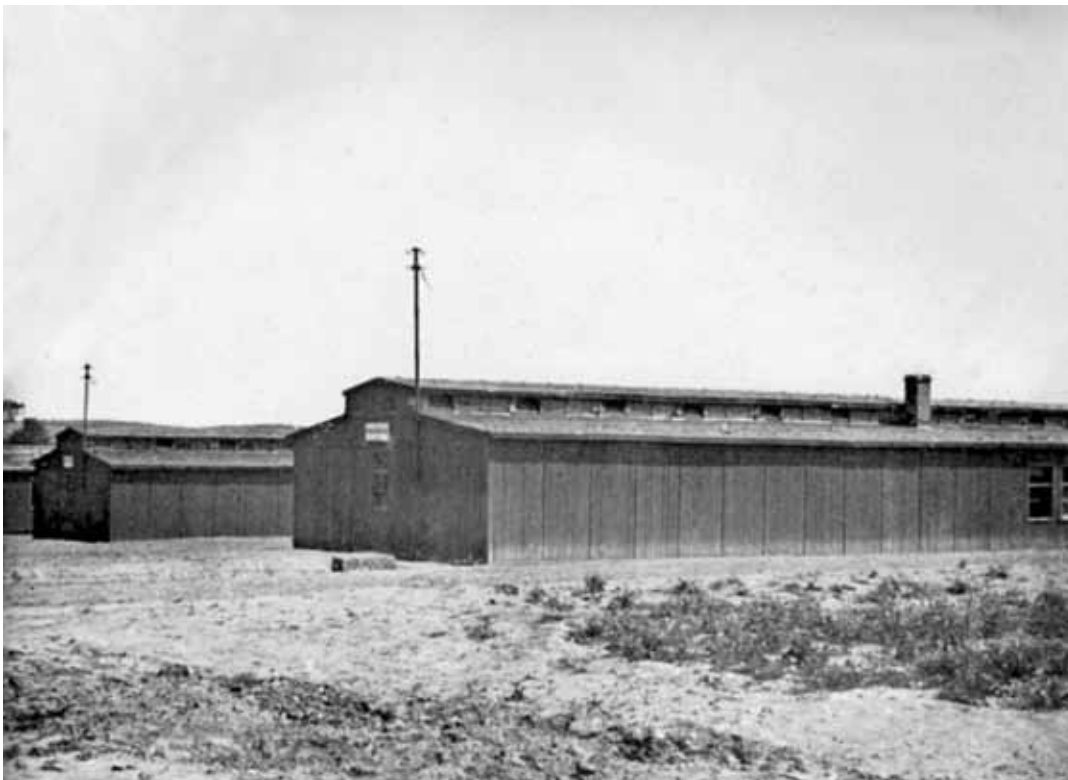
Po válce byl tábor v Bystřici výnosem ministerstva národní obrany předán ministerstvu vnitra pro internační účely.

Bývalý velitel Sonderlageru SS-Hauptstcharführer Ernest Maurer byl jako jeden z mála německých vojáků SS souzen za své zločiny v Československu. Podařilo se mu uprchnout do Německa, kde v americké okupační zóně pobýval na svobodě u své manželky. Koncem roku 1945 byl německou policií zatčen a vězněn v různých táborech pod americkou správou (naposledy v Dachau). Do ČSR byl vydán až 6. 3. 1947 a před benešovským senátem Mimořádného lidového soudu Tábor stanul 29. 4. 1947. Na výzvu ve svobodných novinách se přihlásila řada svědků, kteří vypovídali vesměs v jeho neprospěch. Svědci vypovídali nejen o otřesných poměrech týkajících se ubytování, stravy a práce, ale také o chování obviněného. Maurerovou zálibou bylo trestání obyvatel lágru a pití alkoholu. Při spojení jeho „koníčků“ internovaní velmi trpěli. Pověstné bylo jeho bití holí, kdy se internovaní museli bít navzájem, a pokud někdo bil potrestaného mírně (podle Maurera), byl tento exekutor sám holí potrestán. Maurer také počítal jen dost silné rány (podle něj), takže z trestu dvaceti ran holí mohlo být ran třeba dvojnásobně. Smutně proslulé byly i jeho apely, kdy internovaní stáli celé hodiny v jakémkoliv počasí v pozoru nastoupení. Dále internované týral různými druhy cvičení. Neměl rád nemocné, a tak se snažil držet počet osob na marodce na minimu a odpíral také posílat těžce nemocné do benešovské nemocnice. Za toto vše byl odsouzen k doživotnímu těžkému žaláři. V červnu 1955 mu byl amnestií trest snížen na 25 let a téhož roku v listopadu byl rozhodnutím generálního prokurátora vysídlen do SRN.¹⁰⁴

O poměrech v Sonderlageru krátce vypověděl do policejního protokolu v roce 1947 Jaromír Chittussi.¹⁰⁵

„Generál Karrasch a jeho pobočník Hauprich a pozdější velitele tábora Sonderlager v Bystřici Maurer, prováděli dle doslechu „likvidaci“ nějakého tábora v Polsku. Podrobnosti a jméno tábora nevím. V SS táboře v Benešově měli titíž dohled na „Sonderlager“. Po každé jejich návštěvě v Sonderlageru byla vždy hrůzovláda několik dnů trvající. Za nepřesné hlášení internovaného, který neuměl německy anebo za jiný nepatrný přestupek následoval výprask býkovcem před slavnostně nastoupeným celým táborem. Zahajoval tuto slavnost velitel tábora Mauer slovy: „In Namen der SS-kommandantur in Beneschau ich bestrafe den X. Y. mit 30 Stockschläge“ (i 60) a pak následoval výkon. Při tom stál celý tábor „Stillgestanden“. V Sonderlageru na rozkaz Kommandantury byli drženi smrtelně nemocní, kteří včasným odsunem do nemocnice mohli být zachráněni, na marodce byl držen dokonce blázen. Kommandantura zabavovala ze zásob Sonderlageru i požitiviny pro svoji menáž v Konopišti, kde se pak pořádaly divoké pitky s lehkými ženštinami, při kterých musili účinkovat hudebníci nakomandovaní ze Sonderlageru. S vědomím Kommandantury byl na útěku z tábora jistý Göringer vlčáky dopaden a strážemi SS na místě odstřelen.“

Dřevěné baráky Sonderlageru v Bystřici. (reprint Podblanicko proti okupantům)

Bývalá kuchyně Sonderlageru v Bystřici. (reprint Podblanicko proti okupantům)

3. 10. Střípky z dění na cvičišti a v jeho okolí, konec války

3. 10. 1. Formování bojových skupin¹⁰⁶

Protože prakticky až do posledních válečných dnů bylo cvičiště SS ušetřeno hlavních vojenských operací, sloužilo díky velké kumulaci nejrůznějších jednotek a tisíců vojáků jako výhodná operační základna pro formování různých bojových uskupení na podporu slábnoucí okupační moci v Protektorátu.

Někdy v první polovině srpna 1944 vydal neomezený vládce protektorátu K. H. Frank rozkaz k sestavení tzv. bojové skupiny „Schill“. Jednotku zhruba o síle dvou tisíc mužů měli tvořit z větší části instruktoři z cvičišť SS. Původní předpoklad byl po soustředění jednotky na Přerovsku boj proti partyzánskému hnutí na Moravě, nicméně nakonec byla nasazena proti slovenskému národnímu povstání. Dvoutměsíční nepřítomnost instruktorů a učitelů pochopitelně vážně narušila výcvik na cvičišti.

Počátkem roku 1945 byla opět na popud K. H. Franka formována další bojová jednotka, tzv. bojové rotý Čechy a Morava, tentokrát z řad příslušníků nacistického bezpečnostního aparátu (gestapa, kriminální policie, SD), z nichž někteří také prodělávali zvláštní výcvik na cvičišti. Vzдор masivnímu náboru se do 18. března přihlásilo pouze 406 mužů, takže nakonec byl tento útvar zřejmě začleněn do tzv. Sboru dobrovolníků Čechy, jehož základ tvořily tři bojové skupiny s ženijní a dělostřeleckou podporou z benešovského cvičiště. Zhruba 10 000 příslušníků tohoto sboru mělo být původně nasazeno pro obranu cvičiště před předpokládaným frontálním útokem Rudé armády. Nakonec došlo k jeho nasazení v dubnu 1945 proti sovětské 7. gardové armádě mezi Dunajem a Dyjí.

Vzдор odporu K. H. Franka postupem času docházelo k dalšímu snižování početního stavu vojska dislokovaného na cvičišti. V dubnu 1945 bylo uvažováno, že ze zde umístěných 30 000 vojáků má být 20 000 odesláno na frontu, byť se jednalo z poloviny o nováčky s nedostatečným výcvikem. K tak rozsáhlému přesunu nakonec nedošlo, nicméně došlo alespoň k odvelení příslušníků SS-Junkerschule, toho času sídlící v Týnci nad Sázavou a několika dalších oddílů.

3. 10. 2. Předzvěst blížícího se konce

Vzдор halasnému vytrubování velkohubé nacistické propagandy to s bojovou morálkou německých vojáků šlo již koncem roku 1944 z kopce, příslušníky SS nevyjímaje. Názornou ukázkou, že i vojáci SS začali pochybovat o konečném vítězství říše, je případ tzv. komunistické propagandy v Neveklově mezi frekventanty školy pancéřových granátníků na cvičišti SS. Z dnešního pohledu se jednalo o celkem banální případ, nicméně německé orgány důsledně hlídaly případné projevy poráženecké nálady, takže celá věc se posléze řešila u samotného K. H. Franka. O co šlo? Začátkem října 1944 zaslal velitel školy pancéřových granátníků v Prosečnici Hans Kempin na Hlavní velitelský úřad SS a Kommandanturu cvičiště důvěrné hlášení následujícího znění:¹¹²

„Podle ústní zprávy I. /SS-Pz. Gren. Ausb. Rgt byly v noci z 9. na 10. 10. 1944 dosud neznámými pachateli zhotoveny na dvou domech určených k ubytování 3. /SS-Pz. Gren. Ausb. Rgt v Neveklově nápisy bílou křídou německým písmem a latinkou „Nikdy s Hitlerem“ a „Rudá fronta“. Kromě toho byly jedny dveře označeny kladivem a srpem... Okamžité provedení zkoušky rukopisu u 3. /SS-Pz. Gren. Ausb. Rgt a kontrolní srovnání s písemnými životopisy nevedly ke zjištění viníků. Německé písmo a dokonalý pravopis nechávají vzniknout podezření, že viníci jsou patrně z okruhu přibližně 600 bývalých příslušníků Luftwaffe, kteří slouží u I. /SS-Pz. Gren. Ausb. Rgt, ačkoliv v Neveklově stále bydlí větší množství českých civilistů. Nápisy byly 11. 10. 1944 odstraněny. Jako naléhavé bezpečnostní opatření byly v Neveklově nařízeny zesílené strážní hlídky.“

V lednu 1945 mělo obyvatelstvo v blízkém okolí cvičiště možno spatřit další ukázky nacistické brutality stupňující se s blížícím se soumrakem Třetí říše, a to když po hlavní železniční trati začaly přes Benešov směřovat vlakové transporty smrti z evakuovaných koncentračních táborů z celého území říše. Dne 25. 1. 1945 v 0:33 projížděl železniční stanicí Čerčany nákladní vlak č. 6446 směrem od Prahy k Táboru. V té době, kdy vlak projížděl, byla silná sněhová vánice a mráz kolem 20 stupňů pod nulou. V otevřených železničních nákladních vagónech (uhlákách) byli vezeni Židé různých národností, údajně z koncentračního tábora Osvětim. Vězňové trpěli strašnou zimou, hladem a žízni. Nebylo jim dovoleno ani si dojít pro pitnou vodu. Někteří z těchto vězňů se pokoušeli uprchnout. Na místě z nich byli dva muži zastřeleni hlídkou SS a dva těžce zraněni. Jedna mrtvola zastřeleného muže byla nalezena poblíž nádraží Čerčany, ve směru jízdy do Tábora. Zranění byli dopraveni do okresní všeobecné nemocnice v Benešově. Mrtvoly na kost vyhublé a oblečené pouze v trestaneckých lehkých oděvech byly dopraveny na místní hřbitov a zde společně do jednoho hrobu pochovány. Mimo to z tohoto transportu uprchly 4 ženy, z nichž jedna měla na levé paži průstřel. Dne 26. 1. 1945 vraceli se titěž vězňové nákladním vlakem č. 6235 v 18:07 zase zpět od Tábora směrem ku Praze. V obvodu zdejší stanice, nedaleko obce Čtyřkoly, podařilo se 14 mužům vyskočit z jednocouho vlaku. Doprovázející stráž SS na ně z vlaku střílela a zasáhla 5 z nich, některé smrtelně. Mrtvoly byly dopraveny na zdejší hřbitov a zranění do nemocnice v Benešově. Pět mrtvol neznámých mužů a národností bylo pohřbeno do společného hrobu č. 37 v Čerčanech.¹⁰⁸

Jinou ukázkou slábnoucí německé vojenské moci je strohé úřední hlášení velitele cvičiště Karrasche veliteli SS v Protektorátu o počtech shozených bomb na území cvičiště z přelétávajících spojeneckých bombardovacích svazů. Citujme doslovně:¹⁰⁹

„Po přeletu cvičiště „Böhmen“ nepřátelskými svazy 14. 2. 1945 mezi 12:32 a 13:14 bylo následně zjištěno:

- 1) SS-Panzergrénadier Schule Kienschlag hlásí v 12:45 několik odloučených padáků ve výšce 3000m, které se velkou rychlostí snáší k jihu. Stejný padák, pravděpodobně s „materialbombe“, byl spatřen u Netvořic ve výšce 600m. Přes- tože bylo nasazeno stíhací komando, nepodařilo se padák nalézt.*

- 2) *Ve 12:50 byl SS-Pionier Schule v Hradištku ohlášén shoz staniolových proužků a 2 balíků, které dopadly mezi Hradiškem a Třebínem (u kóty 445). Byl nalezen 1 karton staniolových proužků, který byl zajištěn ženijní školou, oddělením Ic.*
- 3) *SS-Artillerie Schule II hlásí, že na oznámení gestapa v Benešově, spadlo 5 trhavých bomb (pravděpodobně 250 librových) v prostoru západně od Bedrče a západně od železniční tratě, které explodovaly, a dále, že severně od Bedrče leží 360 nevybuchlých tyčových zápalných bomb. Tyto zápalné bomby nemohly být bezpečně odtransportovány, byly proto na podnět gestapa zničeny pyrotechniky z dělostřelecké školy. Přitom bylo zjištěno 60 až 80 zápalných bomb s výbušnou náloží.*
- 4) *SS-Panzergranadier Schule – Lehrgruppe E v Neveklově hlásí, že v blízkosti kóty Reinhard Heydrich Höhe se nachází nevybuchlá munice z nepřátelského shozu. Bylo zjištěno, že 65–70 nevybuchlých zápalných bomb, jakož i nevybuchlá 500 librová trhavá bomba s americkým zapalovačem M101, leží jihozápadně od Reinhard Heydrich Höhe. Nevybuchlá munice byla zničena pyrotechniky kommandantury, přičemž bylo zjištěno 6–8 zápalných bomb s roznětkou roztroušených v lese. 250 až 300 zápalných bomb leželo vyhořelých v lese, kromě toho byly zjištěny 4 krátery (2,5 m hluboké, průměr 6–7 m). Shozené bomby způsobily pouze nepatrné lesní škody.“*

V dubnu 1944 bylo i nejvyššímu okupačnímu vedení v Protektorátu jasné, že válka je prohraná. Nicméně cvičiště SS mělo být poslední baštou odporu i útočištěm. Svědčí o tom rozkaz z 10. 4. 1945 o ukrytí velké dodávky benzínu pro nejvyšší nacistické pohlaváry (zejména K. H. Franka) právě na cvičišti u Benešova.¹¹⁰

„Podle příkazu bude v souhlasu s velitelstvím SS cvičiště Benešov přidělen běžný benzín. Do 12. 4. 1945 bude uskladněno 50 000 litrů v Benešově. Mezitím bude prováděno zjišťování, že Benešov je schopen přijmout další dodávky. Velitel SS, gruppenführer Pückler, vydá rozkaz, že uskladněné množství paliva bude řádně zaznamenáno a bude zajištěno proti použití. V rozkaze bude výslovně uvedeno, že jím velitelství nebude disponovat, nýbrž že tímto palivem bude disponovat státní ministr K. H. Frank.“

Patrně nejmarkantnějším a nejznámějším případem, kdy i K. H. Frank, do poslední chvíle zuřivý nacist, si uvědomil, že válka je prohraná, je případ tzv. Štěchovického archivu. Německý státní ministr vydal v dubnu 1945 příkaz ženijní škole v Hradištku, aby s pomocí vězňů ze zdejšího koncentračního tábora ve strmé skále blízko štěchovické přehrady vyhloubila úkryt pro uložení písemností nejvyšších říšských úřadů z Protektorátu, především Frankova ministerstva. Štola, do které bylo uloženo asi 30 beden nejrůznějších písemností byla uzavřena pevnými dřevěnými dveřmi a vnitřní prostor byl zajištěn proti neoprávněnému vniknutí nastrojenými výbušnými systémy. Nezapomínejme se dále nijak podrobněji tímto případem, jež by mohl sklouznout do hledání bájného Štěchovického pokladu, jen dodejme, že akce uschování archivu se účastnil jistý příslušník SS Günther Aschenbach, který později ve francouzském zajetí prozradil umístění beden. Francouzi informovali o depozitu československou stranu již na podzim 1945, Ministerstvo vnitra ale nekonalo. Na stejné oznámení zareagovali Američané, kteří vyslali do Štěchovic zvláštní komando, které 11. 2. 1946 bez vědomí čs. úřadů tzv. Frankův archiv odvezlo do amerického okupačního pásma. Když se toto hrubé porušení suverenity ČSR a mezinárodního práva provalilo, byl na ostrý protest čs. úřadů archiv vrácen 2. 3. 1946 do ČSR, byť se stále spekuluje, že došlo k záměně za méně významné dokumenty.¹¹¹

3. 10. 3. Z cvičiště proti pražskému povstání¹¹²

Podnětem pro vypuknutí nepokojů v předvečer celonárodního povstání českého lidu proti nenáviděným německým okupantům se stalo oznámení vydané protektorátní vládou 4. 5. 1945, kterým bylo zrušeno nařízení týkající se dvojjazyčného úřadování, dvojjazyčných nápisů a zákazu vyvěšování československých vlajek. Odstraňování německých nápisů vyvolalo první zásahy německé okupační správy, takže např. hlídky SS a policie byly nasazeny v Benešově, Neustupově, Krhanicích, Prosečnicích, Sedlčanech a jinde. Prozatím se ale Němci spokojili s pohružkami. Teprve když o den později, tj. 5. května, naplno propuklo pražské povstání, došlo k zosílení bezpečnostních opatření. V Benešově byly zesíleny hlídky a uzavřeny výjezdové komunikace z města, byla obsazena pošta a přerušeno telefonní spojení, zosílen byl dozor nad železnicí. V Týnci nad Sázavou početná skupina vojáků SS se dvěma děly obsadila poštu, most a nádraží. Ve Štěchovicích byly hlídány všechny důležité křižovatky, most přes Vltavu u Hradištku. Hlídky SS zahajovaly palbu ve chvíli, když došlo na ulici k setkání více jak dvou osob. Zvýšená pohotovost byla vyhlášena také na jižním území cvičiště a to vedle posádek v Dublovicích, Chlumu, Kňovicích a hlavně v Sedlčanech, kde silniční zátarasy byly pod palebnou ochranou protitankových kanónů.

Jak vidno, hlavní účel těchto opatření byl především v ochraně pozemních komunikací, které bezprostředně souvisely s přípravami na potlačení pražského povstání. Hlavní útok na Prahu, který měl být proveden jednotkami SS, které se formovaly z výcvikových jednotek na území cvičiště, měl vypuknout ráno 6. května. Bojová skupina Wallenstein, která byla tímto úkolem pověřena, měla útočit dvěma směry – od Zbraslavi údolím Vltavy a od Kunratic po benešovské silnici. Skupina vyrazila z Benešova směrem ku Praze 5. května kolem páté hodiny odpoledne. Protože její postup se nepodařilo nijak zadržet, dosáhl její předvoj již kolem dvacáté hodiny prostoru dnešní Prahy – Krče.

Další německé jednotky, které postupovaly z cvičiště na Prahu po vedlejších silnicích z Lešan, Prosečnice a Týnce nad Sázavou, aby se napojily na benešovskou silnici v Nové Hospodě a Jesenici, byly zdrženy záseky mezi Zbořeným Kostelcem a Čakoviciemi a v Kamenici, přičemž za zdržení se Němci odvděčili represáliemi na civilním obyvatelstvu při dalším postupu. V Čakovicih byli zajati a v Radějovicích posléze zastřeleni čtyři mladíci a další odvetná opatření následovala:

V Jílovém u Prahy došlo k následujícím incidentům:¹¹³

„...5. 5. 1945 kolem 18. hodiny byl příslušníkem pochoduujícího oddílu SS bez jakékoliv příčiny těžce postřelen člen hasičského sboru v Jílovém Vilém Punčochář, konající službu před hasičským skladištěm, který za převozu do benešovské nemocnice zemřel.

Téhož dne asi o 20. hodině byl zákeřně zastřelen příslušníkem SS na ulici před budovou bývalého okresního úřadu v Jílovém bývalý četník štábní strážmistr Antonín Krejza, přidělený správci oděvního skladiště v Jílovém, a to zřejmě z pomsty za to, že se dříve téhož dne během dopoledne zúčastnil odzbrojování německé hlídky ve škole v Jílovém. Zastřelený Krejza byl Němci vhozen do prohlubně při silnici, kde po něm Němci ještě šlapali a pak na něj naházeli kameny. Teprve o dva dny později byla jeho mrtvola vyzvednuta, odvezena na místní hřbitov a tam pohřbena. Později byl převezen péčí své manželky na hřbitov v Řepích u Prahy.

Dne 6. 5. 1945 vnikla silná hlídka SS do místností místní četnické stanice, odvedla její příslušníky a využila této příležitosti k tomu, že odcizila různé součástky výzbroje, výstroje a potraviny. Při dalším vniknutí byl dále odcizen služební radiopřijímač.

Dne 7. 5. 1945 byli hlídkou SS zatčeni příslušníci revolučního národního výboru v Jílovém Rudolf Vrba, Řepa a Tůma a osvobozeni z vězení až po odchodu Němců 9. 5. 1945...“

Ještě krvavějších represálií se postupující jednotky SS dopustily v Psárech:¹¹⁴

„...na volání pražského rozhlasu počalo místní obyvatelstvo z obce Psár a Dolních Jirčan stavěti na okresní silnici vedoucí ze Psár do Jílového záseky ve větších rozměrech.

K těmto překážkám resp. zásekům přijela říšskoněmecká armáda postupující na Prahu a musela celou noc tyto záseky odklízeti, by mohla jíti dále. Dne 6. května 1945 v ranních hodinách došlo k přestřelce mezi hlídkami velitelství Prokop a Němci. Po zdolání a odstranění záseků vniklo říšskoněmecké vojsko do obce Psár a prohlásilo tuto vesnici za partyzánskou. Ve kterém domě zpozorovali, že tam někdo je, vtrhli dovnitř a v bytech nalezené muže odvěkli za obec Psáry. Celkem odvěkli 13 mužů... Nejprve výše uvedené občany vyslýchali, kdo jim dal příkaz k dělání záseků a kdo na ně střílel. Při tomto výsledku byli některým ze zadržených lámány ruce a nohy a byli bodáni bodly. Pak jich na místě 7 zastřelili. Mezi těmito sedmi muži byl těžce zraněn Václav Zeithaml, který byl střelen do přirození. Tohoto těžce zraněného po ústupu Němců nalezl v silničním příkopu Antonín Havlíček ze Psár, který jej odvedl domů, kde Zeithaml ve večerních hodinách po těžkých bolestech skončil. Ostatní 4 muži, a to bratři Karasové, jejich otec Jan Karas a František Hruška byli Němci vedeni dále, přičemž je neustále Němci bodali bodly. Tito byli dovedeni až ke hřbitovu v obci Psáry. Tam vytrhli Janu Karasovi jazyk, ostatní vícekrát pobodali bodlem a pak všechny 4 u hřbitova zastřelili...“

Odpoledne 5. května také vyrazily proti Praze jednotky SS z prostoru Hradištka pod velením velitele zdejší ženiijní školy Emila Kleina. Protože cestou po silnici údolím Vltavy byl jejich postup zadržen barikádou pod železničním mostem u Měchenic, část kolony se přepravila po mostě na druhý břeh Vltavy a postupovala na Vrané. Barikádu se podařilo zdolat až ve večerních hodinách a dál se postupovalo na Zbraslav, již bylo dosaženo v noci. Následovala přestřelka s povstanci u osady Záběhlce, ústup vojáků SS do Strnad, kde vyčkávali na posily. 6. května ráno byl za podpory tanků podniknut další útok na Zbraslav, který přinesl dobytí města a kapitulaci povstalců. Ve městě bylo vyhlášeno stanné právo.

Jednotky SS ze severozápadní části cvičiště postupovaly na Prahu i po dalších místních silnic mezi Vltavou a benešovskou silnicí. 6. května byl zahájen postup po silnici z Davle přes Petrov k Jílovému a Okrouhlu na Dolní Břežany, což se opět neobešlo bez incidentů s místním obyvatelstvem. V Sázavě byl ustupujícími Němci zastřelen štábní kapitán ve výslužbě Antonín Šrom, který stál před svým domkem ve stejnokroji československého důstojníka. Dále bylo zadrženo 28 mužů jako rukojmí, kteří museli stát na silnici, po níž proudily kolony jednotek SS.

Největší incident se posléze udál v Dolních Břežanech:¹¹⁵

„V noci na 6. 5. 1945 byla četnická stanice v Dolních Břežanech vyzkoumána telefonicky, že od obce Vestec pochoduje jednotka německého vojska, která hledá nejbližší četnickou stanici a chce se dát odzbrojiti. Proto byla v tomto směru vyslána hlídka, která po delším vyjednávacím přivedla tuto jednotku do Dolních Břežan. Velitel jednotky, čítající asi 500 plně vyzbrojených vojáků však prohlásil, že se nevzdá, že pochoduje na západ podle rozkazů, a že každý pokus o odzbrojení potlačí vojenskou mocí. Němci tito mezitím obsadili násilně obecní úřad, kde byl právě shromážděn národní výbor, a současně také četnickou stanici. Vrch. strážm. Josef Volf byl jimi ztýrán tak, že upadl do bezvědomí, členové národního výboru Jan Beran a Bohumil Klimeš byli zatčeni s vrch. strážm. Josefem Volfem a ještě s jinými občany pochyťtými na ulici, odváděni jako rukojmí směrem na Zbraslav, kdež byli u tamního mostu přes Vltavu propuštěni.

Časně z rána dne 6. 5. 1945 obklíčilo další německé vojsko, táhnoucí krajem k západu a ku Praze, celou obec Zlatníky a Dolní Břežany. Na křižovatce silnic 1 km od Dolních Břežan zastihli Němci Ladislava Rajtra jdoucího z Prahy ku své manželce do Záhořan, kterého na místě zastřelili. Asi půl kilometru od Dolních Břežan, zastihli na stromě Václava Kubáta, cihláře ze Zlatník, který je pozoroval a jehož prozradil jeho pes. Kubáta rovněž na místě zastřelili a pokračovali v obklíčování Dolních Břežan. V Dolních Břežanech obklíčili a přepadli četnickou stanici a odzbrojili vrch. strážm. Josefa Volfa a strážm. Josefa Špaka, vlekli je s sebou s civilisty Josefem Srbou, Karlem Brychem, Aloisem Přeučilem a Antonínem Benertem až do dvora velkostatku, kde je postavili čelem ke zdi pod okap a postavili k nim stráž. Propustili je postupně o 14. hodině a nařídili jim, že se nesmí ze svého obydlí vzdáliti. V Dolních Břežanech pak zastihli na silnici právě přijevší na motocyklu Julia Boháčka a Bohuslava Křehlíka z Ohrobce, kteří byli vysláni do Břežan, aby varovali před německým vojskem. Tito byli ozbrojeni puškou a ručními granáty. Zadrželi je, postavili ke zdi obytného domku rolníka Maxe Zvolského a z revolverů je na téže místě zastřelili. Tuto střelbu uslyšeli občané, a proto někteří vycházeli ze svých obydlí, nic netušíce. Když je Němci spatřili, střelili do nich. Pak vnikali do jednotlivých domků a kterého muže doma zastihli, vyvlekli ho na dvůr a před dveřmi zastřelili. Poté počali němečtí vojáci plenit a vykrádati obchody a soukromé byty občanů v Dolních Břežanech a Zlatnících a ježto v Dolních Břežanech jest důležitá křižovatka osmi výpadevých silnic, vykopali si zákopy a hnízda pro kulomety, obsadili je a teprve dne 9. 5. 1945 asi o 17:15 hod, když přijížděl oddíl národního vojska s Rudou armádou od Jílového a Jesenice, museli prchnouti směrem ku Zbraslavi. Celková škoda německým vojskem zde způsobená plněním odhaduje se na 2 a půl milionu Kč...”

Jestliže se podařilo jednotkám SS rychle ovládnout klíčové silnice, byť za použití výše popsaných represálií, o to složitější v neprospěch Němců se vyvíjela situace na železnici. Odpoledne 5. května z prostoru cvičiště vyjel po trati Týnec nad Sázavou – Čerčany německý vojenský vlak s tanky a děly a posádkou ozbrojenou kulomety. Vlak dojel až před Mnichovice, kde musel zastavit, protože z hradla u strážního domku č. 113 mu byl signalizován zákaz vjezdu. Německý vlakvedoucí byl udržován v domněnce, že je na trati překážka. Po chvíli zahájili mirošovičtí a mnichovičtí partyzáni z lesa palbu na vlak a jeho velitel byl vyzván ke kapitulaci. Němci odpověděli střelbou, ale jejich bezradnosti a udivenost potvrzuje fakt, že za střelby dali posunovat vlak zpět. Teprve pak byla přerušena trať v Mnichovicích, Stránčicích a Říčanech. Byla nesjízdná oběma směry až do 9. května.

Zmíněný vlakový transport se tedy k večeru 5. května vracel zpět k Benešovu. Železničním telefonním spojením byli o situaci dobře informováni členové důstojnických odbojových skupin, především benešovské, která měla spojení s několika dalšími místy v okolí. Její velitel vydal rozkaz podřízené skupině v Mrači k vykolejení vlaku, který se po zdržení v Čerčanech (údajně kvůli nedostatku páry v kotli lokomotivy) měl posunovat do Benešova, kde byla jediná vhodná rampa k vyložení tanků a děl. Po velkém úsilí se podařilo skupině mračských odbojářů, jimž chyběly potřebné nástroje, uvolnit koleje v lese před Tužinkou. Stalo se to krátce před příjezdem vlaku, takže odbojáři neměli možnost se včas ukrýt před palbou posádky vlaku. Lokomotiva se třemi vozy vykolejila. Návrát vlaku do Benešova byl tímto znemožněn. Teprve v noci se podařilo Němcům vrátit do Čerčan na nádraží zbytek vlaku. Tam bylo provedeno obtížné vykládání, které skončilo až odpoledne 6. května. Tanky z vykolejených vozů se v noci vracely do Čerčan po pražcích. Protože přeprava tanků po železnici byla naprosto znemožněna, vrátily se pak navečer 6. května tanky z Čerčan zpět do prostoru cvičiště a do bojů vůbec nezasáhly.¹¹⁶

3. 10. 4. Trestné výpravy jednotek SS do okolí cvičiště¹¹⁷

Jednotky SS, které se neúčastnily tažení proti povstalecké Praze a zůstaly na cvičišti či v jeho okolí, byly pověřeny pacifikací a zastrasováním revoltujícího českého obyvatelstva v nejbližším okolí cvičiště. Na denním pořádku tak byly vraždy, popravy a zajišťování rukojmích. Tyto akce měly bohužel mezi obyvatelstvem značný negativní ohlas a proto se povstání v širokém okolí cvičiště příliš nerozšířilo, což bylo pro nacisty více než výhodné. Pozoruhodné je především to, že trestné výpravy byly organizovány jen severně, jižně a východně od cvičiště a téměř vůbec nepronikaly oddíly SS za Vltavu, byť zde operovaly silné partyzánské a povstalecké skupiny z Příbramska. Lze se domnívat, že to souviselo s německým předpokladem, že americké jednotky postoupí až k Vltavě, takže vysílat jednotky k zajištění silnic na levém břehu by bylo zbytečné, stačilo by krýt jen přechody přes řeku.

Ve velmi blízkém okolí cvičiště zasahovaly oddíly SS z Benešova. Např. 7. 5. 1945 v Choraticích, kde na silnici v Ostředku zbudovali místní barikádu. Téhož dne benešovské jednotky byly vyslány do Českého Šternberku, kde bylo před tím zajato 6 německých vojáků. V Čerčanech byl dne 8. 5. 1945 zastřelen příslušník SS předseda zdejšího revolučního národního výboru Bohumil Růžek a penzista Václav Plzák. Při tom byl také zraněn střelbou z kulometu vrchní strážmistr ve výslužbě Antonín Jiroušek, rovněž z Čerčan. Ve Lštěni byl 7. 5. 1945 ve večerních hodinách zastřelen příslušník SS nadporučík v záloze Ing. Jan Kovařík z Prahy, a to za stodolou rolníka Josefa Kačírka ve Lštěni, kam byl německými vojáky zavlčen. Popraven byl ranou ze samopalů do týla. Vraždy v Čerčanech a Lštěni lze přičíst na vrub asi dvacetiletého příslušníka SS Günthera Glause, který velel oddílu SS v úseku Čerčany – Javorník. Na jeho popud a hlášení, že v dané oblasti jsou partyzáni, byla do Čerčan přivolána posila SS z Benešova, která pak brutálním způsobem zakročovala proti bezbrannému českému obyvatelstvu.

Patrně největší trestnou akcí, částečně provedenou ještě na území cvičiště, je série trojího německého řádění v obcích Živohošť – Záborná Lhota – Chotilsko, kterých se dopustili vojáci SS z Neveklova.¹¹⁸

Dne 5. 5. 1945 se donesla zpráva o vypuknutí pražského povstání i do obvodu obcí v blízkosti cvičiště SS. Zdejší obyvatelstvo se začalo významně srovnávat. Němečtí četníci, ubytovaní u přivozu v Živohošti, povolali posilu vojska a zvýšili hlídkovou činnost.

6. 5. 1945 v poledne hlídkovali u přivozu vojáci slovenské národnosti. Pramice, která byla pevně přivázána řetězy a k níž mimo uvedenou hlídku nikdo nesměl, pojednou plavala po řece. Převozník Jan Sedlák ze Živohoště čp. 26 ji hákem zachytil, ale proud mu ji vyrval. Velitel německých četníků nařídil, že 10 mužů ze Živohoště musí pro pramici dojít a dopravit jí zpět. K tomu účelů přeplavil Jan Sedlák 7 mužů na druhý břeh Vltavy, kteří se vypravili za pramici. Mezi jejich odchodem a příchodem umístil jeden německý četník a voják kulomet na stráni nad domkem Josefa Nováka a druhý voják stál ještě výše ve stráni se samopalem. Asi 12 německých vojáků, mezi kterými byl i jeden SSman, přeplavil Sedlák na druhou stranu řeky, kde hlídkovali, ve směru k Moráni. Pramice byla zachycena u Moráně a uvázána. Sedm mužů se vracelo k Živohošti, směrem po druhém břehu Vltavy ke škole. Pojednou na ně zahájil kulomet ze stráně palbu. Zasaženi byli: 1. Miroslav Novák, tesař, Živohošť čp. 31, do krku, zemřel, 2. Augustin Novák, domkař, Živohošť čp. 12, do levého ramene a lopatky, 3. Antonín Kymla, domkař, Živohošť čp. 7, průstřel plic a pravé ruky, 4. Václav Rákosník, domkař, Živohošť čp. 8, průstřel plic a pravé ruky, 5. František Houda, dělník, Živohošť, průstřel levého stehna a pravé ruky, dále Antonín Sedlák, zedník, Živohošť čp. 26 a Josef Rákosník, dělník Živohošť čp. 8, zasaženi nebyli. Všichni zůstali ležet a střelba utichla. Pak mezi nimi přecházela v rojnici skupina asi 12 německých vojáků. Ze zraněných nadzvedl hlavu zraněný Václav Rákosník a bědoval. Přiskočil k němu onen jeden příslušník SS a udeřil ho pažbou do hlavy tak silně, až pažbu pušky urazil. Zraněného Houdu pak dále kopal do hlavy. Ostatní se nehýbali. Pak rojnice přešla. Novák se dostal k řece, byl převezen na druhou stranu a konečně k večeru byli dopraveni všichni zranění k ošetření a druhý den do nemocnice v Benešově.

Dne 6. 5. 1945 bylo v obci Chotilsko zadrženo několik německých vojáků a odzbrojeno. Jeden z nich byl shora uvedený SSman, kterému se ale podařilo utéct do Živohoště. Dne 7. 5. 1945 ráno podnikl tento SSman asi s 12 vojáky trestní výpravu směrem k Chotilsku. Před sebou hnali z minulého dne nezraněného Antonína Sedláka a Františka Šlehofra, poštmistra ze Živohoště. Tito měli být okamžitě zastřeleni v případě útoku na trestnou výpravu. V poli u Chotilska tato výprava zastřelila Josefa Nekvasila z Besedné, Miroslava Plzenského a Miroslava Járka ze Sejkové Lhoty. U Záborné Lhoty přišla tato trestná výprava na 7 mužů, kteří dělali pořádkovou službu a měli 2 pušky. Výprava je zajala a pažby pušek rozbila. Muži museli dát ruce vzhůru a tak byli dopraveni do Živohoště. Odpoledne byli odvedeni k Vltavě, seřazeni na břehu a zmíněný SSman se jich ptal, zda chtějí střelit do hlavy nebo do prsou. Ze samopalu pak jednoho po druhém zastřelil a naházel do řeky. Přiblížil-li se některý ke břehu, házel po něm ruční granáty, aby odplaval. Jejich mrtvolky pak byly po odchodu Němců v následujícím týdnu z řeky vytaženy a předány příbuzným k pohřbení. 8. a 9. 5. 1945 pak němečtí četníci a vojáci odtáhli a s nimi i onen SSman, který se převlékl do uniformy polního vojska.

Oddíly SS z Votic zasahovaly v podvečer 5. května v Jankově proti českým povstalcům, kde bylo odzbrojeno 60 maďarských vojáků. Došlo ke střetu s motocyklovými hlídkami SS, nicméně k nápravě situace se Němci spokojili s vyhrůžkami a 10 rukojmími. Teprve 6. května votické oddíly SS zasáhly brutálně v Mladé Vožici a Nové Vsi, kde bylo utlučeno nebo zastřeleno 11 mužů. Poté po několika dnech bylo drženo asi dvacet rukojmích ve votických kasárnách.

Patrně nejznámější a nejkrvavější trestní výpravou je nasazení oddílů SS z Votic a Vrchotových Janovic při potlačování povstání v Sedlci-Prčici.¹¹⁹

V důsledku výzvy československého rozhlasu ze dne 5. 5. 1945 ve 13 hodin a dále, utvořila se v Sedlci revoluční garda, která započala svojí činnost tím, že v místní škole odzbrojila maďarskou posádku včetně důstojníků, odzbrojovala projíždějící a procházející skupinky a jednotlivé příslušníky německého vojska, čímž získávala potřebné zbraně. Činnost revoluční gardy byla některým ze zdejších německých obyvatel udána na velitelství cvičiště SS. Díky tomu přijela již 6. 5. 1945 k večeru po silnici od Votic přes Heřmaničky k Sedlci výzvědná skupina na kolech a motocyklech. Zastavila u Loudilk, asi 4 km od Sedlce, kde byl sveden boj mezi Němci a revoluční gardou, načež Němci poté ustoupili.

Dne 7. 5. 1945 po 13 hodině přijeli k Sedlci směrem od Votic a Vrchotových Janovic obrněné transportéry, tanky a nákladní vozy s pěchotou, doplněné na rozkaz velitele SS z Vrchotových Janovic po 18 hodině 2 nákladními vozy s vojskem z Tábora za účelem potlačení odporu. Motorizovaným jednotkám velel SS-Sturmabführer Sinn a pěšímu oddílu SS-Hauptsturmführer Schröder. Před příjezdem těchto oddílů bylo v místní škole v zajetí již přes 300 vojáků, z toho asi 50 Maďarů. Místní povstalecká posádka měla k dispozici na 14 osobních a nákladních automobilů, pancéřové pěsti, lehké kulomety, množství samopalů, pušek a ručních granátů. Jelikož místní oddíl revolučních gard nebyl schopen se postavit tankům na odpor, stáhl se s ukořistěnými vozy a zbraněmi do lesů, kde bojovala dále partyzánským způsobem. Civilní obyvatelstvo zůstalo nadále ve svých domovech.

Oddíly SS odbočily pod Loudilkou i s tanky ze silnice, aby se vyhnuly lesu, kde byly záseky. Vojáci utvořili rojnice a postupovali pak po obou stranách silnice směrem k Sedlci, přičemž již ostřelovali civilní obyvatelstvo a na odbočce silnice k Mrákoticím zastřelili statkáře Václava Novotného z Mrákotic čp. 5. U obce Prčice byl pak zastřelen úředník Miroslav Čech, na silnici k Měšeticiům před hřbitovem dělník Karel Pech, v lukách pod hřbitovem Františka Chomátová, na cestě ze Sedlce k Šanovicím Vincencie Blažková, v bezprostřední blízkosti Šanovic Jan Calta ze Sedlce a Antonín Míka ze Střezimíře a u Vrchotic Josef Trojáček z Vrchotic.

Tanky a obrněné vozy projely Prčicí a Sedlcem a po výpadech silnicích dojely až k Měšetím, Jetřichovicím a Bučeticím k lesu, kde se obrátily a vrátily zpět do Sedlce, přičemž cestou ostřelovali vše, co se pohybovalo. V Sedlci zbylé obyvatelstvo mužského pohlaví bylo nahnáno na náměstí, dále byli přivedeni muži z Měšetic a Prčice a pod pohrůžkou zastřelení, padne-li proti oddílům SS jediný výstřel, byli drženi na náměstí až do večerních hodin.

Z těchto mužů byli vybráni ti, kteří byli označeni německými vojáky propuštěnými ze zajetí ve škole, dále ti, kteří měli na kabátech trikoloru nebo u kterých se našla sebemenší částka vojenské výstroje. Tito vybraní pak byli odvedeni oddílem SS na pole za školu v Sedlci, kde byli ranami do týla zastřeleni, přičemž před tím byli cestou na popravu týráni a posléze byly páchny zvěrstva i na zastřelených. Po exhumaci např. bylo zjištěno, že obětem byly po smrti vypíchány oči. Mezi popravenými za školou byli: Karel Dvořák, syn rolníka, Divišovice čp. 1, Jaroslav Houda, malířský dělník, Sedlec čp. 95, Stanislav Mrázek, strojní zámečnický, Prčice čp. 146, Ladislav Nádvorník, kominický učeň, Sedlec čp. 50, František Prokop, učitel, Sedlec čp. 38, Josef Pošta, zřízenec berního úřadu, Sedlec, čp. 137, Karel Svátek, domkař, Sedlec čp. 40, Emanuel Vodňanský, řezník, Sedlec čp. 3, Karel Vodňanský, dělník, Sedlec čp. 3, Gejza Varga, kočí, Sedlec, čp. 88, František Včelák, automechanik, Sedlec čp. 48.

Mužstvo SS pak posléze vydrancovalo a vykradlo 68 bytů, z nichž odcizili šatstvo, prádlo, potraviny, různé cennosti, obuv atd., mimo jiné také 50 pánských a dámských jízdních kol. Úmyslem obou velitelů SS trestních oddílů bylo zapálit Sedlec ze všech stran, střilet na město tankovými děly a toho, kdo by chtěl utéct z města pak zastřelit. Na prosby obyvatelstva, že se jednalo o přepadení Sedlce partyzány, proti kterému se nebylo možno bránit, bylo ze strany vojska SS od vypálení Sedlce upuštěno a zapálena byla pouze škola. Hašení školy bylo zakázáno, a aby byl zabráněn přístup do školy, bylo prohlášeno, že ve sklepě je nálož trhavin, která v určitém čase vybuchne tak, že se zdivo sesype, aniž by však tím byly ohroženy okolní budovy. Trhací nálož ve sklepě nebyla, jak bylo zjištěno po uhašení požáru a prohlídce sklepů. Oddíly SS se pak stáhly 7. 5. 1945 směrem k Voticím a 2 nákladní vozy zpět do Tábora. Za školou popravení muži byli dne 9. 5. 1945 vykopáni a společně s ostatními zastřelenými pohřbeni do společného hrobu v Sedlci, mimo statkáře Novotného, který byl pohřben ve vlastním hrobě v Prčici.

3. 10. 5. Vyjednávání o kapitulaci

Okresní národní výbor v Benešově se ilegálně ustavil v polovině dubna 1945. Na schůzce představitelů různých odbojových skupin byl vytvořen národní výbor. Mezi důstojnickou skupinou a ilegálním vedením KSČ bylo dohodnuto, že v něm budou zastoupeny různé odbojové skupiny, pokud s nimi bylo možno navázat spojení. Komunistům byly vyhrazeny čtyři místa a funkce předsedy. V třináctičlenném výboru (dále ONV) se sešli lidé s naprosto rozdílnými politickými názory a odlišnými představami o budoucím státním zřízení.

Po rozpoutání bojů o Prahu a po rozhlasové výzvě bylo odpoledne 5. května dohodnuto na poradě ONV s vedoucím důstojnické skupiny, že nelze zahájit ozbrojené povstání po vzoru Prahy, ale že veškeré úsilí musí směřovat k podpoře bojující Prahy v daných podmínkách. Odjezdu německých posil po silnici nebylo možno zabránit, ale odjezd vlakového transportu byl znemožněn. Národní výbor, který byl celkem včas informován o situaci na okrese, ponechával většinu rozhodnutí o bojových akcích důstojnické skupině, ve vlastní činnosti nebyl zcela jednotný. Poměrně významnou pozici v něm zaujímala skupina, jejímž hlavním mluvčím byl přednosta policejního oddělení okresního úřadu. Její vedoucí představitel měl na starosti hlavně jednání s německým okresním hejtmánem. Už v noci z 5. na 6. května s ním vyjednával pod záminkou udržení klidu ve městě a o odstranění zostřených opatření SS, zvláště o hlídkách v ulicích. Německý hejtmán Laumann byl dokonce ochoten jet odpoledne 6. května k veliteli SS na Konopiště zprostředkovat jednání mezi ONV a Karraschem, avšak po ohlášení byl jím odmítnut. Karrasch znovu pohrozil, že „v případě jakéhokoliv neklidu zakročí se vši brutalitou i proti ženám a dětem, a že připravuje zákaz vycházení z domů. Přednosta policejního oddělení okresního úřadu i v dalších dnech nadále vyjednával s Laumannem a velitele důstojnické skupiny nabádal, aby nepodnikla žádné bojové akce. Bylo to v době, kdy velitel po poradě s vedoucím odbojové skupiny KSČ, předsedou ONV Bartoněm, vydal 6. května příkaz k získání zbraní. Karrasch odmítal jakékoliv jednání se zástupci ONV do té doby, než by se východní fronta přiblížila natolik, že by další vyčkávání mohlo ohrozit přesun jednotek SS na západ do amerického zajetí.

V noci ze 7. na 8. května však náhle Karrasch sdělil prostřednictvím německého okresního hejtmána okresnímu národnímu výboru, že je ochoten k určitým ústupkům. Bylo to v době, kdy velení německé skupiny armád „Mitte“ ustoupilo – díky povstání v Čechách – od plánu, zastávaného ještě 4. května, že se ubrání alespoň dva týdny a celá armáda ustoupí v boji na západ, aby se uchránila před sovětským zajetím. Vojska SS, která se snažila udržet situaci v Protektorátu ve svých rukách, se kvapně přesunovala 8. května do amerického zajetí také proto, aby nepřekážela v ústupu frontovým jednotkám. Karrasch byl nepochybně informován o některých jednáních mezi veliteli sovětské a americké armády, jak o tom svědčí výpověď člena benešovského gestapa Rudolfa Weissera: „7. května byla porada velitelů u Karrasche na Konopišti. Na této poradě bylo ujednáno, aby se všechny jednotky odsunuly na západ a vzdaly Američanům... Jelikož jsme měli být pokud možno co nejrychleji na druhém břehu Vltavy, protože řeka měla být zájmovou hranicí mezi Američany a Rusy, pochodovali jsme přes Dublovce a Kamýk na druhý břeh Vltavy...“.¹²⁰

Za obdobných podmínek, za jakých v Praze dojednal velitel německé armády v Čechách generál Toussaint s Českou národní radou 8. května příměří německých vojsk, snažil se téhož dne vyjednávat i Karrasch s Okresním národním výborem v Benešově odchod jednotek SS, soustředěných v prostoru cvičiště a v okolních posádkách.

Po 14. hodině 8. května se sešli v budově okresního úřadu zástupci ONV v čele s jeho předsedou, dále vedoucí důstojnické skupiny štábní kapitán Volevecký, okresní velitel četnictva, německý okresní hejtman Laumann a někteří úředníci okresního úřadu. Laumann úvodem oznámil, že Karrasch povoluje vyvěsit československé státní vlajky, nedovoluje však strhávat německé nápisy. V dané situaci to ovšem byl nepatrný ústupek, s nímž se česká strana nespokojila a přednesla svůj požadavek: evakuaci jednotek SS z města a převzetí civilní a vojenské moci. Na Laumannovo sdělení, že o tom může rozhodovat pouze velitel jednotek SS, bylo telefonicky dohodnuto jednání zástupců ONV u Karrasche na Konopišti. Členům vyjednávací delegace byla zaručena osobní bezpečnost. Na dotaz zástupce ONV Laumann oznámil, že už vydal pokyny, aby byli z věznice v Benešově propuštěni všichni političtí vězňové gestapa.

V 15:40 hodin odjeli k vyjednávání na Konopiště zástupce ONV s kapitánem Voleveckým v doprovodu vládního komisaře města a německého hejtmána Laumanna. Byli uvítáni Karraschem, Hauprichem a zapisovatelem. Když čeští vyjednávači přednesli požadavek bezpodmínečné kapitulace vojsk SS, odpověděl okamžitě Hauprich za souhlasu Karrasche, že ani Čechům ani Rusům nebudou útvary SS kapitulovat za žádnou cenu. Budou-li kapitulovat, tak jen Američanům.

Nakonec byla uzavřena smlouva mezi velitelstvím cvičiště SS, zastoupeným jeho velitelem Karraschem a zplnomocněnými zástupci revolučního národního výboru štábními kapitány Karlem Voleveckým a Jaromírem Otrubou se svědky okresním hejtmánem dr. Walterem Laumannem a zdravotním vrchním komisařem Aloisem Dietrichem. V protokolu se uvádělo:

„Se zřetelem na vojenský vývoj a na základě rozkazu nalézajícího se u jednotky, byli shora uvedenými zástupci uzavírajícímu smlouvu ustanoveny následující dohody.

I. Všechny jednotky zbraní SS nacházející se v prostoru politického okresu Benešov a Votice budou dne 8. 5. 1945 do 20:00 hodin směrem Sedlčany – Příbram odsunuty. K tomu náleží: příslušníci zbraní SS, civilní zaměstnanci zbraní SS, civilní uprchlíci budou odtransportováni, pokud budou stačit dopravní prostředky, které jsou k dispozici.

Vojenské zajištění pochodu náleží veliteli cvičiště SS „Čechy“. K zajištění hladkého průběhu pochodu, připojí se k odcházejícím jednotkám zástupci Národního výboru, a sice čtyři českoslovenští důstojníci. Čsl. důstojníci doprovodí transport až do prostoru, kde dojde k převzetí americkou armádou. Podrobnosti o sestavení transportu, jakož i povinnosti velitele transportu a doprovázejících čsl. důstojníků se stanoví ústně.

Velitelství cvičiště SS „Čechy“ se zavazuje:

- 1. Všechny v úvahu přicházející vojenské a civilní objekty předat Národnímu výboru v nezměněném stavu, Zvláště do toho spadají všechny muniční sklady, zásobovací sklady se zbytkem zásob, kasárna včetně inventáře atd. Od vyhození objektů se v zájmu bezpečnosti obyvatelstva Benešova upouští. Zůstávajícím německým uprchlíkům, se případ od případu z těchto zásob vydá.*
- 2. Velitelství cvičiště SS „Čechy“ se dále zavazuje předat v nepoškozeném stavu všechny zařízení sloužící veřejnosti, jako vodovody, elektrárny, mosty atd.*
- 3. K udržení klidu, pořádku a bezpečnosti budou 8. května 1945 ve 20:00 hodin předány zplnomocněným zástupcům Národního výboru:*

300 karabin, každá se 120 náboji

10 československých kulometů vz. 26 s celkem 10 000 náboji

10 pancéřových pěstí

1 vozidlo s 2 kulometnými trojčaty a jedno 2 cm protiletadlové dělo a k tomu náležející munici

8 samopalů s celkem 800 náboji

4 pistole

II. Nákladní auta pocházející z Votic a Benešova, která byla zabavena zbraněmi SS budou dle možnosti v prostoru předání vydána čsl. důstojníkům, rovněž tak zabavené koně.

III. Velitelé jednotek ležících mimo Benešov byli velitelstvím cvičiště SS „Čechy“ vyzváni, aby dodržovali zde stanovená nařízení a ustanovení. Byl vydán oficiální zákaz střelby, takže od přestřelek bude zásadně upuštěno.

IV. Od 20:00 hodin 8. května 1945 přejímají Národní výbory odpovědnost za klid všeho německého i českého obyvatelstva. Pořádkové služby zbraní SS opustí 9. května 1945 kromě zadního voje okres Benešov. Odpovědným velitelem za dodržení těchto

Ústup německého vojska. (Městské muzeum Sedlčany)

České revoluční hlídky na mostě v Kamýku nad Vltavou. (Městské muzeum Sedlčany)

Velitel cvičiště Alfred Karrasch odchází do amerického zajetí. (Městské muzeum Sedlčany)

Karrasch a jeho zástupce byli zajati poručíkem Ambramsem ze 4. tankové brigády americké armády. (Městské muzeum Sedlčany)

ustanovení je pomocný důstojník velitelství cvičiště SS „Čechy“ SS-Untersturmführer Albrecht. V případě potřeby odpovídajícím způsobem zakročí. Tato zde sepsaná ustanovení vstupují s okamžitým účinkem v platnost.“

3. 10. 6. Ústup do amerického zajetí¹²¹

Po uzavření dohody o odchodu z Benešovska s benešovským národním výborem opustila vojska SS z cvičiště tento kraj, na čele s velitelem cvičiště Karraschem a jeho zástupcem Hauprichem. Podle dosud publikovaných informací měl kolonu vojsk SS dohnat v noci z 8. na 9. května automobil Národního výboru Benešov, aby podle dohody předal německé vojáky do rukou amerických vojsk. Jak je v Benešově všeobecně tradováno, mělo se tak stát na mostě u Kamýka nad Vltavou 9. 5. 1945 v 10 hodin dopoledne. Ovšem další svědectví, zejména účastníků útěku, hovoří jinak. Předně u Kamýku nemohla stát americká armáda, mohlo se jednat pouze o předsunuté hlídky nebo vyjednavče. Linie amerických vojsk byla České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary. Svědectví o cestě kolony SS z Benešova podávají zejména zaměstnanci benešovského gestapa dr. Hohl a Weisser. Dr. Hohl prchá spolu s SSmany z vojenské školy ve Vrchotových Janovicích. Z Benešova vyrazil spolu s dalšími gestapáky po 18. hodině. Protože kolony SS měly přednost před Wehrmachtem i civilisty, museli jim tito uhnout až do příkopů, aby vojska SS mohla projet. Nedaleko Dublovic spatřil Dr. Hohl stojící auta Němců z Benešova. Mezi čtvrtou a pátou hodinou ranní jejich automobil předjel tank, na němž jel Hauprich i Karrasch. Někdo z kolony dokonce viděl, že na tanku měli připevněnou československou vlajku. Asi v 11 hodin dopoledne 9. 5. 1945 projeli okolo Příbrami a kdesi u Milošova údajně někdo z kolony spatřil přední americkou hlídku. Přední část kolony neuposlechla amerických rozkazů a vydala se do Plzně, zbytek kolony zamířil podle amerických pokynů do Klatov. Tam dorazila kolona 10. 5. 1945 v 6 hodin ráno. Gestapák Weisser pochodoval pěšky se švadronou SSmanů z Václavice, odkud vyrazili 8. 5. 1945 asi v půl deváté večer. I on viděl ve velké zácpě u Dublovic benešovské Němce. Asi 5 km za mostem přes Vltavu nasedl na krytý vůz a jel s ním směrem na Písek a Strakonice, až se dostal k americkým uzávěrům. Dalším svědkem ústupu je Werner Noack, příslušník velitelství cvičiště SS na Konopišti. Podle své výpovědi vyjel z Benešova na kole se svou českou manželkou v noci na 9. května přes Neveklov a Sedlčany směrem na Příbram. Druhého dne dohonili za mostem přes Vltavu kolonu SS a kolonu civilistů, které silnici úplně ucpaly. Tato podivná směs prchajících lidí a techniky měla podle svědka délku až 30 km. Asi 13. května přední část kolony přece jen dosáhla svého cíle a byla zajata Američany. Noack uvádí, že slyšel o tom, že Karrasch a Hauprich měli údajně k Američanům dojet ve voze s označením červeného kříže a od nich být také zajati.¹²² Zbytku kolony se vedlo hůře. Po rozšíření zprávy, že se rychle blíží Rudá armáda, a že je Američané nepřijmou, vypukla mezi prchajícími panika. Zpráva se ukázala být pravdivou a celý zbytek kolony byl obklíčen a posléze zajat sovětskou armádou.

3. 10. 7. Osvobození Benešovska Rudou armádou¹²³

Praha byla sice 9. května 1945 osvobozena, nicméně německé jednotky obklíčené východně od Prahy se dále pokoušely proniknout na západ prostorem jižně od Prahy. Koněvův ukrajinský front tedy dostal za úkol přehradit Němcům ústupové cesty. V okolí Benešova byla rozmístěna zesílená brigáda 4. gardové tankové armády. Území cvičiště bylo osvobozeno od západu. Dne 11. 5. 1945 vstoupila 7. gardová armáda maršála Malinovského do Tábora, Votic a Sedlčan a překročila na několika místech Vltavu. Postupně docházelo k likvidaci dílčích míst odporu a zajišťování vojenských objektů po Němcích. Válečná kapitola SS-Truppenübungsplatzu „Böhmen“ se tak po několika málo letech uzavřela a nastalo mnohem delší období poválečné stabilizace poměrů.

3. 11. Válečné zločiny na území cvičiště SS a jejich potrestání

3. 11. 1. Hradištské inferno – vraždy vězňů koncentračního tábora¹²⁴

V důsledku válečných událostí byly na konci února 1945 v prostoru Hradištku přerušeny všechny dosavadní práce a vězňové spolu s dělníky českých stavebních firem byli nasazeni na kopání zákopů a opevňovací práce v prostoru obcí Závist a Třebosín. Začátkem března 1945 převzali strážní službu v táboře příslušníci v Hradištku dislokovaných ženijních praporů divizí „Germania“ a „Das Reich“, včetně frekventantů ženijní školy. Velitelem praporu „Germania“ byl SS-Sturmabführer Erwin Lange, plnící zároveň funkci posádkového velitele v Hradištku.

V té době se staly životní podmínky vězňů již nesnesitelné. Činnost strážního praporu pod přímým velením Langeho se vyznačovala nelidskými represáliemi vůči vězňům. Při nedostatečné stravě, chatrném oblečení byli nuceni střežícími příslušníky SS pracovat od svítání do soumraku, přičemž jejich pracovní výkon byl vynucován brutálním zacházením. Brutalita strážního oddílu vyvrcholila ve dnech 9. 4. až 11. 4. 1945 přímým vyvražďováním vězňů při jejich pochodech na pracoviště nebo zpět

do koncentračního tábora. Příslušníci SS se ani nesnažili tuto svojí vražednou činnost zakrývat. Obyvatele okolních vesnic při cestách do práce a z práce viděli na silnicích nebo v příkopech u silnice mrtvolu zavražděných vězňů a někteří se dokonce stali očitémi svědky události, kdy byli vězňové za pochodu střeleni do týla hlavy. Poválečným vyšetřováním těchto tragických událostí bylo zjištěno, že v uvedených dnech bylo takto zavražděno asi 49 vězňů.

Podívejme se nyní blíže na pozadí vyvraždování vězňů v Hradištku. Ačkoliv měl SS-Sturmbannführer Lange na starosti jen střežení vězňů, vměšoval se i do jiných otázek vedení tábora. V březnu 1945 se před velitelem tábora Kussem vyslovil, že vězně bude nutno buď odtransportovat nebo je zlikvidovat. Koncem března 1945 tedy Lange zorganizoval provokaci, která měla poskytnout záminku k likvidaci vězňů.

*Velitel koncentračního tábora v Hradištku Alfred Kuss a velitel strážního praporu Erwin Lange.
(archiv ministerstva vnitra)*

Nechme hovořit velitele koncentračního tábora Alfreda Kusse, tak, jak jeho výpověď zachytil protokol z vyšetřování v roce 1947:

„...krátce po převzetí strážní služby touto školou dostavil se jednou Sturmbannführer Lange, který byl místním posádkovým velitelem a prohlašoval mi, že v táboře se musí nacházet třaskaviny nebo zbraně, a že je nutno provést prohlídku. Ač jsem se ohrozoval tím, že denně prohlížím tábor, a že o něčem podobném nevím, zavolał Lange bez dalšího jednání své mužstvo a dal tábor prohlédnouti, když předtím museli všichni vězňové nastoupit na nástupišti. Výsledkem prohlídky byla železná roura, nepatrný kousek třaskaviny, snad z kamenolomu, několik noží a drobné kovové peníze. Tyto předměty byly Langemu záminkou, že si zkonstruoval, jak hodlají vězňové z tábora uprchnouti. Nepozoroval jsem, že by od tohoto dne byla stráž doprovázející jednotlivé pracovní čety, zesílena. Nevím dnes, kterého to bylo dne, bylo asi půl hodiny po odchodu pracovních čet jednou spojkou hlášeno, že na cestě bylo devět vězňů na útěku zastřeleno. Šel jsem se přesvědčit na místo a zjistil jsem, že vězňové leží na cestě, případně vedle cesty a tudíž nemohlo jít o nějaký útěk. Totéž se opakovalo druhého dne, kdy bylo zastřeleno 12 vězňů. Třetího dne jich bylo zastřeleno 27... K otázce, co jsem tehdy jako velitel věděl a nařizoval, prohlašuji, že při založení tábora v Hradištku jsem neměl z Flossenbürgu žádného rozkazu k nějaké likvidaci vězňů, ale četl jsem, dnes již nevím kde, opis nějakého prohlášení Langeho, které bylo adresováno Karraschovi, kterým Lange žádal, aby tábor byl buď likvidován, resp. přemístěn, nebo vězni samotní likvidováni...“

S ohledem na to, jaké možnosti měli vězňové při opatrování trhavin, lze soudit na to, že při prohlídce nalezené trhavin byly podvrženy Langem a jeho mužstvem. Skutečností je, že vězňové byli tak vysílení a zubožení, že pokus o nějaký hromadný útěk nebo dokonce vzpouru nepřicházel vůbec v úvahu.

Vraždění vězňů započalo dne 9. dubna 1945 cestou na pracoviště ke kopání protitankových příkopů na cestě mezi obcemi Hradištko a Závist. Vězňové v důsledku vysílení nemohli udržet pochodový pořádek a vybočovali z řady. Strážní počali střílet na každého, kdo z řady vybočil, pod záminkou, že se pokouší o útěk. V následujících dnech 10. a 11. dubna 1945 byli pak vězňové vražděni zcela systematicky bez předstírání, že by se pokoušeli o útěk. Svědčí o tom výpovědi svědků, že vězňové byli nuceni lehnout si na zem a poté byli strážnými střeleni z bezprostřední blízkosti do týla. Několik vězňů bylo dne 10. dubna 1945 zastřeleno přímo při kopání protitankového příkopu. Jeden z těchto vězňů požádal civilního lesního dělníka o cigaretu. Přítomný strážný vypálil na tohoto vězně dávku ze samopalů, která jej usmrtila, a kromě toho zranila tři další vězně. Ti pak byli odvezeni stranou a dobiti.

Strážní jednotka hlásila všechny případy zastřelení vězňů jako zastřelení na útěku. Tak byl informován velitel ženijní školy Klein, i velitel koncentračního tábora Kuss. Sám Kuss při poválečném vyšetřování prohlásil, že nemohlo jít o žádný útěk, neboť mrtvolu zastřelených vězňů, které sám na vlastní oči viděl, ležely v silničním příkopu. Verzi o zastřelení na útěku vyvracejí též výpovědi českých občanů (většinou zaměstnanců lesní správy v Hradištku), kteří události v kritických dnech sledovali a výpovědi těch vězňů, kteří vraždění přežili.

Mrtvoly zastřelených vězňů byly převáženy do pražského krematoria. Přesný počet obětí se nepodařilo nikdy zjistit, nepochybně však to bylo přibližně 50 osob. Velitel tábora Kuss uvedl, že bylo zastřeleno celkem 48 vězňů. Očitý český svědek Bohuslav Stuna odhadl celkový počet na 50 osob. Bývalý vězeň Erwin Tomkewitz uvádí počet 54. Bývalý vězeň Pierre Oudin vypověděl, že jen Francouzů bylo zastřeleno více než 50, dále pak 2 Němci a nezjištěný počet Rusů a Poláků. Další bývalý vězeň Bronislav Janusz jako jediný uvádí celkový počet zastřelených číslem 98. Pierre Oudin i Bronislav Janusz shodně uvedli, že asi 10 francouzských vězňů, kteří byli střelbou jen zraněni, bylo později vojáky strážního oddílu SS dobito. Totožnost se podařilo zjistit pouze u jednoho ze zastřelených vězňů. Byl jím francouzský duchovní Gabriel Gay, kaplan z obce Bebourg. Tento údaj bylo možno zjistit jen proto, že kaplan byl v době svého uvěznění v ilegálním písemném styku s tehdejšími farářem Aloisem Bětíkem ve Štěchovicích. Ten byl o smrti Gabriela Gaye vyrozuměn jedním z jeho spoluvězňů.

K evakuaci koncentračního tábora z prostoru Hradištko došlo dne 25. 4. 1945. Velitel tábora Alfred Kuss požádal velitele cvičiště Karrasche o přidělení potřebného počtu vagonů. Po jejich přistavení do železniční stanice v Měchenicích a navagonování vězňů odejel transport přes Prahu a Plzeň na České Budějovice, kde před stanicí Kaplice byli vězňové osvobozeni příslušníky místních revolučních hlídek a převezeni k lékařskému ošetření, ošacení apod. do Velešína.

Vyšetřování válečných zločinů v Hradištku po roce 1945

Válečné zločiny, spáchané příslušníky SS v době okupace na území benešovského cvičiště i v jeho blízkém okolí, vrcholící zejména ke konci války, neunikly samozřejmě zájmu československých orgánů státní bezpečnosti po roce 1945. Československé úřady se z pochopitelných důvodů snažily zjistit co nejvíce o povaze spáchaných zločinů ve snaze vypátrat a zajistit osoby odpovědné za spáchání zvěrstva a tyto před československými soudy řádně potrestat. V roce 1947 tedy dostaly místní útvary Sboru národní bezpečnosti za úkol zdokumentovat ony zločiny a podchytil je výpověďmi očitých svědků.

První zpráva o poměrech v Hradištku byla zpracována Okresním velitelstvím SNB v Jílovém 8. 2. 1946. Velitelství stanice SNB v Hradištku pak podalo stručnou zprávu o vraždění vězňů z koncentračního tábora ministerstvu vnitra, resp. speciálně zřízenému referátu L v rámci akce vyšetřování zvěrstev nacistů v zemi české, dne 20. 10. 1947. Přitom již 17. 5. 1945 poslal Místní národní výbor pro Hradištko, Brunšov a Pikovice otevřený dopis předsednictvu vlády Republiky československé, kde mj. za všechny skutky spáchané za okupace na území Hradištko byli obviněni zejména důstojníci ženijní školy SS v Hradištku – Oberführer Emil Klein, Sturmbannführer Wilhelm Boden, Hauptsturmführer Karlo Roerster, Hauptsturmführer Karl Paduch, Sturmbannführer Erwin Held a Sturmbannführer Erwin Lange.¹²⁵ Československé bezpečnostní orgány se tedy snažily zjistit, kdo byl hlavním aktérem vyvražďování vězňů a do jaké míry odpovědnost za tyto zločiny ležela na příslušnících ženijní školy a na příslušnících táborového personálu. Vzhledem k poválečnému zmatku však nebylo možno řadu osob – válečných zločinců zmíněných ve výpovědi svědků prostě vypátrat. Stíhání válečných zločinců bylo později s velkou intenzitou obnoveno v polovině 60. let.

V roce 1965 provedla Státní bezpečnost podrobné výsledky očitých svědků, zejména z řad lesního personálu z polesí Hradištko. Na základě jejich výpovědí se zájem čs. úřadů zúžil na úlohu zejména Erwina Langa – velitele strážní jednotky, Emila Kleina – velitele ženijní školy a Alfreda Kusse – velitele koncentračního tábora. Vyšetřování vraždění vězňů koncentračního tábora vyvrcholilo 18. 5. 1965 uskutečněním rekonstrukce v prostoru obcí Hradištko, Závist a Třebsín, provedené kriminalistickým oddělením Správy Veřejné bezpečnosti Praha za účasti očitých svědků.¹²⁶

Pohled na úsek silnice Hradištko – Pikovice. Po pravé straně silnice byl prostor koncentračního tábora. Na konci úseku silnice před zatáčkou odbočuje vpravo lesní cesta, kudy chodily skupiny vězňů na práce do prostoru Třebsína. Stav v roce 1965.

Pohled na prostor bývalého koncentračního tábora. V pozadí vlevo u lesa je hájovna, kde bydlel svědek vraždění vězňů hajný Bohuslav Stuna. Stav v roce 1965.

Pohled na prostor koncentračního tábora střešním padákem z půdy hájovny.

Pohled na další část prostoru tábora. (vše archiv ministerstva vnitra)

Podívejme se nyní na bližší okolnosti bestiálního řádění strážných SS pohledem očitých svědků z řad českého obyvatelstva, tak jak je zachytily výslechové protokoly StB:

Bohuslav Stuna pracoval za okupace jako vedoucí polesí – nadlesní v Hradištku. Přicházel do styku jak s velitelem ženijní školy Kleinem, tak i s velitelem tábora Kussem, se kterým zejména projednával přidělení některých vězňů na lesní práce. Někdy se setkal i s velitelem strážního oddílu Erwinem Langem a to, když Lange chtěl v okolních lesích označit místa vhodná pro lov zvěře. Nadlesní tak znal osobně všechny hlavní osoby SS a zejména Langeho charakterizoval jako bezcitného člověka s nízkými charakterovými vlastnostmi. O vraždění vězňů vypověděl mj. toto:

„...K prvním vraždám vězňů došlo 9. 4. 1945, pamatuji si bezpečně, že to bylo pondělí. Tehdy bylo zavražděno, zákeřně zastřeleno asi přes 10 vězňů na cestě z Hradištko do Závisti, konkrétně v místech mezi novou a starou myslivnou. Já jsem tehdy bydlel v nové myslivně, která se nacházela v bezprostřední blízkosti ostatním drátem ohraničeného lágru. Ve staré myslivně tehdy bydlel lesník Kavan. V uvedený kritický den, v ranních hodinách, myslím kolem 6. hod., jsem slyšel střelbu ze samopalů. Vyběhl jsem před myslivnu, abych se přesvědčil, co se děje a viděl jsem ze vzdálenosti ode mne asi 100 m na cestě, vedoucí z obce Hradištko do obce Závist, výše uvedených asi 10 zavražděných vězňů, ležících na zemi. Za nimi pak pokračoval transport vězňů do Závisti. Uvedenou věcí jsem byl velmi rozrušen, vrátil jsem se urychleně zpět do svého domova v myslivně a v krátké době jsem odešel do lesů. Když jsem se pak k polednímu vracel domů, zavraždění vězni na cestě již nebyli.

Vzhledem k uvedené tragické represi proti vězňům jsem celou noc téměř nespál a od časných ranních hodin jsem z půdy mé myslivny dalekohledem pozoroval objekt s přílehlým prostranstvím koncentračního tábora. Tímto způsobem jsem před 6 hod. ranní viděl, jakýsi apel soustředěných vězňů před jejich odchodem na různá pracoviště. Viděl jsem tehdy nastoupené vězně, před nimiž stáli ozbrojení příslušníci SS. Po chvíli přijel na místo automobilem Erwin Lange, který k přítomným příslušníkům SS promluvil a udílel nějaké rozkazy. Toto jednání Langeho s příslušníky SS trvalo přibližně 20 minut, načež byli vězni v různých skupinách odváděni mimo objekt pracoviště. Většina jich byla odváděna touže cestou jako den předtím, po cestě směrem na Závist a Třebšín. Když začali vězni odcházet z lágru, opustil jsem myslivnu a spěchal jsem do lesa, který byl přílehlý cestě, kudy vězni byli odváděni. Po celou dobu jsem sledoval z lesa transport skupin vězňů ze vzdálenosti asi 100 m. Šlo tehdy o několik málo skupinek, celkem asi 100 vězňů, kteří byli obklopeni strážemi SS s připravenými samopaly ke střelbě. Za poslední skupinou jel na koni příslušník SS, který byl důstojník, o kterém jsem zapomněl uvést, že podával hlášení Langemu při nastoupení vězňů v lágru, jak jsem se na to díval dalekohledem z půdy mé myslivny. Z uvedeného úkrytu v lese jsem viděl zavraždění řady dalších vězňů hlídkami SS. Bylo to za okolností, kdy se ten či onen vězeň nepatrně vyklonil ze řady transportu a byl okamžitě hlídkou SS na místě zastřelen. Bylo to v místech na cestě z obce Hradištko do obce Závist, konkrétně pod kamenolomem, kde bylo uvedeným způsobem zavražděno asi 20 vězňů. Na uvedenou záležitost se pamatuji velmi dobře, poněvadž jsem se tehdy dostal do trapné situace. Zmíněný důstojník SS jedoucí na koni mne totiž v lese zpozoroval, přiklusal ke mně, vyhrožoval mi a chtěl mne zastřelit. Když jsem se mu vykázal příslušným oprávněním, že mohu se v lese zdržovat, přikázal mi, abych se okamžitě z místa provedených vražd vzdálil. To jsem také učinil. Odtamtud jsem se pak lesem dostal oklikou opět za transportované vězně v blízkosti u obce Závist. Z toho místa jsem obdobným způsobem viděl zastřelit dva vězně, kteří pak byli po přinucení hlídkou SS ostatními vězni odneseni do přílehlé stodoly.

Třetí den, tj. 11. 4. 1945 jsem opět z půdy mé myslivny pozoroval dalekohledem apel vězňů v koncentračním táboře. Odbýval se stejným způsobem jako den předtím, za asistence Erwina Langeho. Po ukončení apelu jsem se opět odebral do lesa, abych mohl pozorovat transport vězňů po přílehlé cestě k tomuto lesu. I tentokrát jsem se stal očitým svědkem zákeřného vraždění řady dalších vězňů.

Celkem za uvedené tři dny, podle mého střízlivého odhadu, bylo vyličeným způsobem zavražděno asi 50 vězňů. V této souvislosti chci ještě poznamenat, že buď 10. nebo 11. 4. 1945 jsem v odpoledních hodinách z půdy mé myslivny sledoval dalekohledem objekt lágru vězňů a viděl jsem, jak byli zavraždění vězni z koňského povozu ukládáni do připravených beden, které byly upraveny přibližně jako rakve. Tyto bedny byly nakládány na nákladní automobil a pak odvezeny mně neznámo kam. Vůz odjel směrem na Štěchovice. Pokud si mohu pamatovat, šlo v tomto případě o plně naložené auto s bednami zavražděných vězňů.

Poněvadž jsem se stal očitým svědkem vyvražďování vězňů, měl jsem obavy, že budu rovněž jako svědek nějakým způsobem odstraněn. Tyto obavy jsem měl zejména poté, když jsem byl přistižen výše uvedeným důstojníkem SS v bezprostřední blízkosti místa vražd. Z tohoto důvodu jsem obešel řadu mých známých, které jsem informoval o všem, co jsem viděl. Zejména jsem o celé věci informoval faráře Bělíka ze Štěchovic, o kterém jsem věděl, že je v nějakém ilegálním odbojovém spojení. Dne 12. 4. 1945 i v dalších dnech ve vraždách vězňů již pokračováno nebylo a koncem dubna 1945 byli vězni odtransportováni z Hradištko mně neznámo kam. Vím jen, že byli odvedeni na nádraží do Měchenic, odkud byli v nákladních uzavřených vagónech odtransportováni.“

Podřízeným pracovníkem Bohuslava Stuny byl lesník **František Kavan**, který se na jaře 1944 přestěhoval z Jablonné nad Vltavou do Hradištko, kde bydlel v myslivně poblíž silnice Hradištko – Závist. Také on přišel během své služby do styku s Kleinem, Kussem i Langem. O kritických dubnových událostech vypověděl:

„...Přicházel jsem do osobního styku i se samotnými vězni koncentračního tábora, kteří chodili do naší myslivny pro pitnou vodu, která pak byla používána v koncentračním táboře. Právě za takovýchto okolností jsem se já i moje manželka od těchto vězňů dovídali o ukrutnostech na nich SSmany páchaných v koncentračním táboře.

Po cestě z Hradištka do obce Závist byli kolem naší myslivny voděni vězni strážemi SS na pracoviště poblíž obcí Závist a Třebsín... První den vraždění vězňů jsem tomuto přímým svědkem nebyl. Byl jsem tehdy v ranních hodinách v lesní školce, když jsem spolu s ostatními zaměstnanci lesní správy slyšel střelbu směrem od cesty, kterou byli vězni voděni SSmany. Asi za hodinu po této střelbě přišel do školky lesní praktik Humplík, který nám sdělil, že ve stodole na okraji obce Závist leží 15 zavražděných vězňů. Druhý den na to jsem se však stal očitým svědkem vyvražďování vězňů. Pamatuji se na to zcela bezpečně, poněvadž jsem se v ranních hodinách díval ze dvora mé myslivny na cestu, po níž byli vězni vedeni strážemi SS směrem k obci Závist. Viděl jsem, že byli vedeni asi po 3 skupinkách a za poslední skupinkou jel mladý důstojník SS na koni... Když jsem se takto díval na odváděné vězně, slyšel jsem, jak byl dán německy rozkaz vězňům, aby se zastavili a zalehli k zemi. V tom okamžiku jsem viděl SSmany střílet do skupinek vězňů ze samopalu. Po chvíli byl opět dán rozkaz k pokračování pochodu vězňů. Když vězni odpochovali dál směrem k Závisti, na místech dřívějšího zalehnutí k zemi, zůstalo ležet několik zavražděných vězňů. Když pokračující transport vězňů byl z místa vraždění vzdálen a doprovázející SSmani nemohli na toto místo již vidět, šel jsem se na místo podívat a shledal jsem, že věžňové byli zavražděni střelbou do týla. Odtud jsem rovnou odešel do přilehlých lesů na obchůzku pracoviště. Když jsem se vracel do myslivny na oběd, zavraždění vězni na cestě již nebyli.

Třetí den jsem však již vraždění vězňů nesledoval, poněvadž jsem z předchozího dne byl z vyličené situace nervově rozrušen a v ranních hodinách jsem odešel za svou prací do lesa. I tentokrát se však střílení vězňů na cestě z Hradištka do Závisti opakovalo, ovšem přímým svědkem jsem již nebyl. Když jsem se k polednímu vracel do myslivny a procházel obcí Závist, viděl jsem v téže stodole jako vpředu uvedený lesní praktik, zavražděné vězně. Šlo v daném případě o 7 osob.“

Bohumil Sýkora denně docházel z Kamenného Újezda do Hradištka, kde pracoval jako pomocný dělník u hospodářského oddělení tamní posádky SS. Ze všech svědků viděl zřejmě nejvíce zavražděných vězňů:

„...Nepamatuji si dnes již přesně, který den to bylo, ale s určitostí to bylo kolem 10. dubna 1945. V tomto údobí jsem chodil na mé pracoviště v Hradištku kolem obce Třebsín a Závist. Když jsem v uvedeném údobí šel v ranních hodinách do zaměstnání spolu s bratrem... tak jsme při obcházení obcí Závist viděli na silnici rozbité hrnečky, které nosili věžňové s sebou na pracoviště, poněkud dále směrem k Hradištku, ještě v obci Závist, viděli ležet několik čepic, které nosili věžňové. Když jsme došli ke konci obce Závist, směrem k Hradištku, zahlédli jsme v jednom opuštěném a rozvaleném domě ležet mrtvolu věžně. Když jsme přišli blíže, zjistili jsme, že jde o počet 7–8 osob, jejichž mrtvoly byly na sobě narovnané. Když jsme pak pokračovali v cestě z obce Závist směrem na Hradištko asi v polovině cesty jsme viděli v příkopu porůznu ležet asi tak 12–15 zavražděných vězňů. Na tuto skutečnost si pamatuji velmi přesně, protože když jsme přišli k místu, kde zavraždění vězni leželi, byli jsme zastaveni hlídkou SS a museli jsme toto místo obcházet... Druhého dne při cestě do zaměstnání jsem spolu s bratrem opět viděl u obce Závist, a sice u posledního domku směrem k Hradištku ležet jednoho mrtvého věžně. Opoдал pak zase leželi dva zavraždění vězni. Pod ohybem silnice vedoucí ze Závisti do Hradištka, konkrétně u přilehlého lesa, leželo v příkopě 20 zavražděných vězňů. Když jsme se pak navečer z Hradištka vraceli domů, u obce Třebsín, konkrétně u protitankového zákopu, jsme s bratrem viděli 9 zavražděných vězňů, kteří byli z části přikryti borovým kletím.

Třetí den jsme pak s bratrem viděli poblíž myslivny, ve které bydlel hajný Kryštof, v příkopu při cestě ležet 3 nebo 4 zavražděné vězně. Tehdy stál na tomto místě příslušník SS a podle jeho pokynů jsme museli místo obejít. Když jsme pak pokračovali v cestě do Hradištka, viděli jsme na cestě kaluže krve...“

Josef Horyna působil v době okupace jako poštovní doručovatel na poštovním úřadě ve Štěchovicích. Mimo jiné docházel také do některých obcí, které se nacházely v zabraném území a to především Hradištko, Krňany, Teletín a Vysoký Újezd. Také on se stal očitým svědkem zákeřného vraždění vězňů:

„...počátkem dubna 1945, kdy jsem jako doručovatel docházel na poštovní pochůzky, stal jsem se očitým svědkem zavraždění 9 vězňů. Bylo tomu tak na cestě vedoucí z Hradištka do obce Závist, poblíž myslivny, ve které bydlel lesní Kavan. Tehdy jsem šel v dopoledních hodinách z Hradištka a pak přes Závist do Třebsína a dalších obcí. Před mnou z Hradištka šla skupina vězňů v doprovodu stráží SS a viděl jsem, jak několik vězňů poněkud vybočilo, zřejmě únavou, ze sevřeného útvaru. Stráže SS počaly po těchto vězních střílet a několik jich usmrtilo. Při střelbě nastala panika, sevřený útvar vězňů se počal rozprchávat, takže došlo k dalšímu vraždění vězňů strážemi SS. Ve velmi krátké době se podařilo strážím sehnat vězně opět do sevřeného útvaru a přinutit je k pokračování cesty směrem na Závist a Třebsín. Pamatuji se na tuto událost zcela bezpečně, poněvadž při dalším pochodu byli přinuceni zpívat německé písně. V uvedeném případě, jak jsem se přímo sám přesvědčil, bylo zavražděno příslušníky SS přibližně 18 vězňů.

Některý z příštích dnů... jsem za stejných okolností byl svědkem dalšímu vraždění vězňů. V tomto případě však nešlo o vraždění vězňů za jejich cesty z Hradištka na pracoviště, nýbrž o jakousi hromadnou popravu. Tehdy jsem šel z mého bydliště v Krňanech do zaměstnání ve Štěchovicích a když jsem procházel cestou ze Závisti do Hradištka, byl jsem poblíž cihelny zastaven příslušníkem SS. Ten mě po legitimování se doprovázel směrem k Hradištku asi 40 metrů. Během této cesty jsem slyšel v místech cihelny, kde se říká Na ovčinkách, střelbu. Když jsem se tam ohlédl, byl jsem vzdálen asi 60 metrů, s hrůzou jsem viděl popravu, resp. vraždění vězňů, kteří byli v malých skupinkách před cihelnu předváděni a vražděni. V daném případě šlo o 15 zavražděných vězňů. Počátkem dubna, někdy kolem 10. – 12. tohoto měsíce, jsem zažil, resp. jsem viděl důsledky vyvražďování vězňů příslušníky SS v obci Závist, kterou jsem denně při mé služební pochůzce procházel. Na tuto událost se pamatuji zcela určitě, protože tehdy ve mně zanechala stopy hrůzy, z čehož jsem pak nervově onemocněl. Když jsem tehdy totiž procházel obcí Závist, která byla zcela vyliďněna a řada objektů zpola demolována, viděl jsem tam mnoho zavražděných vězňů. Řada jich byla, resp. řada mrtvol zavražděných vězňů, byla přibita na veřejích – futrech dveří i okenních rámech. Tyto mrtvoly byly uvedeným způsobem umístěny v domech při silnicích, kudy byli vedeni vězni na práci. Zřejmě tomu tak bylo pro výstrahu ostatním vězňům, kteří byli touto cestou voděni. Viděl jsem tehdy takto zneuctěných 7–12 mrtvých vězňů.“

František Hromas, lesní dělník z Hostěradic, další očitý svědek německých zvěrstev v Hradištku:

„...V kritickém údobí jsem se ponejvíce zdržoval v myslivně Bohuslava Stuny anebo na přilehlých políčkách této myslivny, které jsem obdělával... Já jsem buď ze dvorka myslivny anebo z přilehlých políček viděl, jak jsou vězni pod dozorem příslušníků SS odváděni po cestě na pracoviště... Přesné datum si již nepamatuji, ovšem s určitostí to byl první den, kdy vraždění vězňů započalo. Tehdy jsem šel z mého bydliště do zaměstnání, konkrétně do myslivny Stuny a při procházení vysídlenou obcí Závist jsem se střetl se skupinou vězňů, která byla příslušníky SS vedena na pracoviště Třebsín. Tehdy, když jsem z povzdálí viděl přicházet tuto skupinu, chtěl jsem ji obejít oklikou, abych se nemusel s ní přímo střetnout. Byl jsem spatřen jedním doprovázejícím SSmanem, který mi nadběhl a žádal ode mě příslušné povolení o tom, že se mohu v těchto místech pohybovat. Takovéto potvrzení jsem měl, proto jsem byl po chvíli propuštěn a pokračoval jsem v cestě do myslivny. Právě v okamžiku, když jsem byl oním příslušníkem kontrolován, zaslechl jsem výstřely u skupinky pochodujících vězňů. Současně jsem slyšel povely, aby skupinka zalehla k zemi, načež následovalo několik dalších výstřelů, po nich opět byl dán opět povel k pokračování v pochodu. Když jsem pak pokračoval v cestě k myslivně a procházel jsem poblíž místa, kde došlo k výstřelům, viděl jsem v těchto místech 15 zavražděných vězňů. Od některých lesních dělníků... jsem se pak v průběhu dne dozvěděl, že 15 zavražděných vězňů bylo odvezeno do jedné opuštěné stodoly v obci Závist, odkud pak byli koňským potahem odvezeni do objektu koncentračního tábora v Hradištku.

Druhý den, když jsem v ranních hodinách šel do práce, přibližně toutéž cestou jako den před tím, nesetkal jsem se s transportem vězňů. Tehdy jsem totiž poněkud pozměnil směr své cesty, abych si tuto cestu zkrátil, takže jsem se s nimi nesetkal. Slyšel jsem však z místa, kudy byli vedeni, opětovně výstřely a během dne jsem se od lesních spoludělníků dověděl, že byl zavražděn opět větší počet vězňů. V odpoledních hodinách jsem viděl ze dvorka myslivny koňský povoz, naložený mrtvolami zavražděných vězňů, kteří byli dopravováni od obce Závist...

Rovněž třetí den při ranní cestě do práce jsem slyšel výstřely v místech cesty vedoucí z Hradištka do obce Závist, a když jsem přecházel lesní cestu, viděl jsem na zemi ležet dva zavražděné vězně a opodál nich stál příslušník SS... tehdy byla velká mlha, takže jsem viděl jen na krátkou vzdálenost... Hovořím o tom proto, že pak v odpoledních hodinách jsem ze dvorka myslivny viděl odvázet příslušníky SS na koňském potahu větší počet zavražděných vězňů z těchto míst do koncentračního tábora...“

Bohuslav Kryštof pracoval od konce první republiky jako lesník v oblasti polesí Hradištka. V době okupace zpočátku bydlel přímo v Hradištku, později v Pikovicích a Závisti. Byl očitým svědkem jednoho případu vraždění vězňů z koncentračního tábora:

„...Bylo to počátkem dubna 1945...v ranních hodinách, když jsem šel ze svého bydliště v Pikovicích na Hradištko ke správci polesí Stunovi. Na cestě vedoucí od koncentračního tábora a myslivny Stuny směrem k myslivně, kde bydlel Kavan, jsem viděl v sevřeném útvaru asi 80 vězňů, kteří byli vedeni strážemi SS na práci do obce Třebsín, kde byli nuceni pracovat na protitankových příkopech. Tuto skupinku jsem viděl ze vzdálenosti asi 60–70 metrů z přilehlého okraje lesa, kterým jsem šel, abych se nemusel s nimi přímo střetnout na cestě. Bezprostředně před skupinkou šel jeden příslušník SS ozbrojen lehkým kulometem a rovněž tak za skupinkou byl jeden příslušník SS s kulometem. Po obou stranách pochodující skupiny byli dva SSmani, kteří nesli v ponose vojenské pušky s nasazenými bodáky. Přilehlým lesem doprovázel tuto skupinu vězňů vysoký, hubený důstojník, který byl bočně vzdálen od transportu vězňů přibližně 10–15 metrů. Viděl jsem tehdy, jak tento důstojník dal povel k zastavení skupiny, z okraje lesa sešel až do bezprostřední blízkosti vězňů a dal povel, aby si všichni vězni lehli obličejem k zemi. Poté počal procházet mezi zalehlými vězni, jakoby někoho z nich hledal, a pojednou jsem viděl, jak jednoho z ležících vězňů střelil do zátylku hlavy. Poté vystoupil na okraj lesa a dal povel k pokračování v pochodu vězňů. Poslední řada vězňů byla strážemi SS pak přinucena stáhnout zastřeleného vězně do příkopu. Po chvíli pochodu vězňů byli tito přinuceni, opět na rozkaz výše

uvedeného důstojníka SS, zalehnout k zemi. Bylo to konkrétně v bezprostřední blízkosti myslivny, v níž bydlel lesní Kavan. Toto se událo ode mě ve vzdálenosti asi 20–30 metrů. Šel jsem tehdy totiž okrajem lesa směrem, kudy pochodoval transport vězňů, takže i v tomto případě jsem se stal očitým svědkem, kdy tentýž důstojník procházel zalehnutými vězni a tři z nich zavraždil zastřelením do týla hlavy. Na tuto událost si pamatuji zcela jasně, neboť mi dosud zůstalo v paměti, jak vězni po povelu k zalehnutí hlasitě naříkali, zřejmě ze strachu v očekávání, který z nich bude zavražděn. I v tomto případě pak byli uvedeni tři zavraždění vězni poslední řadou vězňů staženi z cesty do příkopu a transport pokračoval v cestě směrem Závist a Třebsín. Uvedenými dvěma případy jsem byl velmi rozrušen a upustil jsem od dalšího doprovodu transportu vězňů a šel jsem do myslivny ke Stunovi, kterého jsem o celé věci informoval. Cestou jsem však slyšel opětovné výstřely ze směru kudy transport pokračoval... když jsem před polednem šel toutéž cestou směrem na Závist, kromě uvedených 4 zavražděných vězňů, jsem poblíže obce Závist viděl v příkopě ležet dalších 7–10 zavražděných vězňů. I tito byli zavražděni zastřelením do týla hlavy...”

Posledním důležitým očitým svědkem běsnění SSmanů byl **Josef Heřman**, také v době okupace lesní dělník v polesí v Hradištku. Zřejmě jako jediný byl svědkem vraždění vězňů již o den dříve než ostatní svědkové, tedy 8. dubna 1945. Z jeho poválečné výpovědi uvedme:

„...bylo to první den, kdy počali příslušníci SS vyvražďovat vězně, které doprovázeli z Hradiška na práce do Třebsína. Tehdy jsem kolem 7 hodiny ranní procházel vysídlenou obcí Závist z mého bydliště v Krňanech do Hradiška a střetl jsem se v obci Závist s transportem vězňů. Bylo tomu tak na silnici, procházející obcí Závist, poblíže stodoly, která v té době patřila Antonínu Richtrovi, Závist čp. 39. Když jsem tehdy přicházel směrem od Krňan k transportu vězňů a byl vzdálen od něho asi 30 kroků, viděl jsem, jak byl dán povel k zastavení pochodu. Když jsem došel až do bezprostřední blízkosti čela stojícího transportu vězňů, byl jsem legitimován příslušníkem SS doprovázejícím transport. Při tomto legitimování jsem upozoroval, resp. již když jsem k transportu docházel, jsem viděl, že čelo transportu čítalo asi 30 vězňů, kousek za nimi bylo asi 18 vězňů a za těmito zase asi 30 vězňů. Celý transport vězňů, podle mého odhadu, byl rozložen po silnici v délce 70–80 metrů. Povšiml jsem si také, že skupinka uvedených 18 vězňů sestávala z osob navzájem se v chůzi podporující, neboť byli velmi zesláblí. V okamžiku, kdy jsem byl příslušníkem SS legitimován, uchopil mně tento za rameno, něco mi německy říkal a otočil mne směrem od transportu vězňů. V tom již jsem slyšel střelbu ze samopalu a současně, když jsem se ohlédl směrem k transportu, jsem viděl, jak se vězňové z transportu rozutíkávají, přičemž křičeli a naříkali. Pamatuji si na tuto událost ještě dnes velmi dobře, poněvadž někteří vězňové v okamžiku střelby zalehli k zemi, jiní se schoulili do příkopu u silnice a někteří, jak již jsem uvedl, utíkali do domů přilehlých k silnici. Viděl jsem, jak bylo do těchto utíkajících vězňů stříleno a někteří z nich skutečně klesli k zemi. Využil jsem uvedeného chaosu, neboť příslušník SS, který mne zastavil a legitimoval, ode mne odběhl a počal střílet po prchajících vězňích, a pokračoval jsem ve své cestě do Hradiška. Když jsem procházel místem, kde byl asi střed transportu, tj. malá skupinka vysílených vězňů, viděl jsem na silnici jich několik ležet zavražděných, zastřelením do týla hlavy... Celkem jsem byl tehdy svědkem zavraždění asi 20–30 vězňů. Když jsem došel do myslivny ke Stunovi, vyprávěl jsem mu, co jsem všechno na Závisti zažil. V průběhu dne pak jsem se od některých lesních dělníků dozvěděl, že když procházeli v dopoledních hodinách obcí Závist, viděli ve stodole Antonína Richtra naházeno na hromadě větší množství zavražděných vězňů...”

...Ze Závisti jsem tehdy šel do Hradiška toutéž cestou, kudy byli vedeni vězni na práci do Třebsína. V blízkosti myslivny, kde tehdy bydlel lesní Kavan jsem viděl v příkopu u cesty 3 zavražděné vězně. Prohlédl jsem si je a zjistil jsem, že i tito byli zastřeleni zezadu do hlavy. Přibližně uprostřed cesty mezi myslivnou Kavana a Stuny jsem viděl v příkopu opět jednoho zavražděného vězně a poblíže myslivny Stuny zase jednoho zavražděného vězně...

Druhého dne jsem byl svědkem vraždění vězňů na jejich pracovišti v Třebsíně. Bylo to v místech, kde se říká Na klínku, kde tito vězni pod dozorem příslušníků SS kopali protitankový příkop. Já jsem tehdy procházel kolem nich, někdy kolem 11 hodiny dopolední. V okamžiku, kdy jsem procházel bezprostředně kolem skupinky vězňů, jeden z nich celkem hlasitě požadoval po mně cigaretu. V tomto okamžiku střežící příslušník SS po tomto vězni vystřelil ze samopalu a viděl jsem, jak tento vězeň po této ráně padl do příkopu. Současně jsem viděl, jak kromě onoho vězně byli toutéž ranou zasaženi ještě tři vězni, kteří počali hlasitě nařikat. Tito nařikající vězni byli přinuceni jedním z SSmanů vystoupit na násep tankového příkopu a tam byli z bezprostřední blízkosti tímto SSmanem do týla hlavy zastřeleni opakovací pistolí a viděl jsem, jak padli do zákopu. Tedy v daném případě jsem byl očitým svědkem zavraždění 4 vězňů. Já jsem po této události byl okamžitě střežícími příslušníky SS z místa vyhnán...”

*Pohled na místo budování protitankového příkopu a úsek silnice směrem k osadě Závist.
Stav v roce 1965.*

Pohled na úsek silnice od Závisti k Třebšínu. U budovy se říká „Na klínku“. Rok 1965.

Při poválečném vyšetřování ukazuje svědek Josef Heřman, kde byl svědkem zastřelení vězňů při kopání protitankových zákopů na silnici k Třebšínu v místě zvaném „Na klínku“. (vše archiv ministerstva vnitra)

Jak bylo výše uvedeno, zvěrstva spáchaná nacisty nejen v prostoru cvičiště SS, ale na celém území Protektorátu, byla orgány ministerstva vnitra prošetřována již v roce 1945. Osoby, které byly válečným zločinům účastny, byly našimi úřady vyžadovány k potrestání, ale bezvýsledně. Až teprve v pozdější době a zejména po mezinárodní dohodě o nepromlčení válečných zločinů, byly jednotlivé případy k trestnímu stíhání předávány prostřednictvím čs. vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinů do ludwigsburgské ústředny v SRN.

Alfredu Kussovi, veliteli koncentračního tábora v Hradištku, se podařilo uprchnout do amerického zajetí. Zde byl na udání bývalého spoluvězně zatčen a dne 15. 2. 1947 vydán do ČSR. Zde byl souzen u Mimořádného lidového soudu v Praze. Dne 15. 9. 1948 byl odsouzen pro členství v SS a za to, že jako velitel tábora nezabránil vraždění vězňů, k doživotnímu vězení. Naopak byl zproštěn obžaloby ze skutku, kterého se měl dopustit při evakuaci tábora, kdy měl dát rozkaz k usmrcení smrticími injekcemi 21 vězňů neschopných přesunu. Toto zproštění mu zachránilo život. Trest byl stanoven na doživotní odnětí svobody. V roce 1953 žádala jeho manželka o milost pro svého manžela, avšak marně. Amnestií prezidenta republiky byl Kussovi trest nejdříve snížen na 25 let těžkého žaláře, ale již 12. 4. 1956 byl usnesením Generální prokuratury vysídlen do západního Německa. Při vyšetřování Kuss vypověděl, že v první řadě podléhal velitelství cvičiště SS, tj. Karraschovi a rozkazy týkající se koncentračního tábora dostával prostřednictvím jeho zástupce Haupricha. Práce, které měli trestanci vykonávat, rozkazy určoval zástupce velitele ženijní školy Kleina Standartenführer Herman a Kuss je měl dostávat prostřednictvím posádkové vojenské stavební správy. K vraždění vězňů mělo dojít podle Kusse v době jeho nepřítomnosti, když byl začátkem dubna vyjednávat u Karrasche přidělení vagónů pro odtransportování vězňů do Německa. Vlastním vyšetřováním učinil Kuss za vraždění vězňů odpovědného výhradně Erwina Langa – velitele strážního oddílu. Československé úřady Kussovi žádnou osobní účast na vraždách vězňů neprokázaly.

Veliteli ženijní školy v Hradištku Emilu Kleinovi se podařilo kolem 8. 5. 1945 odjet z Hradištky směrem na jih, aniž uposlechl rozkaz o vyhození do vzduchu mostů přes Vltavu v Davli, Štěchovicích, Vraném a přehrady ve Vraném. Zadržen byl už v civilním oblečení v Táboře, poté byl odvezen do Prahy, kde byl internován na fotbalovém stadionu na Letné. Přes Nymburk se dostal do odsunu do americké zóny v Německu. Po jeho vypátrání v internačním táboře v Darmstadtu byl německou policií zatčen, předán Američanům, kteří jej na dožádání z ČSR vydali československým orgánům. K vydání Kleina došlo ke konci roku 1946. Oficiálním důvodem k vydání bylo podezření na spoluúčast masakru Hradištských vězňů, neoficiálním pak také snaha přimět Kleina vypovídat o tzv. Štěchovickém pokladu, který měl Klein v tamější krajině ukrýt. Byl vyšetřován důstojníky Obranného bezpečnostního zpravodajství v Praze, dále od konce ledna 1947 také v Benešově, ale bez zjevného úspěchu. Ani pozdější výsledky k tomuto tématu nevedly k žádnému objevu. Protože na počátku května 1947 mimořádné lidové soudy již nefungovaly, byl Kleinův spis postoupen Krajskému soudu trestnímu v Praze, u kterého byl nakonec Klein souzen. Stalo se tak 22. 1. 1948, odsouzen byl pouze za své členství v SS k trestu odnětí svobody na 12 let a u odvolacího soudu byl původní rozsudek zrušen a navýšen při druhém stání u soudu dne 18. 6. 1948 na 20 let. Nicméně ani tehdy se Kleinovi nepodařilo prokázat osobní zodpovědnost ani účast na vraždění vězňů. Že v pozadí tohoto rozsudku stály čs. tajné služby a jejich snaha o nalezení štěchovického pokladu, tudíž snaha udržet co nejdéle Kleina v republice, je zřejmé. Během dlouhého žalářování, kdy prošel nesčetnými výslechy, při nichž doslova vodil za nos čs. bezpečnostní orgány, byl dne 24. 12. 1964 Klein z Československa vyhoštěn do Leichlingenu v SRN.

Vyšetřováním se tedy jasně ukázalo, že vraždění vězňů bylo osobní akcí velitele strážního oddílu Sturmabführera Erwina Langeho. Jeho stíhání zahájily československé úřady také již v roce 1946. Jako mnoho jiných uprchl Lange z ČSR do amerického zajetí, i přesto, že byl podle svých slov v době pražského povstání nějakou dobu vězněn československými orgány. Pátrání po jeho pobytu bylo po dlouhou dobu bezvýsledné. Podle oznámení britských okupačních úřadů v Německu z 19. 3. 1948 měl být Lange zjištěn v internačním táboře No. 7 CIC BAOR v Dachau, ale než mohl být na vyžádání čs. úřadu zajištěn, záhadně zmizel. A od té doby po Langovi jakákoliv stopa mizí. Obnovení stíhání Langeho, klasifikovaného nyní již jako stíhání válečného zločince, bylo zahájeno 15. 3. 1965. Českou vládní komisí pro stíhání nacistických válečných zločinců byl vypracován na Langeho tzv. pamětní spis k jeho trestné činnosti a odeslán do Ludwigsburgu v SRN, kam bylo předáno jeho trestní stíhání. Spis byl odeslán 14. 4. 1966. Stíhán byl pro trestný čin vraždy a organizování trestného činu. Vyšetřování vedlo státní zastupitelství v Oldenburgu, které se nakonec rozhodlo trestní stíhání Langeho zastavit. Stalo se tak usnesením z 30. 5. 1969, v němž jako důvod je uveden fakt, že vinu za vraždění vězňů, které se prokazatelně stalo, není možné bez pochyb klást obviněnému Langemu. Nebyl totiž jediný přímý svědek z řad vězňů, jenž by mohl označit Langeho jako původce rozkazu ke střelbě do vězňů. Navíc velitel tábora Kuss i velitel ženijní školy Klein podstatně změnili své výpovědi. Zatímco v době svého věznění čs. orgány jednoznačně obviňovali Langeho jako původce tohoto zvěrstva, v průběhu vyšetřování v Německu na konci šedesátých let již své výpovědi zeslabují či úplně mění. Tak Kuss tvrdí, že skutečnost, že původcem masakru je Lange, slyšel asi od nějaké třetí osoby. Klein dokonce neví nic o tom, kdo by dal povel ke střelbě do vězňů. Obviněný Lange se proti obvinění důrazně ohrazoval a tvrdil, že s tímto zločinem nemá vůbec nic společného. V táboře v Hradištku prý nikdy nebyl, střelbu slyšel, ale neví, zda střílel někdo z jeho skupiny podřízených. Podle svých slov se o masakru později dozvěděl s tím, že vězňové byli zastřeleni na útěku. V takové důkazní situaci se tedy státní zástupce v Oldenburgu rozhodl trestní stíhání obviněného Langeho zastavit, a tak zůstal masakr vězňů z koncentračního tábora Hradištko z dubna 1945 nepotrestán.

Památky na koncentrační tábor

Jako stálá připomínka nacistické brutality byl v místech bývalého koncentračního tábora v Hradištku postaven nejdříve dřevěný pětimetrový kříž s trnovou korunou. Později byl v půli cesty mezi Hradiškem a Třebším zbudován památník z neopracovaného kamene s bronzovou deskou s textem: „Na věčnou paměť zde povražděných a umučených esesmany v dubnu 1945 daleko od svých domovů.“ Druhou desku do kamene zasadili pozůstalí po francouzských zavražděných vězňích.

Pokračování silnice Hradištko – Třebším. Vlevo odbočuje lesní cesta, kterou jel svědek vraždění vězňů hajný Stuna do Třebšína, když jej důstojník SS vrátil zpět. Na okraji lesa je postaven památník vězňů,. Stav v roce 1965. (archiv ministerstva vnitra)

Památník zavražděných vězňů z Hradištko. Stav v roce 1965. (archiv ministerstva vnitra)

3. 11. 2. Kauza Konopiště – vraždy sestřelených amerických letců

Letecké události 19. dubna 1945 nad prostorem cvičiště

V posledních týdnech války, v dubnu 1945, vrcholila aktivita spojeneckých vzdušných sil nad územím říše, kdy i dosud klidné území Protektorátu mohlo poznat děsivou destrukční sílu bombardovacího letectva a hrůzy letecké války. Americké letectvo, jmenovitě 15. letecká armáda, využívala pro nálety na cíle ve východním Německu základny v severní Itálii, přičemž poměrně nebezpečným místem pro přelet byl právě prostor cvičiště SS.

Dne 19. 4. 1945 se přelet nad jeho územím stal osudný osmi americkým letcům. Tento případ zároveň patří mezi nejlépe zdokumentované zločiny SS v prostoru cvičiště. V uvedený den se cílem 321 těžkých bombardérů Boeing B-17G s 206 doprovodnými stíhačkami P-51 Mustang 8. letecké armády staly železniční cíle v Pirně, Ústí nad Labem a v Karlových Varech. Proti americkým svazům vzlétlo z ruzyňského letiště asi 30 nebo 40 německých proudových stíhaček Me-262 od Stab., I. a III. /JG 7 a od L/KG(J) 54, které Američany napadly kolem 12:15 nad Příbramí, tedy ještě před dosažením cílů. Němci zaznamenali jeden z posledních úspěchů v leteckých soubojích, když sestřelili celkem pět bombardérů B-17 od 490. (4 stroje) a 447. bombardovací skupiny (1 stroj). Dosud se podařilo zjistit, že minimálně tři letouny dopadly na naše území.¹²⁹

Letoun B-17 čísla 43-38701 ze stavu 850. perutě 490. bombardovací skupiny byl po útoku německé stíhačky poškozen natolik, že ve vzduchu explodoval a ve 12:30 se zřítil poblíž obce Sestrouň. V jeho troskách zahynulo sedm letců včetně jejich velitele 2/Lt Paula A. Snydera. Zbývajícím třem členům se podařilo stroj opustit na padácích.¹³⁰

Svědkiem útoku na tento stroj byl Otakar Šmolík, který po válce k tomu vypověděl:¹³¹

„Pamatuji se zcela určitě, že jednoho dne v druhé polovině měsíce dubna 1945 kolem poledne zaslechl jsem pojednou hukot leteckých motorů a střelbu. Uchýlil jsem se ihned do zákopového krytu u místní sokolovny a pozoroval jsem oblohu. Spatřil jsem svaz spojeneckých letadel 9–12 strojů, který se blížil směrem od Benešova, letěl stranou Neveklova a vzdaloval se směrem na Sedlčany. Pojednou jsem spatřil 2 německé stíhačky, letící šílenou rychlostí za uvedeným svazem spojeneckých letadel. Když jedna z těchto stíhaček dohonila poslední spojenecký letoun, snesla se pod něj a zahájila palbu. V zápětí vyšlehl ze spojeneckého letounu plamen a dým. Pojednou byl ze zasaženého spojeneckého letounu vyhozen nějaký předmět, který hořel. Hořící předmět připadal mi jako barel s benzínem. Oheň na zasaženém spojeneckém letounu na chvíli zmizel, ale záhy se zase objevil. Potom jsem viděl, že z hořícího stroje vypadlo několik předmětů a vzápětí jsem spatřil, že jsou to padáky, které se zvolna snášely šikmo k zemi. Zasažený stroj letěl pak dále, ovšem dosti daleko za vlastním svazem. Za chvíli všechna letadla zmizela v dáli. Kolik padáků hořící letadlo opustilo, nemohu udati, mám ale ten dojem, že 2–3.“

Nedlouho poté byl zasažen a poškozen další B-17G čísla 43-38078 ze stavu 849. perutě 490. bombardovací skupiny, jehož sedm členů posádky na příkaz velitele 1/Lt Roberta A. Norvella vyskákalo s padáky kolem 12:50 nad územím cvičiště. Zadnímu střelci Newtonu Parkerovi se podařilo 6 dní skrývat v okolních lesích, přitom se pohyboval směrem na západ, až se dostal na nádraží v Tochovicích, kde vyčerpáním omdlel, byl nalezen železničářem Parýskem, dopraven do bezpečí a dne 6. 5. 1945 předán americkým jednotkám v Plzni.

Další člen posádky, radiotelegrafista Peter Malires byl ihned při dopadu zastřelen maďarskými příslušníky SS, nasazených na pátrání po sestřelených letcích. Pět dopadnuvších zbylých letců bylo zajato vojáky SS. Maliresova mrtvola byla dne 20. 4. 1945 pohřbena na hřbitově v Arnoštovicích.

Poškozený letoun byl při přeletu nad Plzní znovu napaden německou palbou, a proto jej opustil velitel Norvell se zbylým členem posádky padákem. Po seskoku byli zajati a po osvobození Plzně předáni Američanům. Opuštěný stroj dopadl kdesi v krušnohorských lesích.

Svědkiem poškození Norvellova letounu a zajetí letců SSmany byl okresní cestář Václav Brejla z Benešova. Po válce vypověděl:

„Dne 19. dubna 1945 v poledne, když jsem ještě s několika dělníky pracoval na úseku silnice Nesvačily – Drachkov, spatřil jsem ve značné výši svaz spojeneckých letadel, myslím asi 7 strojů, za nimiž letěly 2 německé stíhačky. Na uvedený svaz spojeneckých letadel zahájily útvary zbraní SS palbu. Svaz směřoval od Benešova na Sedlčany. Pojednou jsem zpozoroval, že z jednoho spojeneckého letounu vychází dým a z toho jsem usoudil, že tento letoun musel býti německou střelbou zasažen. Za několik okamžiků jsem spatřil pod hořícím letounem 5 padáků, které se pozvolna snášely k zemi. Hořící letoun ještě chvíli udržoval výšku a směr a potom se snášel šikmo dolů k zemi. Padáky se snášely k zemi ve směru na Janovice. Téhož dne odpoledne asi mezi 14–15 hodinou, když jsem pracoval na silnici u dvora Petrovice, spatřil jsem 2 velká osobní auta a jeden motocykl s přívěsným vozíkem, kterážto byla obsazena SSmany. Vozidla přijela směrem od státní silnice Praha – Tábor a sice od samoty Knihovky a jela po silnici směrem na Janovice. Později jsem spatřil, kterak od Janovic vedli 4 SSmani s automatickými puškami připravenými ke střelbě, 4 americké letce v leteckých kombinézách. Letci byli mladí lidé, a když šli kolem mě, otázel jsem se,

Výrobní štítek a model bombardéru B-17.

Pilotní sedačka sestřeleného bombardéru.

Tlaková kyslíková nádoba bombardéru.

kam jdou. Jeden z těchto letců mi česky odpověděl slovem „nevíme“. Viděl jsem, že SSmani s uvedenými letci zabočili později od silnice na cestu ke Konopišti. Asi za 15–20 minut přivedli 2 SSmani z téhož směru jednoho amerického letce, rovněž mladého muže, střední zavalitější postavy. Také tohoto letce vedli SSmani směrem na Konopiště. Později přijela z téhož směru 2 velká osobní auta obsazená SSmany a v zadním z těchto motorových vozidel jsem spatřil, když mně na silnici mījela, další 3 americké letce, z nichž jeden měl ovázanou hlavu a obvaz byl prosáklý krví. Také s těmito letci jela vozidla směrem ke Konopišti.“

Pro úplnost zbývá podotknout, že při vzdušném souboji bylo sestřeleno několik útočících německých stíhaček. Jeden pilot, Oberfeldwebel neznámého jména, také vyskočil padákem, při dopadu si poranil koleno, byl Němci přivezen nejdříve na Konopiště a poté odvezen do okresní nemocnice v Benešově.

Poslední hodiny před popravou

Pro oněch 8 přeživších letců, kteří byli zajati vojáky SS, začaly poslední tragické hodiny jejich života. Ze stroje 43-38078 to byli: druhý pilot 2/Lt Lorenzo G. Smith, navigátor F/O Gordon P. Lake, bombometčík 2/Lt Leo L. Borden, boční střelec S/Sgt Robert A. Johnson a spodní střelec S/Sgt Carl B. Johnson. Z osádky stroje 43-38701 to byli bombometčík 2/Lt Joseph A. Trojanowski, mechanik Sgt Lyle E. Dole a S/Sgt Wilbur L. Lesh.

Všichni letci byli dopadeni, zajati vojáky SS a dopraveni do budovy velitelství cvičiště na Konopiště. Zde byli drženi v budově A, v místnosti oddělení VI, kam byly před jejich příchodem dány slamníky a příkrývky. Zajatci byli vyslýcháni Karraschem, Sanderem a Hauprichem za přítomnosti tlumočníka SS-Unterscharführera Deckera.

Budova, ve které bylo ubytováno velitelství cvičiště – Kommandantur des SS-Truppenübungsplatzes Böhmen. Okna v levé nižší části budovy označená 1 až 5 patří k místnostem, které obýval velitel cvičiště Karrasch. Okna označená 6 a 7 patří místnostem, kde byli zajatí američtí letci vyslýcháni. Číslem 8 je označen vchod do budovy. (archiv ministerstva vnitra)

Výslech Američanů začal asi v 17:00 a trval do večerních hodin. Po výslechu byli letci kolem 22. hodiny téhož dne zavedeni na silnici Konopiště – Václavice, vzdálenou od budovy velitelství asi 100 m, a tam na rozkaz Karrasche, zřejmě z podnětu Haupricha, bestiálním způsobem za mostkem u kilometrovníku 2,2 zastřeleni do týla hlavy. Karrasch byl při svém rozhodování ovlivněn Hauprichem v tom smyslu, že když se Hauprich dozvěděl, že cílem náletu bylo Ústí nad Labem, kde měl rodinu, velmi se rozčílil. Situaci vystupňoval jeden z letců tím, že se ještě Hauprichovi vysmíval. Z toho důvodu usiloval Hauprich o jakousi satisfakci, tj. zastřelení zajatých letců. Velitelem čety, která popravu prováděla, byl velitel strážní Wachkompanie SS-Untersturmführer Ernst Albrecht a její další (zjištění) členové byli SS-Oberscharführeri Kurt Kurek, Erich Merwitz, SS-Sturmmann Mohr a SS-Rottenführer Johann Balcke. Zastřelení letců bylo bezprecedentním případem osobní msty a zvláště příslušníků SS, protože zároveň došlo i k nerespektování rozkazu vyšších velitelských míst, kdy měli být zajatci převezeni do Prahy na letiště Kbely, aby byli vyslechnuti specialisty od Luftwaffe.

*Dva ze členů popravicí čety. Vlevo SS-Rottenführer Johann Balcke.
Vpravo Erich Merwitz, zde jako SS-Unterscharführer (archiv ministerstva vnitra)*

Několik postřehů o atmosféře pozdních odpoledních hodin onoho osudného dne na velitelství cvičiště na zámku Konopiště poskytl vyšetřovatelům po válce Emil Mareš, v té době majitel fotoateliéru v Benešově. Počátkem dubna 1945 jej požádala dcera velitele cvičiště Karrasche, aby jí vyfotografoval a udělal kopii snímku jejího bratra a vše osobně předal jejímu otci v jeho úřadovně na Konopišti. V den, kdy došlo k přeletu spojeneckých letadel, kdy také Emil Mareš byl svědkem sestřelení jednoho z bombardérů, rozhodl se ony snímky doručit Karraschovi:

„Ježto jsem byl zvědav, co se bude dít u velitelství cvičiště v Konopišti, sebral jsem ony fotografie Karraschovy dcery a syna, které byly v tom čase již hotovy, a šel jsem s nimi ihned do Konopiště. Když jsem dospěl do Konopiště, zpozoroval jsem před budovou velitelství cvičiště čilý ruch, viděl jsem, že SSmani připravují rychle motorová vozidla, a to auta a motocykly, a chystají se k odjezdu. Mezi SSmany zahlédl jsem SS-Unterscharführera Müllera, jehož jsem dobře znal a proto jsem se tohoto otázel, co je to pojednou za ruch a kam motorová vozidla pojedou. Müller mi na tento dotaz odpověděl, že připravují honičku na parašutisty pod vedením Albrechta a Haupricha. Müller použil těchto slov: „Wir machen eine Jagd auf Fallschirmjäger unter Führung Albrechts und Hauprich, einen haben wier bei Neweklau.“ Po tomto sdělení nasedl Müller do jednoho z vozidel a odejel směrem k Neveklavu.

Po odjezdu vozidel odebral jsem se do budovy velitelství a chtěl jsem jít do kanceláře generálmajora Karrasche. V předpokoji mne zastavil SS-Hauptsturmführer Sander, který byl v tom čase pobočníkem Karraschovým, jemuž jsem ohlásil příchod a příčinu návštěvy. Sander mi sdělil, že Karrasch mne okamžitě nemůže přijmout a vyzval mne, abych mu fotografie ukázal a když si je prohlédl, vybidl mne, abych mu fotografie ponechal, že je sám Karraschovi odevzdá. Když jsem mu sdělil, že mne dcera Karraschova žádala, abych fotografie odevzdal přímo jejímu otci, poslal mne do pokoje sousedícího s kanceláří SS-Sturmbannführera Haupricha a tam vyčkal.

V místnosti, kde jsem měl na Haupricha čekat, pracovala u psacího stroje jeho sekretářka, jejíž jméno neznám, s kterou jsem zapředl rozhovor. Když jsem jí sdělil, za jakým účelem jsem přišel, požádala mne, abych jí fotografie ukázal, což jsem učinil, ale upozornil jsem jí, aby si tyto rychle prohlédla, že budu předvolán ke Karraschovi. Na toto upozornění mi sekretářka sdělila, že se nemusím obávat, že by mne Karrasch ihned přijal, ježto má jmenovaný nutnou práci s letci, které stíhají.

Abych se mohl co nejdéle v budově velitelství zdržeti a situaci pozorovati, řekl jsem uvedené sekretářce, že musím také ještě nutně mluvit s Hauprichem, který mi přislíbil, že mi vydá písemný doklad, abych byl osvobozen od zákopových prací, k nimž jsem byl městským úřadem v Benešově ustanoven.

Asi kolem 15. hodiny vrátil se pojednou do kancelářské místnosti SS-Sturmbannführer Hauprich, odložil čepici a opasek s pistolí a tázal se mne, co si přeji. Když jsem mu vysvětlil, že jsem přinesl generálmajoru Karraschovi fotografie a zároveň ho požádal, aby mi vydal slíbené potvrzení, obrátil se na sekretářku a nařídil jí, aby mi řečené potvrzení vyhotovila. Pokud jde o fotografie, mi Hauprich nařídil, abych je odevzdal Karraschovi. Poté Hauprich z kanceláře vyšel, ale za okamžik se vrátil zpět a žádal na sekretářce cigarety. Sekretářka vyňala ze stolní zásuvky krabičku s cigaretami a podala ji Hauprichovi, který shlednuv obsah krabičky prohlásil, že cigaret je málo a vešel do své kanceláře. Po chvíli se Hauprich vrátil zpět, prošel přední místností a vyšel ven. Vzápětí se ale vrátil, přistoupil k věšáku, kde dříve odložil opasek s pistolí, pistolí z pouzdra vyňal, zasunul si ji do kapsy a vyšel ven. Po jeho odchodu jsem vyšel ven i já. V protější kancelářské místnosti, kde úřadoval pobočník Karraschův SS-Hauptsturmführer Sander, zaslechl jsem hlasitý rozhovor.

Aniž bych vyčkal, až budu povolán, zaklepal jsem na dveře a ihned jsem vstoupil do místnosti. U vchodu mně zadržel jistý SS-Unterscharführer, jehož jméno neznám, a chtěl mne z místnosti vykázat. Tu jsem rozbil balík s fotografiemi a přistoupil jsem ke stolu, u něhož stál pobočník Sander. Sander se mne podíval, ale nepromluvil. V tom mne upozoroval generálmajor Karrasch, podíval se na mne a když spatřil v mých rukou fotografie, přivolal mne k sobě, prohlédl si zběžně fotografie a tázal se mne na cenu. Když jsem mu sdělil cenu, podal mi 100 markovou bankovku, na kterou jsem mu měl 8 RM vrátiti. Ježto jsem neměl tolik drobných, požádal jsem Sandera aby mi stomarkovou bankovku proměnil. Když ani on neměl tolik drobných, vrátil jsem Karraschovi tolik v drobných, kolik jsem měl u sebe. Zbytek, asi 2 RM jsem Karraschovi přislíbil dodatečně vrátiti.

Času, který jsem v místnosti prodlel, použil jsem k tomu, abych se nenápadně orientoval a zjistil, co se v místnosti děje.

Při vstupu do místnosti zastihl jsem zde generálmajora Karrasche, který stál v bezprostřední blízkosti dveří vedoucích do jeho kanceláře; Sandera, jenž stál za svým psacím stolem; Haupricha, který stál uprostřed místnosti a neznámého Unterscharführera, jenž stál u vchodu...

Před stolkem pobočníka Sandera stáli 2 američtí letci, v leteckých kombinézách, bez přikrývek hlavy. Jeden z nich byl menší postavy, snědý v obličeji, měl zablácenou pravou nohavici, druhý byl postavy vyšší, hubený v obličeji. Poblíže okna jsem spatřil třetího amerického letce, střední postavy a domnívám se, že měl rezavé vlasy. Také tento třetí letec měl na sobě leteckou kombinézu. Pojednou jsem spatřil, jak k letcům, kteří stáli u stolu pobočníka Sandera, přistoupil Hauprich a nabízel jim cigarety. Letci se pohrdlivě usmáli a cigarety odmítli. Podobně se zachoval i třetí letec, jemuž Hauprich rovněž cigarety nabídl. Hauprich byl tímto odmítnutím zřejmě nemile dotčen a ulehčil si slovy „Sauhund“. Pojednou přistoupil Hauprich k letci stojícímu poblíže okna, uchopil ho za paži a od okna ho odstrčil dále do středu místnosti.

Měl jsem dojem, že letci byli před mým vstupem do místnosti vyslýcháni, ale jakmile jsem vstoupil já, byl výslech přerušen...

Před opuštěním uvedené místnosti otázel jsem se Haupricha, obdržím-li slíbené potvrzení, který mi odvětil, že ano, ale abych počkal v jeho kanceláři.

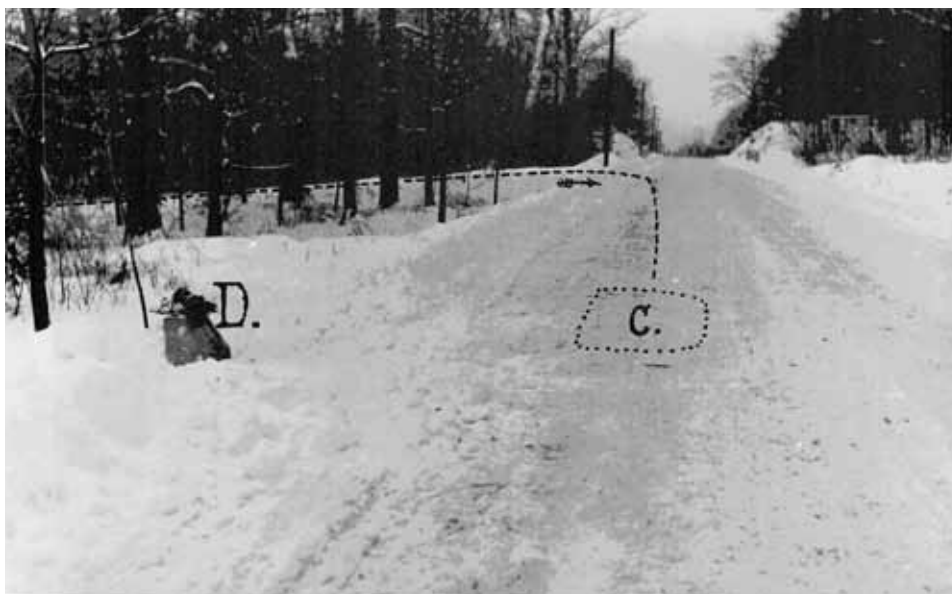
Když jsem vyšel na chodbu, viděl jsem, že stráž v chodbě je značně zesílena.

V kanceláři Hauprichově zdržel jsem se asi do 19ti hodin. Mezitím jsem na krátký čas vyšel ven, abych si vyřídil také ještě jiné věci v budově velitelství.

V době, kdy jsem čekal v Hauprichově kanceláři, vstoupil do této místnosti Hauprich, hodil na stůl sekretářky nějaký malý zápisník, který měl hnědé nebo červené, patrně kožené desky a prohlásil: „Das hat der Kerl bei sicht gehabt, drin sind Aufzeichnungen vom Beschiessen“, při kterýchto slovech zápisník otevřel a sekretářce nějaké záznamy v tomto zápisníku ukazoval. Potom se otázel sekretářky, kdo by mohl býti tlumočnickem v angličtině, načež vstoupili oba do druhé kancelářské místnosti, která byla Hauprichovou úřadovnou, kde v rozhovoru pokračovali. Tomuto rozhovoru jsem nerozuměl...

Po chvíli Hauprich z místnosti vyšel. Nesl v ruce nějaké mapy, vzal si ze stolu sekretářky uvedený zápisník a chtěl odejít. Sekretářka ho však ve dveřích zastavila a tázala se ho, co bude se mnou, načež se Hauprich vrátil, nadiktovat jí obsah prohlášení a z místnosti se vzdálil.

Já jsem později vyšel na chodbu, kde jsem poznal jednoho známého SSmana, který na můj dotaz, co je nového mi odpověděl: „Jetzt haben wir schon wieder zwei gebracht“ a na můj další dotaz, koho přivedli, oslovený SSman dodal „No Flieger“. Z toho jsem usoudil, že byli na velitelství dopraveni další dva američtí letci. Po delším čekání mi konečně Hauprich potvrzení podepsal a vydal, načež jsem z budovy velitelství odešel. Poznávám, že jsem se v budově velitelství zdržel asi od 13:15 hod do 19:10 hod... Druhý den ráno, tj. 20. dubna 1945 zašel jsem do budovy velitelství cvičiště znovu a sice proto, dozvím-li se něco bližšího o osudu uvedených amerických letců – sekretářka Hauprichova, které jsem se na letce přímo otázel, mi sdělila, že tito byli odvezeni do Prahy... Vzpomínám si také ještě na to, že... když jsem navštívil sekretářku Hauprichovu v její úřadovně, viděl jsem otevřenými dveřmi, že v sousední kancelářské místnosti, kde úřadoval Hauprich, proti dveřím u stěny stojí pár zablácených vysokých šněrovacích bot. Domnívám se, že patřily některému z amerických letců...

*Fotografie z poválečného vyšetřovacího spisu, která ukazuje přesné místo (písmeno C) u kilometrovníku 2,2 (písmeno D), kde byli letci zastřeleni. Prerušovaná čára vyznačuje směr, kudy byli američtí letci na místo popravky přivedeni.
(archiv ministerstva vnitra)*

Nepřímé důkazy o popravě

Nepřímými svědky popravky byli manželé Josef a Božena Najmanovi, kteří bydleli v domku v těsné blízkosti konopištského zámku v domku čp. 5 a oba dva byli též na zámku zaměstnání. On jako vedoucí zámecké elektrárny, ona jako posluhovačka a uklízečka kanceláří Karrasche, Sandera a Haupricha. K osudné noci Božena Najmanová později uvedla:

„...kolem 22. hodiny, když jsem prodlévala s manželem v našem soukromém bytě, zaslechli jsme pojednou výstřel a štěkot psů. Ze zvědavosti otevřeli jsme okno, slyšeli jsme větší počet výstřelů ve směru lesní školky u silnice Konopiště – Benešov a viděli jsme zřetelně světelné záblesky. Výstřely byly jaksi tupé a pocházely patrně z pistolí. Do střelby zazníval silný štěkot psů, kterých měli SSmani v Konopišti větší počet a používali je k hlídání. Střelba netrvala dlouho. Za několik minut zaslechli jsme z téhož místa, kde jsme viděli záblesky výstřelů, hukot motoru motorového vozidla, ale nemohli jsme zjistit, kterým směrem toto vozidlo odjelo. Druhý den ráno pozorovala jsem na některých SSmanech jakési rozrušení, tito na mne jaksi podezřele pohlíželi, ale žádný z nich se přede mnou o ničem nezmínil. Z jejich chování jsem vystihla, že by rádi zvěděli, zda jsem v noci něco neviděla nebo neslyšela.“

Její manžel Josef Najman k tomu uvádí:

„...pamatuji si zcela určitě, že jsme zaslechli na silnici za mostem poblíže lesní školky asi 10 a snad i více výstřelů... Druhý den ráno asi kolem 8 hodiny jsem se nenápadně přiblížil k místu, kde jsem v noci viděl záblesky výstřelů, přičemž jsem spatřil na silnici a to na jejím levém okraji ve směru Benešov – Václavice, větší kaluže krve a několik prázdných, tj. vystřelených pistolových nábojnic. Ježto jsem byl pozorován členy stráže stojící před protější budovou, netroufal jsem si místo důkladněji prohlédnouti a nábojnice sebrati.“

Zajímavé svědectví podal Vincenc Mašek, toho času okresní cestář z Václavic, jemuž byl svěřen silniční úsek Benešov – Václavice mezi prvním a čtvrtým kilometrem:

„...20. dubna 1945, když jsem přišel pochůzkou do Konopiště, zastavil mně Oberscharführer Krause, jemuž jsem byl služebně podřízen, a nařídil mi prostřednictvím neznámého mi vojína zbraní SS, který mluvil lámanou češtinou, abych odstranil na silnici nedaleko silničního mostu krev... Příkaz jsem potom ihned splnil. Při odstraňování kaluží sedlé krve, z nichž dvě byly poněkud větší než ostatní, spatřil jsem vždy v jejich blízkosti vystřelené pistolové nábojnice. Kolik kaluží krve bylo, nemohu udati a také nemohu ani přibližně udati, kolik bylo prázdných nábojnic, které se na silnici povalovaly. Krev i s nábojnicemi jsem koštětem smetl na silniční násep, kde jsem to rozmetl. Kaluže krve byly rozptýleny v okruhu asi 4x4 m.“

Zastřelení letci byli ihned z místa vraždy dopraveni valníkem na louku u tzv. Vánova dvora, patřícího Dr. Františku Vánovi, západně od Benešova asi uprostřed mezi silnicí z Konopiště do Želetinky a rybníčkem, který je od místa popravky vzdálen asi 1,2 km, tam vhození do předem vykopané jámy a zasypaní zemí a bahnem. Aby hrob nebyl znatelný, založili na něm SSmani kompost. Také k tomuto jejich počinání existuje očitý svědek. Byl jím Jiří Jiroušek zaměstnaný t.č. u velitelství cvičiště právě u Vánova dvora v usedlosti Na Mydlářce, kde dvakrát týdně držel noční službu ve stáji:

„...když jsem se asi kolem 6 hodiny ráno vracel z domova do zaměstnání, spatřil jsem na louce mezi rybníčkem a silnicí Konopiště – Želetinka, státi valník, u něhož byl zapřažen pár bílých koní, z něhož SSmani Schaske a Georg (Rumun) skládali hnůj ze stájí. Na tuto práci dohlížel SS-Oberscharführer Schmadrerer. Viděl jsem, že na místě byla hromada hlíny, kterou SSmani míchali s hnojem a zakládali jakýsi kompost. Rozměry tohoto kompostu mohly obnášeti asi 2x4 m. Kompost byl vysoký asi 80–100 cm. Vím zcela určitě, že předchozího dne večer, když jsem asi kolem 18té hodiny odcházel domů do Tožic, na uvedeném místě ani jáma ani kompost nebyl. Bylo mi tenkrátě nápadné, že SSmani nikdy dříve takovéto práce sami nekonali a museli jsme podobné práce konati my, civilisté a pak, že uvedený kompost zakládali v noční době...“

Odhalení

Velkou zásluhu na odhalení a vyšetřování vražd amerických letců po válce měl JUDr. Jaroslav Svoboda, advokát z Benešova. Tento dne 9. 5. 1945 nastoupil dobrovolnou vojenskou službu jako poručík justiční služby v záloze u posádkového velitelství v Benešově, kde byl pověřen vedením informační kanceláře. Dne 16. 5. 1945 dostavil se na velitelství již zmíněný František Najman z Konopiště, nepřímý svědek noční střelby z devatenáctého dubna, a předložil 2 identifikační známky se jmény letců Gordona Lakea a Carl B. Johnsona Jr. JUDr. Svoboda s ním sepsal protokol – Najman uvedl, že známky našly jeho manželka Božena Najmanová a slečna Marie Platilová v Hauprichově kanceláři na velitelství SS na Konopišti, počátkem května 1945 při vybírání popele z kamen (zbylých 5 identifikačních známek stále vlastnila Marie Platilová) – a sám z vlastní iniciativy zahájil další pátrání. Na to provedl 19. 5. 1945 výslech poručíka v záloze Františka Zikeše, který přejímal 8. května 1945 jako velitel služebny zámek Konopiště od konopišťského správce SS-Unterscharführera Alfreda Laase. Zikeš Svobodovi odevzdal zbylých pět identifikačních známek, které mu mezitím 9. května předala Platilová.

Svoboda se dále dozvěděl, že o zastřelení amerických letců ví nějaké podrobnosti bývalý SSman slovenské národnosti Jan Sussnix a nařídil jeho výslech prostřednictvím posádkového velitelství v Bratislavě. Mezitím prováděl výslech dalších svědků. Originály výslechových protokolů zároveň s anglickým překladem zaslal postupně v květnu a červenci Ministerstvu národní obrany s tím, aby vyrozumělo příslušné americké úřady. Dále byly na MNO zaslány všechny identifikační známky a dokonce zlatý snubní prstýnek Lorenza G. Smitha, který získal SSman Sussnix od jednoho z členů popravy čtyř Johanna Balckeho. Jak posléze Svoboda zjistil prostřednictvím štábního kapitána J. Pouchlého z MNO, odeslalo ministerstvo veškeré tyto věci americkému velvyslanectví v Praze, které jej dále postoupilo do Paříže na americké vrchní velitelství, do oddělení pro pátrání po válečných hrobech, odkud se nakonec dostaly do USA.

JUDr. Svoboda vedl vyšetřování až do 25. 7. 1945. Poté veškerou dokumentaci v opisech odevzdal Dr. Schenkovi, vedoucímu úředníku ONV Benešov, který dne 1. 8. 1945 zajel do Plzně a tam je na velitelství americké armády ponechal a o všem referoval. Dne 19. 9. 1945 navštívili JUDr. Svobodu dva kapitáni amerického letectva z Plzně, kterým opět Svoboda předal podrobnou informaci o případu a dále zaslal na velitelství XXII. sboru do Plzně opisy 8 svědeckých výpovědí včetně fotografie Alfreda Karrasche. Jednomu kapitánovi Svoboda ukázal hrob Petera Malirese v Arnoštovicích, druhý kapitán zatím vyslechl SSmana Wernera Noacka ve věznici soudu v Benešově. Na to oba Američané prohlásili dosud zjištěné důkazy za dostatečné s tím, že dále převezmou vyšetřování a vyhledání Karrasche a Haupricha sami, nicméně od té doby se v Benešově neobjevili.

Dne 1. 11. 1945 navštívil Svobodu finanční rada J. Pazderník z Plzně, který jménem vdovy po poručíku Smithovi pátral po místě, kde byli letci pohřbeni. Informace od Svobody pak předal americkému Červenému kříži a vdově Smithové.

Zatím bylo vedeno bezúspěšné pátrání po hrobech Američanů. Snaha četnické stanice v Benešově se opírala o výpověď SSmana Sussnixe, který tvrdil pouze to, že hrob je někde u rybníčka nebo močálu. Kopalo se především u rybníka Konopiště, v lese poblíž Touškova, na Tloskově, kde byly hroby SS a kde podle některých nepravdivých udání měly být i hroby letců.

Nález hrobu

Společný hrob letců se podařilo objevit náhodou teprve koncem prosince 1946 Josefu Jircovi a Václavu Hrbkovi:

„Ve dnech 26. – 29. prosince 1946 byli jsme pověřeni sekáním ledu na malém rybníčku vzdáleném asi 1 km západně od středu města Benešova u takzvaného Váňova domku. Při sekání ledu nám pomáhal též penzista František Havel z Benešova. Dne 28. prosince 1946 v polední přestávce, když Havel odešel domů, vzpomněli jsme si, že v porevoluční době 1945 vyprávěl jistý Josef Farbák, který byl v době okupace zaměstnán obsluhou koní u velitelství... v Konopišti a bydlel v hospodářské budově v bezprostřední blízkosti rybníčku, kde jsme led sekali, že Němci krátce před koncem války v okolí tohoto rybníčku někde kopali a potom toto místo zakryli hnojem. O této okolnosti jsme vzájemně debatovali. Za této debaty utkvěl náš zrak na nepatrné hromádce hnoje, vlastně již kompostu a rozhodli jsme se, že se přesvědčíme, není-li pod tímto kompostem něco zakopáno. Já, Václav Hrbek, došel jsem domů pro krumpáč a lopatu a potom jsme oba společně s Jircem na uvedeném místě kopali. Po odstranění vrstvy kompostu jali jsme se kopati do hloubky, a když jsme odstranili vrstvu zmrzlého bahna asi 70 cm vysokou, přišli jsme na nějakou celtovinu. K výkopu do hloubky nás přiměla zejména ta okolnost, že ve vrstvě zmrzlého bahna byly kusy prohnílého drnu. Když jsme krumpáčem onu celtovinu protrhli a špicí krumpáče znovu zapáčili, objevili jsme lidskou nohu. Abychom lidské tělo nepoškodili, ustali jsme v dalším kopání a případ ihned ohlásili místní stanici Sboru národní bezpečnosti...“

Na místo se dostavil strážmistr Rychtařík, který potvrdil, že se skutečně jedná o lidskou nohu. Další část těla směřovala pod poněkud vyvýšený povrch země, na které byl naházen koňský hnůj v síle 20–30 cm. Vše bylo porostlé travou a splýnulé s okolím.

O nález byl ihned informován ONV Benešov a za součinnosti MNV Benešov započato ihned s odkrývkou půdy. Podezřelé místo bylo velikosti asi 3x4m, podle čehož se dalo usuzovat na větší počet pohřbených lidí. Krátce po započetí prací byla v hrobě nalezena letecká kožená kukla s mikrofony s nápisem „RECEIVER ANB-H-I BEST. MFG, CO INC IRVINGTON N. J. MADE in U. S. A.“, dále část letecké kombinézy, která byla vzhledem k hnilobnému rozkladu značně potrhána a nakonec malé kožené pouzdro na cigarety. Po celkové odkrývce půdy bylo zjištěno, že v hrobě se nacházejí nejméně 4 lidská těla. Po shlednutí hrobu zástupci ONV Benešov JUDr. Jaroslavem Schenkem a okresním lékařem MUDr. Ditrichem bylo další kopání zastaveno, hrob zakryt prkny a hlídán vojenskou hlídkou. Nalezené věci byly předány okresnímu soudu v Benešově. Přítomen otevření hrobu byl též JUDr. Svoboda, který usoudil, že by se mohlo jednat o americké letce a prostřednictvím MNV Benešov informoval americké velvyslanectví v Praze. Škp. Šmaus zase vyrozuměl MNO. Američané pověřili prověřením nálezů svého vojenského ataše poručíka Andersona, člena komise pro pátrání po hrobech amerických vojáků na území Československa. V té době byla známa pouze jména letců Smitha, Lakea, Bordena, a Carla Johnsona. Jméno pátého letce nebylo dosud zjištěno, o zbylých třech neměl nikdo zatím ani ponětí.

Poručík Anderson přijel na předběžnou prohlídku nalezeného hrobu 3. 1. 1947 (uváděno v dokumentech též datum 2. ledna) a podle předložených předmětů – leteckých kulek, částí kombinéz – potvrdil, že se bude jednat o americké letce, a že přijede na exhumaci speciální americký oddíl.

Exhumace

Dne 15. 1. 1947 v 10:50 se dostavila na místo nálezů americká mise vedená Endre Bekefím a poručíkem Andersonem, a 338. rotou, která provedla vlastními silami exhumaci letců. Za MNO byl přítomen škt. Pouchlý, za ONV Benešov jeho předseda prof. Šístek, JUDr. Schenk, za MNV Benešov předseda Karel Dráb a JUDr. Haas, dále MUDr. Ditrich. Během dne bylo z odkrytého hrobu vyjmuty k překvapení všech celkem 8 těl, přičemž jedno z nich bylo možno ihned na místě identifikovat podle nalezené vojenské známky Lt. Leo Bordena. Exhumaci byl přítomen i majitel pozemku František Váňa: „*Po odházení hnoje exhumační trojčlenné komando v podivném složení (černoch, Japonec, žid) pracovalo jen rukama v dlouhých gumových rukavicích. Mrtvoly ležely naházeny přes sebe, byly obaleny vlhkým bahnem. Proto nezetlely, ale zmýdlovaly – pohled na jejich nestvůrné tváře nebyl pěkný...*“¹³²

Vyjmuté mrtvoly byly uloženy do plátěných pytlů, tyto opět do staniolových pytlů, načež uloženy do prostých dřevěných beden. Po skončení prací byly rakve naloženy na americká auta, přikryty americkými státními vlajkami a provezeny pietním způsobem městem Benešovem na Vítězné náměstí, kde bylo rozloučení s mrtvými. Potom pokračovala americká mise směrem na Prahu, odkud byla těla dále převezena k identifikaci do Strassburku do Processing Laboratory U. S. Military Cemetery for reburial.

Stíhání válečných zločinců „Karrasch a spol.“¹³³

Z dnešního pohledu bylo zastřelení letců těžko pochopitelný čin, navíc těsně před koncem války, když spojenecké armády z východu i západu byly již „za dveřmi“. Je nutné také uvést, že Karraschův syn byl za války velitelem německé ponorky, byl zajat Američany nedaleko Kanárských ostrovů a zbytek války strávil v USA, kde se mu v zajetí vedlo relativně dobře, o čemž byl Karrasch otec informován. Z tohoto pohledu je nepochopitelné, proč se k americkým letcům nechoval stejně velkoryse. Je možné spekulovat o alkoholu nebo o určitých psychických problémech vyšších důstojníků vyvolaných blížící se porážkou sebevědomých nacistů. Jiným důvodem může být plnění tajného rozkazu reichsführera SS Himmlera, jímž bylo nařizováno zastřelit spojenecké letce, neboť ti byli Himmlerem označeni za teroristy. Dalším, zřejmě nejpravděpodobnějším, důvodem bude osobní msta ze strany Karraschova pobočníka Haupricha. Pravdu se dnes již patrně nedozvíme, možná se jednalo o kombinaci výše uvedených důvodů.

Po válce byla většina SSmanů z prostoru cvičiště zajata americkou armádou, Karrasche a Haupricha nevyjímaje. Oba pobývali určitý čas v zajateckém táboře nedaleko Horažďovic. Bylo by možné předpokládat, že američtí vojenští prokurátoři budou mít eminentní zájem, aby byli viníci této sprosté vraždy svých letců spravedlivě potrestáni, avšak z neznámých důvodů se tak nestalo. Přestože místní vyšetřovací orgány poskytly americkým úřadům celou řadu důkazů a vypovědí svědků, nikdo nebyl za tento čin Američany potrestán. Karrasch se měl relativně dobře, když pobýval v zajateckém táboře v Dachau, kde ho viděl později v Praze popravený gestapák Soppa. Snaha o jeho vydání do ČSR byla bezvýsledná. Hauprich se na území ČSR vrátil jako zajatec 12. 12. 1946 spolu s velitelem ženijní školy Emilem Kleinem, ale byl vydán omylem a v rámci udržení dobrých vztahů s Američany byl vrácen (!) už 14. 1. 1947 do zajateckého tábora v Dachau, aby ho oni sami mohli potrestat. Ovšem k potrestání obou nikdy nedošlo a oba podezřelí byli nakonec Američany „gentlemansky“ propuštěni.

Zločiny z Konopiště zůstávaly dlouhou dobu bez povšimnutí, až v šedesátých letech v rámci prověrek StB se začalo znovu uvažovat o trestním stíhání viníků. V archivech vybírali příslušníci československé tajné policie vhodné nevyřešené případy, jež by se daly v NDR nebo SRN stíhat. Tyto akce byly vedeny pod krycími jmény „Karrasch a spol.“ a „Konopiště“. Stíhání měli být nejenom předpokládání iniciátoři poprav, tedy Hauprich a Karrasch, ale i další osoby, zejména členové popravčí čtyř nebo Karraschův pobočník Sander. Trestní stíhání bylo zahájeno v srpnu 1971, stíháni byli Alfred Karrasch a Ernest Albrecht pro trestný čin vraždy ve spolupachatelství a Otto Hauprich pro trestný čin vraždy ve formě návodu. Dokonce byl obviněným

ustanoven v ČSR obhájce ex-offo. Byl vypracován tzv. pamětní spis Československou vládní komisí pro stíhání nacistických válečných zločinců, na jehož základě bylo trestní stíhání předáno do západního Německa. Řízení probíhalo původně u státního zastupitelství v Essenu. Ze SRN však přišla pro československé vyšetřovatele nemilá zpráva, Alfred Karrasch zemřel 30. 8. 1968, tudíž jeho trestní stíhání bylo generálním prokurátorem ČSSR 26. 9. 1972 zastaveno. Stejně tak dopadlo trestní stíhání i u Ernesta Albrechta. Tedy z důvodu jeho smrti bylo zastaveno. Případ byl předán pro věcnou příslušnost do Trieru.

V listopadu 1976 byl státním zastupitelstvím v Trieru vyslechnut obviněný Otto Hauprich. Ve své výpovědi jakýkoliv podíl na vraždě osmi amerických letců popřel s tím, že v inkriminované době se na Konopišti nenacházel. Uvedl, že byl v Benešově u tehdejšího starosty Benešova Krejzy. V této době již Krejza nežil a nebylo možné ho vyslechnout, avšak několik svědků tvrdilo, že v onen den vidělo na vlastní oči Haupricha v budově Kommandantury a navíc byl viděn, jak osobně řídil motocykl se sajdkárou, v němž vezl jednoho ze zajatých letců. Výsledky došetření byly poslány do SRN. Přes toto došetření bylo trestní stíhání Otto Haupricha usnesením státního zastupitelství v Trieru ze dne 14. 7. 1978 pro nedostatek důkazů zastaveno.

Kvůli témuž zločinu byli stíháni státním zastupitelstvím v Dortmundu také Karraschův pobočník Herbert Sander, rodák ze slezského Hirschbergu, a člen popravčí čety Kurt Kurek. Ale i proti nim bylo trestní stíhání zastaveno, a to 28. 3. 1979. Kurekovi nebylo možné střelbu na letce prokázat (tvrdil, že jediný kdo střílel, byl Albrecht) a i kdyby to možné bylo, považoval německý státní zástupce případ za promlčený (i přesto, že od roku 1970 platila Úmluva o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti). Sanderovi zase nebylo možno prokázat přímou účast na zastřelení amerických letců. Posledním stíhaným v souvislosti s konopištským případem byl další člen popravčí čety SS-Oberscharführer Erich Merwitz, rodák z Ústí nad Labem ovládající velmi dobře český jazyk. Stíhalo ho státní zastupitelství v Itzehoe a Merwitz doznal, že na letce střílel, a že tito byli usmrceni střelbou celé popravčí čety. I přes jeho přiznání bylo proti němu trestní stíhání zastaveno, neboť i u něj shledal státní zástupce jeho čin za promlčený.

Fotografie z poválečné exhumace mrtvol na louce Váňova dvora.

Záběr z exhumace těl zastřelených letců americkou vojenskou misí.

Pohled do otevřeného hrobu na mrtvolu jednoho z amerických letců.

Zakrývání rakví s těly letců do amerických státních vlajek.

Rakve s těly zastřelených amerických letců připravených k odvozu. (vše archiv ministerstva vnitra)

3. 11. 3. Případ Graun – masakr transportu smrti v Křešicích a Olbramovicích¹³⁴

Jak již bylo částečně zmíněno v jednotlivých pojednáních o koncentračních táborech na území cvičiště SS, cílem evakuačních transportů Hradištského, křepnického a janovického tábora byl jeden z posledních dubnových vlakových transportů smrti, který územím středních Čech projížděl severojižním směrem s cílovou stanicí v koncentračním táboře Dachau.

Koncem dubna 1945 byl z koncentračního tábora Buchenwald vypraven vlak s transportem smrti, do kterého byli postupně zařazováni političtí vězni z koncentračních táborů Flossenbürg, Gross – Rosen, Litoměřic a Malé Pevnosti Terezín. Na území Protektorátu projížděl železničními stanicemi Kralupy nad Vltavou, Roztoky, Praha – Bubny. V Roztokách a hlavně pak na nádraží Praha – Bubny z tohoto transportu uprchlo nebo bylo zachráněno více jak 700 vězňů, většinou české národnosti.

Z Prahy – Bubny byl pak vlak vypraven směrem na České Budějovice. V železniční stanici Olbramovice byl vlak dne 1. 5. 1945 ve 4 hodiny ráno zastaven. Vězňové, kteří byli dosud zvyklí na mírnější zacházení a na podporu obyvatelstva, vyskakovali z vozů hned po zastavení vlaku a začali hledat po nádraží něco k jídlu. Z nádražní budovy se ovšem vyřítili strážní SS, kteří na místě 3 vězně zastřelili. Mrtvolky byly hozeny do stoky u topírny, kde byli druhými spoluvězni přikryti slámou. Krátce poté byl transport odsunut na železniční kolej místní dráhy Olbramovice – Sedlčany pod obec Křešice, aby nabral vězně z Vrchotových Janovic. Z původních 77 vagonů v Praze zde byl rozšířen na 96 vagonů. Celkem čítal asi 3 500 až 4 500 vězňů různých národností.

Transport byl celou dobu bez jakéhokoliv zásobování a vězni trpěli nesmírným hladem. Po odstavení vlaku pod obec Křešice, u kilometrovníku 2,1, dostali vězni od příslušníků Wehrmachtu, kteří transport doprovázeli a střežili, povolení k získání potravin od obyvatel okolních obcí. Určitý počet vězňů pod dohledem stráží získával potraviny od občanů z Křešic. Část vězňů prováděla osobní hygienu v místním rybníku.

Shodou okolností projížděl v té době Křešicemi velitel jednotky SS ve Voticích SS-Hauptsturmführer Graun (měl být velitelem štábu SS-Panzerjägersstellung) se svojí manželkou a svým zástupcem SS-Sturmführerem Galkem. Graun, když spatřil vězně, kteří se pohybovali pod Křešicemi, povolal četou SS z Votic, kterým dal příkaz, aby do bezbranných vězňů stříleli. Sám se této střelby zúčastnil, jak s manželkou, tak se zástupcem Galkem. Přesný počet obětí není znám, přímo v Křešicích mělo být zastřeleno 27 vězňů. Mrtvolky byly pohřbeny do společného hrobu u lesa Baba za osadou Manělovice. Od té chvíle byl transport hlídán vojáky SS a dozor byl značně zpřísněn, nicméně vězňové mohli být na zásah votického okresního lékaře u německých okupačních úřadů v Praze nadále zásobováni jídlem od obyvatel votického okresu. Každý den bylo k vlaku z Votic odesíláno pět vozů s jídlem a šatstvem. Toto zásobování trvalo asi do 5. května, kdy Graun, který v této pomoci viděl ze strany českého obyvatelstva provokaci, další dodávky potravin zakázal s tím, že transport odjíždí.

Po navagónování dalších vězňů dal velitel janovické posádky Franz Sinn dne 6. 5. 1945 rozkaz k návratu transportu do Olbramovic, odkud měl dále pokračovat na České Budějovice, kde snad měl být předán Američanům. Ovšem k večeru téhož dne nechal Graun odjezd vlaku z Olbramovic zastavit a nařídil jej střežit četou mladých SSmanů z Votic. O Graunově protirozkazu se nějakým způsobem dozvěděl Sinn, který přijel do Olbramovic a nařídil ihned seřazení transportu a jeho odeslání směrem na České Budějovice, což trvalo asi do 22 hodiny. Asi hodinu před tím, přijel na nádraží opět Graun se svojí ženou, zástupcem Galkem, několika důstojníky a větším počtem vojáků SS a ihned po svém příjezdu nechal na nástupišti rozestavět lehké kulomety a bez jakéhokoliv upozornění byla zahájena střelba do plně obsazených vagonů. Střelby, která trvala asi 20 minut, se opět aktivně účastnil Graun a jeho manželka (měla údajně sama zastřelit 4 vězně). Po tomto masakru Graun pod trestem smrti zakázal odeslání transportu a opět nařídil jeho přísné střežení. Teprve 7. 5. 1945 byl transport na rozkaz z vyšších míst odeslán směrem k Táboru.

Celkový přesný počet obětí tohoto několikadenního řádění není znám. Ale po odjezdu transportu 7. 5. 1945 směrem na České Budějovice bylo podél trati Křešice – Olbramovice, hlavní trati na Tábor a olbramovického nádraží nalezeno 82 zastřelených vězňů (3 byli zastřeleni při prvním incidentu v Olbramovicích, 27 v Křešicích, 9 při druhém incidentu v Olbramovicích, zbytek zřejmě zemřel na útrapy dlouhodobého hrubého zacházení). Transport do Dachau již nikdy nedojel, 8. května byl železničáři u zastávky Výheň u Velešína zastaven, stráže zlikvidovány partyzány a vězňové nákladními auty převezeni do Velešína.

Poválečné trestní stíhání¹³⁵

Československé úřady opět jako v předchozích popsanych případech válečných zločinů zahájily trestní stíhání poměrně pozdě až v 60. letech. Hlavním obviněným byl SS-Hauptsturmführer Friedrich Wilhelm Graun. V roce 1945, kdy mu bylo teprve 29 let, byl místním velitelem SS ve Voticích, kam byl poslán po svém těžkém zranění z fronty. Byla mu amputována noha ve stehně a v důsledku toho nosil protézu, používal francouzskou hůl a kulhal. Zajímavé je to, že svoji protézu při spěšném odchodu z Votic zanechal v domě, kde bydlel, a po válce byla k vidění na místním národním výboru. Spolu s ním byla obviněna také jeho manželka Margareta, na konci války asi pětadvacetiletá Němka a SS-Obersturmführer Bruno Galke, Graunův zástupce, tehdy asi třicetiletý.

Všem jmenovaným se podařilo z Votic včas zmizet a posléze byli zajati americkou armádou. Byli internováni kdesi v Rakousku, ale než se podařilo představitelům Národního výboru ve Voticích vyřídit formality předání, nebyl již Graun ani ostatní k nalezení. Všichni tři byli stíháni na konci šedesátých let generálním prokurátorem ČSSR pro trestný čin vraždy ve spolupachatství, Graun navíc jako organizátor trestného činu. Pamětní spis byl vypracován 1. 7. 1971 a čs. orgány jím předaly trestní

stíhání do SRN. Ve spise se autoři spisu také odvolávají na již účinnou Úmluvu OSN o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.

Trestní stíhání nakonec dopadlo stejně jako v předešlých případech. Státní zástupce v Braunschweigu trestní stíhání všech tří výše jmenovaných osob 30. 12. 1976 zastavil, a to i ze stejných důvodů a za obdobné důkazní situace. Spáchání tohoto zločinu bylo sice prokázáno, bylo prokázáno i to, že se na něm podíleli příslušníci SS, avšak kdo z důstojníků dal povel k takovému jednání, nebylo možné bezpečně zjistit. Existoval pouze jeden jediný svědek, který tvrdil, že při řádění vojáků SS bezpečně poznal ve velicím důstojníkovi Grauna. Že se masakru měla zúčastnit Graunova manželka také přímo nikdo z žijících svědků neviděl, pouze věděli, že se jednalo o nějakou ženu a všeobecně se říkalo, že to byla Graunova manželka. To se zdálo německým orgánům k podání obžaloby málo. Graun navíc ve své výpovědi tvrdil, že při střelbě v Olbramovicích nebyl vůbec na místě (byl prý na cestě kdesi mezi Vrchotovými Janovicemi a Voticemi). Když se na vězně v Křešicích střílelo, na místě prý byl, ke střelbě však povel nedal. Naopak se podle svých slov snažil střílející vojáky zastavit. Graunová ve své výpovědi neuvedla nic převratného, moc si toho již nepamatovala, ale určitě věděla, že na nikoho v Olbramovicích ani v Křešicích nestřílela. Třetí obviněný Galke vyšetřovatelům řekl, že podle rozkazu se na místě vražd měl nacházet, ale úplnou náhodou tam v inkriminované dny nebyl. Později se prý pouze dozvěděl, že tam mělo být zabito asi 80 vězňů. Graun ve své výpovědi nakonec obvinil z tohoto zločinu SS-Obersturnführera Sinného, který měl podle něj být tím důstojníkem SS, který vydal rozkaz ke střelbě do vězňů, a který řídil celou akci (o němž věděl, že ho německé státní orgány nemají k dispozici, neboť byl toho času neznámého pobytu). Zbývá jen dodat, že i v tomto případě zůstal zločin nepotrestán. Obviněný Galke se však konce trestního stíhání nedožil, neboť 24. 2. 1975 v podvečer zemřel.

Poznámky k 3. části:

- [1] Tyto informace jsou nalezitelné pouze v západních internetových pramenech. Viz internetové stránky <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Karte/TruppenubungsplatzeSS/TruppenubungsplatzeSSBoehmen-R.htm>
- [2] Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), fond 325, sgn. 325-16-3, č. j. VS-0626/230-69 z 1. 4. 1970. Cvičiště SS-Truppenübungsplatz Böhmen-Benešov-zpráva, s. 53
- [3] KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, s. 273
- [4] viz [1]
- [5] KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, s. 277–278
- [6] ABS, fond 305, sgn. 305-191-3, spis Vk. 108/46, list 10
- [7] Životopis získán od pana Phila Nixe z internetového fora axishistory.com
- [8] ABS, fond 325, sgn. 325-15-2. Výběr
- [9] Životopis získán od pana Phila Nixe z internetového fora axishistory.com
- [10] ABS, fond 305, sgn. 305-191-3. Čj. 20139/47-Ostb/E-Nč
- [11] ABS, fond 305, sgn. 305-191-3. List 59
- [12] HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966. s. 92
- [13] KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, s. 273
- [14] STANĚK, Stanislav: Evakuace území mezi Vltavou a Sázavou za okupace, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 14/1973, str. 188
- [15] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7-39, čj. :46-72/14-43
- [16] NA ČR, fond 706, karton 423, čj. : MNO 7014 Dův-III/5. odděl. 1946
- [17] PAVELKA, Jan: Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943–1945, Sedlčany, 1995, výběr a citace
- [18] NA ČR, MV–NR, karton 5226, Čj. G-2825-22/6, s. 2
- [19] STANĚK, Stanislav: Evakuace území mezi Vltavou a Sázavou za okupace, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 14/1973, s. 191–192. HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966. s. 103
- [20] KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, s. 273–274
- [21] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/53, výběr z dokumentů
- [22] ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980, s. 113
- [23] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 100-7/53, list 5
- [24] HERTL, Jan: Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, Praha, 1/1957, s. 27
- [25] STANĚK, Stanislav: Evakuace území mezi Vltavou a Sázavou za okupace, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 14/1973, s. 190
- [26] HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966, s. 99–100
- [27] HERTL, Jan: Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, Praha, 1/1957, s. 27
- [28] NOVOTNÝ, Pavel: Vysídlení Křečovic, In: Křečovické listy, roč. I, č. 3/2003
- [29] NA ČR, fond 706, karton 423, Výsledky šetření o potřebě obnovy a úpravy hranic v obvodu býv. cvičiště Benešov
- [30] Tyto informace jsou nalezitelné pouze v západních internetových pramenech. Viz internetové stránky <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Karte/TruppenubungsplatzeSS/TruppenubungsplatzeSSBoehmen-R.htm>
- [31] PAVELKA, Jan: Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943–1945, Sedlčany, 1995. Výběr z kapitol.

- [32] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59
- [33] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/53, list 7
- [34] NA ČR, fond 110 NSM, výběr z rozkazů uložených v sgn. 110-7/39, 47, 50, 52, 58, 61, 62, 63, 68, 70, 71, 75, 78
- [35] NA ČR, fond 114, sgn. 114-232/3, list 4
- [36] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [37] KOŽNAR, Zbyněk: Výcvikový prostor SS, In: Hlas revoluce, 31/1984, s. 7
- [38] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/39, list 18
- [39] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/66, list 54
- [40] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [41] PFEIFFER, Roland: Zur Geschichte der SS-Panzer Grenadierschule Prosetschnitz/Kienschlag, In: Der Freiwillige, 9/2001.
- [42] MARTIN, Ondřej: Štěchovická past, Praha, 1993.
- [43] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [44] Vojenský historický archiv (VHA), fond SS-Pi. Sch. d. W-SS-Hradischko. Výběr z dokumentů
- [45] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/66, list 63
- [46] NA ČR, fond 753, karton 288
- [47] VHA, fond SS-Pi. Sch. d. W-SS-Hradischko. Výběr z dokumentů
- [48] ABS, fond 325, sgn. 325-16-2. Výběr:
- [49] DUBÁNEK, Martin – KRYŠTŮFEK, Jiří: Německý těžký objekt v Hradištku, In: Novodobé fortifikace, 8/2001, s. 61–64.
- [50] Životopis získán od pana Phila Nixe z internetového fora axishistory.com
- [51] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/53, list 56
- [52] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/53, list 75
- [53] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/39, list 89
- [54] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/47, list
- [55] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/52, list 50
- [56] VHA, fond SS-Art. Sch. II. Výběr z dokumentů
- [57] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/52, list 48
- [58] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/50, list 45
- [59] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/52, list 46
- [60] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/52, list 1
- [61] VHA, fond SS-Art. Sch. II. Výběr z dokumentů
- [62] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [63] Životopis získán od pana Phila Nixe z internetového fora axishistory.com
- [64] Není-li dále uvedeno v textu jinak, pocházejí informace z pramene: PFEIFFER, Roland: Zur Geschichte der SS-Panzer Grenadierschule Prosetschnitz/Kienschlag, In: Der Freiwillige, 9/2001, s. 12–17 a 7/2002, s. 16–17
- [65] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [66] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/6, list 59
- [67] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, list 90 a 91
- [68] YEGER, Mark C. : Waffen-SS Commanders: The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legends, Augsburg to Kreutz, Schiffer Publishing, 1997
- [69] YEGER, Mark C. : Waffen-SS Commanders: The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legends, Kruger to Zimmermann, Schiffer Publishing, 1999
- [70] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/39, list 42
- [71] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/39, list 38
- [72] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [73] Životopis získán od pana Phila Nixe z internetového fora axishistory.com
- [74] TOMIS, Jiří: Tajemné podzemí. Tajemství štěchovického pokladu, Olomouc, 2007, s. 55
- [75] VHA, fond SS-Pi. Sch. d. W-SS-Hradischko.
- [76] Archiv bezpečnostních složek. Zjištěno z dochovaných map.
- [77] NA ČR, fond 706, karton 1528. Sestaveno ze zde uložených vyhlášek o střelbách.
- [78] VHA, fond SS-Pi. Sch. d. W-SS-Hradischko.
- [79] NA ČR, fond 110 NSM
- [80] NA ČR, fond 110 NSM
- [81] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/57, listy 7–12.
- [82] Kapitola sestavena výhradně z vlastních autorových poznatků na základě terénních průzkumů z let 2007–2011
- [83] Není-li dále v textu uvedeno jinak, pocházejí poznatky z pramene VAJSKEBR, Jan: Nápravné útvary SS v Protektorátu Čechy a Morava, In: Historie a vojenství, 1/2009, s. 62–70.
- [84] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/59, výběr z měsíčních hlášení o početních stavech
- [85] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/45.
- [86] FIERLINGER, Zdeněk – PEŠKA, Jan, DVOŘÁK, Josef: Neveklovsko žaluje, Praha, 1947.
- [87] ABS, fond 325, sgn. 325-16-3, čj. : VS-0626/230-69 a sgn. 325-16-4, dokument neoznačen
- [88] BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena: Tábory utrpení a smrti, Praha, 1969, s. 208

- [89] ABS, fond 325, sgn. 325-17-1, čj. : VS-7/240-71, s. 5–6.
- [90] BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena: *Tábory utrpení a smrti*, Praha, 1969, s. 209
- [91] BENZ, Wolfgang – DISTEL, Barbara: *Der Ort des Terrors, Geschichte der nationalsozialistischen Konzentrationslager, Band 4: Flossenbürg, Mauthausen, Ravensbrück*, 2006, s. 154–156.
- [92] GÖRTLER, Miroslav: *Ve jménu života*, Praha, 1980, s. 24
- [93] GÖRTLER, Miroslav: *Ve jménu života*, Praha, 1980, s. 26
- [94] BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena: *Tábory utrpení a smrti*, Praha, 1969, s. 202
- [95] BENZ, Wolfgang – DISTEL, Barbara: *Der Ort des Terrors, Geschichte der nationalsozialistischen Konzentrationslager, Band 4: Flossenbürg, Mauthausen, Ravensbrück*, 2006, s. 151–152.
- [96] GÖRTLER, Miroslav: *Ve jménu života*, Praha, 1980, s. 25
- [97] ABS, fond 325-17-4, list 30–33.
- [98] ABS, fond 325-17-6, kopie novinového výstřižku listu Svoboda z 18. 10. 1968. Článek Sylvie Gruszové „Flossenbürg byl i v Čechách“.
- [99] ABS, fond 325-16-4, čj. : A/0149/66
- [100] ABS, fond 325-16-4, čj. : VS-4/210-69
- [101] ABS, fond 325-16-4, čj. : A-060/65
- [102] Kolektiv pracovníků Kanceláře pro oběti nacismu: *Nepřichází-li práce k tobě...; Různé podoby nucené práce ve studiích a dokumentech*, Praha, 2003
- [103] BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena: *Tábory utrpení a smrti*, Praha, 1969, s. 151–152
- [104] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008 – výběr z textu.
- [115] ABS, fond 305, sgn. 305-191-3, list 16. Svědecká výpověď z 29. 3. 1947. Čj. 8509
- [106] KOKOŠKA, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 27/1986, s. 278–280.
- [107] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/69, list 2.
- [108] NA ČR, fond Ministerstva vnitra – referát L (MV-L), čj. 2217/47
- [109] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-7/84, list 29
- [110] NA ČR, fond 110 NSM, sgn. 110-4/332, list 2
- [111] Michálek, Slavomír: *Kovbojská akcia Američanov – Štěchovický případ z roku 1946. Historie a vojenství LX*, 2011, č. 1, s. 4-23.
- [112] Není-li uvedeno dále v textu jinak, vychází osnova kapitoly z pramene KOKOŠKA, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 27/1986, s. 281–284.
- [113] NA ČR, fond Ministerstvo vnitra-referát L (MV-L), čj. :1941/47
- [114] NA ČR, fond MV-L, čj. :1153/47
- [115] NA ČR, fond MV-L, čj. :1250/47
- [116] ABS, fond 325, sgn. 325-16-1.
- [117] Není-li uvedeno dále v textu jinak, vychází osnova kapitoly z pramene KOKOŠKA, Stanislav: *Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 27/1986, s. 286–294
- [118] NA ČR, fond Ministerstva vnitra - referát L (MV-L), čj. 1010/47
- [119] ABS, fond 325, sgn. 325-16-1. Zpracováno na základě zde uložených kopií novinových výstřižků.
- [120] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008
- [121] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008 – výběr z textu
- [122] Velfl, Josef: *Americká armáda a její legendární velitel Abrams v květnu 1945 na Příbramsku. Středočeský vlastivědný sborník* 23, 2005, s. 87-103
- [123] HOFFMANOVÁ, Jaroslava: *Poválečná obnova území bývalého cvičiště SS Benešov*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 28/1987, s. 261–281
- [124] ABS, fond 325, sgn. 325-16-2, čj. : A/8- VS-34/11-65, list 76–79
- [125] ROBEK, Antonín: *Lidé bez domova*, Praha, 1980, s. 122
- [126] ABS, fond 325, sgn. 325-17-1
- [127] ABS, fond 325, sgn. 325-16-2. Sestaveno z výběru ze zde uložených protokolů svědeckých výpovědí.
- [128] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008 – výběr z textu
- [129] RAJLICH, Jiří: *Mustangy nad Protektorátem*, Praha, 1997
- [130] HARTMAN, Jiří: *Činnost spojeneckého letectva nad Sedlčanskem v posledních týdnech druhé světové války*, Praha/Sedlčany, 1997
- [131] ABS, fond 305, sgn. 305-191-3, svědecké výpovědi
- [132] VESELÝ, František: *Poprava amerických letců na Konopišti*, In: *Středočeský sborník historický*, č. 14, s. 232
- [133] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008
- [134] ABS, fond 325, sgn. 325-16-5, výběr ze souhrnné zprávy
- [135] KULHAVÝ, Ondřej: *Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008

4. Období 1945–1948 – etapa poválečné obnovy¹

4. 1. První poválečné dny a týdny

8. 5. 1945. Revoluční národní výbor v Benešově vydal svolání k obyvatelům benešovského okresu, kterým bylo zakázáno stěhování do území cvičiště z bezpečnostních důvodů a to až do rozhodnutí vojenského velitele spojenecké armády. Důvodem bylo především to, že v lesích se stále ještě ukrývali němečtí vojáci, nehledě na značné množství nevybuchlé munice a podminování některých objektů.

10. 5. 1945. Prvními navrátilci do svých obydlených domů byli nejdříve čeští lidé zaměstnaní na dvorech SS i jiných vojenských objektech na bývalém cvičišti. Od tohoto dne se začali vracet do svých domovů i vystěhovalci ze vzdálenějších míst, později ovlivnění ukvapenou výzvou vysílanou pražským rozhlasem.

13. 5. 1945. Jednání velitele sovětské posádky v Benešově gardového majora Komorovského se zástupcem revolučního Okresního národního výboru v Benešově, starostou Benešova, zástupcem četnictva a zástupci některých průmyslových i obchodních podniků. Bylo konstatováno, že o osudu bývalého cvičiště, zda bude uvolněn pro obyvatelstvo či nadále využíván k vojenským účelům, bude rozhodnuto v budoucnu. Z toho důvodu vydal ONV Benešov opakovanou vyhlášku, že návrat do území cvičiště zatím stále není přípustný. Nicméně proudy navrátilců již navzdory bezpečnostním rizikům nešlo zabránit.

Záhy byla vyslána delegace zástupců ONV Benešov do Prahy na jednání s vládou, kde se setkala s ministrem zásobování Majerem, ministrem vnitra Noskem a ministry Kopeckým, Davidem a Drtinou. Delegace podala písemnou zprávu o neutešených poměrech na okrese, s důrazem na oblast bývalého cvičiště a žádala o urgentní pomoc. Důvodem byly především zásobovací problémy – vedle zůstavšího obyvatelstva, i toho postupně vracejícího, jednotek sovětské armády, se na Benešovsku nacházelo na 18 000 německých válečných zajatců.

17. 5. 1945. Pražský rozhlas vysílal sdělení ministerstva zemědělství, že ministerstvo nemá námitek proti návratu vysídlených českých obyvatel do území bývalých vojenských cvičišť, zejména benešovského, a že pokud jde o hospodářství do 50 ha, může se jich obyvatelstvo ujmout. Proti tomuto sdělení, z obav před ukvapeným návratem vystěhovalců, pochopitelně protestoval ONV Benešov, avšak marně.

19. 5. 1945. Dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 byl po právní stránce obnoven stav z doby před vyvlastněním. Dekret uznával neplatnost některých majetkově-právních jednání z doby okupace a pojednával o národní správě majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých dalších ústavů a organizací. Mj. stanovil, že „*Jakékoliv majetkové převody a jakákoli majetkově-právní jednání, ať se týkají majetku movitého či nemovitého, veřejného či soukromého, jsou neplatná, pokud byla uzavřena po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové nebo politické persekuce.*“ Poškození obyvatelé měli nárok na restituci svého majetku podle §24 tohoto dekretu, pokud nemovitosti byly přejímány formou tržebních smluv. Na Benešovsku ovšem bylo častější přímé vyvlastnění, v tom případě se restituce řídila dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Uř. věst. čsl. článkem 6; znovuvydaného vyhláškou ministerstva vnitra č. 30/1945 Sb. Pro tyto zákonné normy ovšem chyběly prováděcí předpisy, které by specifikovaly příslušnost likvidujícího orgánu.

Situace na území bývalého cvičiště byla skutečně tristní, jak dokládá blíže nedatovaná „*Zpráva o poměrech v obcích bývalého cvičiště zbraní SS Benešov*“. Není bez zajímavosti zde její převážnou část přímo ocitovat:²

„*Území cvičiště zahrnovalo veškeré obce soudního okresu Neveklov, část soudního okresu Benešov, část soudního okresu Sedlčany a 2 obce ze soudního okresu Jílové. Celková plocha činila cca 460 km².*“

Po předběžné poradě s Okresním národním výborem v Benešově byly prohlédnuty postupně obce soud. okresu Neveklov, Benešov a Jílové, které patří pod bývalé politické okresy Benešova Praha-venkov-jih. V každé osídlené obci byli vyhledáni místní občané a pokud již z nich byly ustanoveny místní Národní výbory, bylo s těmito jednáno, dány jim potřebné informace a zodpovězeny dotazy.

V obcích, ležících na obvodě cvičiště, byly povětšinou zřízeny SS dvory, které obhospodařovaly pozemky v obci a obcích a osadách přilehlých. Větší část zemědělské půdy těchto dvorů, pokud jejich plocha nesahala do cílové plochy cvičiště, jest obdělána a oseta. U některých dvorů byly ještě sázeny brambory.

Pokud se týče obytných a hospodářských budov, nutno prohlédnuté obce rozdělit na 3 skupiny a to:

a) na obce a osady úplně obydlené zaměstnanci dvorů, lesními a silničními dělníky. Budovy těchto obcí jsou poměrně zachovalé a k užívání ihned schopné. Osídlení bývalými vlastníky by mohlo nastati ihned, ovšem za předpokladu, že se vystěhují dosavadní obyvatelé, kteří sem byli správou dvorů z jiných vyklizených obcí přestěhováni. U budov bude zapotřebí jen menších oprav.

b) na obce a osady jen z části osídlené, v nichž jsou neobydlené budovy méně nebo více poškozeny a u nichž jsou vytrhána a odnesena okna a trámy, podlahy, dveře, kamna, vrata u stodol a kolen atd.

c) na obce, ležící v cílové ploše, které obydleny vůbec nejsou a které jsou značně poškozeny. Vytrhána a odnesena okna a trámy, podlahy, dveře, kamna, vrata stodol a kolen, poškozeny střechy, místy vyřezány krovy nebo trámy, z části pobořeny zdi a v některých obcích úplně rozbořeny domy ať již střelbou nebo rozebrány pro potřebný materiál. Některé domy jsou vyhořelé. V těchto obcích chybí primerní i sekunderní elektrické vedení a elektrické vedení v budovách jest ze zdí vytrháno. Do skupiny těchto obcí patří obec Dalešice, která jest střelbou velmi silně poškozena a pobořena a bude téměř polovina budova třeba stavěti od základů.

Poměry hospodářské

Jak již uvedeno, jsou v okrajových obcích zřízeny dvory, jejichž situace není právě toho času slibná z důvodů, že tyto obce jsou silně obsazeny Rudou armádou, která má velké množství koní, jež spásají louky a místy za nedostatečného dozoru i obilí. Picniny jsou sekány a odváženy ke krmení koní a to tak, jak se komu namane. Dvory tyto mají velmi málo nebo vůbec žádný tažný dobytek. Nejlepší koně s nejlepšími vozy byli odvedeni utíkajícími Němci, částečně pak i Rudou armádou. Hovězí dobytek byl z větší části převzat Rudou armádou pro účely zásobovací.

Zaměstnanci dvorů jsou povoláni vojenskými jednotkami k pomocným pracem a to ženy k praní prádla a ke kuchyním, muži k obstarávání paliva aj. Kromě toho v některých obcích konají muži hlídky u Němci zanechaných zásob střeliva a výbušnin. Za těchto okolností namnoze vůbec nezbude pracovních sil než ku krmení zbylého dobytka, k jarní kultuře okopanin ještě vůbec nedošlo.

V opuštěných obcích pod c) uvedených jsou pozemky neosety, porostlé travou a plevelem a původní hranice (meze) parcel jsou znatelné. U pozemků při dvorech obhospodařovaných, které byly, pokud tomu plocha dovoľovala, zceleny, jsou meze rozorány.

Průmysl

Hospodářský průmysl v obcích, ku dvorům patřících, jako hospodářské lihovary a mlýny jsou v provozu. Některé mlýny byly však Němci vyrabovány a někde byly vytrhány i podlahy a vyřezány nosné trámy, takže zbývají jen zdi se střechou. Pila v Nevělově byla zrušena, její zařízení převedeno do pily v Racku, která jest o toto rozšíření provozu schopna. Zařízení koželužny v Netvořicích převezeno do Klatov, tu zbývá jen prázdná budova.

Okres Sedlčany

Prohlídce obcí předcházela informativní schůzka s Okresním národním výborem sedlčanského okresu ve Voticích. Při prohlídce obcí tohoto okresu shledáno, že tyto jsou až na obec Osečany v dosti dobrém stavu. Jelikož se jedná o obce na obvodu cvičiště, jsou buď plně nebo z větší části obydleny. Bude tu zapotřebí vcelku jen menších oprav. Půda jest z větší části obdělána od bývalých dvorů SS.

Zmíněná obec Osečany obydlena není (spadá do cílové plochy) a jest značně poškozena a několik domů jest vyhořelých. Jinak vytrhána a odnesena okna a rámy, podlahy, dveře, vrata a poškozeny střechy. Pozemky leží ladem.

Hospodářské poměry jako v obcích okresu benešovského.

Průmysl

Několik žulových lomů, které byly v provozu i za správy SS, je dalšího provozu schopných až na lom v Šebánovicích, kam byly Rudou armádou dovezeny výbušniny a jejich zapálením způsoben výbuch, které veškeré strojní zařízení lomu zničil. Pila v Sedlčanech, mlýny i hospodářské lihovary jsou v provozu. Většina obcí jako na Benešovsku obsazena vojenskými posádkami.

Mrtvý inventář povšechně

Mrtvý inventář, nacházející se u dvorů v cvičišti ležících, až na vozy, jichž většina byla vojáky odebrána, při velkém omezení pro letošní sklizeň postačí. Traktory pro pohon na dřevoplyn jsou pro technické nedostatky vesměs provozu neschopny a potřebné náhradní součástky jsou nedosažitelné. Několika traktorů pro pohon petrolejem, provozu schopných, není možno použití pro nedostatek petroleje.

Aby bylo zabráněno zbytečným škodám, byl pro nezbytné udržení hospodářského provozu na bývalých SS-Hofech vytvořen dočasný orgán, tzv. Národní správa zemědělských podniků bývalého cvičiště Benešov. Tato organizace postupně předávala vracejícím se českým lidem nemovitosti a inventář a poté byla likvidována. Bylo potřeba též zachránit úrodu na bývalých dvorech – navrátilí se obyvatelé se ve většině obcí rozhodli pro kolektivní obhospodařování až do skončení první kolektivní sklizně. Teprve potom mělo být přistoupeno k parcelaci pozemků.

Pro zajištění agendy, patřící normálně do působnosti místních národních výborů, byl zřízen úřad vládního komisaře pro území bývalého vojenského cvičiště. Po 1. 6. byla jeho působnost omezena jen na část bývalého cvičiště v hranicích benešovského

politického okresu. Tento úřad byl likvidován postupně, jak se vytvářely v jednotlivých obcích z vracejícího se obyvatelstva místní národní výbory.

5. 6. 1945. ONV Benešov schválil jako podklad pro jednání na ministerstvech rozsáhlý elaborát o současné mimořádně složité situaci v postižených oblastech území bývalého cvičiště SS. Vypracoval jej Dr. Jirásek, předseda komise pro znovuvybudování území bývalého cvičiště při ONV Benešov. Elaborát byl skutečně předložen ministerstvu zemědělství, ale bez viditelného úspěchu.

8. 6. 1945. Proběhlo také první jednání zástupců ONV Benešov na ministerstvu vnitra ohledně návrhu osnovy zvláštní zákonné normy, která by řešila poměry na bývalých vojenských cvičištích tak, aby nedocházelo k nežádoucímu tříštění sil i prostředků při obnově. Bylo totiž konstatováno, že škody způsobené okupanty na cvičištích jsou zvláštního druhu, které nelze dost dobře zahrnout do pojmu válečných škod jako na ostatním území republiky. Návrh byl ale vládními místy odmítnut.

4. 2. Obraz zkázy – poválečný průzkum poměrů v některých obcích

Ve dnech 12. a 13. 6. 1945 uskutečnila se služební objížďka orgánů přesídlovací kanceláře ministerstva vnitra v Čerčanech územím bývalého cvičiště SS, zejména jeho částí vystěhovanou v I. a II. etapě, a zároveň nejvíce poškozenou. Průzkum, vykonaný strážmistry Josefem Daničkem a Stanislavem Coufalem, přinesl tyto poznatky:³

Chlístov

V obci byl zřízen SS dvůr okupanty. Obec celá obydlená deputátníky, kteří zůstali v bývalém vojenském cvičišti. Ve škole se vyučovalo pro děti deputátníků. Polnosti jsou obdělány a osety tamním bývalým SS dvorem a úroda jest v dosti dobrém stavu. Obyvatelstvo, pokud nezůstalo jako zaměstnanci bývalého dvora a bylo vystěhováno z obce, se nemůže prozatím stěhovat do svých domů, resp. bytů, jelikož v jejich bytech bydlí dosud zaměstnanci bývalého SS dvora, kteří tam byli okupanty nastěhováni. Jinak v obci není žádné vojsko a je tam zřízen národní výbor.

Úročnice

V obci je dosud menší motorizovaná jednotka ruského vojska. Do obce se doposud žádný přestěhovalec nevrátil. Polnosti jsou obdělány bývalým SS dvorem z Chlístova. Domy jsou zanechány ve stavu zchátralém a jsou z větší části před provedenou opravou neobyvatelné. U několika domů chybí dveře, okna, podlahy. Ploty zahrad a dvorků jsou úplně odstraněny.

Netvořice

Do obce Netvořice mimo živnostníků, kteří zůstali v obci za okupantů, nastěhovalo se asi 5 rodin. Ostatní majitelé usedlostí, kteří mohou si sami škody, které měli na svých domech, opravit, si sami tyto opravují a hodlají se tam po opravách nastěhovat. Do obce se nastěhovali ti přestěhovalci, kteří bydleli poblíž cvičiště. Domy z 1/3 jsou neobyvatelné, neboť chybí dveře, okna, podlahy a u některých jsou vybourány i příčky mezi obytnými místnostmi. Kolem Netvořic se proměnila pole v pastviny a jenom z malé části jsou obdělána a oseta. Vojsk v Netvořicích není a je tam zřízen Národní výbor.

Maskovice

V obci zřízen okupanty SS dvůr. Obec je obydlena deputátníky, kteří zůstali na cvičišti a pracovali u tohoto dvora. Přestěhovalci, kteří byli z obce vystěhováni, nemohou se do obce prozatím nastěhovat, neboť jejich domy jsou obsazeny deputátníky, kteří tam byli okupanty nastěhováni. Po vystěhování deputátníků se mohou majitelé do obce okamžitě nastěhovat. Domy jsou v dobrém stavu, jelikož byly obydleny. Polnosti jsou obdělány a zasety a úroda je v dobrém stavu. Do obce se prozatím nastěhovala jedna rodina, která tam bydlí společně s deputátníky. V obci není již vojsko a byl tam zřízen Národní výbor.

Krňany

V obci byl poslední dobou zřízen okupanty SS dvůr; takže obec byla částečně obydlena a tak některé domy jsou v dosti dobrém stavu. Majitelé přestěhovalci se mohou do obce nastěhovat aniž by potřebovali provádět základní opravy domů. Pole jsou částečně obdělána a zaseta a jsou v dobrém stavu. Do obce se nastěhovaly již 3 rodiny a ostatní majitelé, pokud tam nebydlí deputátníci, si usedlosti opravují a hodlají se v krátké době nastěhovat. Pro obec Krňany se utvořily, pokud se od občanů vyšetřilo, 2 Národní výbory a to jeden v místě obyvatelstva, které tam zůstalo a druhý mimo cvičiště z obyvatel, kteří byli vystěhováni. Vojsko v obci není.

Třebsín

Obec Třebsín je asi ze dvou třetin neobyvatelná. Přestěhovalci – majitelé mohou se do obce nastěhovat po provedení velkých oprav. Dveře, okna, podlahy, byly vybourány a odvezeny podle údajů občanů v Krňanech do obce Hradištka, kde používali okupanti tyto ku stavbě kasáren. Některá okna a dveře byla odvezena do obce Hradištka a nebyla použita. Dále stodoly v obci

jsou skoro všechny pobořeny, resp. vrata zbourána. U některých domů jsou i střechy a vazby zbourány. Do obce Třebsína se dosud žádná přestěhovalecká rodina nenastěhovala. Pole jsou z malé části oseta. Osada Třebsína Závist, která čítá 15 popisných čísel není obyvatelná. Ve všech domech chybí dveře, okna, podlahy a jsou vybourány příčky mezi obytnými místnostmi a u některých čísel jsou střechy i vazby zbourány.

Hradištko

V obci Hradištko měli okupanti své velitelství ženijní školy pro důstojníky. Po vystěhování této obce byl tam zřízen okupanty SS dvůr, který pak po žních roku 1943 se přestěhoval do Teletína. Okupanti pak v obci Hradištku prováděli různé přestavby a přístavby. Mimo jiné přestavili bývalý dvůr a udělali z něho kasárna pro mužstvo. Zámek přestavili na školu pro důstojníky. Ze dvou vil a to Horáka a Měřinského postavili důstojnickou jídelnu. Postavili též 24 dřevěných baráků pro mužstvo, dále silnici z obce Hradištka do osady Pikovic, rozestavěli silnici z Brunšova do Hradištka a vodovod, který je již částečně v provozu. Když opustili okupanti Hradištko, zanechali na místě různá skladiště a to potravin, obuvi, prádla, oděvů a zařízení sanatorium resp. nemocnici. Tato skladiště byla po odchodu okupantů ihned místním Národním výborem zajištěna a zapečetěna. V obci byl utvořen Národní výbor z obyvatelstva, které bydlelo poblíž Hradištka a to pro obec Hradištko a osady Pikovice a Brunšov. Taktéž v osadě Pikovice provedli okupanti různé přestavby a přístavby.

Obraz zkázy – nejhůře postižené obce v cílovém území v květnu 1945. (reprint z Neveklovsko žaluje)

Blaženice – hospodářské stavení.

Dunávičky – hospodářské stavení.

Chrástany – statek.

Chrástany – mlýn.

Chrástany – zbytek mlýna.

Jablonná – hostinec.

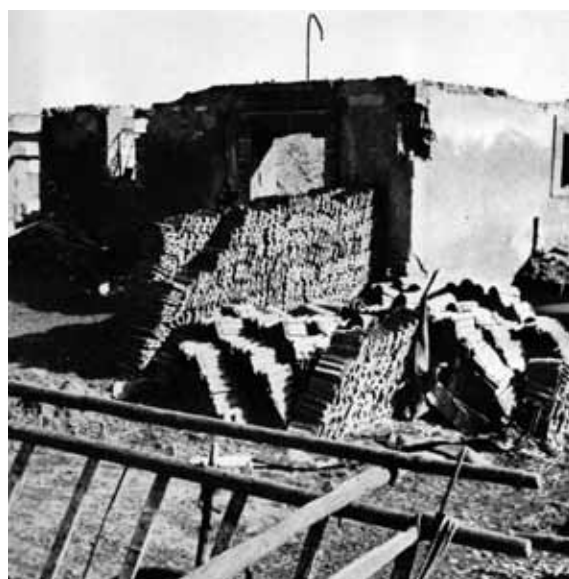
Jablonná – vytrhané podlahy.

Libohošť – mlýnský dvůr.

Maskovice – bývalý SS-Hof.

Mstětice – statek.

Netvořice.

Netvořice.

Netvořice.

Neveklov – autodílňa.

Neveklov.

Neštětice – škola.

Neštětice.

Tisem.

Třebstín – nejpoškozenější obec.

Třebstín.

Třebstín.

Třebstín.

Třebosín.

Vysoký Újezd.

Vysoký Újezd.

Vysoký Újezd.

Zahradka.

Zahradka – mlýn.

O něco později se konala jiná, sofistikovanější terénní obhlídka postiženého území. Dne 7. 9. 1945 se konala prohlídka území bývalého cvičiště SS za účasti člena Rady ZNV referenta pro plánování Dr. Ing. Arch. Machoně, referentky pro osídlování Ing. Arch. Müllerové, zástupce referenta pro zemědělství vrchního technického rady Ing. Michla a úředníků plánovací skupiny Ing. Arch. Sixty a Ing. Arch. Cuhry.

Prohlídka území byla zahájena za silničním mostem přes Vltavu ve Štěchovicích, okresní silnicí vedoucí k bývalému koncentračnímu táboru Hradištko. Bylo konstatováno, že mimo dosavadní poškozenou a chatrnou silnici je mezi Štěchovicemi a Hradiškem rozestavěna nová silnice. Byly hotovy výkopy a spodní stavba, práce nebyly dosud obnoveny. Tábor v Hradištku již byl v té době nezpůsobilý k obývání a použití. Baráky byly většinou demolovány, zařízení zničeno nebo odvezeno. V poměrně upotřebitelném stavu byla ještě rozsáhlá společenská budova, vzniklá adaptací dvou soukromých objektů. Vojenský materiál a zařízení stále obhospodařovala čs. vojenská správa. Část soukromých objektů již byla znovu osídlena bývalými majiteli. Bylo navrženo, že vzhledem ke konfiguraci zdejšího terénu a poloze, je tato oblast vhodná pro zřízení hromadné rekreace, zvláště mládeže.

Dále byla prohlédnuta řada větších a menších obcí: osada Závist, obce Teletín, Krňany, Netvořice, Tuchyně, Dalešice a Blaženice. Byly zjištěny devastace dvojího původu: především uvedením objektů do stavu původní hrubé stavby, tj. vytrháním a odstraněním řemeslnických předmětů (okna, dveře, podlahy, kamna aj.) a střechy (krytina, krov) nebo k výše uvedeným poškozením ještě přibýly škody způsobené použitím objektů jako palebných cílů dělostřelectva a pěchoty, případně tanků. Zde kromě destrukcí palbou jsou ještě škody po požárech. Stav totálního zničení zkoumaných obcí byl odhadován od 30 % do 70 % (Závist, Třebosín, Dalešice, Blaženice).

Jaké byly další poznatky komise o poměrech na cvičišti tři měsíce po skončení války?

Stav osídlení

Současný způsob osídlení se děje spontánně a neorganizovaně. Bývalí majitelé se jednotlivě vracejí buďto sami nebo s rodinami a s pomocí vlastních prostředků zařizují primitivním způsobem bydlení pro sebe a domácí zvířectvo. Úroveň bydlení je nízká, jsou časté případy usídlení ve stájích pro dobytek. Značná část usedlostí není dosud obydlena. Majitelé setrvávají dosud na svých nynějších místech, aby mohli sklídit úrodu a zatím se hodlají omezit na obdělávání polí. Někteří jsou též vázáni dodržením pachtovních smluv.

Stav organizace hospodářského života

Nebyly zjištěny stopy pospolitě činnosti. Obchody a živnosti (kromě několika hostinců) nefungují. Každá rodina je odkázána sama na sebe a žije individualisticky. V té době nebyly ani uskutečňovány kolektivní zásahy veřejných úřadů jako organizace přísunu životních a materiálních prostředků a jejich distribuce.

Zdravotnická situace

Kromě vyhlášek varujících před nákazou tyfem nebylo nic dalšího podnikáno. Studny jsou většinou závadné a znečištěné; s příchodem deštivého počasí a zimy se alespoň navrhuje učinit opatření proti případnému vzniku a rozšíření infekčních chorob.

Dopravní situace

Poměrně hustá síť okresních silnic je v relativně dobrém stavu. Svrchní krycí vrstva (zásypka) sice není udržována, ale spodní stavba (štět, šterk) je vcelku nepoškozena a silnice zatím vyhovují běžné automobilové dopravě. Pro srovnání, zdější silnice jsou v lepším stavu než většina okresních silnic v okrese Nymburk. Kromě tří nedostatečně vybavených autobusových linek ČSD, osobní a nákladní doprava v kraji organizována není. Tím trpí osobní provoz i přísun materiálu a obyvatelstvo si na tento stav stěžuje a žádá nápravu.

Stav terénu

Nesouvislý lesní porost není, kromě zvýšené těžby citelně porušen a jeho původní rozsah je co do plochy zachován. Pole nebyla od doby zřízení cvičiště obdělávána a bylo jich místy využito jako cílových ploch, místy jsou na nich zřízeny cílové objekty a systém zákopů. Jsou zarostlá plevelem všeho druhu a činí dojem stepi. Tu a tam se ukazují první stopy obdělávání, orání tzv. podmínkou.

Situace větších obcí a měst

Zámek Tloskov

Byl užíván štábem SS, při revoluci v květnu 1945 byl uvnitř značně poškozen. Obsahuje asi 160 pokojů; vnitřní zařízení bylo odvezeno nebo zničeno, schází většina dveří, kování, kamen, ústřední topení atd. V suterénu je rozházen vzácný archiv zámku

a panství s cennými unikáty a pozemnostními knihami od druhé poloviny 16. století. Velkostatek měl asi 180 ha výměry, nyní je část konfiskována pro drobné přiděly. Při velkostatku je zřízena traktorová stanice, do níž dodala UNRRA 20 nových amerických traktorů. Pro orání jsou přiděleni němečtí zajatci. Orání nemůže být zahájeno pro naprostý nedostatek pohonných hmot. Zamýšlí se zámek využít pro zřízení ozdravovny.

Neveklov

Z původních 2 100 obyvatel se do města vrátila dosud asi jedna polovina. Vnější vzhled města i budov příliš neutrpěl, uvnitř budov byla zjištěna obvyklá devastace. Velmi značně byl poškozen kostel a obecná škola, v níž byly místním národním výborem zahájeny renovační práce, které se ovšem provádějí svépomocí bez organizovaného zásahu příslušných úřadů. Probíhá již čištění studní, které provádí jedna pražská firma.

Vrchotovy Janovice

Z původních 1 050 obyvatel se vrátila dosud jen malá část. Většina baráků bývalého koncentračního tábora je zničena, zůstaly drátěné překážky a některá zařízení. Vedle tábora postavená opravná tanků a automobilů je již částečně demolována, nicméně po opravě je opět schopna provozu, resp. dopravy na jiné místo.

Sedlčany

Z 2 500 obyvatel se dosud vrátila asi polovina. Ve městě je stále ruská posádka a usazuje se zde pěší pluk české armády. Do budovy bývalého okresního úřadu se stěhuje ONV z Votic.⁴

4. 3. Odhad válečných ztrát a nákladů na hospodářskou obnovu

Jaké byly skutečné potřeby válkou poškozeného území? To shrnuje opět blíže nedatovaná zpráva Zemskému národnímu výboru nazvaná „Souhrn potřeb a požadavků na hospodářskou obnovu území bývalého cvičiště.“ V ní se uvádí, že zemědělství bývalého cvičiště před zábořem čítalo asi 4 000 zemědělských podniků následujícího velikostního rozdělení dle výměry: do 2 ha 20 %, 2–5 ha 40 %, 5–10 ha 19 %, 10–20 ha 16 %, 20–50 ha 4 %, nad 50 ha 1 %. Dále se tvrdí, že zemědělsky obhospodařovaná půda představovala vlastně celou plochu cvičiště (po zaokrouhlení 44 000 ha), přičemž v prvních poválečných týdnech je možno obdělávat pouze 11 612 ha. Vedle škod typu zničení melioračních zařízení, z jedné třetiny zničených nebo poškozených budov, úplné zanedbání ovocných stromů aj., byl hlavně drasticky redukován stav živého inventáře. Jestliže před zábořem se na dotčeném území nacházelo 3 000 koní, 15 000 skotu, 12 000 prasat a 700 ovcí, pak po válce bylo zjištěno jen 500 koní, 2 000 skotu, 1 800 prasat a 200 ovcí. Mrtvý inventář byl převážně rozvezen a rozkraden Němci, zbylo jen nejnútnejší nářadí v bývalých dvorech SS. Opět je k dispozici přibližné srovnání stavu před a po zábořu. Jestliže před vysídlením území zde bylo 25 traktorů, 500 spalovacích motorů, 40 lokomobilů, 2 500 secích strojů, 800 žacích strojů a sekaček, 25 samovazačů, 700 vyorávačů brambor, 1 500 mlátiček, 700 šrotovníků, 3 000 elektromotorů, pak po válce mimo traktorů bylo dohromady k dispozici pouze 15 % původního stavu.

Měl-li být zemědělský provoz v kraji uveden do normálního chodu, uvažovalo se s věčným nákladem, který by ztráty na pozemcích, budovách i inventáři alespoň na 90 % nahradil. Vezmeme-li v úvahu základní cenu 1 hektaru půdy k 1. 1. 1938, která činila 10 000 korun, pak hodnota půdy veškerého cvičiště činila 440 milionů K, přičemž potřeba všech věčných nákladů byla odhadnuta na celkových 285 000 000 korun poválečné měny a její jednotlivé položky byly kalkulovány takto: rekultivace půdy a její uvedení do původního stavu 27 000 000 K, oprava a rekonstrukce meliorací 1 000 000 K a k tomu komasační náklady 5 000 000 K, oprava a stavba nových zemědělských budov 40 000 000 K, rostliny (např. výsadba ovocných stromů aj.) 9 000 000 K, živý inventář 88 000 000 K, mrtvý inventář 35 000 000 K, zásoby 17 000 000 K. Plné rozvinutí zemědělství ovšem nebylo možno bez doplnění i další infrastruktury živností a řemesel, bez výstavby veřejně prospěšných zařízení a bez znovuvytvoření všech kulturních institucí. Proto bylo dále kalkulováno s následujícím rozpočtem na: znovuzřízení budov zemědělských a městských 21 000 000 K, znovuzřízení veřejně užitečných zařízení 10 000 000 K, inventář zemědělského průmyslu 2 000 000 K, inventář jiného průmyslu 3 000 000 K, zařízení dílen a živností 12 000 000 K, výstavbu kulturních podniků 15 000 000 K.

Spolu s odhadem nákladů na hospodářskou obnovu území byly stanoveny i rámcové nároky na materiální zajištění pro provedení zemědělských prací. Vše bylo rozděleno do jednotlivých etap tak, jak se předpokládalo postupné znovuosídlování kraje. V I. etapě do srpna 1945 mělo být bezpodmínečně k dispozici navrátilcům 200 jednoradličných potažních pluhů, 100 harek, 150 potažních secích strojů, 500 potažních vozů, 400 řezaček, 100 vyorávačů, 20 velkých mlátiček a lokomobilů. Ve II. etapě do jara 1946 již mělo být k dispozici 400 potažních pluhů, 300 secích strojů, 500 troj a čtyřdílných bran, 120 převlačovacích bran, 120 všerebů, 500 potažních vozů, 200 vodovodních automatů, 50 km vodovodního potrubí (místo většího množství pump), 1 000 elektromotorů o výkonu 4–8 koňských sil a nejméně 5 000 kusů drobného nářadí. V rámci III. etapy do června 1946 mělo následovat 200 travních žacích strojů a 500 vozů se žebřinami. Ve IV. etapě do žní roku 1946 mělo být zajištěno

150 obilních žacích strojů a 60 potažních samovazačů s namontovaným motorem a konečně v rámci V. etapy do sklizně okopanin v roce 1946 mělo nakonec zajištěno 200 vyorávačů.

Zároveň do čtvrtého termínu měla skončit oprava mlýnů, do pátého oprava lihovarů (jeden byl úplně rozebrán), sušárny v Maršovicích, případně znovuvybudování další sušárny nové. Dále v rámci celostátních možností měl být v co možná nejbližším termínu do kraje dodán plemenný materiál pro obnovení živočišné produkce – v případě splnění výše uvedených požadavků a nebude-li kraj zatížen dodávkovou povinností, počítalo se s regenerací chovu na původní stav do 2 let. Pro základ obnovení živočišného chovu se požadovalo dodání alespoň 300 párů koní, 5 000 krav, 2 500 kusů jaloviny, 600 kusů plemenných prasat, 600 koz, 500 ovcí pro zužitkování zatím nezkultivované půdy a 120 kmenů chovné drůbeže.⁵

4. 4. Záměry ZNV Praha a Národního výboru vyvlastněných oblastí

Nerozhodný přístup nejvyšších vládních orgánů k řešení obnovy bývalého cvičiště SS byl dán především celkově špatnou hospodářskou situací osvobozeného státu. Především byly k dispozici pouze omezené prostředky, které, pokud by je bylo možno přidělit, pak každé takové rozhodnutí o přidělení materiální pomoci bylo předmětem souboje politických stran. Dalším důvodem byl názorový rozpor o směrech a cílech obnovy postiženého území – do popředí zájmu totiž vystupovala silná potřeba osídlení opuštěného pohraničí nad zničenými usedlostmi na Benešovsku.

Zemský národní výbor v Praze byl např. přesvědčen, že by území bývalého cvičiště nemělo být znovu osídleno do podoby před německým vysídlením a to ze dvou důvodů: 1. pro nutnost potřeby kolonizace pohraničí a 2. z nutnosti sociálně ozdravit a hospodářsky zajistit generace, které budou v oblasti bývalého cvičiště žít. Z toho titulu nechal ZNV Praha vypracovat „*návrh pro geonomické osídlení bývalého vojenského cvičiště*“, který předpokládal rozdělení celého území do čtyř pásem:⁶

I. pásmo rekreační a rezervace

Plochy lesů a vod měly být rozšířeny, zemědělství omezeno na polně-travninné podniky takové výměry, která majitele učiní neodvyslymi od jiného výdělků. Ostatní půda měla být vyňata z možnosti spekulace. Toto pásmo mělo zahrnovat tyto obce, osady a samoty: Hradištko, Závist, Třebsín, Teletín, Větrov, Vysoký Újezd, Rabyň, Nedvězí, Podhory, Stromeč, Loutí, Dalešice, Kopaniny, Tuchyňská Lhota, Blaženice, Měřín, Živohošť, Hruškov, Kašparov, Borákov, Suchá Lhota, Poličany.

II. pásmo pastvinářské

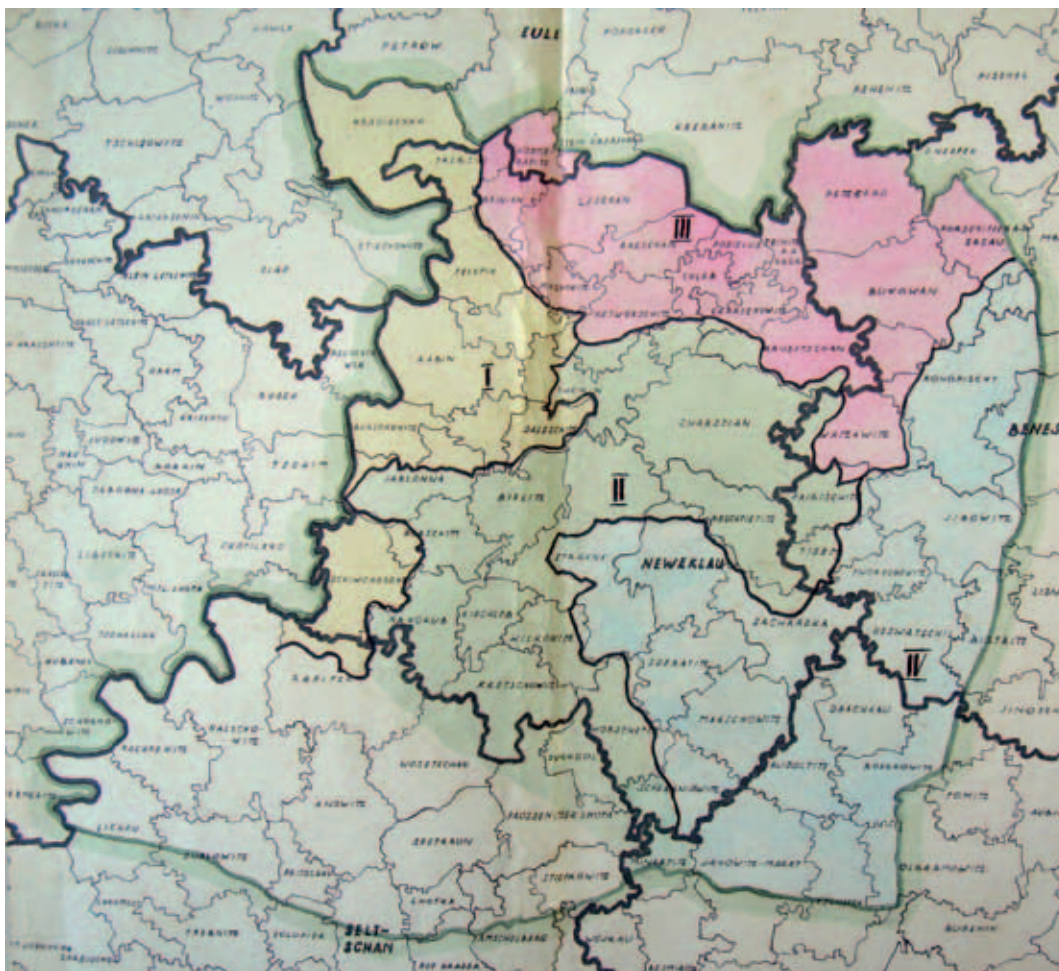
Hospodářské podniky, které měly být regenerovány, měly být vybudovány jako pastvinářské a polní hospodářství. Předpokládalo se, že kultury pícnin a pastvin zaujmou stejnou plochu jako pole. Osídlovací orgány měly zabránit vzkříšení drobných zemědělských podniků. Zakládáním a doplněním pastvin se mělo ujmout k tomu účelu založené družstvo, jemuž měl dělat poradce Státní výzkumný ústav lukařsko-pastvinářský. Pásmo se mělo týkat těchto obcí: Dunávičky, Dunávice, Vydřholec, Soběšovice, Benice, Chvojíněk, Neštětice, Příbyšice, Tisem, Křečovice, Velběhy, Tuchyň, Radějovice, Všetice, Chrástany, Jablonná, Nebřich, Saradovka, Zaječí, Doloplazy, Dlouhá Lhota, Mlýny, Větrov, Skřejšov, Zorný, Blažim, Kelec, Lohová, Bělce, Netluky, Vlkonice, Strážovice, Hořetice, Hodětice, Radslavice, Mlékovice, Borovka, Heroutice, Oušnice, Černíkovice, Nahoruby, Krchleby, Sedlečko, Šebánovice.

III. pásmo intenzivního zemědělského podnikání, jahodářství v zájmové oblasti průmyslu

Mělo se připustit vytvoření takových podniků, které svou výměru umožní intenzivnější způsob obdělávání půdy, přičemž širší základny se mělo dostat i dobytčářství. Pastevní a luční plochy měly dosáhnout nejméně ¼ veškeré zemědělské plochy. Hospodářské jednotky by však měly mít ryze zemědělský soběstačný charakter. Malé jednotky by měly být buď zvětšeny na soběstačnou míru, nebo zredukovány na rodinné zahrádky (tzv. trpasličí podniky) skýtající obydlí a rozptýlení průmyslovému dělnictvu. Pásmo se týkalo těchto obcí: Hostěradice, Kamenný Přívoz, Krňany, Tomkovka, Maskovice, Netvořice, Tuchyň, Vensov, Nová Ves, Lešany, Břežany, Brejlov, Podělusy, Chleby, Vatečkov, Václavice, Zbořený Kostelec, Týnec, Cháňovice, Krňany, Větrov, Peceraď, Bukovany, Hvozdec, Závist, Buková Lhota, Úročnice, Chlístov, Zbožnice.

IV. pásmo obilnářsko-bramborářské

Zde se předpokládalo vytvořit podniky převážně polně hospodářské, dostatečné výměry a o přiměřené výrobní kapacitě. Dále se uvažovalo v této oblasti intenzivně nasadit strojní park, který měl z veřejných prostředků rekultivovat zatravněné a rozryté cílové plochy cvičiště. Plán dále uvažoval vytvořit zde podniky velké a střední velikosti. Pásmo se týkalo těchto obcí: Vidláková Lhota, Žabovřesky, Konopiště, Chvojen, Jarkovice, Mstětice, Zderadice, Brdečny, Tikovice, Strnadice, Poměnice, Hůrka, Jírovice, Tvoršovice, Sémovice, Maršovice, Libeč, Zahrádka, Nesvačily, Petrovice, Tloskov, Stranný, Neveklov, Spolí, Zádolí, Záhoří.

Návrh zemědělských a rekreačních pásem dle záměrů ZNV Praha. (Národní archiv ČR)

Své plány a vize na poválečnou podobu zdejšího kraje měl i Národní výbor vyvlastněných oblastí povltavských a posázavských, který se konstituoval z členů rodáckých spolků a Vltavského komitétu. Tato instituce v dopise Zemskému národnímu výboru v Praze ze dne výše uvedeného např. sdělovala, že:⁷

„Plocha cvičiště SS vyvlastněná, z největší části vystěhovaná, skýtá jedinečnou příležitost k tomu, aby znovuosídlení kraje původním obyvatelstvem dalo se na podkladě co nejširšího plánování podle nejmodernějších zásad v úpravě krajiny a usměrnění hospodářského života v ní.

Několik obcí cvičiště bylo srovnáno se zemí, většina obcí je silně poškozena, kraj zpustošen. Nemáme-li se vracet do poměrů před válkou, nelze připustit znovuosídlení kraje ve stavu v jakém se nachází dnes. Veřejný zájem vyžaduje, aby před nastěhováním bylo na podkladě jednotného plánu zjištěno, kteří obyvatelé se do svých domovů vrátiti nemohou a postarati se o jejich usídlení jinde.

Ředitelství pro stavbu vodních cest požaduje pro stavbu budoucích přehrad nad Štěchovicemi vyvlastnění pobřežních ploch, další plochy je nutno předem uvolnit pro stavby dávno projektovaných komunikací. Usedlosti, jež jsou k znovuosídlení nezpůsobilé, komunikačně, stavebně nebo zdravotně závadné, neestetické nebo jinak nevhodné, nemohou se vrátiti původním majitelům, poněvadž by se pak opakovala historie zdoluhavých jednání o výkup pozemků s neústupnými obyvateli. Obce tu mají na dlouhou dobu dopředu možnost odstraniti dávno trvající regulační a komunikační závady.

Připustí-li se však hned od počátku návrat těch obyvatel, kteří mají svoje objekty buď úplně nebo z největší části zničené, nebo které jsou jakýmkoli způsobem závadné, je obava, že v kraji vznikne řada staveb nouzových a po všech stránkách nevyhovujících, stavěných z trosků či jinak nouzově sehnáního materiálu. Odstranění takto vzniklých staveb postavených bez jakéhokoli povolení bylo by potom problémem příštích desetiletí a představovalo by zhyzdění celé oblasti, které po stránce stavební bylo už před tím nevyhovující.

Naopak je možno při organizovaném plánování a organisovaném přidělu stavebního a jiného materiálu docílit toho, že provádění oprav dalo by se podle předem určených směrnic, čímž by se mohl podstatně zlepšiti stav a úroveň dosavadních staveb i vzhled obcí.“

Národní výbor vyvlastněných oblastí povltavských a posázavských dále naléhal na plánovací oddělení Zemského národního výboru, aby co nejdříve předložil vládě a u vlády prosadil vyhotovení generálního plánu celé oblasti a zajistil opatření, aby znovuosídlení kraje dělo se z jediného centrálního úřadu, vybaveného nejširšími pravomocemi. Jako tuto centrální instituci obnovy území navrhoval Národní výbor vyvlastněných oblastí povltavských a posázavských sebe samu, neboť dosavadní okresní a místní národní výbory považoval pro tyto účely nepoužitelné, neboť údajně hájí současné zájmy oblastí, které vystěhováním a vyvlastněním postiženy nebyly a zájmy těchto okresů jsou často naprosto protichůdné k zájmům krajů vyvlastněných. Dále měly vzniknout prozatímní Národní výbory v jednotlivých obcích podle postupu osídlovací akce; ministerstvo zemědělství by dalo k dispozici skupinu „S“ bývalého Pozemkového úřadu s jeho místnostmi, úředníky a archivem, poněvadž tato skupina prováděla vyvlastňovací řízení bývalého cvičiště SS a tímto by vytvořila „kryštalizační administrativní místo pro znovuosídlení a znovuvybudování této oblasti.“

Při uvedení Národním výboru vyvlastněných oblastí povltavských a posázavských se měly vytvořit tyto komise:

Osídlovací – která by vedla evidenci veškerých obyvatel vyvlastněných obcí, kteří by se chtěli vrátit a řídila by osídlovací akci podle plánu Zemského národního výboru za spoluúčasti místních a okresních Národních výborů.

Technická – která by zjišťovala škody na stavebních objektech, komunikacích a jiných technických zařízeních a starala by se o výstavbu objektů zničených a opravy objektů poškozených.

Zemědělská – která by pečovala o odčinění škod způsobených zemědělství na polích a usedlostech. Starala by se především o přiděl vhodného dobytka, osiva a o usnadnění obdělání půdy. Opatřovala by hospodářské stroje, zvláště traktory, pro společné znovuoobdělávání zanedbaných polí, o umělá hnojiva a o zajištění úrody zvláště v prvních letech, kdy nebude dostatek stájových hnojiv.

Finanční – která by se starala o financování celé obnovovací akce, přičemž náhrady za způsobené škody by se neposkytovaly v penězích. Celá akce by byla kryta ze zajištěné hotovosti a z částek, které by vracející se obyvatelstvo složilo z vyplacených vyvlastňovacích kvót, takže by na státní pokladnu nebyly činěny žádné nároky. Mimo uvedené odškodné v naturáliích by se poskytla jednorázová výpomoc za utrpené, těžko zjištělné škody vzniklé poškozením inventáře a bytového zařízení při stěhování, snížení životní úrovně po dobu vystěhování atd.

Okresní národní výbor v Benešově pochyboval o kompetentnosti Národního výboru vyvlastněných oblastí a dosáhl toho, že 7. 12. 1945 byla jeho činnost ukončena. Následně se utvořilo Sdružení českých obcí a měst vyvlastněných za okupace v Čechách, které se nadále pokoušelo spolupracovat se Zemským národním výborem. I tato instituce byla trnem v oku ONV Benešov, který v následujícím období sdružení obviňoval, že sice provádí akce ve prospěch přestěhovalců, ale ty mají „v první řadě účel lukrativní ve prospěch sdružení.“

4. 5. Repatriace obyvatel

Nedlouho po osvobození, 21. 5. 1945, předložila Přesídlovací kancelář ministerstvu vnitra návrh na ukončení přesídlovací akce na Benešovsku. Návrat obyvatel zpět do svých domovů mělo provádět ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Z bývalých přesídlovacích kanceláří pak byly zřízeny úřadovny repatriačního odboru ministerstva ochrany práce a sociální péče. Přesídlenci z Benešovska se tak měli podle vyhlášky z června 1945 hlásit v úřadovně repatriačního odboru v Čerčanech. Tato úřadovna ukončila svojí činnost na podzim 1946.

S velkým nezájmem se setkala snaha osídlit naše pohraničí vysídlenci z Benešovska. Uvádí se, že na výzvu ministerstva zemědělství se k 7. 9. 1945 přihlásilo z vystěhované části Benešovska celkem 38 malozemědělců a 35 deputátníků. Naopak z nevystěhované části to bylo 48 malozemědělců a 59 deputátníků.

ONV Benešov dále v souvislosti se znovuosídlováním organizoval různé finanční sbírky, kterými se mj. v ostatních okresech zajišťovalo krmení pro hospodářské zvířectvo.

Že situace navrátilců nebyla jednoduchá, ukazuje dopis zástupců malozemědělců ministru zemědělství sepsaný dne 1. 7. 1945 na Národním výboru v Neveklově. Píše se v něm:⁸

„Pane ministře,

Byl jste se podívat na Benešovsku a to v části Neveklovské, kde jste se osobně přesvědčil o zpusťování tohoto kraje, který byl od roku 1940 německou správou vyvlastněn a zpusťován. Většina rolníků dosud nedostala za své rolnické usedlosti zaplacení. Tito malozemědělci pro zničení svých chalup a usedlostí nemohou se vrátit na svá rodná sídla, neboť jejich budovy jsou z velké části srovnány se zemí. A tu prosíme Vás co nejuctivěji, abyste nařídil okresním úřadům v německém území na Žatecku, Podbořansku a jinde, aby místní Národní výbory na vesnicích a okresní Národní výbory doporučovali a jmenovali za národní správce

zabraných statků takové chudáky z Neveklovska, kam by si mohli usadit svůj dobytek a potahy a mohli na statcích hospodařit. Většinou všude se setkávají s neochotou místních Národních výborů tamnějšího kraje, ač okresní úřad v Žatci velice rád by takovým finančně zrunýrovaným zemědělcům, kteří přišli německou hrůzovládou do neštěstí, vyhovět, ale místní Národní výbory všude takové uprchlíky nepříznivě odmítají.

Pane ministře, prosíme Vás uctivě, naříd'te prohlídku na Žatecku všech národních správců na zabraných statcích a nechte prozkoumat jejich kvalifikaci a tu se přesvědčíte, že asi 50 % z nich se jich na národní správce nehodí. Některé místní Národní výbory obsazovaly místa národních správců neodborníky a měli hlavně na zřetel svoje příbuzenstvo a různé jiné protekce.

Pane ministře, vy jste muž z lidu a máte pro zemědělce do neštěstí uvržené vyvlastněním jejich statků porozumění, prosíme Vás, vezmě je do ochrany. “

4. 6. Vznik strojních traktorových stanic, dodávky živého a mrtvého inventáře⁹

Významnou kapitolou v obnově zpusťového a zanedbaného území cvičiště byl vznik státní strojní stanice v Neveklově pod číslem 146, na dvoře v Tloskově, vůbec první v Československu po osvobození. Její počátky, vzhledem ke všeobecnému poválečnému materiálnímu nedostatku čehokoliv, však nebyly jednoduché. Původní státní rekultivační stanice byla umístěna v budovách patřících Národnímu pozemkovému fondu a nejdříve využívala strojní zařízení, které zde zbylo po německých okupantech. Personální obsazení z počátku tvořili: 1 vedoucí úředník, 1 technický správce, 1 dílenský mistr a 1 manipulant. Provozní personál byl složen převážně ze zajatých Němců. Stanice mj. půjčovala zemědělcům i několik párů volů a koní a dále sloužila jako karanténní stáj pro dováženy skot a ovce.

Z dodávek spojenecké pomoci UNRRA stanice obdržela: 13 traktorů Farmall H, 2 traktory Farmall M, 3 traktory Fordson, 2 traktory John Deere, 10 dvouradličných pluhů, 6 diskových bran a 2 žací stroje Bamford. Traktory byly dodány v bednách dne 7. 7. 1945. Jejich montáž byla provedena montéry ze Škodovky z Mladé Boleslavi v době od 10. do 28. 7. 1945 a ještě týž poslední den vyexpedovány do Tloskova. Do 18. 3. 1946 přibyl dále 1 traktor Lanz-Bulldog 20 HP s dvěma vlečnými vozy o nosnosti 5 tun.

Pluhy za traktory od UNRRY nedošly současně, a protože nebylo vyhlídek na jejich dodávku v brzké době, byly 7. 7. 1945 objednány pluhy od firmy Ringhoffer Tatra v Roudnici, kdy 9. 8. 1945 bylo získáno 13 pluhů Mars s dvouradličnými vložkami a 5 pětiradličných pluhů s třiradličnými vložkami.

Mimo to byl stanici propůjčen 1 nákladní automobil Ford z akce UNRRA, 1 osobní automobil Tatra, 1 motocykl JAWA 250 a 1 motocykl Zündap. Přidružená opravárna strojů byla pro začátek vybavena 1 soustruhem, stojanovou bruskou, 2 malými elektrickými vrtačkami, a po jedné elektrické svářečce a jednom autogenu, plus nezbytné drobné dílenské nářadí.

První pokusná orba byla zahájena 15. 8. 1945 a na zkoušku bylo zoráno 50 ha půdy. Pohonné hmoty pro tuto pokusnou orbu dodala ze svých zásob Rudá armáda. Traktory řídili zajatci SS, které propůjčila opět Rudá armáda. Orební podmínky v prvních poválečných dnech byly skutečně těžké. Zrekultivat bylo třeba zhruba 15 000 ha půdy, což představovalo nejvýznamnější část bývalého cílového území. Půda zde nebyla obdělávána 3 roky – byla jednak slehlá a uježděná obrněnou technikou, místy zase rozrytá granáty a pluhy do ní vnikaly jen velmi těžce. Velmi dobře se v tomto terénu osvědčily, na rozdíl od domácích, pluhy od UNRRY, které došly později. Do konce roku 1945 bylo zoráno asi 1 350 ha. Za práci na orbě bylo stanici vyplaceno 225 818 Kčs. Na jaře 1946 se předpokládalo zorat celkem 7 991 ha a pro pozdější osev ve druhém sledu asi 3 000 ha půdy.

Velké potíže činilo obstarávání pohonných hmot. Od firmy Ode v Benešově byla převzata 10. 9. 1945 cisterna s 20 860 kg petroleje a zahájena orba všemi traktory. Spotřeba pohonných hmot byla velmi různorodá. V lehčím terénu spotřeboval traktor při 10 hodinové pracovní době 80 – 100 litrů petroleje při výkonu 2 – 3 ha půdy. V místech se zvlášť těžkými orebními podmínkami však zoral jeden traktor při stejné pracovní době a spotřebě jen 70 arů. Od zemědělců byly prozatím vybírány poplatky za orbu zálohově částkou 300 Kč za jeden hektar. Do 12. 2. 1946 bylo strojní stanici pro rekultivační práce přiděleno 6 550 l benzínu, 15 150 l nafty, 55 665 l petroleje a 30 770 l dřevitého lihu. Průměrná spotřeba pohonných látek na 1 hektar činila 54,1 litrů. Další přiděl paliva zajistil Úřad pro hospodaření s minerálními oleji, přičemž bylo počítáno pro 1 traktor průměrně s 1 000 litrů na měsíc.

O něco později byly do oblasti okresu Benešov dodány tyto stroje: 19 samovazáků, 100 dvojáků, 200 sakováků, 100 bran, 20 lučních bran, 15 převlačovacích bran, 10 plevelových bran, 30 řezaček Star, 15 řezaček Juno, 204 secích strojů, 30 vyorávačů brambor a 5 mlátiček.

Dne 27. 2. 1946 zažádalo ministerstvo zemědělství poskytnutí částky 900 000 Kč z Fondu pro výstavbu zemědělských zařízení pro provoz strojní stanice. Nakonec bylo poskytnuto 1 600 000 Kč jako bezúročná půjčka a 250 000 Kč jako státní příspěvek na mechanizaci strojní stanice. V těsně poválečném období nebyla stanice výdělečným podnikem. Za práci, kterou stanice vykonávala, nebylo v plné výši zapláceno a počet dlužníků narůstal. Např. při bilanci 22. 8. 1948 činil celkový dluh 1 469 041 Kč. V květnu 1947 bylo při velké inspekci stanice konstatováno, že se nachází v nevyhovujících prostorech a má vysoký stav strojů. Část strojů pak byla posléze oddisponována k nově zakládaným stanicím v okrese Benešov.

Se vznikem další strojní stanice v Konopišti byla stanice v Tloskově postupně likvidována. ONV Benešov hodlal zřídit traktorovou stanici v Konopišti již v roce 1945. Jeho žádost z 19. 6. 1945 však byla ministerstvem zemědělství 9. 2. 1946 zamítnuta s odůvodněním již existující stanice v Tloskově. Teprve 28. 1. 1947 bylo ONV Benešov doporučeno na základě první dvouletky zřídit družstevní strojní stanici při Hospodářském družstvu skladištním a výrobním v Benešově. ONV podal novou žádost 28. 2. 1947, doplněnou 13. 5. 1947 požadavkem, aby stanice byla zřízena jako státní. V dnech 11. – 13. 8. 1947 byla státem převzata stanice v Tloskově a srpen je tak vznikem stanice v Konopišti. Ve svých začátcích disponovala 7 traktory, 7 samovazači a 2 mlátičkami.

V rámci přemísťovací akce nařízené ministerstvem zemědělství vyhláškou č. 317 byly zařízeny přesuny hospodářského zvířectva, aby byly vyrovnány mezery ve stavu hovězího dobytka a prasat způsobené krajům, okresům a obcím válkou. Na základě této vyhlášky obdrželo družstvo Benešov dobytek v celkovém počtu 1 191 kusů v následujícím rozdělení. Z pohraničí bylo ve dnech 21. – 23. 10. 1945 dodáno 24, 105 a 128 krav ze stanice Dolní Žandov, 24. 10. 1945 100 krav z Mariánských Lázní a 11. 11. 1945 115 krav z České Lípy. Ze Švýcarska bylo dodáno 385 krav a jalovic a sice z toho 292 kusů pro zemědělce a 93 pro státní statky. Z Terezína dále přišlo 34 kusů hovězího dobytka a do 31. 12. 1945 prostřednictvím družstva pro zpeněžení dobytka v Benešově cca dalších 300 kusů hovězího dobytka. Mimo tyto počty obdrželo přímo Okresní sdružení Neveklov 80 prasnic, 7 plemenných kanců a 600 ovcí.

Pro srovnání uvedme, jaké byly dodávky do ostatních územně správních celků bývalého cvičiště SS do 18. 2. 1946. Politický okres Sedlčany (a Votice) obdržel 13 traktorů, 13 pluhů, 10 starších mlátiček bez řemenů, 10 starších rozebraných obilních žacích strojů, 121 kusů švýcarských krav a 934 kusů hovězího dobytka z vnitrostátní přemísťovací akce. Politický okres Jílové obdržel 100 q slámy a měsíční přiděl 70 q otrub a 150 q melasovaného krmiva.

Kryly tyto dodávky dobytka skutečnou potřebu a blížily se jeho stavy předválečným počtům? V některých položkách vůbec ne, což ukazuje následující (částečné) srovnání. Před válkou se nacházelo v 10 obcích soudního okresu Benešov a 33 obcích soudního okresu Neveklov celkem 1 741 koní, 15 823 hovězího dobytka, 9 799 vepřů a 29 ovcí. Podle sčítání z 1. 7. 1945 činil stav ve výše uvedených oblastech 1 161 koní, 2 412 hovězího dobytka, 1 989 vepřů a 561 ovcí. K 1. 1. 1946 byl stav 1 857 koní, 6 810 hovězího dobytka, 3 977 vepřů, 789 ovcí a 3 227 koz. Chybělo tedy proti předválečnému období přes 57 % stavu hovězího a 59,5 % stavu vepřů. Pro tento dobytek byla potřeba krmiv na jeden den v roce 1946 tato: 74 030 kg sena, 41 163,5 kg slámy, 4 981,5 kg melasy, 26 471 kg jaderného krmiva a 35 270,5 kg stelné slámy.

Stav zemědělské půdy na Neveklovsku v roce 1945. (reprint Neveklovsko žaluje)

Obdělávání půdy. (SOka Benešov)

Na nelehké začátky rekultivace zanedbaného území cvičiště během prvních poválečných týdnů zajímavě vzpomíná Gustav Druhorád, od července 1945 vedoucí traktorové stanice v Tloskově.¹⁰

„...Všude pusto. Celý kraj bez obyvatelstva. V samotném Tloskově plno krys. K práci nám bylo přiděleno sedmdesát příslušníků bývalých SS a 35 traktorů. K tomu všemu jsem dostal od sovětského důstojníka jedinou radu: Pevnou ruku a na ni železnou rukavici.

Kraj byl bez jakéhokoliv spojení. Proti krysám jsem se chránil tím, že jsem spal na stole a šaty si věšel ke stropu.

První příkazy k práci – čištění obce od zbylé munice SS – čištění a desinfekce studní, aby voda byla použitelná. Ve většině totiž byla shozena kráva, kuň nebo ovce. Široko daleko nebyla pitná voda. Největší skupina sklízela seno.

Zásobování mužstva mimo brambor a chleba bylo z vlastních ledáren tloskovského pivovaru. Z nich se přidělovalo maso z potlučených koní a dobytka, který sem byl svezzen.

Konečně přišla na řadu orba. Pole po dobu okupace se neobdělávala a plevel dosahoval místy až výšky dvou metrů. Začali jsme skupinově v Blaženicích. Po čase se oralo jen jednotlivě, protože po výbuchu při najetí na minu stála celá skupina a tím se ztrácel čas. Bylo třeba alespoň přeoranou půdu vrátit zemědělcům, aby ji dále obdělávali. Bylo velmi obtížné zpracovat ji tak, aby přijala zrno.

Stanice sloužila také jako karanténny stáj pro dovážený skot a ovce, které ONV Benešov přiděloval vracejícím se zemědělcům. Vlastnili jsme několik párů koní a volů, které byly půjčovány zemědělcům.

První práce byly skutečně těžké. Kravskými potahy nešla půda obdělávat. Traktory měly příkaz jen orat a přesto jsme ani tyto požadavky nestačili plnit.

Nejčastější návštěvou v Tloskově byl člen bezpečnosti z Neveklova, který mi každý den připomínal, že nesplňuji příkaz a nechodím spát do Neveklova a tím ho zbavuji odpovědnosti za moji osobu.

Každý týden přijížděla komise sovětského útvaru a kontrolovala stav a jména SS, odvážela a přivázela nové zajatce. Těchto prohlídek se SS obávali nejvíce. Snažili se jim za všech okolností vyhnout. Zajišťovalo se toto pravidelnou kontrolou, která byla každou neděli v šest hodin ráno. V těchto kontrolách vybírali sověští důstojníci podle dokladů, fotografií a jmen SS, kteří měli mimořádné přestupky. Byl to těžký úkol, ale sovětské orgány nějaké to zkomolené jméno nebo vypálené znamení SS nezmátlo. Za odebraného zajatce dali jiného a pracovalo se bez přerušení dál. Při těchto kontrolách a odebírání docházelo často k útěkům. Byly vždy bezúspěšné.

Když projížděla Nevekloukem vojska generála Malinovského a v Tloskově měla tři dny odpočinek, bylo seno nejvítanějším darem. Každý odjíždějící vůz byl jím vrchovatě naložen. Velitelé byli nadmíru spokojeni a nešetřili pochvalou.

S přibývajícím orbou přibývaly i výbuchy a my ztráceli nejen traktory a pluhy, ale i traktoristy. Byly i takové případy, kdy byl příslušník SS určen k orbě u Dunávic a do rána se ze strachu oběsil. Přišli jsme na zlepšovák. Kde jsme měli za to, že jsou miny, oralo se s pluhem na řetězu a za traktorem byla ocelová deska z tanku, která chránila jeho i traktor.

V roce 1946 byla skupina zajatců odsunuta. Zaučovali jsme naše lidi. Pole se začínala obdělávat kompletně. Za našimi traktory se jako červená nit táhly výbuchy třaskavin. Třaskaviny byly všude... “

*Americké traktory z dodávek UNRRA vyjíždějí k orbě.
(reprint Podblanicko proti okupantům)*

Orba. (SOKA Benešov)

4. 7. Postup obnovy v letech 1946–1948, finanční pomoc UNRRA

Dne 18. 2. 1946 zavítala na bývalé cvičiště návštěva nejvyšších vládních představitelů – předsedy vlády Fierlingera, ministrů vnitra Noska, obrany Svobody a předsedy ZNV Praha Kopřivy. ONV Benešov, Sedlčany a Jilové spolu se Sdružením českých měst a obcí vyvlastněných za okupace jim předložil seznam nejnaléhavějších opatření pro řešení obnovy území. Jmenovitě se jednalo o vydání prováděcího předpisu k Benešovým dekretům, projednání osnov zákonů o stavební obnově a zálohách na válečné škody, zahájení úvěrových půjček aj.

O něco později, 24. 2. 1946, se osobně seznámil s poměry na území cvičiště předseda Prozatímního národního shromáždění J. David. Dne 27. 2. 1946 interpelovali poslanci Lidové strany Chomutovský, Moravec, Šmehlik a Štěpán zainteresované ministry ve věci urychlení obnovy území bývalých cvičišť. Dále v březnu 1946 interpelovala národněsocialistická poslankyně Zemínová ministra zemědělství o znovuvybudování 62 obcí benešovského cvičiště. Ministr zemědělství Ďuriš navštívil cvičiště osobně 14. 5. 1946.

Dařilo se již z valné části odstranit z území nejhorší dědictví po německé vojenské přítomnosti – kvanta nejrůznější munice. Dne 12. 3. 1946 ministerstvo národní obrany sděluje Zemskému národnímu výboru v Praze, že prostor bývalého cvičiště SS je ve značném rozsahu vyčištěn od munice a výbušnin, tudíž MNO v nejbližší době odvolá všechny zde působící pyrotechnické skupiny. Pyrotechnickou asanaci zde prováděla 15. pěší divize. Pro likvidaci ojedinělých nálezů ministerstvo pověřuje nadále pyrotechnickou skupinu vojenského útvaru 2121 v Bystřici u Benešova, kterému mají být hlášeny veškeré další nálezy munice.¹¹

Zemský národní výbor v Praze zřídil Koordinační výbor pro obnovu území bývalého cvičiště SS v Čechách. Později na něj byla přenesena působnost i na ostatní bývalá vojenská cvičiště. Důvodem jeho vzniku byla roztržitost a rozporuplnost dosavadních opatření státních orgánů i vlastní zájmy okresních národních výborů. Výbor svolával porady ministerstev i národních výborů a řešil majetkoprávní nejasnost na území cvičiště, hospodařil a přiděloval stavební hmoty, dopravní prostředky, pohonné látky, tažný a chovný materiál. V únoru 1947 byl výbor zrušen, poté co péči o dotčené území přebíraly jednotlivé resorty podle postupně vydávaných zákonných předpisů.

Vývoj právních předpisů v souvislosti s obnovou území lze shrnout takto: k původním prezidentským dekretům č. 5/1945 Sb. a č. 11/1944 přibyl (31. 8. 1945) dekret č. 54/1945 Sb. o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry, (19. 9. 1945) dekret č. 78/1945 Sb. o přechodném finančním zabezpečení hospodářských podniků a (28. 9. 1945) dekret č. 82/1945 Sb. o zálohách na náhradu za některé válečné škody majetkové.

Protože škody na území cvičiště nebyly pokládány za majetkové válečné škody, poskytla vláda v první polovině roku 1946 dvakrát částku 15 000 000 Kčs na vyplacení záloh na náhradu škod na území cvičiště u Benešova tak, že z první částky bylo benešovskému okresu poskytnuto 11 470 000 Kčs a z druhé bylo ZNV koncem září 1946 poskytnuto 10 300 000 Kčs. Zálohy byly propláceny jen do výše 25 000 Kčs, a to jen na stavební škody.

Poté, co částka 400 000 000 Kčs, určená na zálohy podle dekretu č. 82 nebyla vyčerpána v území mimo obvody bývalých vojenských cvičišť, byla rozšířena platnost dekretu i na území bývalých cvičišť, především pro osoby sociálně slabé. Od 1. 10. 1946 byly zálohy vypláceny jen tehdy, pokud byly přihlášky v souladu se zákonem č. 11/1946 Sb. (z 18. 7. 1946) o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. Podle tohoto zákona bylo možno vyplatit zálohu do výše až 50 % zjištěné škody, maximálně pak 50 000 Kčs, přičemž vyplacení mělo být ukončeno do 31. 12. 1947.

O něco dříve (12. 4. 1946) vznikl zákon č. 86/1946 Sb. o stavební obnově, na jehož základě byla pro okres Benešov a Sedlčany zřízena VIII. zemská komise pro stavební obnovu. Využívala směrných plánů obnovy připravených ZNV Praha a Koordinačním výborem pro obnovu bývalých vojenských cvičišť v Čechách. Dále byl ještě důležitý zákon č. 128/1946 Sb. (z 16. 5. 1946) o neplatnosti některých majetkoprávních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vycházejících. Dle tohoto zákona a nařízení vlády ze dne 7. 5. 1946 byla restituce a majetkoprávní vyrovnání na území cvičiště SS svěřena Fondu národní obnovy v Praze.

Navrátilí obyvatelé zatím nebyli knihovními vlastníky nemovitostí, a proto nemohli získat potřebnou finanční pomoc hypotečním úvěrem. Do února 1947 tedy stát těmto lidem poskytoval směnečný úvěr, z něhož platit úroky připadlo ministerstvu sociální péče. Z vázaných vkladů bylo možno pro rodinu uvolnit nejvýše 10 000 Kčs. Dne 15. 4. 1947 byla zřízena Koordinační komise pro pomoc krajům válkou nejvíce postižených. V jejím čele byl náměstek předsedy vlády Viliam Široký.

Je potřeba přiznat, že navzdory státní pomoci, byla situace v zemědělství stále ještě neutěšená, čehož populisticky využívala zejména komunistická strana. Není bez zajímavosti ocitovat dobový dokument, bezprostředně se tohoto tématu týkající. Jedná se o dopis kulturního a propagačního oddělení sekretariátu ústředního výboru Komunistické strany Československa ministru zemědělství Ďurišovi ze dne 24. 3. 1947:¹²

„Vážený soudruhu Ďuriši!

Včera jsem byl, jako zástupce Ústředního sekretariátu na okresní konferenci v Benešově, kde jsem zjistil některé závažné problémy, vztahující se k zemědělství. Podávám Ti o nich zprávu. Prosím Tě, abys pokud možno v této věci zasáhl.

1./ V benešovském okrese jsou obce na Neveklovsku i Sedlčansku, které byly velmi citelně poškozeny válkou tím, že toto území bylo zabráno SS jako vojenské cvičiště a obyvatelé byli vystěhováni. Po květnové revoluci se část z nich vrátila, ale veškerý majetek byl zničen. Dnes po dvou letech je situace taková, že lidé nemají kde bydlet, nemají potřebného hospodářského nářadí a strojů. Tím si soudruzi, okresní funkcionáři, vysvětlují, že velká část půdy leží ladem, a že podzimní plán osevu chlebovin nebyl v okrese benešovském splněn asi o 1000 ha. Celá řada soudruhů z okresu i kraje jsou toho mínění, že strana, již se podaří vyřešit neveklovský a sedlčanský problém, získá velmi mnoho prostého lidu tábořského kraje. Myslím, že by bylo velmi dobré, kdyby jsi mohl tyto obce navštívit a postarat se o to, aby se jim dostalo pomoci. Strana by tím neobyčejně získala.

2./ V okrese benešovském byl jenom z 1/8 splněn plán osevu řepky. Když jsem na to poukázal, bylo mi vysvětleno, zástupcem kraje, soudruhem Polidarem, že rolníci nechtějí pěstovat řepku a to proto, že nemají zkušenosti, ale hlavně proto, že pěstování řepky je pro ně z finančního hlediska méně výnosné než pěstování obilnin. Myslím, že je nutné, aby i zde nastaly změny, poněvadž jinak by se nedalo počítat s tím, že by směrný plán v tomto oboru byl splněn.

V tomto duchu jsem také vystoupil na okresní konferenci v Benešově. Současně budu, vážený soudruhu Ďuriši, o problému Neveklovska a Sedlčanska informovat soudruha Slánského a naše ústřední zemědělské oddělení... Se soudružským pozdravem“ (podpis nečitelný)

V dubnu 1947 bylo ještě určité procento půdy neobděláno, zejména té, patřící k dosud opuštěným usedlostem. Proto se k vyřešení tohoto problému sešla komise ze zástupců Fondu národní obnovy, Národního pozemkového fondu, ministerstva zemědělství a okresních národních výborů. Žádného výsledku nebylo dosaženo, ale protože další prodleva v obdělávání půdy byla neúnosná, rozhodl v listopadu 1947 ministr zemědělství o opatřeních k jejímu zorání.

Dne 20. 6. 1947 s účinností ke dni 1. 6. 1947 převzal Osídlovací úřad a Fond národní obnovy agendu zemědělských restitucí, ve kterých mj. řešil majetkovou restituci na území bývalých německých vojenských cvičišť.

Usnesením vlády ze dne 19. 12. 1947 byla věnována z prostředků UNRRA částka 300 000 000 Kčs na podporu výstavby obytných a hospodářských budov na území bývalých vojenských cvičišť. Z této sumy připadlo 10 milionů ministerstvu sociální péče a 27 milionů ostatním resortům. Zbýlých 263 milionů bylo určeno k přímé výplatě prostřednictvím ministerstva zemědělství. Dne 24. 3. 1948 ministerstvo zemědělství vydalo směrnici pro využití této částky, ale únorové události v roce 1948 výplatu peněz oddálily. Teprve 15. února 1949 uložila vláda ministerstvu urychleně výplatu dané částky jednotlivým žadatelům až do výše 20 000 Kčs. Tato podpora ovšem byla vázána na dodávkovou povinnost zemědělců a byla omezena pro hospodářství nad výměru 20 ha. Ministerstvo zemědělství rozdělilo tuto částku mezi 12 postižených okresů – v důsledku správní reformy šlo pak celkem o 14 okresů a to: cvičiště Benešov (okresy Benešov 75 453 500 Kčs, Sedlčany a Votice 52 994 500 Kčs, Praha východ 7 600 700 Kčs), cvičiště Milovice 38 870 200 Kčs, cvičiště Vyškov 88 080 500 Kčs. Pro území někdejšího cvičiště SS tak bylo určeno 13 648 700 Kčs, což představuje zhruba polovinu celkové částky.

Když byla k 1. 1. 1949 provedena územně správní reorganizace, začaly výplatu peněz z prostředků UNRRA provádět příslušné krajské národní výbory. Za okres Benešov bylo účastno 47 obcí a 1037 osob, za okres Sedlčany 24 obcí a 773 osob a za okres Praha – východ 3 obce a 116 osob. Podle nařízení ONV Benešov se měly finance vyplácet především těm obcím, která již zřídila jednotná zemědělská družstva. Ke konci května 1949 bylo v okrese Benešov přiznáno jednotlivcům 8 397 700 Kčs, obcím 15 403 000 Kčs a JZD 51 652 800 Kčs. Okresu Sedlčany bylo vyplaceno jednotlivcům 6 441 000 Kčs, obcím 40 159 500 Kčs a JZD 6 394 000 Kčs. Okresu Praha – východ pak bylo vyplaceno 7 600 700 Kčs, z čehož 5 139 700 Kčs šlo na podporu zemědělským družstvům.

Od 1. 1. 1951 bylo možno k zálohování válečných škod ze státních prostředků dovoleno využít jen částek vrácených, předešlých k náhradě osobám, kterým byly tyto peníze poskytnuty neprávem. Od 1. 4. 1952 pak ministerstvo vnitra zastavilo úplně další výplaty na válečné škody i z vrácených částek s odůvodněním ekonomického růstu a vzestupu životní úrovně obyvatelstva.

Nelze ovšem říci, že by tímto byly válečné šrámy zcela zahojeny. Celý kraj se z několika málo let německé okupace pomalu vzpamatovával hluboko do mírových let. Ale to už je téma, přesahující skromný rámec této knihy.

Poznámky k 4. části:

- [1] Není-li dále uvedeno jinak, vychází kapitola z poznatků pramene HOFFMANOVÁ, Jaroslava: *Poválečná obnova území bývalého cvičiště SS Benešov*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 28/1987, s. 261–281.
- [2] NA ČR, fond 753 Zemský úřad Praha, záležitosti finanční, vojenské, plánovací, právní, kontrolní a personální, 1929–1949 (dále jen ZÚ).
- [3] NA ČR, MV-NR, karton 5226, čj. :G-2825-22/6
- [4] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 288, neoznačeno
- [5] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 202, neoznačeno

- [6] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 202, neoznačeno
- [7] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 288, neoznačeno
- [8] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 288, neoznačeno
- [9] Podkapitola sestavena na základě poznatků z pramenů TITĚROVÁ, Ivana: *Počátky a vývoj strojních traktorových stanic na Benešovsku*, In: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 22/1981, s. 95–108 a především z výběru dokumentů NA ČR, fond Ministerstvo zemědělství, 1934–1951, karton 417
- [10] OV KSČ a ONV Benešov: *Roky a lidé. Dvacet svobodných let Podblanicka ve vzpomínkách a fotografiích*. Benešov, 1965, s. 30–31
- [11] NA ČR, fond 753 ZÚ, karton 202, čj. : 37. 863-II/3. odděl. 1946
- [12] NA ČR, fond Ministerstvo zemědělství, 1934–1951, karton 417

Hodnosti Waffen-SS (s přibližným armádním ekvivalentem)

Hodnosti mužstva:

SS-Schütze (vojín)
 SS-Oberschütze (svobodník)
 SS-Sturmann (desátník)
 SS-Rottenführer (četař)

Poddůstojnické hodnosti:

SS-Unterscharführer (rotmistr)
 SS-Scharführer (nižší šikovatel)
 SS-Oberscharführer (šikovatel)
 SS-Hauptscharführer (vyšší šikovatel)
 SS-Stabsscharführer (hlavní šikovatel)
 SS-Sturmscharführer (štábní šikovatel)

Důstojnické hodnosti:

SS-Untersturmführer (poručík)
 SS-Obersturmführer (nadporučík)
 SS-Hauptsturmführer (kapitán)
 SS-Sturmbannführer (major)
 SS-Obersturmbannführer (podplukovník)
 SS-Standartenführer (plukovník)
 SS-Oberführer (plukovník)
 SS-Brigadeführer (generálmajor)
 SS-Gruppenführer (generálporučík)
 SS-Obergruppenführer (generál)
 SS-Oberstgruppenführer (generálplukovník)
 Reichsführer-SS (polní maršál)

Výběr doporučené literatury k problematice cvičiště SS:

- BENZ, Wolfgang – DISTEL, Barbara: Der Ort des Terrors, Geschichte der nationalsozialistischen Konzentrationslager, Band 4: Flossenbürg, Mauthausen, Ravensbrück, 2006
- BUBENÍČKOVÁ, Růžena – KUBÁTOVÁ, Ludmila – MALÁ, Irena: Tábory utrpení a smrti, Praha, 1969
- DRDÁČKOVÁ, Eva – JANEČEK, Pavel: Vznik cvičiště zbraní SS na Benešovsku–Neveklovsku, In: Historie a plastikové modelářství, 2/2005, s. 21–25
- DRDÁČKOVÁ, Eva – JANEČEK, Pavel: Cvičiště Waffen SS v Benešově v letech 1944–1945, In: Historie a plastikové modelářství, 3/2005, s. 30–34
- DUBÁNEK, Martin – KRYŠTŮFEK, Jiří: Německý těžký objekt v Hradištku, In: Novodobé fortifikace, 8/2001, s. 61–64
- FIERLINGER, Zdeněk – PEŠKA, Jan, DVORÁK, Josef: Neveklovsko žaluje, Praha, 1947
- FORBES, Robert: The French Volunteers of the Waffen-SS, 2006
- FRANCEV, Vladimír – JAKL, Tomáš: Tanky cvičiště Waffen-SS Böhmen, Historie a plastikové modelářství 16, 2006, č. 6, s. 34–37
- GAENSEL, Helmut: Štěchovický poklad. Pražská spojka. 1. díl, Praha, 1992
- GÖRTLER, Miroslav: Ve jménu života, Praha, 1980
- HAAS, Antonín: Prameny k dějinám vysídlených území v tzv. Protektorátu Čechy a Morava, In: Acta Regionalia – sborník vlastivědných prací, Praha, 1965, s. 128–135
- HARTMAN, Jiří: Činnost spojeneckého letectva nad Sedlčanskem v posledních týdnech druhé světové války, Praha/Sedlčany, 1997
- HERTL, Jan: Dějiny vystěhovaného kraje mezi Vltavou a Sázavou za okupace v letech 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, Praha, 1/1957, s. 17–38
- HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří: Podblanicko proti okupantům, Benešov, 1966
- HOFFMANOVÁ, Jaroslava – JUNĚCOVÁ, Jiřina: Zřizování cvičiště zbraní SS Benešov a poválečná obnova území 1942–1945, Praha, 1985, faksimilie dokumentů
- HOFFMANOVÁ, Jaroslava: Poválečná obnova území bývalého cvičiště SS Benešov, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 28/1987, s. 261–281
- JECH, Jaromír: O lidských dokumentech z Neveklovska, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 1/1957, s. 39–57
- JECH, Jaromír: Odboj a revoluce v lidových dokumentech z Neveklovska, In: Český lid, 52/1965, s. 144–158
- KAPLAN, Karel: Případ štěchovický archiv, In: Historik v soudobých dějinách. Milanu Otáhalovi k osmdesátým narozeninám, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2008, s. 89–118.
- KAVENA, Jiří: Sonderlager pro židovské míšence v Bystřici u Benešova, In: Terezínské listy, 28/2000
- KOKOŠKA, Stanislav: Cvičiště zbraní SS Böhmen 1942–1945, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 27/1986, str. 271–298
- Kolektiv autorů (?): Sonderlager v Bystřici I., In: Pod Bláníkem: vlastivědný časopis Benešovska, Vlašimska, Voticka, Českého Meriánu a Dolního Posázaví, 3/2008, roč. 12, s. 14–21
- Kolektiv autorů: Týnec nad Sázavou – k historickým kořenům města, Týnec nad Sázavou, 2006
- Kolektiv pracovníků Kanceláře pro oběti nacismu: Nepřichází-li práce k tobě..., Různé podoby nucené práce ve studiích a dokumentech, Praha, 2003
- KOŽNAR, Zbyněk: Výcvikový prostor SS, In: Hlas revoluce, 31/1984, s. 7
- KRAUSOVÁ, Jaroslava: Cvičiště SS u Benešova. Vysídlování obyvatelstva a jeho poválečný návrat, diplomová práce, Praha, 1998
- KULHAVÝ, Ondřej: Potrestání válečných zločinců a kolaborantů po 2. světové válce s ohledem na situaci na Benešovsku. Rigorózní práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha, 2008
- MAREK, Jiří: Sonderlager, In: Židovská ročenka, 5741/1981
- MARTIN, Ondřej: Štěchovická past, Praha, 1993
- MAŠKA, Jan: Cvičiště SS Böhmen 1942–1945. Příspěvek k životu obyvatel Podblanicka, diplomová práce, UK, Praha, 1999
- MICHÁLEK, Slavomír: Kovbojská akcia Američanov – Štěchovický případ z roku 1946. Historie a vojenství LX, 2011, č. 1, s. 4–23.
- MUŽÍK, Josef: Štěchovický poklad – mýtus nebo skutečnost?, Český Těšín, 1995
- NĚMEČEK, Jan: Internační tábor v Lešanech (1.), In: Zpravodaj obcí Lešany a Břežany, roč. 8, č. 1 z 28. 2. 2001, s. 1–3
- NĚMEČEK, Jan: Internační tábor v Lešanech (2.), In: Zpravodaj obcí Lešany a Břežany, roč. 8, č. 2 z 30. 5. 2001, s. 1–3
- NOVOTNÝ, Pavel: Vysídlení Křečovic, In: Křečovické listy, roč. 1, č. 3/2003, s. 7
- NOVOTNÝ, Pavel: Krchleby – II. část, In: Křečovické listy, roč. 4, č. 13/2006, s. 11
- OV KSČ ONV Benešov: Roky a lidé. Dvacet svobodných let Podblanicka ve vzpomínkách a fotografiích. Benešov, 1965, s. 30–31
- PAVELKA, Jan: Vracejí se. Vzpomínka na život v Sedlčanech v roce 1945. In: Vlastivědný sborník Podbrdská, 15, 2/1979, s. 142
- PAVELKA, Jan: Sedlčany byly vystěhovány. Vzpomínky pamětníka na vysídlení Sedlčan v letech 1943–1945, Sedlčany, 1995
- PFEIFFER, Roland: Zur Geschichte der SS-Panzergrenadierschule Prosetschnitz/Kienschlag, In: Der Freiwillige, 9/2001
- RAJLICH, Jiří: Mustangy nad Protektorátem, Praha, 1997
- ROBEK, Antonín: Lidé bez domova, Praha, 1980
- SKUPA, Ladislav: Jak se žilo na vesnici..., In: Týnecké listy, roč. XVIII, č. 4/2008, s. 12
- SKUPA, Ladislav: Jak se žilo na vesnici..., In: Týnecké listy, roč. XVIII, č. 5/2008, s. 10
- STANĚK, Stanislav: Evakuace území mezi Vltavou a Sázavou za okupace, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 14/1973, s. 179–203
- STRAKOVÁ, Soňa: Úročníci lemují válečné bunkry, In: Mladá fronta Dnes, 12. 9. 2003, ročník XIV, č. 214, s. 03
- ŠÍMA, Jaroslav: Českoslovenští přestěhovalci v letech 1938–1945. Příspěvek k sociologii a teorii sociální péče, Praha, 1945
- ŠKORPIL, Bohumil: Paběrky. Reportážní vzpomínky z doby první i druhé světové vojny. Obrázky z krajů středního Povltaví, Posázaví, Polabí, Podblanicka, Podbrdská a z jižních Čech, Příbram, 1948
- TESSIN, Georg: Verbände und Truppen der deutschen Wehrmacht und der Waffen-SS im Zweiten Weltkrieg 1939–1945

- TITĚROVÁ, Ivana: Počátky a vývoj strojních traktorových stanic na Benešovsku, In: Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 22/1981, s. 95–108
- TOMIS, Jiří: Tajemné podzemí. Tajemství štěchovického pokladu, Olomouc, 2007
- TYWONIAK, Jiří: Léta okupace na Benešovsku I. 1939–1942, Okresní muzeum Benešov, 1987
- TYWONIAK, Jiří: Léta okupace na Benešovsku II. 1943–1945, Okresní muzeum Benešov, 1992
- VAJSKEBR, Jan: Nápravné útvary SS v Protektorátu Čechy a Morava, In: Historie a vojenství, 1/2009, s. 62–70
- VELFL, Josef: Americká armáda a její legendární velitel Abrams v květnu 1945 na Příbramsku. Středočeský vlastivědný sborník 23, 2005, s. 87–103.
- VERTON, Hendrik C.: In the Fire of the Eastern Front: The Experiences of a Dutch Waffen-SS Volunteer on the Eastern Front 1941–45, 2006
- VESELÝ, František: Poprava amerických letců na Konopišti, In: Středočeský sborník historický, č. 14, str. 232
- YEGER, Mark C.: Waffen-SS Commanders: The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legends, Augsburg to Kreutz, Schiffer Publishing, 1997
- YEGER, Mark C.: Waffen-SS Commanders: The Army, Corps and Divisional Leaders of a Legends, Kruger to Zimmermann, Schiffer Publishing, 1999

Obsah

Předmluva	5
Poděkování.....	5
1. Období 1939–1942 – etapa zřizování cvičišť	6
1. 1. Úloha vojenských cvičišť v rámci germanizační politiky	6
1. 2. První návrhy nových vojenských cvičišť ve středních Čechách.....	6
1. 3. Přípravy na zřízení cvičišť SS	14
1. 3. 1. Názory představitelů okupační správy na cvičišť SS	14
1. 3. 2. Do příprav ke zřízení cvičišť vstupuje Heinrich Himmler	14
1. 3. 3. Konkretizace postupu zřizování a budování cvičišť	15
1. 3. 4. Změna přístupu ze strany představitelů okupační správy	15
1. 3. 5. Himmler nařizuje zrychlení příprav ke zřízení cvičišť	16
1. 3. 6. Šeptanda o chystaném vystěhování mezi českým obyvatelstvem	18
1. 3. 7. Skutečný vojenský a politický význam zřízení cvičišť SS na Benešovsku	18
Poznámky k 1. části	20
2. Období 1942–1944 – etapa budování cvičišť	21
2. 1. Evakuace území a úlohy protektorátních úřadů.....	21
2. 2. Chronologický průběh vysídlení území a evakuace obyvatelstva	27
2. 3. Asistence protektorátního četnictva při vysídlování	30
2. 4. Ohlasy na vysídlování v zahraničí	31
Poznámky k 2. části	33
3. Období 1942–1945 – etapa využívání cvičišť	34
3. 1. Postavení cvičišť SS	34
3. 2. Vystěhování obyvatelstva z Benešova, projevy vojenské přítomnosti	37
3. 3. Problematika pracovních sil.....	40
3. 4. Hospodářská činnost na území cvičišť SS.....	42
3. 5. Vnitřní struktura cvičišť SS a vojenské jednotky	43
3. 6. Vojenské školy SS na území cvičišť	51
3. 6. 1. SS-Pionierschule, Hradištko	51
3. 6. 2. SS-Artillerie Schule II, Benešov	60
3. 6. 3. SS-Panzergrenadier Schule, Prosečnice (Kienschlag).....	64
3. 6. 4. SS-Sturmgeschütz Schule, Bukovany.....	71
3. 7. Poznatky o výcviku a ostrých střelbách.....	72
3. 8. Objekty pro obsluhu vojenských střelnic	94
3. 8. 1. Geneze vývoje objektů pro obsluhu střelnic	95
3. 8. 2. Základní typologie a odolnosti objektů pro obsluhu střelnic.....	95
3. 8. 3. Objekty pro obsluhu střelnic na území Protektorátu.....	96
3. 8. 4. Projektční řešení objektů, jejich vybavení a funkce	97
3. 8. 5. Popis střelnic s obslužnými objekty na cvičišti SS.....	100
3. 9. Kárné, pracovní a koncentrační tábory na území cvičišť	134
3. 9. 1. Kárný tábor SS.....	134
3. 9. 2. Pracovně-výchovný a koncentrační tábor Hradištko	139
3. 9. 3. Pracovně-výchovný tábor Břežany	140
3. 9. 4. Koncentrační tábor Vrchotovy Janovice a Křepenice.....	141
3. 9. 5. Sonderlager Bystřice u Benešova	145
3. 10. Střípky z dění na cvičišti a v jeho okolí, konec války	146
3. 10. 1. Formování bojových skupin	146

3. 10. 2. Předzvěst blížícího se konce	147
3. 10. 3. Z cvičiště proti pražskému povstání	148
3. 10. 4. Trestné výpravy jednotek SS do okolí cvičiště	150
3. 10. 5. Vyjednávání o kapitulaci	152
3. 10. 6. Ústup do amerického zajetí	156
3. 10. 7. Osvobození Benešovska Rudou armádou	156
3. 11. Válečné zločiny na území cvičiště SS a jejich potrestání	156
3. 11. 1. Hradišské inferno – vraždy vězňů koncentračního tábora	156
3. 11. 2. Kauza Konopiště – vraždy sestřelených amerických letců	167
3. 11. 3. Případ Graun - masakr transportu smrti v Křešicích a Olbramovicích	177
Poznámky k 3. části	178
4. Období 1945–1948 – etapa poválečné obnovy	181
4.1. První poválečné dny a týdny	181
4. 2. Obraz zkázy – poválečný průzkum poměrů v některých obcích	183
4.3. Odhad válečných ztrát a nákladů na hospodářskou obnovu	190
4.4. Záměry ZNV Praha a Národního výboru vyvlastněných oblastí	191
4.5. Repatriace obyvatel	193
4.6. Vznik strojních traktorových stanic, dodávky živého a mrtvého inventáře	194
4.7. Postup obnovy v letech 1946–1948, finanční pomoc UNRRA	197
Poznámky k 4. části	198
Mapa SS--Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen	200
Výběr doporučené literatury k problematice cvičiště SS	202

Ing. Petr Kos – autor knihy

Michaela Wecker – fotografie

*Petr Hroš – asistent režie, Pavel Stibůrek – kamera a střih filmu,
Jaroslav Pelíšek – režie filmu a fotografie*

Vydala Posázaví o.p.s. v rámci projektu „Společné osudy“
Zámek Jemniště 1, 257 01 Postupice v roce 2012 nákladem 500 ks

Kniha „Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!“ vznikla ve spolupráci s Vojenským historickým ústavem Praha, Státním okresním archivem v Benešově a Muzeem Podblanicka ve Vlašimi.

Autor textu: Ing. Petr Kos

Autoři fotografií: Ing. Petr Kos, Michaela Wecker, Jaroslav Pelíšek

Barevné fotografie nejsou originály, jsou zhotoveny při natáčení hraného dokumentu Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!

Tisk: Pavel Fuksa – GraTypoPrint

ISBN 978-80-904655-6-5 (2. vydání)

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí.

⚡ – Truppenübungsplatz »Böhmen«

